

วารสาร การบริหารท้องถิ่น Local Administration Journal

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มีนาคม 2562)

Vol. 12 No. 1 (January - March 2019)

ISSN 1906-103X

วารสารการบริหารท้องถิ่น

Local Administration Journal

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มีนาคม 2562) Vol.12 No.1 (January – March 2019) ISSN 1906-103X

เจ้าของ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
โทรศัพท์ 0-4320-3124 โทรสาร 0-4320-3875

วัตถุประสงค์ วารสารนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางและเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักวิชาการ ผู้บริหาร และนักปฏิบัติ ตลอดจนประชาชนผู้สนใจทั่วไป ทั้งในและต่างประเทศ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารท้องถิ่นในเชิงบูรณาการหรือเป็นงานวิจัยในลักษณะสหวิทยาการ

สาขาวิชาที่เผยแพร่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสังคมศาสตร์

กำหนดออก ปีละ 4 ฉบับ (มกราคม - มีนาคม, เมษายน - มิถุนายน, กรกฎาคม - กันยายน และ ตุลาคม - ธันวาคม)

บรรณาธิการ

ดร. กฤษวรรณ โล่ห์วัชรินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวณัฏฐา สีหามาน

กองบรรณาธิการ

ศ. ดร. นพ.กระแส ชนวงษ์	วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย
ศ. ดร.ดิเรก ปัทมศิริวัฒน์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Dr. Charles E. Menifield	University of Missouri
Dr. Gayl D. Ness	University of Michigan
Dr. Judith I. Stallmann	University of Missouri

รายนามที่ปรึกษาประจำวารสาร

ศ. ดร.ติน ประยูรพุทธี	นักวิชาการอิสระ
ศ. ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศ. นพ.วันชัย วัฒนศัพท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร.โกวิทย์ พวงงาม	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รศ. ดร.สมเกียรติ สายธนู	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
รศ. ดร. มาลี กาบมาลา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Prof. Dr. Hirofumi Ando	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Prof. Dr. Richard Pratt	University of Hawaii

- บทความตีพิมพ์ในวารสารนี้ สะท้อนถึงความคิดเห็นของผู้เขียนในแต่ละบทความเท่านั้น กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับความคิดเห็นดังกล่าว
- บทความทุกเรื่องจะได้รับการประเมินก่อนตีพิมพ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer reviewed) จากภายในและ/หรือภายนอก มหาวิทยาลัยขอนแก่น อย่างน้อย 2 ท่าน

ติดต่อ กองบรรณาธิการ วารสารการบริหารท้องถิ่น

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เลขที่ 123 อาคารวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ตำบลในเมือง

อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002

โทรศัพท์ 0-4320-3124 ต่อ 316 โทรสาร 0-4320-3875 มือถือ 083 327 0101

E-mail: cola.laj@gmail.com

Website: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals/>

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

123 ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง

อำเภอเมืองขอนแก่น

จังหวัดขอนแก่น 40002

โทรศัพท์ 0-4320-2100 มือถือ 099 465 5115

E-mail: kkuprinting@hotmail.com

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความ (Peer Reviewers) ที่เผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่น

ศ. ดร.กาญจนา เจริญศรี	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ดร.กาญจนา บุญยัง	มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.กัลยา แซ่อึ้ง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร.กฤษฎวรรณ โล่ห์วัชรินทร์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร.จิระพงศ์ เรืองกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
ดร.จักรชัย สือประเสริฐสิทธิ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.จันทรา ธนะพัฒน์วงศ์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ. ดร.ชนิษฐา ชูสุข	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ดร.माण เรื่องธรรมสิงห์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร.ณรุจน์ วศินปิยมงคล	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ดร.ดารุณี พุ่มแก้ว	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ. ดร.ไตรรงค์ สวัสดิกุล	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ. ดร.ธนศักดิ์ สายจำปา	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รศ.ธีรชัย บุญมาธรรม	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รศ. ดร.ธัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ดร.นคร เสรีรักษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร.ประชาสรรค์ แสนภักดี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร.ประเทือง ม่วงอ่อน	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
รศ. ดร.ปาริชา มารี เคน	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผศ. ดร.ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
ดร.ผกาวัต พรหมจิตวัฒนา	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รศ. ดร.เพ็ญณี แนนรท	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร.ยุภาพร ยุภาส	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ. ดร.วินัย ผลเจริญ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ. ดร.วิชญ์ สมิตสุวรรณค์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร.ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร.ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร.ศิวัช ศรีโสภากุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร.สกล บุญสิน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ดร.สิริภาพรณ ลีภัยเจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ. ดร.สุวรี ฤกษ์จारी	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร.สมเกียรติ สายธนู	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผศ. ดร.อลงกรณ์ อรรคแสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ. ดร.โอฬาร ถิ่นบางเตียว	มหาวิทยาลัยบูรพา
รศ. ดร.อัชกรรณ์ วงศ์ปรีดี	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รศ. ดร.อรณพ พงษ์วาท	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทบรรณาธิการ

วารสารการบริหารท้องถิ่นฉบับนี้เป็นวารสารปีที่ 12 ฉบับที่ 1 ซึ่งประกอบด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการจำนวน 10 บทความที่ผ่านการประเมินอย่างเข้มข้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญในสาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสังคมศาสตร์แขนงอื่น ๆ นอกจากนี้ ในส่วนของวารสารการบริหารท้องถิ่น ทั้ง 2 ฉบับที่ผ่านมา ยังได้ปรับปรุงคุณภาพวารสารอย่างละเอียดเพื่อรองรับการประเมินจาก TCI ในรอบที่ 4 พ.ศ. 2563 - 2567 เร็ว ๆ นี้

บทความแรกในวารสารฉบับนี้คือ บทความ “Towards Gender and Intergenerational Inequalities in the Japanese Social Welfare System” โดย สุรียานนท์ พลสมิ์ อาจารย์ประจำ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผู้เขียนได้สำรวจและวิเคราะห์ประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเพศและความไม่เสมอภาคระหว่างรุ่นวัยในระบบสวัสดิการของญี่ปุ่น บทความที่สองคือ “การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อม” โดย ชำนาญ เงินดี นักวิชาการอิสระ และ สักการ นิยกุล ปลัดเทศบาล เทศบาลตำบลทุ่งต้อม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ บทความนี้ศึกษาการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของเขตพื้นที่เทศบาลตำบลดังกล่าว บทความที่สามคือ “การจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เื้อต่อผู้สูงอายุ” โดย วิสาชา ภูจินดา และ สิริสุตา หนูพิมพ์ทอง จากคณะบริหารการพัฒนาสังแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ แม้ชื่อบทความนี้คล้ายคลึงกับบทความก่อนหน้านี้ แต่ต่างกันด้วยวิธีวิทยา โดยผู้เขียนได้เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามองค์การบริหารส่วนตำบล 100 แห่ง และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีอีก 8 แห่ง บทความที่สี่คือ “รูปแบบการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน” โดย พระมหาไกรสร แสนวงศ์ จากวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ผู้เขียนได้ถอดประสบการณ์การรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะของคนในชุมชนบ้านป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน และ บทความที่ห้าคือ “บทวิจารณ์เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก: ศักยภาพและโอกาสการลงทุน” โดย วินยาภรณ์ พราหมณ์โชติ จากภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ผู้เขียนได้ศึกษาถึงบริบทของเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกในมิติของการลงทุนระหว่างประเทศ

บทความที่หกคือ “แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี” โดย อรทัย เลียงจินดาถาวร และ คณะ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ผู้เขียนได้กล่าวถึงการจัดการอุทกภัยทั้งก่อนเกิดภัย ระหว่างเกิดภัย และหลังเกิดภัยของพื้นที่อำเภวารินชำราบ บทความที่เจ็ดคือ “การพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล ของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น” โดย ญัฐพงษ์ วัฒนบุตร จากหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา และ อนุชา โสมาบุตร สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล และความคิดเห็นต่อสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น บทความที่แปดคือ “ความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาล

ตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ อำเภอยางตลาด จังหวัดลพบุรี” โดย สุริยะ หาญพิชัย จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ผู้เขียนระบุว่า องค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์มีความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลในระดับสูงมาก บทความที่เก่าสุดคือ “การสร้างความหมายใหม่ในเขตป่าเขาในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์: กรณีศึกษามณฑลพายัพของสยาม” โดย ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อจะอธิบายความเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ทางกายภาพและการให้ความหมายของเขตป่าเขาในมณฑลพายัพ และบทความที่สืบคือ “การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน” โดย พระอธิการจรัล อภินนโท (สิงห์น้อย) จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งศึกษาและวิเคราะห์การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน

สำหรับบทปริทัศน์หนังสือในวารสารฉบับนี้ กตัญญู แก้วหานาม จากสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ได้ทำการปริทัศน์หนังสือเรื่อง “มองประชาธิปไตย : ประสบการณ์จากต่างแดน” ผู้แต่งคือ ดร. ถวิลวดี บุรีกุล สถาบันพระปกเกล้า ทางกองบรรณาธิการต้องขอขอบคุณผู้ปริทัศน์หนังสือไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ในนามของกองบรรณาธิการ วารสารการบริหารท้องถิ่นขอให้ทุกท่านได้รับความรู้และสาระดี ๆ จากวารสารฉบับนี้ แล้วพบกันใหม่ในฉบับที่ 2 เดือนมิถุนายน ศกนี้

ขอแสดงความนับถือ

กองบรรณาธิการ

สารบัญ	หน้า
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ	ก
บทบรรณาธิการ	ข – ค
Towards Gender and Intergenerational Inequalities in the Japanese Social Welfare System <i>Suriyanon Pholsim</i>	1 – 21
การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อม <i>ชำนาญ เงินดี และลักการ ญียกุล</i>	22 – 37
การจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ <i>วิสาชา ภูจินดา และสิริสุตา หนูทิมทอง</i>	38 – 54
รูปแบบการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน <i>พระมหาไกรสร แสงวงศ์</i>	55 – 72
The Review of Thailand's Eastern Economic Corridor: Potential and Opportunity <i>Winayaporn Bhrmanachote</i>	73 – 86
แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ น้ำท่วมซ้ำซาก อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี <i>อรทัย เลียงจินดาถาวร อนุวัฒน์ วัฒนพิชญากุล ขนิษฐา นามโคตร และรพีพร ยืนยาว</i>	87 - 110
การพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครอง ท้องถิ่น <i>ณัฐพงษ์ วัฒนบุตร และอนุชา โสมาบุตร</i>	111 – 128
ความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี <i>สุริยะ หาญพิชัย</i>	129 – 144
การสร้างความหมายใหม่ในเขตป่าเขาในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์:กรณีศึกษามณฑลพายัพ ของสยาม <i>ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์</i>	145 – 160
การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน <i>พระอธิการจรัส อภินนุโท (สิงห์น้อย)</i>	161 – 171
บทปริทัศน์หนังสือ ชุดความรู้ เล่มที่ 2 เรื่อง “มองประชาธิปไตย : ประสบการณ์จากต่างแดน” <i>กตัญญู แก้วหานาม</i>	172 – 177

Towards Gender and Intergenerational Inequalities in the Japanese Social Welfare System

Suriyanon Pholsim

Lecturer, College of Local Administration, Khon Kaen University, Khon Kaen, Thailand

Corresponding Author: suripho@kku.ac.th

Received: February 23, 2018

Revised: September 2, 2018

Accepted: October 8, 2018

Abstract

Social welfare is crucial for people who live in the capitalized world. Japan is also one of advanced capitalist welfare states. Nonetheless, even there are many universal advanced social welfare schemes, but Japan has been facing challenges and precarious issues on its welfare system. Therefore, the main objective of this paper is to examine on the intergenerational issues and gender inequality in Japanese social welfare system under the theoretical framework of welfare state, by using the documentary research as a main methodology. The results show that even Japan has universal progressive welfare programs, but there are conspicuous issues on gender division of labor and inequalities within its employment system. The Japanese-style welfare society, lifetime employment system, and family patterns cloud also apparently display on the issues of gender and intergenerational inequalities in Japanese social welfare system.

Keywords: Welfare State, Social Welfare, Inequality, Japan

ว่าด้วยปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเพศและความไม่เสมอภาคระหว่างรุ่นวัย ในระบบสวัสดิการทางสังคมของญี่ปุ่น

สุรียานนท์ พลสิม

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Corresponding Author: suripho@kku.ac.th

ได้รับบทความ: 23 กุมภาพันธ์ 2561 ปรับปรุงแก้ไข: 2 กันยายน 2561 ตอปรับตีพิมพ์: 8 ตุลาคม 2561

บทคัดย่อ

ระบบสวัสดิการสังคมถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในโลกที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมแบบทุนนิยม ญี่ปุ่นเป็นหนึ่งในประเทศทุนนิยมที่มีระบบรัฐสวัสดิการแบบก้าวหน้า อย่างไรก็ตาม แม้ว่าญี่ปุ่นเองจะมีระบบสวัสดิการแบบก้าวหน้าที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างเสมอภาคแต่ระบบสวัสดิการของญี่ปุ่นเองกำลังเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน บทความนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อสำรวจและวิเคราะห์ประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเพศและความไม่เสมอภาคระหว่างรุ่นวัยในระบบสวัสดิการของญี่ปุ่น ภายใต้กรอบแนวคิดรัฐสวัสดิการของเอสปีง แอนเดอร์สัน และแนวคิดเรื่องเพศสภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสารเป็นวิธีการหลักในการศึกษา พบว่า แม้ญี่ปุ่นจะมีระบบสวัสดิการทางสังคมที่ก้าวหน้าแต่กลับพบว่ามีปัญหาการแบ่งแยกและกีดกันทางเพศระหว่างชายหญิงในระบบการจ้างงานและระบบสวัสดิการทางสังคมอย่างชัดเจน นอกจากนี้ รูปแบบสวัสดิการทางสังคมเฉพาะตัวแบบญี่ปุ่น ระบบการจ้างงานตลอดชีวิต อัตราการเกิดที่ลดลงในสังคมที่เต็มไปด้วยผู้สูงอายุ รวมถึงแบบแผนและค่านิยมทางสังคมในระดับครัวเรือนยังสะท้อนให้เห็นปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำทางเพศและความไม่เสมอภาคระหว่างรุ่นวัยในระบบสวัสดิการทางสังคมของญี่ปุ่นด้วย

คำสำคัญ: รัฐสวัสดิการ ความเหลื่อมล้ำทางเพศและความไม่เสมอภาคระหว่างรุ่นวัย ญี่ปุ่น

1. Introduction

‘In a world where money matters, Social Policy is a very substantial subject.’

(Hartley Dean, 2012: 5)

Living in the world of capitalization and globalization is not easy. The market mechanism always contributes to a man who is powerful and exploits the others who are inferior. Therefore, living in a world where money is an imperative thing to sustain human well-being under the world of inequality, discrimination, political and economic exploitations, the Social Policy is necessary for all humankind.

Nowadays, social policies and welfares are standing out both in academic and political domains. However, efficiency of social welfares is disparate based on prioritization of key performers related to social welfare provision in each country. In consequence, *‘welfare state’* is now prevalent among scholars in policy studies, social science, political science, and social welfare studies. Based on the idea of the welfare state, where there are various advanced-welfare programs for their citizen. The key-performers in welfare provision are mainly included of; state, market, and family. However, focusing only on these three actors are not conspicuously adequate to elucidate whether each country has an effective welfare scheme or not.

Consequently, the idea which could be helpful to identify the social welfare mechanism and characters in each state has been integrated to scrutinize and classify types of the welfare state called *‘the three world welfares of capitalism’* or *‘welfare regime’*. These welfare regimes encompass three typologies; 1) conservative welfare regime, 2) liberal welfare regime, and 3) social democratic welfare regime (Esping-Andersen, 1990). These regimes are helpful to study the role and interaction between state, market, and family in welfare provision. It has also been using as the mainstream concept for welfare state studies as well.

However, focusing on Japanese social welfare can be valuable to any developing asian countries, since Japan is one of the advanced welfare states. Notwithstanding, even though the Japanese social welfare schemes are universal, which all Japanese can equally benefit. But nowadays the Japanese welfare state appears to be uncertain since there are many impending challenges in the near future especially for super-aged society issue and government’s fiscal burden (Pholsim, 2017). In addition, specific Japanese employment system, *lifetime employment system*, is also the main cause of its welfare provision issues which apparently led to the gender division of labor, inequality among regular and non-regular workers in employment system, and intergenerational issues. Therefore, even Japan has advanced social welfare programs on the one

hand, but on the other hand, there are dysfunctional points related to inequality and social issues as well, and this paper would examine on these concerns.

2. Objectives

1) To investigate inter-generation inequality between young and elder generations under current social welfare system in Japan.

2) To analyze gender inequality in the Japanese social welfare provision based on framework of the welfare state.

3. Methodology

The main method used in this study is a documentary research methodology. The data and sources of study are researching, books, journals, academic papers, and also news related to social welfare studies in Japan. The author also integrated statistic sources from the Japanese official statistic and international organizations to analyze related issues on the Japanese social welfare system.

The fundamental focus in this paper is grounded on Esping-Andreson's three welfare typology focusing on relations between state, market, and family and also examining gender inequality within the Japanese welfare provision. The main hypothesis in this paper is that even Japan has comprehensive universal welfare schemes but within its welfare system, Japanese-style welfare society, there has been forming structural inequalities related to gender and intergenerational issues.

4. Results

4.1.) Historical Background of the Japanese Social Welfare

Tracing to the Japanese history, its modern welfare system emerged in post-1945 under the GHQ's reform (Takahashi, 1997). However, there were some features of Japanese welfare had formed before in the Meiji-restoration aimed to improve poor living conditions, helping impoverished and helpless families. In the Meiji Era, the Japanese government also promulgated the Relief Ordinance in 1874 for above-mentioned purposes, and this law was finally amended into the Relief Law (Kyugo-ho) in 1929. However, all welfare provision in the aforementioned period emphasized in order to show a mercy from the emperor to citizens, without considering welfare as the rights of citizen (Takahashi, 1997; Gould, 1994).

Afterwards, a following significant law was also promulgated in 1911, called Factory Law, which trying to improve a poor working condition in factories, limiting women working hours, and protecting adolescence workers. As a result, the first Japanese social insurance

was also emerged under promulgation of the Health Insurance Law in 1922 which was implemented in 1927, modeled after German Bismarckian social insurance and targeted mostly to factory employee who were under the Factory Law (Takahashi, 1997; Leichter, 1979; Gould, 1994). Ultimately, this health insurance directed to two groups (Suganuma, 2014); 1) *health insurance union* in big industries, and 2) *small and medium factory employees* insured by government. Therefore, it is plausible that this national health insurance law had slightly contributed to promote the ‘*company unions*’ before the social insurance partnership within company started after the First World War. Furthermore, the Ministry of Welfare was also established in 1938 along with the promotion of pension insurance legislation in 1941 (Gould, 1994).

However, the pre-1945’s welfare was not in the easy path to be implemented, since the governments’ aims and awareness were neglected to support the welfare programs. Local residents instead, after the Rice Riots in 1918 the district commissioner (*homen iin*) was created across Japan (Takahashi, 1997; Suzuki, 2007) and acted important roles to assist officials, screening resident’s eligibility for financial aid, and guiding the poor to better their living conditions, etc. (Wataru, 2016).

Furthermore, the pre-1945’s Japanese welfare system could be characterized as the *Welfare for Warfare*. Since many welfare-related laws were promulgated grounded on the *emphasis to the wars* (Ito, 1988; Yoshida 1994; Takahashi, 1997). For instances; 1.) Law of Protection of Mothers and Children in 1937 aimed to secure human resources to continue the wars rather than improving human’s well-being, and boosted fertility rate from women in wartime for the purpose of national security such as ‘*Gonin umanai haha wa ichinin mae de nai*’ (Mother who does not give birth to more than five children, does not fulfill her duty); 2.) Law on National Health Insurance in 1938 targeted essentially in rural areas as an indispensable source to maintain labor forces and improved physical condition of emperors’ soldiers; and 3.) Law on Medical Protection in 1941 was designed to improve physical conditions by delivering medical doctors to all rural areas under the idea of life security for all people, and the people - all to be soldiers (healthy people, healthy soldiers: *kenmin kenpei*).

Notwithstanding, for the long history of trials and errors in aforementioned period, the pre-1945 Japanese welfare characteristics can be defined as the ‘*emperor-oriented family and mutual support by neighbors*. It can be understood that welfare provision in the pre-1945 era was not basically based on citizen’s rights. But in this period, Japanese citizen were examined as a commodity, and welfare provision tried to stabilize social classes and conventional political-norms more than recognize on the *citizen rights* to access welfares from the state.

the early 1940s. But it was discriminately contributed to civil servants and military services, not covered all labor forces and self-employed workers. However, this none-universal pension system took a progress in the Japanese welfare history. As a result, after the Occupation reforms in 1945, this labor pension was finally improved, and the pre-war welfare policy which citizens were unequally treated according to their social status was equalized under the ‘*public assistance*’ created by three principles of SCAPIN 775 and the Daily Life Security Law against discrimination and unequal welfare policy (Takahashi, 1997). ‘*The right to live*’ and living standard were also guaranteed by article 25 in the Constitution of Japan, following laws were also initiated under the ambitions to develop welfares in Japan (Takahashi, 1997 & 1973; Gould, 1994); Welfare Law for Children (1947), Workmen’s Accident Compensation (1947), Unemployment Insurance Law (1947), Welfare Law for Physically Handicapped (1949), The Livelihood Protection Law (1950) which integrated means-test measure for social assistance, Law on Social Welfare Work (1951), and Law on Promotion of Social Welfare Work (1953), respectively.

However, focusing on the post-war reforms, it is worth to note that the political ambition for social welfare program in post-1945 reform has never been a primacy policy of ruling political party, Liberal Democratic Party (LDP), but economic development policy is paramount. Because, this period the Japanese government was not prioritizing on the welfare system, but boosting the economy (Gould, 1994). In addition, government officer’s perspective on social welfare were also claimed that Japan did not need a ‘state welfare’ as the Western countries, since Japan has already formed its welfare provision, not by the state, but by its *family*, *community*, and the *firms*.

Nevertheless, during the post-war reforms, ‘social security’ draft was also proposed by Social Security Council (SSC) and ultimately summited to the Japanese government in 1950. However, this proposal was leisurely proceeded and ignored by government because of the opposition movement. Eventually, ten years later, this proposal on the social security system was re-considered in 1961, universal pension and health care systems have been formed as the Japanese social security system in post-war until now. Moreover, the comprehensive social welfare reform was launched in the late 1950s and early 1960s (Takahashi, 1997) such as; 1.) Law on National Health Insurances in 1959; 2.) National Pension Law promulgated in 1959, universal pension which first proposed by SSC was reformed and endorsed by the government; 3.) Mentally Retarded Law in 1960; 4.) Law for Welfare of Aged in 1963; and 5.) Mother and Children Welfares Law in 1964, child allowance was also firstly introduced in 1972 for second and subsequent child.

of ‘relief-oriented and impoverishment-targeted policies’ to equalization and support for socially disadvantaged groups because of varied laws are promulgated and broaden the targets from only poor to all labor, mother, and child.

However, Japan as a latecomer capitalist welfare state, faced the first oil crisis in 1973 while conducting ‘the first year of welfare policy’. The above-mentioned welfare programs were thoroughly reviewed by LDP’s government again and the social movement for welfare provision was lost its influence because of the economic crisis. As a result of this crisis: declining national economy, fiscal deficit, and excessive welfare failures from other industrial countries in the United State and Europe were the main reasons for the Japanese government to re-examine its social welfare programs carefully. This crisis ultimately led the Japanese government to form ‘*Japanese-style welfare society*’ in late 1970s which *self-help effort* was prioritized, public welfare provisions have been *substituted by other institutions* such as company and family, and this is one of the striking characteristics of the Japanese social welfare system (Miyamoto, 2003; Takahashi, 1997; Gould 1994).

4.2) Towards Japanese- Style Welfare Society: State, Market, and Family in Welfare Provision

Based on Esping-Anderson’s welfare regime, it is clear to discuss that the Japanese welfare state does not completely fit into one specific regime that Esping-Anderson proposed; *universal, liberal, and conservative regimes*. Even Esping-Anderson himself first classified Japan into ‘conservative welfare regime’ (Esping-Anderson, 1990: 52) based on his decommodification score, he finally reexamined Japan as a *mixed type* of conservative model with some characters of the liberal model (Esping-Anderson, 1999). On the other hand, there are many arguments from scholars examined that, Japan does not absolutely fit into conservative welfare regime, because of Esping-Anderson’s flawed methodology. Some distinguished argument placed Japan in the middle position (Miyamoto, 2003; Lee & Ku, 2007) between the Three Worlds Model and the East-Asian developmental state model, between advanced welfare states and developmental states. Another argument claimed Japan as ‘family welfare regime’ (Wataru, 2016: 54). However, this section would investigate the Japanese social welfare, based on two extents, namely; 1) the roles of state, market, and family in welfare provision, 2) gender issues in the Japanese social welfare system. These two dimensions – the first is a fundamental concept of Esping-Anderson’s welfare regime, the last one is a complimentary issue to his flawed omission.

It is clear that the Japanese state is built on corporatist rather than laissez-faire. Economic policy direction in Japan is also fundamentally based on the cooperation between businesses, elite bureaucrats, and politicians in which “*businessmen have influence over the politicians, the politicians control the bureaucracy, and bureaucrats keep the businessmen in line*” (Fukushima, 1989: 255). This pattern contradicted to the conservative welfare regime, since this hidden corporatist power absolutely influences major public policies related to economic and social conditions in Japan. In addition, even though political and public affairs are led by the conservative LDP party, but truthfully focusing on public policy formation especially on social welfare provision, the social welfares have been substituted by the corporation in providing substantial welfares and benefits to employees, and the Japanese government has been sustaining this welfare system until now.

The substitution of welfare provision by ‘company’ welfares and prioritizing on ‘family’ as a caregiver at home and reproductive works are the main characteristics of ‘*Japanese-style welfare society*’ (Nomura & Kimoto, 2002; Miyamoto, 2003; Kimoto & Hagiwara, 2009). The Japanese-style welfare society is fundamentally launched based on initiatives of the company’s welfare system and self-help effort in family (Kimoto & Hagiwara, 2009). Most of Japanese people are expected to work with big companies so that they could rely on company welfares. Because these welfares are substantial and cover all living life and needs. That is also the reason why Japanese students try to get into the big private companies when they are the third years student so that when they graduated, they would dedicate their whole life working for the company in the *lifetime employment system* with the prosperous welfares. In Japan, the substitution of company welfares plays the forefront role in welfare provision to workers and their family, and the government supports this welfare-style because it is beneficial to the government in terms of social expenditure and fiscal burden.

In addition, focusing on current characteristics of the Japanese welfare system can be categorized into two programs, which are; 1) social insurance and 2) social assistance (Vanderborght & Sekine, 2014). Specifically, the main social welfare programs are comprised of three types; *medical care insurance, pension insurance, and social welfare* (Nomura & Kimoto, 2002). These insurances are covered by nine programs of welfare provision; 1) national basic pension, 2) national health insurance¹, 3) health services for elderly, 4) personal social services

¹ National Health Insurance comprises of seven insurance categories for different groups; 1) regular employees in big corporation, 2) employee in small and medium size firms, 3) seamen, 4) national officials, 5) local government officials, 6) teacher and employees in private school, and 7) farmers and self-employed workers. Insurances’ benefits and contributions are different among each category.

for elderly and disabled, 5) unemployment insurance, 6) labor accident insurance, 7) child allowances, 8) Day-care services for children, and 9) public assistance for those who cannot be saved by preventive social policy (Ministry of Foreign Affairs, 2017). However, more specifically focus on Japanese social insurance; national health insurance and national basic pension, the payers can be categorized into three categories as shown in Figure 1. Contributions and beneficiaries are different based on the individual's occupational status. The earnings-based in private sector providing under Employee's Pension Insurance (EPI) which managed by employers or companies, employee normally retire at age 55 but are entitled to get their pension at age 60. Earnings-based in public sector, on the other hand, provided by Mutual Aid Association (MAA) which administrated by the government for central and local officials, they would retire and receive the pension at age 60 (Gould, 1994). This earnings-based pension is supplementary benefits added to the basic pension.

The national basic pension is the pension for all insured Japanese, but particularly for regular employee in private company and public officials they have their own supplementary-benefits based on their income, as well as self-employed workers. Dependent spouse and housewives were firstly given the rights to join pension scheme when the ruling LDP government reformed the pension insurance program in 1985. Previously, they had no rights to join the pension funds and had to rely upon their husband's pension only (Gould, 1994; Tabata, 1991; Kimoto & Hagiwara, 2009).

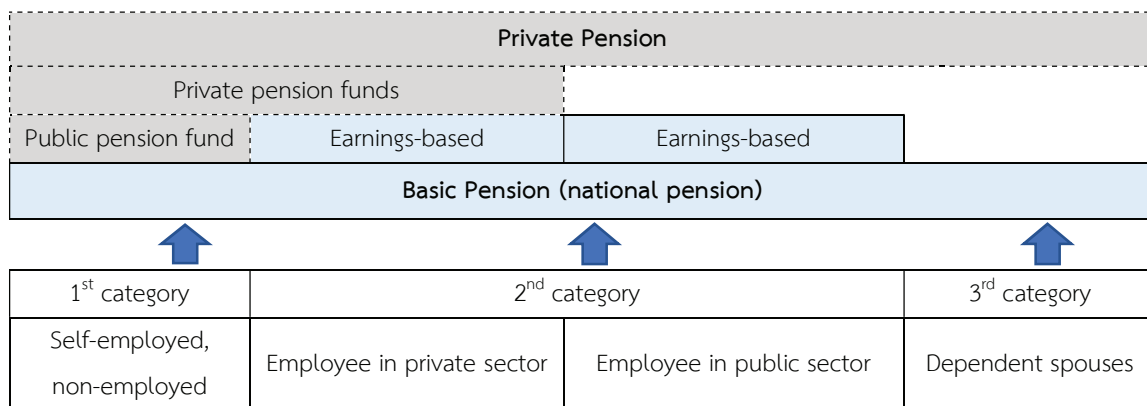

Figure 1: The Japanese welfare system

Source: Vanderborght & Sekine (2014)

However, even though universal National Insurances (National Health Insurances and National Pension Insurance) are for all Japanese citizen. But examining on the contributions, it appears that the Japanese social welfare system is grounded on '*liberal regime*' because the

main insurance contribution funds is mainly financed by taxes and personal contributory systems with a small portion of government's subsidy. Nevertheless, the government subsidies are also seen as analogous to company insurance programs. This subsidy is recognized as an employer's contribution provides universally to those who are self-employed, informal-labors, and low-income citizens.

4.3) Typical Family & Modern Family Patterns in Japan

Focusing on family ideal could clarify the ideas of welfare provision system. However, patterns in the family have always been changed, once the family pattern was constituted with *male breadwinner ideal*, full-time housewife as a caregiver, and their children – this called '*typical family norm*' which has been transformed and gradually diminished. In contrast, another family pattern has emerged called the '*modern family*' in which *husband as breadwinner should acquire a sufficient income to sustain their family so that housewives could comprehensively care for familial duties as a caregiver* (Seccombe, 1993). Based on these family patterns, capitalism has influenced to the transformation from the traditional typical family into the modern family norm, and Japan is considered as a *strong modern family norm* (Nomura & Kimoto, 2002). It is not only male breadwinner ideal that is prevailing in the Japanese family pattern, but also reluctance to be married from Japanese youth because of their concerns on familial roles (Yoshida, 2017; Kimoto & Hagiwara, 2009).

Retrospectively, considering the Japanese-style welfare society, in which company and family are significantly substituted in welfare provision along with the idea of the modern family could contribute to clarify the welfare state typology that the Japanese family pattern has been institutionalized by the company to sustain the modern family norm in the Japanese society. Since after the World War II, '*livelihood wage system*' was created by the companies for its employment system (Shibata, 2012). The Japanese white collars and regular employees have been formed their family patterns conform to this modern family norm. In addition, employment system and company welfares are provided predominantly to male breadwinner (regular workers) with substantial income, allowances, pension schemes, and comprehensive company's welfare for workers and their family. On the other sides of this Japanese modern family pattern, housewife's predicament tries to circumvent the divorce, because she will not only be stigmatized as a widow or single mother, but also faces a harsh life in struggling to support herself.

The reason which company sustains the modern family pattern because it absolutely benefits to the company. While housewives deal with household, familial duties, and

other reproductive works, male regular workers could completely devote their life working for the company, competing and producing exceptional performances with hope to get promotion and better benefits from companies. Both home-place and workplace are largely reproduced and substituted by *companies' welfares*, without these welfares and benefits from company Japanese family could not function well.

4.4) Gender Perspective on the Japanese Welfare System

Fundamentally, focusing on welfare studies under Esping-Anderson's work, it would be useful to examine on gender issues and integrate feminist ideas related to the welfare state in which Esping-Anderson disregarded in his work on welfare regime typology. Based on the feminist approach, gendering welfare state can be classified into three models (Sainsbury, 1994);

(i) *breadwinner model*, which husband is the main provider for family members and welfare provision is given directly to husband, family members are circuitously benefited. This model examines husband as the main salary earner provides to family, but wife is examined as a caregiver for husband and child. Hence, the husband is only the main source for family, this concept is called the 'principle of maintenance'.

(ii) *individual model*, which not based on 'principle of maintenance'. Both husband and wife are shared leading roles in the family, and both of them can be examined as a dual-roles; both wife and husband can be both earners and caregivers in the family. Welfare provisions are given directly to both husband and wife so that wife could directly get benefits from welfares.

(iii) *mixed model between breadwinner and individual models*, which is based on the 'principle of care' and welfare provision related to maternity or motherhood are directly given to mother so that they can provide cares directly to their child without support from her husband, and this care work is regarded publicly to be assisted. In addition, welfare provision also provides directly to the husband, and latter provide to their members.

Based on this gendering welfare state ideal, the Japanese gendering welfare provision can be evidently categorized in to the '*breadwinner model*' because of three arguments; 1) systematically traditional-family conservation, 2) the Japanese employment system; lifetime employment and 3) low female participation rate in labor market in which the labor market mechanism excludes female from the regular worker (Kimoto & Hagiwara, 2009). These conditions lead Japanese mothers to rely heavily on husband's lifetime work, and finally affected to the high level of income gap between male and female as World Economic Forum

(2017) reported in ‘Global Gender Gap’ displayed Japan is ranked at 114 from 144 countries around the world (fallen from last year, no. 111), this reflects that Japan is a *highly gendered gap country*.

Normalization of gender discrimination could also be an explanation founded in the history of Japan, for instances; unequal electorate’s right between male and female in election system; the roles of first son and daughter responsibilities to their family are also unequal. According to the Ministry of Home Affairs defines an idea of head of household that: father should be considered as household head even his income is less than the first son; the first son should also be deemed as a household head even though his income is less than the second son; wife can be head of household only when the husband has no income; for a family without son usually adopts a boy from different family (Sugitomo, 2014: 164-166).

In addition, the lifetime employment system is also problematic for Japanese woman, especially ‘mother’. Because, in practices, Japanese women and mothers are easily excluded from the labor market because of their motherhood or maternity. Since, it is more beneficial for the company to hire men as a regular worker, on the contrary, hire women as a ‘non-regular’ worker. This eventually reproduces a gender division of labors in workplace and household domains which finally created the ‘M-shape’ feature of female labor force participation as showed in Figure 2 (right side).

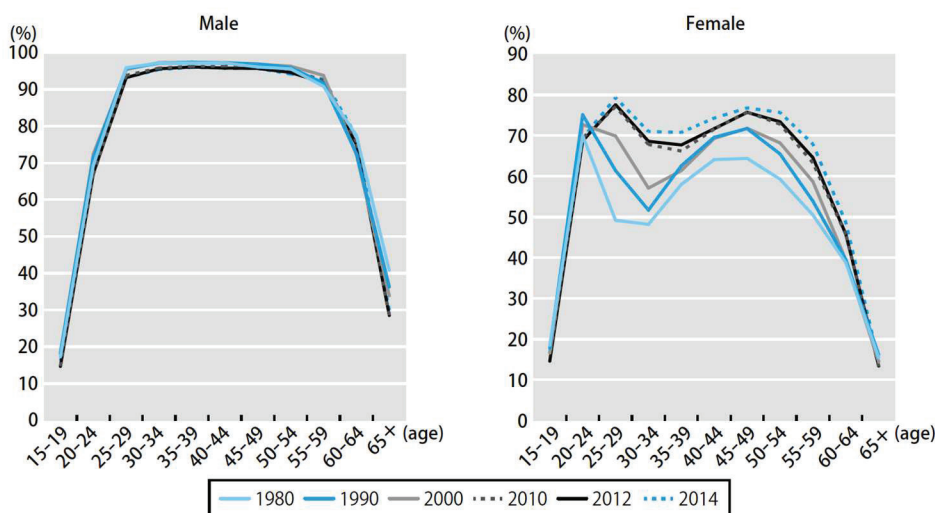

Figure 2: Labor force participation in Japan by age and sex

Source: The Japan Institute for Labour Policy and Training (2016: 24)

Figure 2. shows regular male workers are very stable in their life-course, in contrast to regular female workers who work as a regular worker after graduation (during early twenty) and roughly 50 percent quits job after giving birth of their first child (late twenty and thirty) and re-enter to work as housewife *non-regular workers* in years later (Aronssen, 2015: 7-9; Steinberg & Nakane, 2012 :20; Hewlett et al, 2011: 10-12; Suzuki, 2007: 16-18), this women's life course in the Japanese labor force participation called *M curve shape* (right side).

However, the proportion of Japanese contemporary labor force is predominantly based on male regular workers and increasing number of female non-regular workers as showed in Table 1 and Figure 3. This working status also significantly affects to eligibility of social insurance benefits, because low-income irregular workers cannot pay for their social insurance programs. As a result, female non-regular workers have to rely on husband regular worker.

Table 1. Numbers of Japanese regular and non-regular workers, and unemployed during 1990-2010

	Male		Female		Total	
Year	1990	2010	1990	2010	1990	2010
<i>Regular workers</i>	2,438	2,317	1,050	1,046	3,488	3,368
%	91.2	81.7	61.9	46.7	79.8	66.3
<i>Non-regular workers</i>	235	518	646	1,192	881	1,708
%	8.8	18.3	38.1	53.3	20.2	33.7
<i>Unemployed</i>	77	203	57	133	134	3362
%	2	5.3	2.2	4.4	2.1	5.1

*Unit: 10,000 persons, **Source: Statistics Bureau, 2011 in Suganuma (2014)

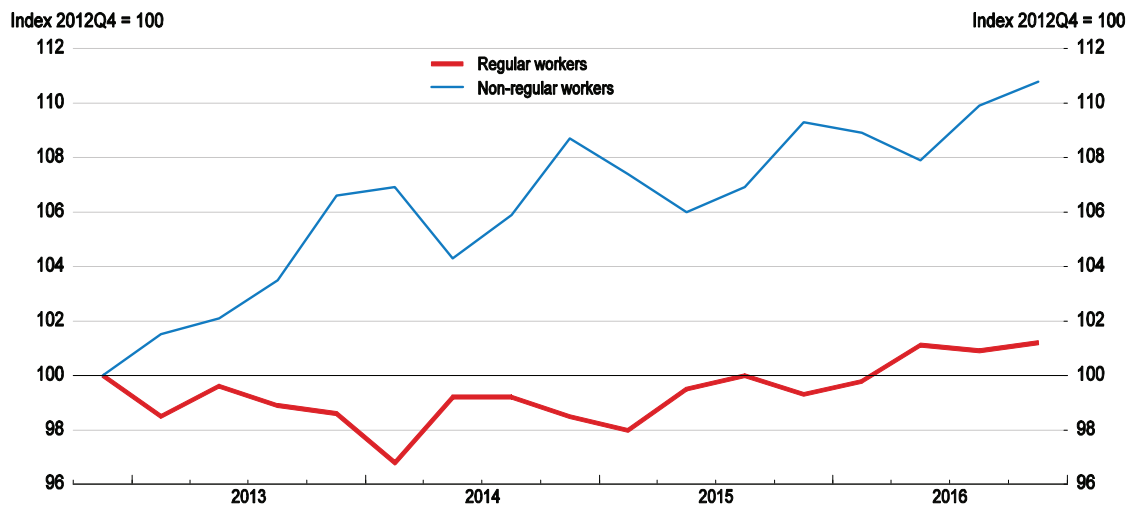

Figure 3: The raising of non-regular workers in Japan

Source: OECD (2017)

'lifetime system' and worker's status are problematic, not only for worker's welfare availability but also inequality of 'wage gap' among workers as showed in Figure 3. The wage gap between regular and non-regular workers is high, and most of the regular worker is male (OECD, 2017). In addition, the lifetime employment also impedes welfare accessibility of workers whose working status is non-regular worker. Since benefits and welfares from company are provided only for *regular workers* in a lifetime system (Gould, 1994) these welfares such as; company housing, belong to company's union, company's pension and medical insurances, training programs, allowances, and receiving other companies' welfares, etc. These benefits meet the various needs and demands of regular workers but could not benefit to non-regular workers. Finally, 'the lifetime system' (work security), directly institutionalizes the male breadwinner ideal in the Japanese society. Therefore, the breadwinner model could be evidently identified as the main Japanese family pattern with disparities in wage and welfare, male is the most beneficial from this pattern.

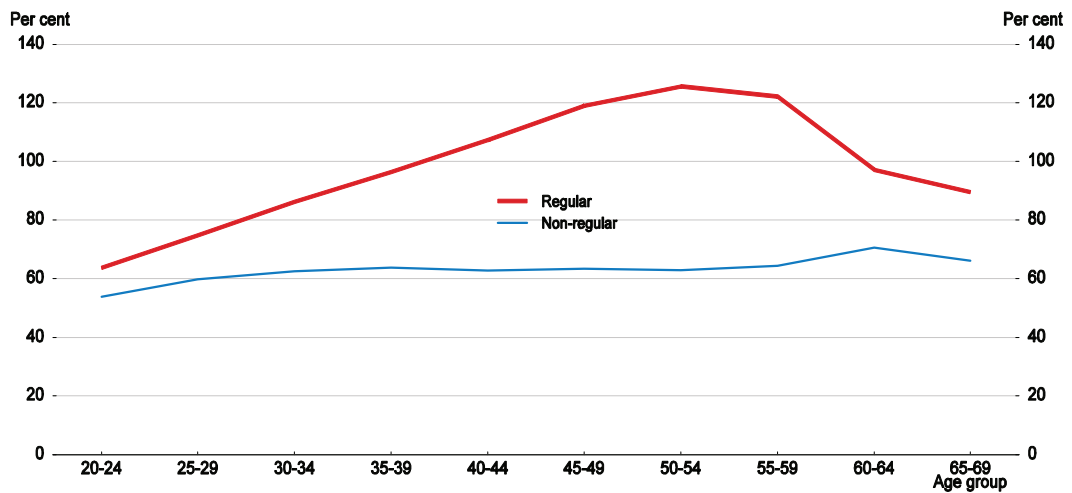

Figure 3: Wage gap between regular and non-regular workers in Japanese employment system

Source: OECD (2017)

In addition, focusing on the gender division of labor in Japan can be apparently explained by daily ways of life and domestic works in a comparison between male and female calculated by a unit of hour. The surveys of time-use in comparative activities between male and female as showed in Table 2 (Suzuki, 2007) clearly indicates that time spending per day on free-time and sleeping of Japanese female is less than male. In addition, for the domestic works (household chores, child-care, family-care) of Japanese female spends three hours per day, while male spends time on domestic works only seventeen minutes. By contrast, time spending on the occupation of Japanese male is five hours and thirty-nine minutes per day, while Japanese female spends only three hours a day. These findings are an empirical fact which supports the idea of the male breadwinner model and gender inequality in the workplace and home.

Table 2. Time-Use Average per Day between Male and Female in Japan

Activities	Japan	
	Female	Male
Free time	5.17	5.46
Food-related	3.37	2.52
Sleeping	7.38	7.52
Commuting	0.22	0.41
Domestic Work	3.01	0.17
Occupation	3.04	5.39

**Unit : hours and minutes*

*** Free-time: hobbies, entertainment, television, sport, recreation, socializing, etc., Food-related: meals, personal errands, etc., Commuting: travelling between home and workplace or school/university, Domestic works: household chores, child care, family care, Occupation: work, study.*

4.5) The Japanese Welfare State: Inter-Generation Inequality

Focusing on current situation and characteristics of Japanese welfare system, it is understood that the main contributor who finances the welfare funds is young or working ages through their taxes and insurance premiums as showed in Figure 4. But, the benefits are mostly transferred to elders under the ‘pay as you go’ system such as; pension, medical treatment, etc. without rewards to young and working ages, they just have to wait and see until they are elder, but on the other hand, young and working labor are only active source of welfare funds under the rapid shrinking population in Japan as showed in Figure 5.

Furthermore, according to the Annual White Paper of Ministry of Health, Labor and Welfare (2016) and the Japanese Times (2017) showed that ‘during the 1994-2014 period, the income level of elderly who aged 65 and older remains at the same level, but the proportion of elders’ low-income households (less than 1 million ten) decreased from 18.8 percent to 13.7 percent, while the ratio of elders’ middle-class households (2 - 5 million yen) increased from 42.3 percent to 48.2 percent. Therefore, it is clear that the Japanese elders are earning more income and benefit from the welfare system while the sources of welfare’s fund are gradually decreased affected by the rapid shrinking population.

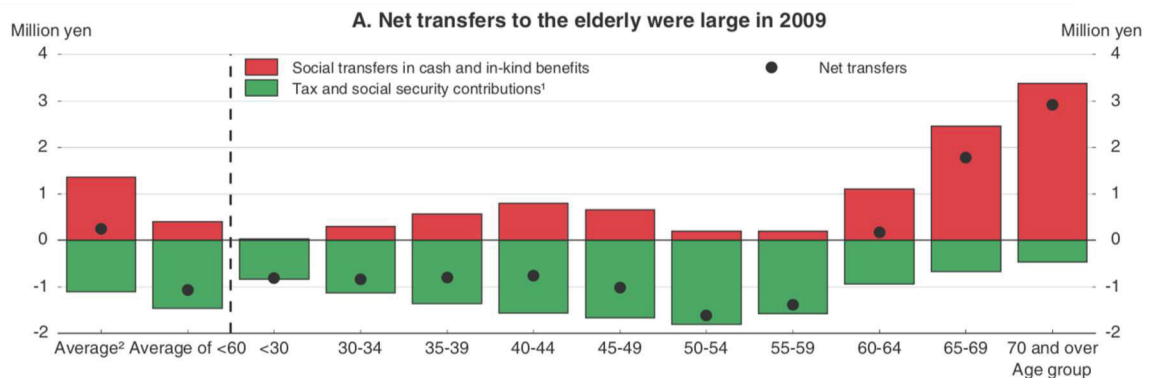

Figure 4: The tax and transfer system redistribute income from the working-age to the elderly

Source: OECD (2017)

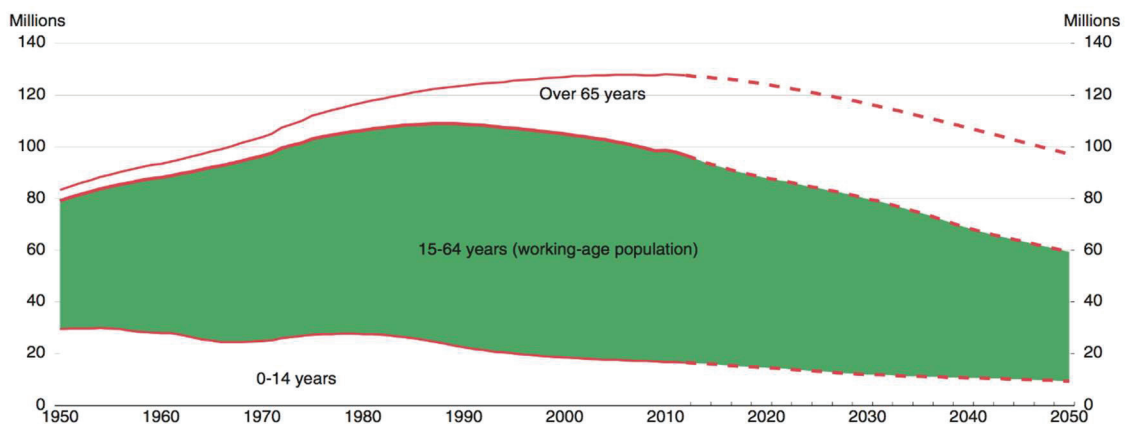

Figure 5: Rapidly shrinking population in Japan (super-aged society)

Source: OECD (2017)

Therefore, it is not only gender issues when we consider on ‘inequality’ in the Japanese welfare system. But it also includes the ‘inter-generation inequality’ between young adults or working ages and elders in *welfare distribution*. In addition, the shrinking population in Japan is also a vital challenge to the Japanese government in order to cope with social welfare provisions since the source of welfare funds is now rapidly declining, and the Japanese government’s debt is also highest among OECD countries (OECD, 2017), the fiscal burden for social welfare spending in a super-aged society is also an imperative challenge to Japanese social welfare in the near future.

5.) Conclusion

Focusing on two dimensions; first, *the roles of state, market, and family in the Japanese welfare system* reflect that the Japanese welfare system has been prioritized initially on the market (company), and viewed family as reproductive sector for the market, then the state at least. In addition, *the Japanese-style welfare society*, which is the main character of its welfare system also highlights heavily on the company rather than the state's welfare. However, observing on a controversy between company (as liberal regime) and family (as conservative regime), it could be visibly reflected that the Japanese-style welfare society – both state and family (wives and family members) are favorably expected upon substantial company welfares and benefits. But the Japanese employment system, however, contributes greatly for men, to be hired as a regular worker, rather than women. These patterns conform to the *modern family ideal* which income from only husband adequately supports to the family – male breadwinner.

To put it in a nutshell, public social welfares in Japan are substituted by company welfare and family caregiver. On the other hand, while the public welfares are substituted and reproduced by family caregiver, the family caregiver also relies heavily on company welfare. This pattern shows that company institutionalizes modern family pattern, and without companies' welfares and benefits of male breadwinner, both state and family institutions could not effectively function in welfare and reproductive mechanisms.

There is also a high level of inequality related to social welfare system in Japan. Even though there are characteristics of universal welfare programs: *'health and pension insurances for all'* (*kokumin kai-hoken kai-nenkin taisei*, or *KAIHOKEN*), but *inequalities in labor force participation, gendered division of labor, increasing insecure labors who are easily excluded from social insurance programs, highly individualistic on welfare provision, and inequality among generations and workers*, have placed Japan far from social-democratic regime or universalism welfare state. Furthermore, the Japanese social norms and its employment system have been built as a foundation for social welfare institutionalization to sustain this structural inequality, and it is difficult to be cracked because of its contribution to the government in terms of fiscal burden, and companies also gain royal regular workers who intentionally devote themselves to the lifetime employment system and substantial benefits from company welfare.

Therefore, these structural inequalities in the Japanese social welfare system generated challenges to the Japanese government and next generations since there are various challenges in Japan; deficiency of working ages, low fertility rate, high debt of the Japanese government, and super-aged-society. In addition, inter-generation and gender inequalities within the Japanese

welfare system identified in this paper are also one of the main causes to these challenges. Hence, the Japanese government needs to unbind these issues in its social welfare system so that the economic and aging issues in Japan will be more effectively solved.

Acknowledgement

This paper is a result of social policy project at Graduate School of Policy Science in Ritsumeikan University. The author would like to appreciate Professor Shibata Yoshio for his benevolence and consultation related to social welfare studies in Japan. If there is any mistake in this paper it would be only under the author's responsibility.

References

- Aronsson, A.S. (2015). *Career Women in Contemporary Japan: Perusing identities, fashioning lives*. New York: Routledge.
- Dean, H. (2012). *Social Policy (second edition)*. Cambridge: Polity Press.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- _____. (1999). *Social Foundations of Postindustrial Economies*. New York: Oxford University Press.
- Fukushima, S., G. (1990). Corporate Power. In Ishida, T. & Krauss, S., E. (eds). *Democracy in Japan* (2nd ed.). London: University of Pittsburgh Press.
- Gould, A. (1994). *Capitalist Welfare Systems: A Comparison of Japan, Britain, and Sweden*. New York: Longman Publishing.
- Hewlett, S.A., & Laura, S., & Catherine, F., & Claire, H., & Karen, S. (2011). *Off-Ramps and On-Ramps Japan: Keeping Talented Women on the Road to Success*. New York: Center for Work-Life Policy.
- Ito, Y. (1988). Post-war reform and motherhood: Idealistic democracy and life-oriented democracy. In Haroku, W. (ed). *Reflections on motherhood: Latter part and history changes*. Kyoto: Jinbun shoin.
- Japan Times. (2017). Japan's welfare ministry argues for shift in spending to younger generations from retirees. *Japan Times*, Oct 24, 2017. Retrieved November 11, 2017, from <https://www.japantimes.co.jp/news/2017/10/24/national/politics-diplomacy/japans-welfare-ministry-argues-shift-spending-low-income-families-retirees/>

- Kimoto, K. & Hagiwara, K. (2009). *Feminization of Poverty in Japan: A Special Case*. In Goldberg, G., S. *Poor Women in Rich Countries: The Feminization of Poverty Over the Life Course*. New York: Oxford University Press.
- Lee, Y., J., & Ku, Y., W. (2007). East Asian Welfare Regimes: Testing the Hypothesis of the Developmental Welfare State. *Social Policy & Administration*, 41(20), 197-212
- Leichter, H., M. (1979). *A Comparative Approach to Policy Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lekkratoke, J. (2018). Book Review: Neoliberalism. *Local Administration Journal*, 11(2), 191-195.
- Lewis, J. (1997). Gender and welfare regimes: further thoughts. *Social Politics*, 4(2), 160-177.
- Lewis, J. (2000). Gender and welfare regime. In Lewis, G. & Gewirtz, S. & Clarke, J. (eds). *Rethinking Social Policy*. London: SAGE.
- Ministry of Health, Labor and Welfare. (2016). *Annual Health, Labour and Welfare Report 2016*. Tokyo: Ministry of Health, Labor, and Welfare.
- Ministry of Health, Labour, and Welfare. (2017). *Pension Security: Annual Health, Labour, and Welfare Report 2015*. Tokyo: MHLW. Retrieved November 11, 2017, from <http://www.mhlw.go.jp/english/wp/wp-hw9/dl/11e.pdf>
- Miyamoto, T. (2003). Dynamics of the Japanese Welfare State in Comparative Perspective: Between 'Three World' and the Developmental State. *The Japanese Journal of Social Security Policy*, 2(2), 12-24.
- Nomura, M. & Kimoto, K. (2002). Is the Japanese-Style Welfare Society Sustainable? In Goldberg, S., G., & Rosenthal G., M. *Diminishing Welfare: A Cross-National Study of Social Provision*. London: Auburn House.
- Pholsim, S. (2017). *Japanese Welfare System: The Next of Lost Decade (?)*. Social Policy Cases Seminar. Osaka: GSPS Ritsumeikan University.
- Rao, N. (1996). *Towards Welfare Pluralism: Public Services in a Time of Change*. Aldershot: Dartmouth Publishing Company.
- Sainsbury, D. (1994). *Gendering welfare States*. London: SAGE.
- Secombe, W. (1993). *Weathering the Storm: Working-Class Families from the Industrial Revolution to the Fertility Decline*. London: Verso.
- Shibata, Y. (2012). *Governing Employees: A Foucauldian Analysis of Deaths from Overwork in Japan* (Social and Cultural Research Occasional Paper No. 12). Hong Kong: Center for Qualitative Social Research, Hong Kong Shue Yan University.

- Suganuma, T. (2014). Transforming Japan's Bismarckian Welfare State. in Venderborght, Y. & Yamamori, T. *Basic Income in Japan: Prospects for a Radical Idea in a Transforming Welfare State*. New York: Plagrave Macmillan.
- Sugimoto, Y. (2014). *An Introduction to Japanese Society (4th ed.)*. Melbourne: Cambridge University Press.
- Suzuki, A. (2007). *Gender and Career in Japan* (translated by Leonie R. Stickland). Victorai: Trans Pacific Press.
- Steingberg, C., & Nakane, M. (2012). *Can Women Save Japan? (IMF Working Paper)*. Asia and Pacific Department: IFM.
- Tabata, H. (1991). *The Japanese Welfare State: Its Structure and Transformation*. Tokyo: Annals of the Institute of Social Science.
- Takahashi, T. (1973). Social Security for workers. In Okochi, K. & Karsh, B. & Levine, S., B. *Workers and Employees in Japan*. Tokyo: Tokyo University Press.
- Takahashi, M. (1997). *The Emergence of Welfare Society in Japan*. Brookfield: Ashgate Publishing.
- The Japan Institute for Labour Policy and Training. (2016). *Labor Situation in Japan and Its Analysis: General Overview 2015/2016*. Tokyo: JILPT.
- Venderborght, Y. & Sekine, Y. (2014). A Comparative Look at the Feasibility of Basic Income in the Japanese Welfare State. In Venderborght, Y. & Yamamori, T. *Basic Income in Japan: Prospects for a Radical Idea in a Transforming Welfare State*. New York: Plagrave Macmillan.
- Wataru, O. (2016). Volunteer sector facing the super aged society in Japan. *Journal of Ritsumeikan Social Sciences and Humanities*, 7(2016), 53-71.
- World Economic Forum. (2017). *Global Gender Gap Report 2017*. Geneva: WEF. Retrieved November 10, 2017, from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf
- Yoshida, K. (1994). *History of social services in japan*. Tokyo: Keiso shobo.
- Yoshida, A. (2017). *Unmarried Women in Japan: the drift into singlehood*. New York: Routledge.

Aging Society in Tungtom sub district Municipality

Chamnan Ngerndee

Independent Scholar

Corresponding Author: chamnantoey@hotmail.com

Sakkarn Niyakull

Municipal Clerk, Tungtom Sub-district Municipality

Corresponding Author: niyakull@gmail.com

Received: November, 2 2018

Revised: December 31, 2018

Accepted: January 11, 2019

Abstract

The purpose of this research were to (1) study factors related to aging society in Tung Tom Sub-district Municipality, San Pa Tong District, Chiang Mai Province, and (2) propose a model for dealing with aging society for Tung Tom Sub-district Municipality. The authors employed a quantitative method by using a questionnaire survey of 400 elderly respondents in Tung Tom Sub-district Municipality. Data analysis technique included factor analysis and multiple regression analysis models.

Research findings were as follows. Factors related to the aging society in Tung Tom sub district Municipality consist of elderly needs, elderly problems, and elderly capacity. A potential model for dealing with the aging society in Tung Tom sub district Municipality must be responsive to the elderly's needs and problems.

Keywords: elderly person, aging society, Tung Tom Sub-district Municipality.

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อม

ชำนาญ เงินดี

นักวิชาการอิสระ

สักการ ฌิณกุล

ปลัดเทศบาล เทศบาลตำบลทุ่งต้อม อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 50120

Corresponding Author: chamnantoey@hotmail.com

ได้รับบทความ: 2 พฤศจิกายน 2561 ปรับปรุงแก้ไข: 31 ธันวาคม 2561 ตอรับตีพิมพ์: 11 มกราคม 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อม อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และ (2) ศึกษาแนวทางการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อม วิธีดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อม จำนวน 400 ตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า (1) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อม อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย ปัจจัยที่เกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงอายุ ปัจจัยที่เกี่ยวกับปัญหาของผู้สูงอายุ และ ปัจจัยที่เกี่ยวกับศักยภาพของผู้สูงอายุ และ (2) แนวทางการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อม เพื่อให้เกิดศักยภาพของผู้สูงอายุ ขึ้นอยู่กับ ปัจจัยที่เกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงอายุ และ ปัจจัยที่เกี่ยวกับปัญหาของผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ สังคมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลทุ่งต้อม

บทนำ

จากคำกล่าวขององค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ได้เคยกล่าวว่า “ประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 10 หรือ อายุ 65 ปีขึ้นไป เกินร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ ถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) (Vines, Pritchard, Wright, Olivier, and Brittain, 2015) และ จะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 และ อายุ 65 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 14” (ศูนย์ความเป็นเลิศด้านชีววิทยาศาสตร์ (องค์การมหาชน) (ศลช), 2559)

ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ปี 2548 และ จะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ประมาณ ปี 2561 โดยที่ประเทศไทย ปี 2559 มีประชากรทั้งหมด 77 จังหวัดรวม 65,931,550 ราย ซึ่งจำนวนประชากรผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนทั้งหมด 9,934,309 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.07 ของประชากรทั้งหมด และสามารถจัดลำดับจังหวัดที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด และ น้อยสุดได้ดังนี้ อันดับที่ 1 กรุงเทพมหานคร มีจำนวนผู้สูงอายุ 936,865 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.47 ของประชากรทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร 5,686,646 ราย ลำดับที่ 2 จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนผู้สูงอายุ 400,496 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.22 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัด 2,631,435 ราย ลำดับที่ 3 จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนผู้สูงอายุ 284,497 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.39 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัด 1,735,762 ราย ลำดับที่ 4 จังหวัดขอนแก่น มีจำนวนผู้สูงอายุ 276,029 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.32 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัด 1,801,753 ราย และ ลำดับที่ 5 จังหวัดนครศรีธรรมราช มีจำนวนผู้สูงอายุ 240,522 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.47 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัด 1,554,432 ราย ส่วนจังหวัดที่มีจำนวนผู้สูงอายุน้อยที่สุดคือ จังหวัดระนอง 23,543 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 12.45 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัด 189,154 ราย (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2546, 2559) จากรายละเอียดที่กล่าวด้านบนนั้น ประเทศไทยก็มีนโยบาย แผนงาน กิจกรรม สำหรับการบริหารจัดการเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยด้วย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558; คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2553)

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุดในภาคเหนือ คือ 1,735,762 ราย โดยมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปมากที่สุดในภาคเหนือ 284,497 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.39 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัด แบ่งเป็นเพศชาย 129,599 ราย เพศหญิง 154,898 ราย และ เป็นจังหวัดที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากเป็นลำดับที่ 3 ของประเทศไทยด้วย (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2546, 2559) โดยที่จังหวัดเชียงใหม่แบ่งการปกครองออกเป็น 25 อำเภอ 204 ตำบล และ 2006 หมู่บ้าน (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ 2560ก, 2560ข) สามารถจัดลำดับอำเภอที่มีประชากรผู้สูงอายุสูงสุด 3 ลำดับ ได้แก่ ลำดับที่ 1 อำเภอ สันทราย 13,869 ราย ลำดับที่ 2 อำเภอสันกำแพง 12,537 ราย และ ลำดับที่ 3 อำเภอสันป่าตอง 12,311 ราย

ตำบลทุ่งต้อม มีการบริหารการปกครองเป็นเทศบาลตำบล แบ่งการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน เป็นตำบลลำดับที่ 5 ของอำเภอสันป่าตอง ที่มีจำนวนผู้สูงอายุ 1,343 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.52 ของจำนวน

ผู้สูงอายุ 17,859 ราย ที่มีทั้งหมด 11 ตำบลที่อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอสันป่าตอง นอกจากนี้จำนวนผู้สูงอายุ 1,343 รายของตำบลทุ่งต้อมคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 19 ของจำนวนประชากรทั้งหมด 7,069 รายของตำบลทุ่งต้อม (เทศบาลตำบลทุ่งต้อม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่, 2560, 2561) จากความสำคัญของท่านีมาดังกล่าวด้านบน ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อม

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าอยู่บนพื้นฐานการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อม โดยคำ “ผู้สูงอายุ” ตามคำนิยามของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.), 2546) หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย นอกจากนี้ ตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556; นนทยา อิทธิชินบัญชา, 2559; ภูมิวัฒน์ พรวนสุข, 2558) หมายถึง ประชากรทั้งเพศชาย และ เพศหญิง ซึ่งมีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยใช้คำภาษาอังกฤษว่า Older person or elderly person. จากคำนิยามดังกล่าว ผู้วิจัย สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ประชากรทั้งเพศหญิง และ เพศชาย ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่มีสัญชาติไทย จากการที่ประชากรทั้งเพศหญิง และ เพศชาย ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน จึงทำให้เกิดสังคมผู้สูงอายุ (Ageing society หรือ Aging society) (Carr, Welr, Azar, D., and Azar, N.R., 2013) โดยองค์การสหประชาชาติ (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556) ได้แบ่งระดับของสังคมผู้สูงอายุไว้ดังนี้ (1) การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing society หรือ Aging society) คือ การมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป รวมทั้งเพศชายและเพศหญิงมากกว่า 10% ของประชากรทั้งประเทศ หรือ มีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี เกิน 7% ของประชากรทั้งประเทศ (2) สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) คือ เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็น 20% หรือ ประชากรอายุ 65 ปี เพิ่มขึ้นเป็น 14% ของประชากรโดยรวมทั้งหมดของทั้งประเทศ และ (3) Super – aged society คือ สังคมที่มีประชากร 65 ปีขึ้นไปมากกว่า 20% ของประชากรทั้งประเทศ อย่างไรก็ตามทุกประเทศทั่วโลก มีการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเวลาแตกต่างกันตามความเจริญ มั่งคั่ง ซึ่งมีผลต่อสุขภาพและการมีอายุยืนของประชาชน

ตารางที่ 1 สถิติจำนวนผู้สูงอายุสูงสุดของประเทศไทย 5 จังหวัด ประจำปี 2559

ลำดับ	จังหวัด	จำนวนประชากร	จำนวนผู้สูงอายุ	สัดส่วนร้อยละของ ประชากรในจังหวัด
1	กรุงเทพมหานคร	5,686,646	936,865	16.47
2	นครราชสีมา	2,631,435	400,496	15.22
3	เชียงใหม่	1,735,762	284,497	16.39
4	ขอนแก่น	1,801,753	276,029	15.32
5	นครศรีธรรมราช	1,554,432	240,522	15.47
น้อยที่สุด	ระนอง	189,154	23,543	12.45

ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2559)

จากตารางที่ 1 สถิติจำนวนผู้สูงอายุสูงสุดของประเทศไทย 5 จังหวัด ประจำปี 2559 พบว่า จังหวัดที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากที่สุด 5 ลำดับของประเทศไทย ประจำปี 2559 ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร มีประชากร 5,686,646 คน มีผู้สูงอายุ 936,865 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.47 ของประชากรทั้งหมดของกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครราชสีมา มีประชากร 2,631,435 คน มีผู้สูงอายุ 400,496 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.22 ของจำนวนประชากรทั้งหมดของจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดเชียงใหม่ มีประชากร 1,735,762 คน มีผู้สูงอายุ 284,497 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.39 ของจำนวนประชากรทั้งหมดของจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดขอนแก่น มีประชากร 1,801,753 คน มีผู้สูงอายุ 276,029 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.32 ของจำนวนประชากรทั้งหมดของจังหวัดขอนแก่น และ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากร 1,554,432 คน มีผู้สูงอายุ 240,522 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.47 ของจำนวนประชากรทั้งหมดของจังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากนี้ยังแสดงสถิติเกี่ยวกับจังหวัดที่มีประชากรน้อยที่สุดของประเทศไทย ประจำปี 2559 คือ จังหวัดระนอง มีประชากร 189,154 คน มีผู้สูงอายุ 23,543 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 12.45 ของจำนวนประชากรทั้งหมดของจังหวัดระนอง

ตารางที่ 2 จำนวนผู้สูงอายุ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ระดับอายุผู้สูงอายุ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ (%)
60 – 64	2,975	3,493	6,468	36.22
65 – 69	1,922	2,369	4,291	24.03
70 – 74	999	1,250	2,249	12.59
75 – 79	677	908	1,585	8.87
80 ปีขึ้นไป	1,360	1,906	3,266	18.29
รวม	7,933	9,926	17,859	100

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2560)

จากตารางที่ 2 จำนวนผู้สูงอายุ อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า อำเภอสนป่าตอง มีผู้สูงอายุ 17,859 คน เพศชาย 7,933 คน เพศหญิง 9,926 คน โดยสามารถแสดงรายละเอียดตามระดับอายุ คือ ระดับอายุ 60-64 ปีมีจำนวนมากที่สุด 6,468 คน ระดับอายุ 65-69 ปี 4,291 คน ระดับอายุ 80 ปีขึ้นไป 3,266 คน ระดับอายุ 70-74 คน 2,249 คน และ ระดับอายุ 75-79 คน 1,585 คน ตามลำดับ

เทศบาลตำบลทุ่งด้อม ได้รับการจัดตั้งเป็นเทศบาล โดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 27 ตุลาคม 2552 ตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย เพื่อพัฒนาและยกระดับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับความสำเร็จเติบโตทางสังคม และ เศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นของตำบลทุ่งด้อม หมู่บ้านอยู่ในเขตรับผิดชอบจำนวน 10 หมู่บ้าน ซึ่งมีประชากร จำนวน 7,069 คน (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่, 2560) ประกอบด้วย หมู่ที่ 2 บ้านป่าลาน หมู่ที่ 3 บ้านสบหาร หมู่ที่ 4 บ้านก่อแก้ว หมู่ที่ 5 บ้านไร่ หมู่ที่ 6 บ้านแม่กึ่งหลวง หมู่ที่ 7 บ้านสันจิกุง หมู่ที่ 8 บ้านแม่กึ่งน้อย หมู่ที่ 9 บ้านแม่กึ่งน้อย หมู่ที่ 10 บ้านเหล่า และ หมู่ที่ 11 บ้านศรีโพธิ์งาม

ตารางที่ 3 จำนวนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลทุ่งด้อม อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ 2561

ลำดับ	หมู่ที่/ชื่อหมู่บ้าน	ระดับอายุ (ปี)				รวม
		60 - 69	70 - 79	80 - 89	90 ปีขึ้นไป	
1	ป่าลาน	81	46	25	17	169
2	สบหาร	93	42	23	5	163
3	ก่อแก้ว	65	10	27	2	104
4	ไร่	27	22	11	5	65
5	แม่กึ่งหลวง	103	46	28	5	182
6	สันจิกุง	80	28	25	6	139
7	แม่กึ่งน้อย	50	26	10	2	88
8	แม่กึ่งน้อย	113	49	42	7	211
9	เหล่า	47	10	7	0	64
10	ศรีโพธิ์งาม	91	39	25	3	158
	รวม	750	318	223	52	1,343

ที่มา: เทศบาลตำบลทุ่งด้อม อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ (2561)

จากตารางที่ 3 จำนวนผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลทุ่งด้อม อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ 2561 พบว่า เทศบาลทุ่งด้อมมีผู้สูงอายุ ปี พ.ศ.2561 ของทั้ง 10 หมู่บ้าน 1,343 คน โดยเรียงลำดับจากจำนวนผู้สูงอายุมากไปหาน้อย คือ หมู่ที่ 9 บ้านแม่กึ่งน้อย 211 คน หมู่ที่ 6 บ้านแม่กึ่งหลวง 182 คน หมู่ที่ 2 บ้านป่าลาน 169 คน หมู่ที่ 3 บ้านสบหาร 163 คน หมู่ที่ 1 บ้านศรีโพธิ์งาม 158 คน หมู่ที่ 7 บ้านสันจิกุง 139 คน หมู่ที่ 4 บ้านก่อแก้ว 104 คน หมู่ที่ 8 บ้านแม่กึ่งน้อย 88 คน หมู่ที่ 5 บ้านไร่ 65 คน และ หมู่ที่ 10 บ้านเหล่า 64 คน ตามลำดับ

จากการทบทวนและศึกษางานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งด้อม สามารถนำมาประกอบเป็นแนวทางการศึกษาวิจัยเรื่อง การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งด้อม เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับ ปัญหา ความต้องการ และ ศักยภาพ ที่มีผลต่อการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งด้อม รวมทั้งสร้างแนวทางการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งด้อม สามารถแสดงเป็นองค์ประกอบของตัวแปรหลัก ประกอบด้วย (1) ปัญหาของผู้สูงอายุ ได้รับอิทธิพลจาก ความต้องการของผู้สูงอายุ (2) ศักยภาพของผู้สูงอายุ ได้รับอิทธิพลจาก ปัญหาของผู้สูงอายุ และ ความต้องการของผู้สูงอายุ และ (3) ปัญหาของผู้สูงอายุ ความต้องการของผู้สูงอายุ และ ศักยภาพของผู้สูงอายุ ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรควบคุม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาชีพ และ ลักษณะที่พักอาศัย ของผู้สูงอายุ

ระเบียบวิธีวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย ปัจจัยที่เกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงอายุ และ ปัจจัยที่เกี่ยวกับปัญหาของผู้สูงอายุ

ตัวแปรควบคุม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาชีพ และ ลักษณะที่พักอาศัย

ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวกับศักยภาพของผู้สูงอายุ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุ ที่อยู่อาศัยตามทะเบียนบ้านจำนวน 1,343 คน ของทั้ง 10 หมู่บ้าน ที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลทุ่งด้อม อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ หมู่ที่ 2 บ้านปาลาน หมู่ที่ 3 ล้านสหหาร หมู่ที่ 4 บ้านก่อเก๊า หมู่ที่ 5 บ้านไร่ หมู่ที่ 6 บ้านแม่กึ่งหลวง หมู่ที่ 7 บ้านสันจิกง หมู่ที่ 8 บ้านแม่กึ่งน้อย หมู่ที่ 9 บ้านแม่กึ่งน้อย หมู่ที่ 10 บ้านเหล่า และ หมู่ที่ 11 บ้านศรีโพธิ์งาน (เทศบาลตำบลทุ่งด้อม อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่, 2560,2561) โดยที่ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการวิจัย จำนวน 400 ตัวอย่าง และ ทำการสุ่มตัวอย่างง่ายต่อไป

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม ที่มีการสร้างขึ้นเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ มี 3 ส่วน ได้แก่ แบบสอบถามส่วนที่ 1 จะเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาชีพ และ ลักษณะที่พักอาศัย แบบสอบถามส่วนที่ 2 จะเกี่ยวกับระดับความสำคัญของการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งด้อม มีคำถามแบบ Likert Scale (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555) มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุดหรือไม่มี ซึ่งแนวคำถามจะถามเกี่ยวกับ 1.ความต้องการของผู้สูงอายุ ปัญหาของผู้สูงอายุ และ ศักยภาพของผู้สูงอายุ และ แบบสอบถามส่วนที่ 3 จะเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

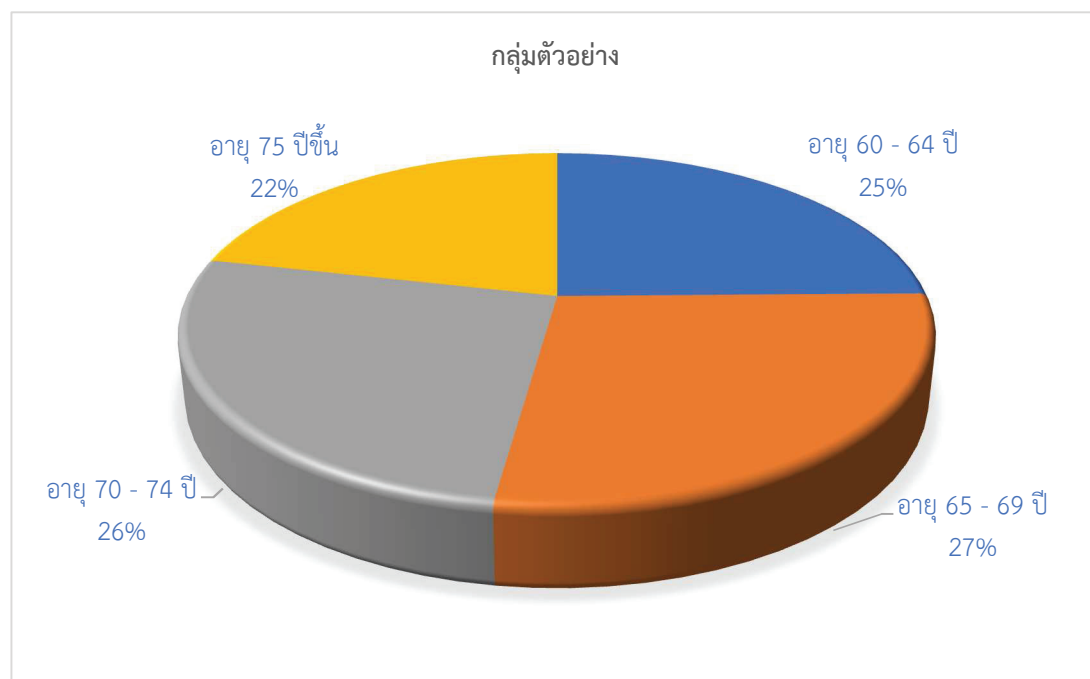
การตรวจสอบข้อคำถามหรือเครื่องมือวิจัย โดยทำการทดสอบเครื่องมือแบบสอบถาม คือ 1.ทดสอบการใช้ได้ (Validity) ด้วยการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญการภายนอก 2.ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด 3.วิเคราะห์หาความน่าเชื่อถือ (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ความน่าเชื่อถือ (Reliability Coefficients) ของแนวคิดcronbach (Cronbach Alpha) มากกว่า 0.70

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการประมวลผลข้อมูลจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และ คำนวณทางสถิติที่เป็นสถิติเชิงพรรณนา และ สถิติเชิงอ้างอิง

ผลการวิจัย

1.ผลการวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง

ภาพที่ 1: กลุ่มตัวอย่าง

จากภาพที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต่อม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจากภาคสนามเป็นเอกสาร ด้วยทีมงานของโครงการวิจัย และ ได้รับการตอบกลับมา 400 ตัวอย่าง อายุ 60-64 ปี 99 ตัวอย่าง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 25 ของจำนวนแบบสอบถามที่ตอบกลับมา 400 ตัวอย่าง อายุ 65-69 ปี 110 ตัวอย่าง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 27 อายุ 70-74 ปี 105 ตัวอย่าง คิดเป็นสัดส่วน 26 และ อายุ 75 ปีขึ้นไป 86 ตัวอย่าง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 22

2. ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างจากการสำรวจด้วยแบบสอบถามภาคสนาม จำนวน 400 ตัวอย่าง พบว่า เป็นผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 65-69 ปี สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาประถมศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 7,001 บาทขึ้นไป อาชีพส่วนใหญ่รับจ้าง และ ลักษณะที่พักอาศัยเป็นบ้านของผู้สูงอายุเอง ซึ่งลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ชาย 202 คน คิดเป็นร้อยละ 50 และ ผู้หญิง 198 คิดเป็นร้อยละ 50 ซึ่งสามารถแจกแจงความถี่ของข้อมูลแบบสอบถาม ผลการสำรวจตัวแปรต่าง ๆ ตามกรอบแนวคิดด้วยมาตรวัด Likert Scale 5 ระดับ นั้น พบว่า ความถี่ของการตอบแบบสอบถาม เป็นคำตอบที่กลุ่มตัวอย่างเลือกส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับ 5 มากที่สุด 4,790 หน่วย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 33 รองลงมาด้วยระดับ 4 มาก 3,606 หน่วย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 25 ระดับ 3 ปานกลาง 2,068 หน่วย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 14 ระดับ 1 น้อยที่สุดหรือไม่มี 1,976 หน่วย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 14 และ ระดับสุดท้าย ที่น้อยที่สุด คือ ระดับ 2 น้อย 1,960 หน่วย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 14 ตามลำดับ

3. ผลการวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรจำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์

จากการทดสอบสมมติฐาน โดยดำเนินการทดสอบปัจจัยต่าง ๆ ที่คำนวณมาได้ด้วยค่าระหว่าง 0 ถึง หนึ่ง ประกอบด้วย ความต้องการของผู้สูงอายุ ปัญหาของผู้สูงอายุ และ ศักยภาพของผู้สูงอายุ ว่ามีค่าอยู่ในระดับสูงหรือ สูงกว่า 0.5 อย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ โดยค่าเฉลี่ยของตัวแปรทั้งหมด จำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาชีพ และ ลักษณะที่พักอาศัย ซึ่งการทดสอบสมมติฐาน พบว่า

ค่าเฉลี่ยของตัวแปรแต่ละกลุ่มจำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์มีความแตกต่างกัน รวมทั้งค่าเฉลี่ยของตัวแปรทุกตัวจำแนกตามเพศ อายุ และ สถานภาพ มีค่าที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จะมีผลทำให้เกิดความต้องการของผู้สูงอายุ รวมทั้ง ศักยภาพของผู้สูงอายุ โดยเฉลี่ยสูงกว่า ทำให้เกิดปัญหาของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีผลทำให้ความต้องการของผู้สูงอายุ ปัญหาของผู้สูงอายุ และ ศักยภาพของผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-7,000 บาท จะมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีผลทำให้เกิด ความต้องการของผู้สูงอายุ ปัญหาของผู้สูงอายุ และ ศักยภาพของผู้สูงอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยอาชีพอื่น ๆ จะมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะที่พักอาศัยเป็นบ้านของหลาน/เหลน จะมีผลทำให้เกิดความต้องการของผู้สูงอายุ รวมทั้ง ศักยภาพของผู้สูงอายุ โดยเฉลี่ยสูงกว่า ทำให้เกิดปัญหาของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลดังกล่าวข้างต้น แสดงว่า ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาชีพ และ ลักษณะที่พักอาศัยที่แตกต่างกัน มีผลต่อความต้องการของผู้สูงอายุ ปัญหาของผู้สูงอายุ และ ศักยภาพของผู้สูงอายุ ที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้การทดสอบสมมติฐาน โดยการทดสอบค่าเฉลี่ยรวมของตัวแปรทุกตัวพบว่า

ความต้องการของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.8153 สะท้อนว่ามีค่าอยู่ในระดับสูงหรือสูงกว่า 0.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัญหาของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.2436 สะท้อนว่ามีค่าอยู่ในระดับต่ำหรือต่ำกว่า 0.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ศักยภาพของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.7393 สะท้อนว่ามีค่าอยู่ในระดับสูงหรือสูงกว่า 0.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการทดสอบสมมติฐาน สามารถสรุปได้ว่า ตัวแปรเกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงอายุ และ ตัวแปรที่เกี่ยวกับศักยภาพของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับสูงหรือมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า 0.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนตัวแปรที่เกี่ยวกับปัญหาของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับต่ำหรือมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า 0.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นการยืนยันว่าสมมติฐานของงานวิจัยว่า H1 : ความต้องการของผู้สูงอายุ ส่งผลต่อ ปัญหาของผู้สูงอายุ และ ศักยภาพของผู้สูงอายุ H2 : ปัญหาของผู้สูงอายุ ส่งผลต่อ ศักยภาพของผู้สูงอายุ และ H3 : เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาชีพ และ ลักษณะที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ ส่งผลต่อ ความต้องการของผู้สูงอายุ ปัญหาของผู้สูงอายุ และ ศักยภาพของผู้สูงอายุ

4.ผลการวิจัยการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต่อม

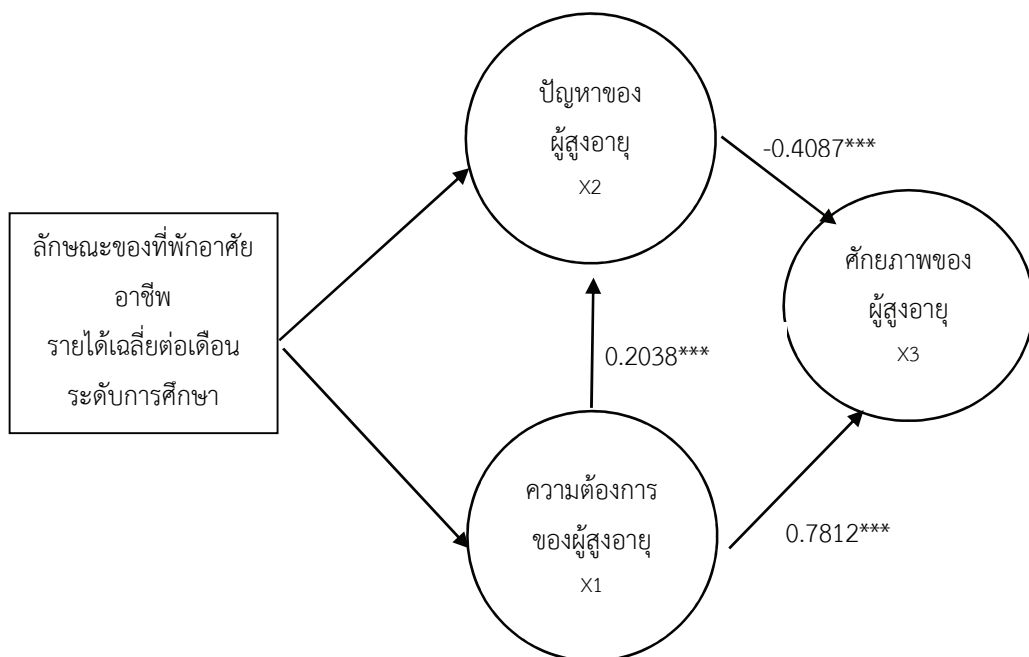
ตารางที่ 4 ผลการวิจัยการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต่อม

ปัจจัย	ปัญหาของผู้สูงอายุ (X2)	ศักยภาพของผู้สูงอายุ (X3)
ความต้องการของผู้สูงอายุ (X1)	0.2038***	0.7812***
ปัญหาของผู้สูงอายุ (X2)		-0.4087***
ลักษณะของที่พักอาศัย	0.0566***	0.0046
อาชีพ	-0.0018	0.0111**
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	0.0243***	0.0313***
ระดับการศึกษา	0.0426***	0.0205***
N	400	400
rss	8.4744	6.7118
F-test	212.1431***	2235.5735***
r ²	0.7287	0.9715
r ² _a	0.7252	0.9710

legend: * p<.1; **p<.05; *** p<.01

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต่อม และ ภาพที่ 2 แบบจำลองแนวทางการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต่อม แสดงผลการวิจัย พบว่า ค่า F-test ที่ได้นั้น

สะท้อนได้ว่าตัวแปรอิสระทุกตัวสามารถอธิบายตัวแปรตามได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้วย นอกจากนี้ประชากรวิจัย (N) เมื่อเทียบแต่ละตัวแปรแล้ว จะใช้จำนวน 400 หน่วยเท่ากัน และ แสดงค่าความแปรปรวนของค่าความเคลื่อนไหว (Residual Sum of Square : RSS) ไม่เท่ากันของทุกตัวแปร นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อมของกลุ่มตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประกอบด้วย ความต้องการของผู้สูงอายุ ปัญหาของผู้สูงอายุ และ ศักยภาพของผู้สูงอายุ รวมทั้งตัวแปรควบคุมที่เป็นปัจจัยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรค ของความสัมพันธ์ แสดงให้เห็นว่า เมื่อตัวแปรหรือปัจจัยนี้เปลี่ยนแปลงในทิศทางที่มากขึ้น หรือ น้อยลง ก็ส่งผลต่อความสัมพันธ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อม เพิ่มขึ้น หรือ ลดน้อยลงได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2: แบบจำลองแนวทางการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อม

ปัญหาของผู้สูงอายุ

ปัญหาของผู้สูงอายุ เป็นปัญหาของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อมในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การขาดการสนับสนุนจากครอบครัว ครอบครัวทะเลาะเบาะแว้ง ภาระเลี้ยงดูผู้อื่น ไม่มีที่พักเป็นของตนเอง เงินออมไม่เพียงพอ มีหนี้สิน สุขภาพไม่แข็งแรง ความเครียด ไม่มีความรู้คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และ ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาของผู้สูงอายุจะได้รับอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจาก ความต้องการของผู้สูงอายุ ที่เป็นความต้องการของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อมในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การตรวจสอบสุขภาพ การแนะนำ/ให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพอย่างถูกวิธี การส่งเสริมอาชีพ การจัดสรรเงินทุนสำหรับอาชีพ การปรับปรุงที่อยู่อาศัย ต้องการมีหน่วยงานที่ช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย ต้องการมีสถานที่ออกกำลังกาย การจัดทัศนศึกษาเกี่ยวกับศาสนาหรือธรรมชาติ มีกิจกรรมส่งเสริมครอบครัว การให้ความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุ ต้องการมี

ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ และ ต้องการมีรถรับส่งไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาล นอกจากนี้ ยังได้รับอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากตัวแปรหรือปัจจัยควบคุม ได้แก่ ลักษณะของที่พักอาศัย รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และ ระดับการศึกษา นั่นคือ หากปัจจัยดังกล่าวนี้จะส่งผลให้เกิดปัญหาของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น 1 หน่วย กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสสัมพันธ์ต่อการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งด้อมเพิ่มขึ้นร้อยละ 72.52

ศักยภาพของผู้สูงอายุ

ศักยภาพของผู้สูงอายุ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามความต้องการของผู้สูงอายุ และ แก้ไขปัญหาของผู้สูงอายุผ่านได้ด้วยดี ประกอบด้วย พอใจในบทบาทหน้าที่ในครอบครัว บุตรหลานรับฟังปัญหาด้วยความเต็มใจ ครอบครัวช่วยเหลือทางการเงิน เครือญาติช่วยเหลือทางการเงิน รับประทานอาหารมีคุณค่าทางโภชนาการและย่อยง่าย พักผ่อนเพียงพอ ตรวจสุขภาพประจำปีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ครอบครัวพาไปทัศนศึกษา และ ทำกิจกรรมทางศาสนา เต็มใจช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคม ร่วมกิจกรรมผู้สูงอายุ ชุมชนมีสถานบริการทางการแพทย์ และมีทีมงานลูกเงินเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของผู้สูงอายุจะได้รับอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจาก ความต้องการของผู้สูงอายุ รวมทั้ง ได้รับอิทธิพลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจาก ปัญหาของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ยังได้รับอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากตัวแปรหรือปัจจัยควบคุม ได้แก่ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระดับการศึกษา นั่นคือ หากปัจจัยดังกล่าวนี้จะส่งผลให้เกิดศักยภาพของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น 1 หน่วย กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสสัมพันธ์ต่อการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งด้อมเพิ่มขึ้นร้อยละ 97.10

สรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยสามารถสรุปผลและอภิปรายผลการศึกษาวิจัย จากผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งด้อม พบว่าผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งด้อม จะอยู่ในพื้นที่ 10 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2 บ้านป่าลาน หมู่ที่ 3 บ้านสบหาร หมู่ที่ 4 บ้านก่อเก้า หมู่ที่ 5 บ้านไร่ หมู่ที่ 6 บ้านแม่กุ่มหลวง หมู่ที่ 7 บ้านสันจิกุ้ง หมู่ที่ 8 บ้านแม่กุ่มน้อย หมู่ที่ 9 บ้านแม่กุ่มน้อย หมู่ที่ 10 บ้านเหล่า และ หมู่ที่ 11 บ้านศรีโพธิ์งาม โดยการรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม และ ได้รับการตอบกลับจำนวน 400 ตัวอย่าง แบ่งเป็น ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-64 ปี จำนวน 99 ตัวอย่าง อายุ 65-69 ปี จำนวน 110 ตัวอย่าง อายุ 70-74 ปี จำนวน 105 ตัวอย่าง และ อายุ 75 ปีขึ้นไป จำนวน 86 ตัวอย่าง โดยมีตัวแปรที่เป็นปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความต้องการของผู้สูงอายุ ปัญหาของผู้สูงอายุ และ ศักยภาพของผู้สูงอายุ โดยที่ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างตามประชากรศาสตร์ เป็นผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 65-69 ปี สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาประถมศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 7,001 บาทขึ้นไป อาชีพส่วนใหญ่รับจ้าง และ ลักษณะที่พักอาศัยเป็นบ้านของผู้สูงอายุเอง ซึ่งลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ชาย 202 คน คิดเป็นร้อยละ 50 และ ผู้หญิง 198 คิดเป็นร้อยละ 50 นอกจากนี้ การแจกแจงความถี่ของข้อมูลแบบสอบถามด้วยมาตรวัด Likert Scale 5 ระดับ นั้น พบว่า ความคิดเห็นที่กลุ่มตัวอย่างเลือกส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับ 5 คือ มากที่สุด เลือก 4,790 หน่วย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 33 รองลงมาเป็น ระดับ 4 คือ มาก เลือก 3,606 หน่วย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 25

ซึ่งผลดังกล่าวนี้ สามารถที่จะนำมาสรุปผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งด้อม จากการทดสอบสมมุติฐาน ด้วยทดสอบค่าเฉลี่ยของตัวแปร

ทุกตัว พบว่า 1.ความต้องการของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.8153 สะท้อนได้ว่ามีค่าอยู่ในระดับสูงหรือสูงกว่า 0.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2.ปัญหาของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.2436 สะท้อนได้ว่ามีค่าอยู่ในระดับต่ำหรือต่ำกว่า 0.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3.ศักยภาพของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.7393 สะท้อนได้ว่ามีค่าอยู่ในระดับสูงหรือสูงกว่า 0.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นการยืนยันสมมุติฐานของงานวิจัย ว่า H1 : ความต้องการของผู้สูงอายุ ส่งผลต่อ ปัญหาของผู้สูงอายุ และ ศักยภาพของผู้สูงอายุ H2 : ปัญหาของผู้สูงอายุ ส่งผลต่อ ศักยภาพของผู้สูงอายุ และ H3 : ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาชีพ และลักษณะที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ ส่งผลต่อ ความต้องการของผู้สูงอายุ ปัญหาของผู้สูงอายุ และ ศักยภาพของผู้สูงอายุ ส่วน เพศ อายุ และ สถานภาพนั้น ไม่ส่งผลต่อ ความต้องการของผู้สูงอายุ ปัญหาของผู้สูงอายุ และศักยภาพของผู้สูงอายุ

นอกจากนี้ จากผลดังกล่าวนี้ สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อม โดยมีลักษณะดังนี้ 1.ปัญหาของผู้สูงอายุ ได้รับอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากความต้องการของผู้สูงอายุ ซึ่งแสดงว่า ปัญหาของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ได้รับอิทธิพลเชิงบวกจากความต้องการของผู้สูงอายุค่อนข้างน้อย เท่ากับ 0.2038 นอกจากนี้ ยังได้รับอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากตัวแปรหรือปัจจัยควบคุมที่เป็นลักษณะของที่พักอาศัย ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ซึ่งแสดงว่า ปัญหาของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ที่จะได้รับอิทธิพลเชิงบวกจากลักษณะของที่พักอาศัย ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนค่อนข้างน้อย เท่ากับ 0.0566, 0.0426 และ 0.0243 ตามลำดับ รวมทั้ง 2. ศักยภาพของผู้สูงอายุ ได้รับอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากความต้องการของผู้สูงอายุ ซึ่งแสดงว่า ศักยภาพของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ได้รับอิทธิพลเชิงบวกจากความต้องการของผู้สูงอายุมาก เท่ากับ 0.7812 (โปรดพิจารณา วิกานดา คำใจหาญ ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และ สิริกร กาญจนสุนทร, 2560 ; ชุติมา อัจฉรวรรณ, 2557). นอกจากนี้ ศักยภาพของผู้สูงอายุ ยังได้รับอิทธิพลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากปัญหาของผู้สูงอายุปานกลาง เท่ากับ -0.4087 นอกจากนี้ ยังได้รับอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จาก ตัวแปรหรือปัจจัยควบคุม ที่เป็น รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษา และ อาชีพ ซึ่งแสดงว่า ปัญหาของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ได้รับอิทธิพลเชิงบวกจาก รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษา และ อาชีพ ค่อนข้างน้อย เท่ากับ 0.0313, 0.0205 และ 0.0111 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ ทำให้รู้ว่ามีข้อจำกัดในการทำวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในอนาคตต่อไปดังนี้

1.ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลงานวิจัยไปใช้เชิงธุรกิจ

โดยที่ผู้วิจัยควรนำผลงานวิจัย สื่อสารและนำเสนอ ให้ผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ได้แก่ ธุรกิจการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ธุรกิจการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ ธุรกิจสินค้าอุปโภคบริโภคสำหรับผู้สูงอายุ ธุรกิจบริการผู้สูงอายุ ธุรกิจสินค้าที่เป็นเฟอร์นิเจอร์สำหรับผู้สูงอายุ และธุรกิจการเงินสำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้ง หน่วยงานราชการ เช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ได้รับทราบและเข้าใจเกี่ยวกับ ปัจจัย(ปัจจัยหลักและปัจจัยควบคุม) ที่

มีความสัมพันธ์ต่อการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลทุ่งด้อม และ แนวทางการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลทุ่งด้อม

2.ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการสำหรับงานวิจัยในอนาคต

โดยที่งานวิจัยนี้ ศึกษาการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งด้อม ที่ศึกษาตัวแปรหรือปัจจัยเกี่ยวกับ ความต้องการของผู้สูงอายุ ปัญหาของผู้สูงอายุ และ ศักยภาพของผู้สูงอายุ รวมทั้งตัวแปรหรือปัจจัยควบคุมที่เกี่ยวกับ ลักษณะของที่พักอาศัย อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และ ระดับการศึกษา เท่านั้น ไม่ได้ศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ดังนั้น งานวิจัยครั้งต่อไปอาจเลือกศึกษาปัจจัยหรือตัวแปรอื่น ๆ เพิ่มเติม หรือประยุกต์แนวคิดแบบจำลองหรือรูปแบบงานวิจัยนี้ เพื่อขยายองค์ความรู้เดิมหรือค้นคว้างานเกิดองค์ความรู้ใหม่ได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2546). *พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิชย์.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2546). *คู่มือสิทธิผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546*. กรุงเทพมหานคร.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). *จำนวนผู้สูงอายุประเทศไทย ปี 2559*. ค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2560, จาก <http://www.dop.go.th/main/history.php>.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่. (2560ก). *บรรยายสรุปจังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่. (2560ข). *บรรยายสรุปจังหวัดเชียงใหม่*. สืบค้นเมื่อ 24 ตุลาคม 2560, จาก <http://www.chiangmai.go.th/managing/public/D8/8D01Feb2017150134.pdf>.
- คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2553). *แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิชย์.
- ชุติมา อัจฉรวรรณ. (2557). การส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสลกบาตร. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 7(4), 46 – 54.
- ชมพูนุท พรหมภักดี. (2556). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. *วารสารกลุ่มงานวิจัยและข้อมูลสำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา*, 3(16), 1-19.
- เทศบาลตำบลทุ่งด้อม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. (2560). *ข้อมูลเกี่ยวกับเทศบาลทุ่งด้อม*. ค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2560, จาก <http://tungtom.go.th>.
- เทศบาลตำบลทุ่งด้อม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. (2561). *การเตรียมความพร้อมในการจัดทำคำของบประมาณของผู้สูงอายุที่มีสิทธิรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ประจำปี พ.ศ. 2561*. เชียงใหม่: สำนักงานเทศบาลตำบลทุ่งด้อม.

- นันทยา อธิธิชินบัญชร. (2559). แนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*, 8(1), 111-121.
- ภูมิวัฒน์ พรวนสุข. (2558). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดแพร่. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์*, 10(1), 77-87.
- วิภาดา คำใจหาญ, ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และสิริกร กาญจนสุนทร. 2560. การมีส่วนร่วมกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลบางกะดี อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 10(2), 92-109.
- ศูนย์ความเป็นเลิศด้านชีววิทยาศาสตร์ (องค์กรมมหาชน). (2559). *แผนยุทธศาสตร์ 3 ปี (พ.ศ.2559 – 2561)*. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2560, จาก <http://www.tcels.or.th/getattachment/369e33c9-b2da-4ed7-8f81-518924c16894/301.aspx>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. กรุงเทพฯ. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *รายงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่ 2560*. เชียงใหม่.
- Carr, K., Weir, P.L., Azar, D., & Azar N.R., (2013). Universal Design: A Step toward Successful Aging. *Hindawi Publishing Corporation Journal of Aging Research*, 2013, 1-8.
- Vines, J., Pritchard, G., Wright, P., Olivier, P., & Brittain, K. (2015). An Age-Old Problem: Examining the Discourses of Ageing in HCI and Strategies for Future Research, *ACM Transactions on Computer-Human Interaction*, 22(1), 1-19.

Translated Thai References

- Atcharawan. C. (2014). Promoting Health Behavior among the Elderly in Salo Bator Tambon Municipality. *Local Administration Journal*, 7(4), 46 – 54. (In Thai)
- Chiang Mai Province Statistical Office in National Statistical Office. (2017). *Chiang Mai Province Statistical Report 2017*. Chiang Mai Province. (In Thai)
- Department of Older Person in Ministry of Social Development and Human Security. (2003). *Elderly Handbook as the Act on the Elderly, B.E.2546*. Bangkok. (In Thai)
- Department of Older Person in Ministry of Social Development and Human Security. (2016). *Number of Thai Elderly 2016*. Retrieved October 22, 2017, from <http://www.dop.go.th/main/history.php>. (In Thai)
- Kamjaihan, W. (2017). Participation of the Elderly in Recreational Activities in Bang Kadi Municipality, Mueang Distract, Phatuntani Province. *Local Administration Journal*, 10(2), 92-109.
- Ittichinbanchon, N. (2016). Occupational Approach for Increasing Economic Value to Elderly People of Sisaket Province. *Panyapiwat Journal*, 8(1), 111-121. (In Thai)

- Ministry of Social Development and Human Security. (2003). *The Act on the Elderly, B.E. 2546*. Bangkok: Thep Phen Vanish Printing. (In Thai)
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2015). *The Twelfth National Economic and Social Development Plan*. Bangkok. (In Thai)
- Prompak, C. (2013). Aging Society in Thailand. *Journal of Information and Research Subdivision in the Secretariat of the Senate*, 3(16), 1-19. (In Thai)
- Pruansuk, P. (2015). Guidelines for Quality of Life Development for the Elderly of Local Administrative Organizations in Phrae Province. *Journal of Graduate School, Pitchayatat*, 10(1), 77-87. (In Thai)
- Thailand Centre of Excellence for Life Sciences (Public Organization). (2016). *Strategy Plan 3 Years (2016 – 2018)*. Retrieved October 22, 2017, from <http://www.tcels.or.th/getattachment/369e33c9-b2da-4ed7-8f81-518924c16894/301.aspx>. (In Thai)
- The National Commission on the Elderly Person in Ministry of Social Development and Human Security. (2010). *The 2nd National Plan on the Elderly (2002-2014), 1st Revision 2009*. Bangkok: Thep Phen Vanish Printing. (In Thai)
- The Strategy and Information for Provincial Development Subdivision in Chiang Mai Province. (2017a). *Chiang Mai Province Brief*. Chiang Mai Province. (In Thai)
- The Strategy and Information for Provincial Development Subdivision in Chiang Mai Province. (2017b). Retrieved October 24, 2017, from <http://www.chiangmai.go.th/managing/public/D8/8D01Feb2017150134.pdf>. (In Thai)
- Tungtom Subdistrict Municipality, Sanpatong District, Chiang Mai Province. (2017). *Tungtom Subdistrict Municipality Information*. Retrieved October 22, 2017, from <http://tungtom.go.th>. (In Thai)
- Tungtom Subdistrict Municipality, Sanpatong District, Chiang Mai Province. (2018). *Preparing for a budget request of the elderly were entitled to the elderly allowance 2018*. Chiang Mai Province. (In Thai)

Environmental Management for Elderly by Sub - district Local Administration Organization

Wisakha Phoochinda

Associate Professor Graduate School of Environmental Development Administration

National Institute of Development Administration

Sirisuda Noothimthong

Doctoral of Environmental Development Administration Student,

National Institute of Development Administration

Corresponding Author: kaew_noo@hotmail.com

Received: July, 24 2018 **Revised:** December 1, 2018 **Accepted:** December 11, 2018

Abstract

Thailand has been entering an aging society and sub district administrative organizations (SAOs) share a responsibility to promote and provide social benefits and services for the elderly. This research aimed to study environmental management for the elderly by SAOs and to assess the effectiveness of such environmental management. Data were collected through a questionnaire survey of 100 SAOs and interviews of responsible personnel from eight SAOs. Descriptive statistics, e.g., frequency and percentage, was used to analyze data.

The results showed that SAOs have provided enough resources and budget for environmental management for the elderly. Factors affecting the elderly's quality of life are, for example, health insurance funds, elderly clubs, mobile health service centers. SAOs offer a number of activities related to environmental management and quality of life in their communities, e.g. waste bank projects and community-based waste management. The performances of SAOs regarding environmental management for the elderly mentioned above are at a high level. From this study, it was found that disasters, e.g., flood, drought, soil subsidence, and landslide are the main concerned environmental issues for the elderly. With regard to facility providing, the SAOs offer a moderate level of services, e.g., priority seating, inclusive building design, and green space for leisure activities. For law enforcement and regulation, the SOAs offer projects and activities for the elderly at a medium level, e.g., waste bank, community-based waste management, and reforestation.

Keywords: Elderly, Environmental Management for Elderly, sub district Administrative Organization

การจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ

วิชาสา ภูจินดา

รองศาสตราจารย์ คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

สิริสุตา หนูทิมทอง

นักศึกษานิพนธ์เอก คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Corresponding Author: kaew_noo@hotmail.com

ได้รับบทความ: 24 กรกฎาคม 2561 ปรับปรุงแก้ไข: 1 ธันวาคม 2561 ตอรับตีพิมพ์: 1 ธันวาคม 2561

บทคัดย่อ

ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีหน้าที่ตาม พรบ.ส่งเสริมการพัฒนาจิตสวสติและการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ ในการดูแลผู้สูงอายุเพื่อให้มีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี การศึกษาวิจัยวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ และประสิทธิผลของการจัดการสิ่งแวดล้อม เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม อบต. 100 แห่ง และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ อบต. ที่มีจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี 8 แห่ง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ และพรรณนาความ

ผลการศึกษา พบว่า ผลการดำเนินการ ได้แก่ 1) การจัดสรรทรัพยากรดำเนินการอยู่ในเกณฑ์ดีมาก 2) มีปัจจัยเอื้อต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เช่น กองทุนประกันสุขภาพ, ชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์บริการสาธารณสุขเคลื่อนที่ 3) การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุอยู่ในเกณฑ์มาก มีการจ่ายเบี้ยยังชีพ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสุขภาพ 4) ปัญหาสิ่งแวดล้อมพบมากที่สุด คือ น้ำท่วม ภัยแล้ง ดินทรุด และดินถล่ม 5) การจัดทำมีสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เช่น จัดที่นั่งสำหรับผู้สูงอายุ การออกแบบอาคารที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ มีพื้นที่สีเขียวทำกิจกรรมอย่างเพียงพอ และ 6) การบังคับใช้กฎหมายหรือกำหนดมาตรการ แผนงานที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุมีประสิทธิผลอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง มีการดำเนินโครงการและกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น โครงการธนาคารขยะ โครงการรณรงค์การจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วม การเพิ่มพื้นที่ป่าชุมชน

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, การจัดการสิ่งแวดล้อม, สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

บทนำ

ในปัจจุบันการพัฒนาและความก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ประชากรเริ่มมีอายุเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้น มีการแต่งงานช้าลงและมีครอบครัวขนาดเล็ก มีลูกเพียง 1 – 2 คน ส่งผลให้สัดส่วนเด็กกลดน้อยลง สังคมไทยจึงต้องก้าวเข้าสู่วิกฤตการณ์ “สังคมผู้สูงอายุ หรือ Aging Society” โดยจะมีผู้สูงอายุ 1 คน ในประชากรทุก ๆ 5 คน และมีผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพิงคนอื่นช่วยเหลือกว่า 1 ล้านคน (กระทรวงสาธารณสุข, 2559) ซึ่งส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงานในด้านการยกระดับรายได้และทักษะฝีมือแรงงานให้ชาลง ประเทศไทยมีการดำเนินการโดยใช้มาตรการต่าง ๆ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักยภาพ มีคุณภาพชีวิตและมีสุขภาพที่ดี ให้การคุ้มครองทางสังคมรวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้ที่ทันสมัยมากขึ้น อย่างไรก็ตามการดูแลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยังคงไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท และยังมีความเหลื่อมล้ำทางสังคม เช่น การเข้าถึงเทคโนโลยี และการบริการต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของชุมชนชนบท อีกทั้งในหลายพื้นที่ยังไม่มีระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและด้านอนามัยที่ดี ทำให้เกิดโรคติดต่อได้ (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2552) ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็วทั้งการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การเกิดโรคระบาดและปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุ

ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ มีระเบียบ มาตรฐาน กฎหมายที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อให้การจัดสวัสดิการและการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุด ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญถึงวิธีการและรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เหมาะสม เพื่อผู้สูงอายุได้มีสุขภาพและมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาช่วยในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ
- 2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ

แนวคิดทฤษฎี

1. การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง กระบวนการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ โดยการวางแผน ดำเนินงาน ติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการใช้อย่างประหยัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้อย่างยั่งยืนยาวนานตลอดไป และเอื้อประโยชน์ต่อมวลมนุษย์และธรรมชาติให้มากที่สุด (วินัย วีระพัฒนานนท์, 2540) โดยแบ่งเป็น 1) การจัดการพลังงาน คือ การผลิตและการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งช่วยลดปริมาณการใช้พลังงานและช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อม 2) การจัดการขยะ คือ การแก้ไขให้มีปริมาณของเสียลดลง โดยแก้ไขพฤติกรรมรวมทั้งของเสีย หรือการจัดการของเสียจากแหล่งกำเนิด 3) การ

จัดการน้ำ คือ การรู้จักใช้น้ำอย่างเหมาะสม ไม่ฟุ่มเฟือย ใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า เพื่อลดปริมาณน้ำเสียที่จะระบายออกสู่สิ่งแวดล้อม โดยใช้หลัก 3R ได้แก่ การใช้น้อยหรือใช้เท่าที่จำเป็น (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle)

2. การจัดการสิ่งแวดล้อม 4 มิติ คือ การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างบูรณาการ เป็นการพัฒนาและจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท เพื่อให้ประชาชน ครัวเรือน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดการตนเองได้ ซึ่งครอบคลุม 4 มิติ ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ด้านสังคมวัฒนธรรม 3) ด้านเศรษฐกิจ และ 4) ด้านการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560)

3. ประสิทธิภาพขององค์กร หมายถึง ความสามารถขององค์กรในการบรรลุเป้าหมาย ที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สมาชิกเกิดความพอใจในงาน และองค์กรโดยส่วนรวม สามารถปรับตัว และพัฒนาเพื่อดำรงอยู่ต่อไปได้ (มีขวาท สุวรรณเรือง, 2536) ซึ่งการศึกษานี้ ประสิทธิภาพขององค์กรคือความสามารถขององค์กรในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สมโภช รติโอฬาร (2556) ศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพผู้สูงอายุ และเสนอแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) การจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุออกกำลังกาย ให้มีพื้นที่สีเขียว มีมุมพักผ่อนตามถนนทางเชื่อมและทางเดินต่าง ๆ สร้างทางเดินที่ราบเรียบสะดวกสบาย การจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ 2) การจัดสิ่งแวดล้อมในที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิต ต้องคำนึงถึงสภาพร่างกายและการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ

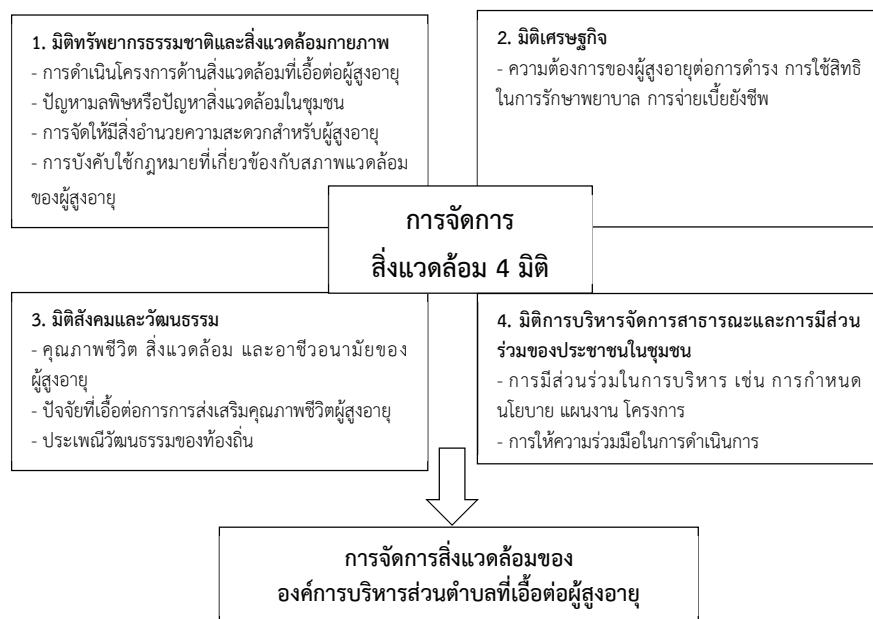
2. ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ (2552) ศึกษาการออกแบบชุมชนน่าอยู่สำหรับผู้สูงอายุในชนบท พบว่า สาธารณูปโภค/สิ่งแวดล้อมที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ คือ สวนสาธารณะ สถานพยาบาล สิ่งอำนวยความสะดวกประจำหมู่บ้านที่ผู้สูงอายุไปเป็นประจำทุกสัปดาห์ เช่น ร้านอาหาร ร้านกาแฟและตลาด ร้านตัดเสื้อผ้า/ร้านซ่อมรถ/ร้านวัสดุอุปกรณ์ และพื้นที่ทางศาสนา

3. จำเรียง ฐรมะสุวรรณ, นิตยา ภาสุนันท์ และ วินัส ดันติบูล (2533) กล่าวว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมจะทำให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่น ได้สร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมพัฒนาตนเอง มีการช่วยเหลือกันและกันจะส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่อ้างว้างโดดเดี่ยว สภาพจิตใจของผู้สูงอายุดีขึ้น มีการใช้พลังสมาชิกจากชมรมทำให้บุคคลในสังคมมองเห็นคุณค่า योगเกียรติคุณ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์

โดยสรุปการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ทราบถึงความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนใน 4 มิติ และประสิทธิภาพขององค์กร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุซึ่งเน้นวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดรูปแบบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่หลากหลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 100 แห่ง ในการเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการศึกษาค้นครั้งนี้สนใจชุมชนชนบท จึงเลือกเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล โดยการสุ่มแบบโควตาแบบไม่เป็นสัดส่วน ภาคละ 25 แห่ง ในแต่ละภาคสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก โดยใช้แบบสอบถามการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้ง 4 มิติ และทำการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของ อบต. ที่มีหน้าที่รับผิดชอบการดูแลผู้สูงอายุ จำนวน 8 คน คัดเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คัดเลือกภาคละ 2 แห่ง รวม 8 จังหวัด ที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีการดำเนินงานด้านการดูแลผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) เทศบาลตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ 2) องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอเมืองจาศิริ จังหวัดขอนแก่น 3) เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา 4) องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง 5) องค์การบริหารส่วนตำบลราชสถิตย์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง 6) องค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี 7) องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงทอง อำเภอกิ่งวังเจ้า จังหวัดตาก และ 8) องค์การบริหารส่วนตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ จำนวน และการพรรณนาความผลการสัมภาษณ์ การดำเนินการวิจัยแสดงกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการศึกษา

1. ประสิทธิภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ

1.1 การจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ

การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลมีประสิทธิภาพการดำเนินงาน ดังนี้ ด้านความใส่ใจและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาผู้สูงอายุ อยู่ในเกณฑ์ดีมาก มีค่าเฉลี่ย 4.31 ด้านความพร้อมของเครื่องมืออุปกรณ์ และสถานที่ต่อการปฏิบัติงานการพัฒนาผู้สูงอายุ ด้านชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และผู้สูงอายุได้รับการดูแลจากหน่วยงาน อยู่ในเกณฑ์ดี มีค่าเฉลี่ย 3.47 3.57 4.01 และ 4.03 ตามลำดับ แสดงดังตารางที่ 1

สำหรับความเหมาะสมของการจัดการและผลการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย

1. ด้านคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และอาชีวอนามัยของผู้สูงอายุ พบว่า ในบางชุมชนผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี กินดีอยู่ดี ผู้สูงอายุบางคนมีลูกหลานคอยดูแล สามารถพึ่งพาตนเอง

2. ด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุมักไม่ค่อยมีรายได้เพราะอายุมาก มีการดำรงชีวิตตามกิจวัตรประจำวัน มีการพัฒนาอาชีพบ้าง ผู้สูงอายุยังคงประกอบอาชีพได้และมีการรวมกลุ่มอาชีพ แต่ส่วนใหญ่ไม่มีงานทำ ไม่มีรายได้นอกจากเบี้ยยังชีพและเงินที่ลูกหลานให้

3. ด้านสุขภาวะร่างกายและจิตใจ และการรักษาพยาบาล ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง มีหน่วยงานสถานบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขดูแลอย่างครอบคลุม มีการตรวจสุขภาพเป็นประจำ มีโครงการส่งเสริมการออกกำลังกายผู้สูงอายุ การตรวจเยี่ยมผู้สูงอายุตามบ้าน ช่วยดูแลและเฝ้าระวังด้านสุขภาพให้ผู้สูงอายุ

4. ด้านความมั่นคงทางสังคม ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างดีทุกครั้งที่การจัดกิจกรรม หรือเมื่อมีการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ มีการจัดงานประเพณีประจำปี และร่วมทำกิจกรรมตามประเพณีของท้องถิ่น

5. ด้านการจัดการบริการสาธารณสุข มีกรมอบเครื่องมือแกสำหรับผู้สูงอายุที่ขาดแคลน มีการสำรวจและให้ความช่วยเหลือสิ่งอำนวยความสะดวกและปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีระบบประปาใช้ทุกหลังคาเรือน มีไฟฟ้าทางสาธารณะตลอดเส้นทาง มีถนนที่ใช้สัญจรติดต่อกับเขตพื้นที่อื่นได้สะดวก มีระบบการแพทย์ฉุกเฉิน โดยมีรถยนต์ให้บริการในกรณีเร่งด่วน และมีเครื่องมือช่วยชีพอย่างครบครัน

ตารางที่ 1 การจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ

ตัวชี้วัด	ประสิทธิผล					ค่าเฉลี่ย (n)	ระดับ ประสิทธิผล
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)		
1) หน่วยงานมีความใส่ใจและให้ความสำคัญ ต่อภารกิจด้านการพัฒนาผู้สูงอายุ	38	55	7	0	0	4.31	ดีมาก
2) เครื่องมือและอุปกรณ์มีความพร้อมต่อการ จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาผู้สูงอายุ	10	39	40	10	1	3.47	ดี
3) อาคารสถานที่ที่มีความพร้อมต่อการ ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาผู้สูงอายุ	12	46	32	8	1	3.57	ดี
4) ชุมชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในงานด้านการ ดูแลผู้สูงอายุ	25	53	20	2	0	4.01	ดี
5) ผู้สูงอายุในชุมชนได้รับการดูแล	21	61	18	0	0	4.03	ดี
ภาพรวม						3.878	ดี

หมายเหตุ: 1.00 - 1.80 = ควรปรับปรุงอย่างยิ่ง, 1.81 - 2.60 = ควรปรับปรุง, 2.61 - 3.40 = ปานกลาง,
3.41 - 4.20 = ดี, 4.21 - 5.00 = ดีมาก

1.2 ปัจจัยที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

องค์การบริหารส่วนตำบลมีความพร้อมของปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ดังนี้ มีการดำเนินงานด้านกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีการดำเนินงานด้านศูนย์บริการสาธารณสุขเคลื่อนที่ มีชมรมผู้สูงอายุ มีการดำเนินงานด้านศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และมีการดำเนินงานอาสาสมัครหรือจิตอาสา แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ตัวชี้วัด	การดำเนินงาน	
	มี (%)	ไม่มี (%)
1. กองทุนหลักประกันสุขภาพ	97	3
2. ศูนย์บริการสาธารณสุขเคลื่อนที่	53	47
3. ชมรมผู้สูงอายุ	97	3
4. ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	38	62
5. อาสาสมัครหรือจิตอาสา	98	2

1.3 การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ พบว่า โดยภาพรวมในการประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 คือ มีประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์มาก และเมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า มีการดำเนินการจ่ายเบี้ยยังชีพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3 และจัดให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.69 การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.65 การบริการให้คำปรึกษาให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 การมีเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควบคุมการทำงานเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.6 การติดต่อกับหน่วยงานสาธารณสุขเพื่อดูแลและติดตามปัญหาสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 การจัดหาหรือประสานงานเพื่อให้บริการของใช้จำเป็นแก่ผู้สูงอายุที่พึ่งพาตนเองไม่ได้มีค่าเฉลี่ย 2.42 และส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพ มีค่าเฉลี่ย 2.34 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มากทั้งหมด ส่วนการจัดหาสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยและการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ครอบครัวดูแลผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 และ 2.21 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แสดงดังตารางที่ 3

มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมกายภาพและการบริหารจัดการสาธารณะ การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก มีโครงการซ่อมแซมบ้านผู้สูงอายุที่ยากจนในพื้นที่ มีโครงการออกเยี่ยมผู้สูงอายุ ชื่อโครงการ ‘เพื่อนช่วยเพื่อน’ ของอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการ มีการอำนวยความสะดวกในเรื่องของการจัดอาคาร สถานที่ ทางเดินลาด อุปกรณ์ช่วยพยุงตัวในห้องน้ำ มีศูนย์ให้คำปรึกษาเรื่องสุขภาพ และสนับสนุนอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมประจำวัน เช่น วีลแชร์ ไม้ค้ำยัน วีลแชร์ องค์การบริหารส่วนตำบลมีการสนับสนุน รพสต. ดำเนินโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

ตารางที่ 3 การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ตัวชี้วัด	ประสิทธิภาพ				ระดับประสิทธิภาพ
	มาก (%)	ปานกลาง (%)	น้อย (%)	ค่าเฉลี่ย (x)	
1. จ่ายเบี้ยยังชีพตามที่กฎหมายกำหนด	100	0	0	3	มาก
2. ส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพหลักและเสริม	37	60	3	2.34	มาก
3. ติดต่อกับหน่วยงานสาธารณสุขเพื่อดูแลและติดตามปัญหาสุขภาพ	58	39	3	2.55	มาก
4. จัดหาสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย	40	53	7	2.33	ปานกลาง
5. จัดหาหรือประสานงานเพื่อให้บริการของใช้จำเป็นแก่ผู้สูงอายุที่พึ่งพาตนเองไม่ได้	43	56	1	2.42	มาก

ตารางที่ 3 การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ประสิทธิผล			ค่าเฉลี่ย (x)	ระดับประสิทธิผล
	มาก (%)	ปานกลาง (%)	น้อย (%)		
6. บริการให้คำปรึกษาให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ	65	31	4	2.61	มาก
7. จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ครอบครัวดูแลผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม	39	43	18	2.21	ปานกลาง
8. จัดให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชุมชน	70	29	1	2.69	มาก
9. จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ	67	31	2	2.65	มาก
10. มีเจ้าหน้าที่ควบคุมการทำงานเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ	60	35	5	2.6	มาก

หมายเหตุ: 1.00 - 1.66 = ระดับน้อย, 1.67 - 2.33 = ระดับปานกลาง, 2.34 - 3.00 = ระดับมาก

1.4 ปัญหามลพิษหรือปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ปัญหามลพิษหรือปัญหาสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุด ได้แก่ ปัญหาด้านภัยธรรมชาติ ซึ่งประกอบไปด้วย น้ำท่วม ภัยแล้ง ดินทรุด ดินถล่ม รวมถึงพายุ ซึ่งเป็นปัญหาที่พบมากที่สุดเมื่อเทียบกับปัญหาด้านอื่น ๆ ซึ่งการจัดการ คือ มีการกำหนดมาตรการในการป้องกันและบรรเทาปัญหาปัญหาที่พบรองลงมา ได้แก่ ปัญหาขยะมูลฝอยทั่วไป ปัญหาขยะติดเชื้อหรือขยะอันตราย ปัญหามลพิษทางน้ำ ปัญหามลพิษทางอากาศ ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าหรือพื้นที่สาธารณะ ปัญหามลพิษทางดินและมลพิษทางเสียง ส่วนปัญหาที่พบน้อยที่สุด คือ ปัญหาการปนเปื้อนเชื้อโรคหรือสารเคมีในอาหาร แสดงดังตารางที่ 4

โดยสรุป ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาด้านภัยพิบัติที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และปัญหาที่พบน้อยที่สุด ได้แก่ ปัญหาการปนเปื้อนเชื้อโรคหรือสารเคมีในอาหาร ซึ่งการจัดการในแต่ละปัญหามีดังนี้ การจัดการขยะมูลฝอย ลักษณะของปัญหา ได้แก่ ปัญหาการคัดแยก ปัญหาการเก็บขนและปัญหาการกำจัด ซึ่งมีวิธีการจัดการในชุมชน ได้แก่ ฝักรถตามหลักสุขาภิบาล ขุดหลุมฝัง หมักทำปุ๋ย กำจัด ณ สถานที่กำจัดของ อบต. ให้เอกชนดำเนินการ การจัดการขยะมูลฝอยอันตรายหรือขยะติดเชื้อ ลักษณะของปัญหา ได้แก่ ปัญหาในการคัดแยกและกำจัด มีวิธีการจัดการในชุมชน ได้แก่ ขุดหลุมฝัง หรือนำไปกำจัด ณ ที่กำจัดของ อบต. การจัดการด้านปัญหามลพิษทางน้ำหรือน้ำเสีย ลักษณะของปัญหา ได้แก่ มีน้ำเสียในปริมาณมาก การจัดการส่วนใหญ่คือมักปล่อยทิ้งลงท่อระบายน้ำ ด้านมลพิษทางดินหรือการขาดความสมบูรณ์ของดิน มีวิธีการจัดการ ได้แก่ ปล่อยให้เป็นที่ดินรกร้าง และมีการฟื้นฟูสภาพดิน ด้านมลพิษทางอากาศหรือฝุ่นละออง ลักษณะของปัญหา ได้แก่ เขม่าควันจากการเผาชุมชนมีการกำหนดมาตรการในการป้องกันและบรรเทาตามแหล่งกำเนิด ด้านมลพิษทางเสียง ลักษณะของปัญหา

ได้แก่ เสี่ยงรบกวนจากยานพาหนะและเพื่อนบ้าน ซึ่งอบต. มีระบบและมาตรการในการจัดการปัญหาเหตุรำคาญ ด้านภัยพิบัติหรือภัยธรรมชาติ ลักษณะของปัญหา ได้แก่ น้ำท่วม ภัยแล้ง ดินทรุดและवादภัย ซึ่งชุมชนมีการกำหนดมาตรการในการป้องกันและบรรเทาตามแหล่งกำเนิด ด้านกลิ่นเหม็นหรือกลิ่นรบกวน ลักษณะของปัญหา ได้แก่ กลิ่นไม่พึงประสงค์จากอุตสาหกรรมในบริเวณใกล้เคียงและการทำปศุสัตว์ มีการกำหนดมาตรการในการป้องกันและบรรเทาตามแหล่งกำเนิด ด้านการบุกรุกพื้นที่ป่าหรือพื้นที่สาธารณะ ชุมชนมีการกำหนดมาตรการในการกำหนดใช้พื้นที่สาธารณะ ด้านการปนเปื้อนเชื้อโรคหรือสารเคมีในอาหาร มีวิธีการจัดการคือ มีการสุ่มตรวจสินค้าตามแหล่งจำหน่ายสินค้าในชุมชน

ตารางที่ 4 ปัญหามลพิษหรือปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ปัญหา	การดำเนินการ	
	มี (%)	ไม่มี (%)
1. มูลฝอยทั่วไป	37	63
2. มูลฝอยอันตราย/ติดเชื้อ	29	71
3. มลพิษทางน้ำ	24	76
4. มลพิษทางดิน	12	88
5. มลพิษทางอากาศ	22	78
6. มลพิษทางเสียง	12	88
7. ภัยธรรมชาติ	57	42
8. กลิ่นเหม็น	26	74
9. การบุกรุกพื้นที่ป่า/ที่สาธารณะ	20	78
10. การปนเปื้อนในอาหาร	2	98

1.5 การดำเนินการดูแลหรือจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก

การดำเนินการดูแลหรือจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า การจัดที่นั่งสำหรับผู้สูงอายุและการให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุเป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.69 ซึ่งการดำเนินการอยู่ในระดับสูง การจัดการขยะมูลฝอยหรือของเสียจากครัวเรือนอย่างมีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.24 ที่พักหรือสถานที่ทำกิจกรรมของผู้สูงอายุอย่างถูกสุขลักษณะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.21 การสร้างภูมิทัศน์ที่สวยงามเหมาะสมต่อการพักผ่อนหย่อนใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.07 การมีพื้นที่สีเขียวสำหรับการทำกิจกรรมอย่างเพียงพอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.03 การจัดให้มีช่องทางพิเศษเพื่อให้บริการผู้สูงอายุโดยเฉพาะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.99 อุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุในที่สาธารณะซึ่งได้มาตรฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.97 ระบบขนส่งและยานพาหนะที่มีความปลอดภัยและไม่แออัด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.9 มาตรการในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.95 โดยสรุปการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล 100 แห่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.07 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การดำเนินการดูแลหรือจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก

การดำเนินงาน	การดำเนินการ			ค่าเฉลี่ย (x)	ระดับประสิทธิผล
	มี (%)	ไม่มี (%)	อยู่ระหว่าง ดำเนินการ (%)		
1. อุปกรณ์ที่จำเป็นต่อผู้สูงอายุในที่สาธารณะ	44	47	9	1.50	ปานกลาง
2. สถานที่ทำกิจกรรมหรือที่พักที่ถูกต้อง	59	38	3	2.21	ปานกลาง
3. จัดให้มีช่องทางพิเศษแก่ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ	48	49	3	1.99	ปานกลาง
4. ที่นั่งสำหรับผู้สูงอายุ	83	14	3	2.69	สูง
5. พื้นที่ยืนสำหรับผู้สูงอายุ	49	46	5	2.03	ปานกลาง
6. อาคารที่ออกแบบสำหรับผู้สูงอายุ					
6.1 ทางเข้าสู่อาคาร	75	19	6	2.56	มาก
6.2 บันได	62	33	5	2.29	ปานกลาง
6.3 ลิฟต์	5	92	3	1.13	น้อย
6.4 ทางลาด	86	10	4	2.76	สูง
6.5 ป้ายสัญลักษณ์	51	42	7	2.09	ปานกลาง
6.6 พื้นที่ไม่ลื่น	60	36	4	2.24	ปานกลาง
6.7 ม้านั่งพัก	75	23	2	2.52	สูง
6.8 ห้องน้ำที่ปลอดภัย	68	28	4	2.4	สูง
ภาพรวม				2.19	ปานกลาง
7. ระบบขนส่ง/ยานพาหนะปลอดภัย	44	54	2	1.9	ปานกลาง
8. การจัดการขยะมูลฝอย	58	34	8	2.24	ปานกลาง
มีประสิทธิภาพ					
9. ภูมิทัศน์ที่สวยงามและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การพักผ่อนหย่อนใจ	48	41	11	2.07	ปานกลาง
10. มาตรการดูแลมลพิษทางอากาศ	35	61	4	1.74	ปานกลาง
11. มาตรการดูแลมลพิษทางน้ำ	44	52	4	1.92	ปานกลาง

ตารางที่ 5 การดำเนินการดูแลหรือจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก (ต่อ)

การดำเนินงาน	การดำเนินการ			ค่าเฉลี่ย (x)	ระดับ ประสิทธิภาพ
	มี (%)	ไม่มี (%)	อยู่ระหว่าง ดำเนินการ(%)		
12. มาตรการดูแลด้านสิ่งปฏิกูล	50	46	4	2.04	ปานกลาง
13. มาตรการดูแลด้านของเสีย	35	61	4	1.74	ปานกลาง
ภาพรวม				1.95	ปานกลาง
ภาพรวมทั้งหมด				2.07	ปานกลาง

หมายเหตุ: 1.00 - 1.66 = ระดับน้อย, 1.67 - 2.33 = ระดับปานกลาง/พอใช้, 2.34 - 3.00 = การดำเนินการในระดับสูง

1.6 การบังคับใช้กฎหมายหรือกำหนดมาตรการและแผนงานที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของ ผู้สูงอายุ

การบังคับใช้กฎหมายหรือการกำหนดมาตรการและแผนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า แผนเตรียมการรองรับในสภาวะฉุกเฉินและบรรเทาสาธารณภัย และการจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.74 และ 2.53 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มาก ส่วนการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบของบ้านเมือง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 การควบคุมกิจการที่เสี่ยงอันตรายต่อสุขภาพมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.43 ระบบการจัดการปัญหาเหตุรำคาญ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.26 สถานที่จำหน่ายอาหาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.2 การเฝ้าระวังคุณภาพน้ำอุปโภคบริโภค มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.15 การควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.05 กฎหมายส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.97 และการติดตั้งบ่อดักไขมันบำบัดน้ำเสียชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.7 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

โดยสรุปประสิทธิภาพด้านการบังคับใช้กฎหมายและแผนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุจากองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.25 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แสดงดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การบังคับใช้กฎหมายหรือกำหนดมาตรการแผนงานที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ

ประเด็น	การบังคับใช้			ค่าเฉลี่ย (n)
	การบังคับใช้ ในชุมชน (%)	ไม่มีการ บังคับใช้ (%)	อยู่ในระหว่าง การพิจารณา (%)	
1. การจัดการมูลฝอย/สิ่งปฏิกูล	74	21	5	2.53
2. กฎหมายส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพชีวิต	46	49	5	1.97
3. การควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์	51	46	3	2.05

ตารางที่ 6 การบังคับใช้กฎหมายหรือกำหนดมาตรการแผนงานที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ (ต่อ)

ประเด็น	การบังคับใช้			ค่าเฉลี่ย (n)
	การบังคับใช้ ในชุมชน (%)	ไม่มีการ บังคับใช้ (%)	อยู่ในระหว่าง การพิจารณา (%)	
4. การควบคุมกิจกรรมที่เป็นอันตราย ต่อสุขภาพ	71	28	1	2.43
5. สถานที่จำหน่ายอาหาร	59	39	2	2.2
6. การติดตั้งบ่อตกไขมัน	31	61	8	1.7
7. การรักษาความสะอาด	72	24	4	2.48
8. การเฝ้าระวังคุณภาพน้ำอุปโภคบริโภค	57	42	1	2.15
9. ระบบการจัดการปัญหาเหตุรำคาญ	62	36	2	2.26
10. แผนเตรียมการรองรับภาวะฉุกเฉิน	86	12	2	2.74
ภาพรวม				2.251

หมายเหตุ: 1.00 - 1.66 = ระดับน้อย, 1.67 - 2.33 = ระดับปานกลาง/พอใช้, 2.34 - 3.00 = ระดับมาก

1.7 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ด้านความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า แต่ละพื้นที่ประสบความสำเร็จมากน้อยไม่เท่ากัน เนื่องจากหลายสาเหตุ เช่น ความร่วมมือของผู้สูงอายุในชุมชน งบประมาณที่มีการนำมาเพื่อจัดสรรเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ด้านกฎหมายที่ใช้ในการปฏิบัติงาน การขาดผู้ปฏิบัติงาน และการเข้าถึงพื้นที่บางตำบลยังไม่ทั่วถึงและครอบคลุม

2. ด้านความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พบว่า บางพื้นที่มีการให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี มีการจัดทำแผนงานหรือโครงการด้านการดูแลผู้สูงอายุเป็นประจำทุกปี มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน และผู้สูงอายุให้ความร่วมมือในทุกด้าน และพบว่าบางพื้นที่ประชาชนไม่ค่อยมีส่วนร่วม เนื่องจากมองว่าเป็นหน้าที่ของรัฐ ขาดความร่วมมือจากหมู่บ้านหรือชุมชน เนื่องจากไม่เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ

2. ผลการสัมภาษณ์

เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลได้ให้การสัมภาษณ์ว่า “หน่วยงานมีการส่งเสริมกิจกรรมการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยมีกิจกรรมแจกอุปกรณ์ช่วยเหลือตนเองสำหรับผู้สูงอายุ โครงการป้องกันโรคติดต่อจากสัตว์และแมลง มีโครงการอนุรักษ์แหล่งน้ำและป่าไม้ การให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุในการจัดการขยะตั้งแต่ในระดับครัวเรือนไปจนถึงขยะในชุมชน และเพื่อป้องกันโรคติดต่อจากสัตว์และแมลง” ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นโครงการที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดขึ้นเพื่อผู้สูงอายุ และช่วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต และส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น การดำเนินกิจกรรมการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากการได้รับการตอบรับและให้ความร่วมมือจากผู้สูงอายุในชุมชนเป็นอย่างดี ทำให้กิจกรรมบรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการมีชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถรวบรวมสมาชิกชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมและก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน และได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการจัดกิจกรรม การดูแลสิ่งแวดล้อมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างเพียงพอ

สรุปผลการวิจัย

1. การจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการดำเนินโครงการเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดี มีสุขภาพที่ดี และช่วยลดมลพิษในชุมชน ซึ่งมีโครงการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โครงการป้องกันโรคติดต่อจากสัตว์และแมลง โครงการอนุรักษ์แหล่งน้ำและป่าไม้ โครงการคัดแยกขยะชุมชน การจัดตั้งธนาคารขยะ โครงการจัดสถานที่สาธารณะให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกาย และโครงการรณรงค์การจัดการขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

2. ประสิทธิภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ

ประสิทธิภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ มีดังนี้ 1) การจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินการอยู่ในเกณฑ์ดีมาก 2) มีปัจจัยที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เช่น กองทุนหลักประกันสุขภาพ, ชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์บริการสาธารณสุขเคลื่อนที่ 3) การดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุอยู่ในเกณฑ์มาก มีการจ่ายเบี้ยยังชีพ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชุมชน บริการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสุขภาพ 4) ปัญหาสุขภาพหรือปัญหาสิ่งแวดล้อมที่พบมากที่สุด คือ น้ำท่วม ภัยแล้ง ดินทรุด และดินถล่ม 5) การดูแลหรือจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เช่น มีการจัดที่นั่งสำหรับผู้สูงอายุ การออกแบบอาคารที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ มีพื้นที่สีเขียวสำหรับการทำกิจกรรมอย่างเพียงพอ และ 6) การบังคับใช้กฎหมายหรือกำหนดมาตรการแผนงานที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง มีการดำเนินโครงการและกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น โครงการจัดตั้งธนาคารขยะ โครงการรณรงค์การจัดการขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (โปรดพิจารณาเพิ่มเติม ทองเพิ่ม จำศรี, 2557; วิไลลักษณ์ พรหมเสน และอัจฉริยา ครุชาโรจน์, 2560)

อภิปรายผลการวิจัย

โครงการเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางส่วน ได้บรรลุไว้ในแผนพัฒนาของท้องถิ่น 3 ปี เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการดำเนินการ และบางโครงการก็เป็นสิ่งที่ระเบิดจากข้างใน คือ เป็นความต้องการของคนในชุมชนและผู้สูงอายุ เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีของท้องถิ่น และเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น (สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2555) แต่ทั้งนี้บางโครงการขาดความต่อเนื่องของการดำเนินการ เป็นไปตามกระแสของสังคม และนโยบายที่ขาดตอน เมื่อมีงบประมาณสนับสนุนก็ดำเนินโครงการ หากขาดงบประมาณก็หยุดดำเนินการ ดังนั้นเพื่อความยั่งยืนและเข้มแข็งของการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ของท้องถิ่น ควรบรรจุโครงการการจัดการสิ่งแวดล้อมซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนและผู้สูงอายุในแผนพัฒนา

ของท้องถิ่น 3 ปี และเป็นไปตามสถานการณ์ที่ประเทศจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ และควรมีการติดตามและประเมินผลการดำเนิน เพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาลควรกำหนดนโยบาย และวางแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อใช้เป็นมาตรการให้หน่วยงานยึดถือปฏิบัติ เป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีในการจัดการสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้การสนับสนุนและร่วมมือกับภาคเอกชน และประชาชน และส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมในกลุ่มผู้สูงอายุ มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร กฎหมายท้องถิ่น และความรู้ทางด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม และเร่งดำเนินการแก้ไข พื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมไปให้กลับสู่สภาพเช่นเดิม และหาทางป้องกันไม่ให้เกิดสภาพการณ์เช่นนั้นขึ้นซ้ำอีก ควรมีการปรับปรุงการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุด้านกายภาพ เช่น การเตรียมพื้นที่สีเขียวหรือสวนสาธารณะ เพื่อรองรับการใช้งานระดับชุมชน มีสวนสาธารณะขนาดเล็กกระจายอยู่ตามจุดต่าง ๆ รองรับการใช้งานของผู้สูงอายุในชุมชนที่อยู่ใกล้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2559). *การดำเนินงานรวมพลังขับเคลื่อนสังคมผู้สูงวัย เข้าใจ เข้าถึง ทั่วถึง*. ค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2559, จาก http://pr.moph.go.th/iprg/include/admin_hotnew/show_hotnew.php?
- จำเรียง กุระมะสุวรรณ, นิตยา ภาสุนันท์ และวินัส ตันติบูล. (2533). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสถานภาพส่วนบุคคลความสามารถในการดูแลตนเอง และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ. *วารสารพยาบาลสาธารณสุข*, 4(2), 70 - 80
- ไทรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ. (2552). *การออกแบบชุมชนน่าอยู่สำหรับผู้สูงวัย สำหรับผู้สูงอายุในชนบท*. (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- ทองเพิ่ม จำศรี. (2557). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลแม่เมาะ. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 7(4), 55-62.
- มัทนา สุวรรณเรือง. (2536). ประสิทธิภาพของการนำนโยบายป้องกันปราชญ์คัดเลือกตั้งของโครงการ ท.ม.ก. ไปปฏิบัติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิเคราะหและวางแผนทางสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วรรณิ พงศ์ถาวร. (2542). การเผยแพร่โปรแกรมจัดการสารเคมี (Chemtrack). *วารสารสิ่งแวดล้อม*, 3(15), 52-54.
- วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง, สถาปนา กิตติกุล, วัชรพงษ์ ชุมดวง และ วราภรณ์ เล้ารัตนารักษ์. (2552). *การสำรวจข้อมูลเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาเพื่อเตรียมการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวก ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. เชียงใหม่: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิไลลักษณ์ พรหมเสน และอัจฉริยา ครุฑาโรจน์. (2560). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปางต่อการส่งเสริมการมีงานทำและการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 10(2), 70 - 91.

- วินัย วีระวัฒนานนท์. (2540). *วิกฤตสิ่งแวดล้อมทางต้นแห่งการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- สมโภช รติโอฬาร. (2556). การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพผู้สูงอายุ. *จุลสารสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพออนไลน์*, 2556(2). ค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2561, จาก https://www.stou.ac.th/Schools/Shs/booklet/book56_2/pbhealth.htm
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). *การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน*. ค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2561, จาก <https://kmueap.wordpress.com>
- สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2555). *คุณภาพชีวิตของคนไทย ปี 2555*. ค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2561, จาก <http://rc.nida.ac.th>

Translated Thai References

- Jarutas, T. et al., (2009). *Age Friendly Community for the Elderly in Rural Areas*. (Final Report). Bangkok: National Research Council of Thailand. (In Thai)
- Kurmasuwan, J., Pasunan, N., & Tantiboon, V. (1990). A study of relationships among personal factors, self-care and the quality of life of the elderly. *Journal of Public Health Nursing*, 4 (2), 70 – 80. (In Thai)
- Lieorunguang, W., Kittikul, S., Chumdoung, W., & Laorattananurak, W. (2009). *Survey for the preparation of appropriate environment, facility and safety for the elderly in Nong Tong Pattana sub-district municipality*. (Final Report). Faculty of Architecture, Chiang Mai University. (In Thai)
- Ministry of Public Health. (2016). *The implementation of the power to help elderly people understand the reach*. Retrieved May 31, 2016, from http://pr.moph.go.th/iprg/include/admin_hotnew/show_hotnew.php?idHot_new=79604 (In Thai)
- Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning. (2017). *Community Environment Management*. Retrieved October, 2018, from <https://kmueap.wordpress.com> (In Thai)
- Promsen, W. & Krautharot, A. (2017). Role of the Local Administrative Organization in Lampang Province on the Elders Job and Income Earnings Promotion. *Local Administration Journal*, 10(2), 70-91. (In Thai)
- Prugtitavon, W. (1999). Dissemination of chemical management program (Chemtrack). *Environmental Journal*, 3(15), 52-54. (In Thai)
- Ratioran, S. (2013). *Environmental management contributing to the health of the elderly*. School of Health Science's E-pamphlet, 2013(2). Retrieved November 29, 2018, from https://www.stou.ac.th/Schools/Shs/booklet/book56_2/pbhealth.htm

- Research Center National Institute of Development Administration. (2012). *Quality of life of Thai people 2012*. Retrieved October, 2018, from <http://rc.nida.ac.th>
- Suwanruang, M. (1993). *Effectiveness of Policy Implementation Protecting Election dishonesty of the TIP project: A case of Action Research in the Election Area C Nakhorn Ratchasima Province*. Thesis for Master degree of Social in Social Analysis and Planning, School of Social Development, National Institute of Development Administration. (In Thai)
- Werawattananon, W. (1997). *Environmental crisis, the impasse of development*. Bangkok: Ruankaew Printing. (In Thai)

A Model for Community Health Management based on Community Culture

Phramaha Kraisorn Sanvong

Doctoral degree candidate of Philosophy Program in Administrative Science

School of Administrative Studies, Maejo University

Correspondent Author: ksanvong@hotmail.com

Received: October 20, 2018

Revised: December 26, 2018

Accepted: February 5, 2019

Abstract

This research aims to study community health management, to analyze and revive community culture in community health management, and to take the experience to revive the community culture for health management. The author employed phenomenology as the basis of research and used participatory action research techniques, including community forum, exploring community culture, participant observation, and non-structured in-depth interviews in Ban Pa Hew Community, Umong Subdistrict, Mueang District, Lamphun Province.

The findings indicate that the model of culture-based community health management in Ban Pa Hew is carried out through participatory action processes of people in the community, focusing on self-support situations. The model raises awareness of finding ways to benefit from community culture for promoting and developing their own well-being. That leads to the analysis and revitalization of community culture in community health management, including life style of community culture, tradition of community culture, religion, belief and play, music and recreation of community culture. By analyzing values that leads to revival or repetition of a community culture. It is a lesson of promoting and developing people in the community to change their behavior of promoting and developing community health. This culture-based approach is a new dimension of community health management and has potential for further application.

Keywords: Health, Community Culture, Community Management

รูปแบบการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน

พระมหาไกรสร แสนวงศ์

นักศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Correspondent Author: ksanvong@hotmail.com

ได้รับบทความ: 20 ตุลาคม 2561 ปรับปรุงแก้ไข: 26 ธันวาคม 2561 ตอบรับตีพิมพ์: 5 กุมภาพันธ์ 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการจัดการสุขภาวะในชุมชน เพื่อวิเคราะห์และรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการสุขภาวะในชุมชน และเพื่อถอดประสบการณ์ในการรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการสุขภาวะในชุมชน ผู้เขียนอาศัยปรัชญากลุ่มปรากฏการณ์นิยมเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยจัดทำเวทีชุมชน สํารวจสืบค้นวัฒนธรรมชุมชน สังเกตแบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้าง ในชุมชนบ้านป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานของชุมชนบ้านป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ด้วยกระบวนการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่เน้นให้ชุมชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์สุขภาวะด้วยตนเอง เป็นการสร้างความตระหนักถึงกระบวนการหาแนวทางเพื่อค้นหาวัฒนธรรมชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะชุมชนของตนเอง นำไปสู่การวิเคราะห์และรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการสุขภาวะชุมชน ประกอบไปด้วย วัฒนธรรมชุมชนแบบแผนชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมชุมชนขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และความเชื่อ และวัฒนธรรมชุมชนการเล่น ดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ ด้วยการวิเคราะห์ถึงคุณค่าที่นำไปสู่การรื้อฟื้นหรือการผลิตซ้ำของวัฒนธรรมชุมชน เป็นบทเรียนของการส่งเสริมและพัฒนาให้คนในชุมชนได้มีการปรับเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะชุมชน นับเป็นมิติของรูปแบบการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานต่อไป

คำสำคัญ: สุขภาวะชุมชน วัฒนธรรมชุมชน การจัดการชุมชน

บทนำ

ท่ามกลางกระบวนทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ที่แพร่ขยายครอบคลุมไปทั่วโลก ซึ่งให้ความสำคัญกับการแพทย์กระแสหลัก (Mainstream medicine) ที่มักเรียกกันว่า การแพทย์สมัยใหม่ หรือการแพทย์แผนปัจจุบัน (Conventional medicine) นั้น ทำให้วิธีคิดแบบการแพทย์แบบชีวภาพภายใต้ทฤษฎีเชื้อโรค (germ theory) กลายเป็นแนวคิดกระแสหลักที่ได้รับการยอมรับในฐานะกระบวนกรหลักในการดูแล รักษาสุขภาพของผู้คนในสังคม ผลสำเร็จของการแพทย์แผนปัจจุบันนั้นนับว่า เป็นประโยชน์ต่อการรักษาสุขภาพและการดูแลสุขภาพชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก จากการรายงานขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, World Health Statistics 2007) พบว่าความสำเร็จของวงการแพทย์และสาธารณสุขในมิติต่าง ๆ ในการคิดค้นวิธีการในการรักษาพยาบาล การจัดการด้านสุขภาพ และการค้นพบยาใหม่ๆ ที่ใช้ในการรักษาโรคหรือความเจ็บป่วย เช่น ความสำเร็จในการโคลนนิ่ง (Cloning) การรักษาโรคด้วยสเต็มเซลล์ เป็นต้น นับเป็นแนวคิดและกระบวนกรทางการแพทย์และการสาธารณสุขสมัยใหม่สามารถทำให้มนุษย์สุขภาพที่ดีขึ้น สามารถเอาชนะโรคและธรรมชาติได้ จนทำให้หลายฝ่ายเกิดมีทฤษฎีว่า การแพทย์และสาธารณสุขเหล่านี้เป็นที่พึ่งอันปลอดภัยต่อชีวิตทำให้ชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข ปราศจากความเจ็บไข้ได้ป่วยอันทุกข์ทรมานและสามารถมีชีวิตที่ยั่งยืนยาวนาน ห่างไกลจากความเจ็บป่วยหรือแม้กระทั่งความตายได้มากขึ้น ตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ระบบแพทย์และสาธารณสุขที่ทันสมัย จนทำให้ผู้คนไว้วางใจ เชื่อมั่น และได้ฝากชีวิตทั้งหมดไว้ภายใต้ระบบการแพทย์และสาธารณสุขสมัยใหม่ สถานการณ์ระบบการแพทย์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จึงเน้นรักษาโรคในลักษณะประจักษ์ ด้วยเพราะสามารถวัดผลได้ในเชิงประจักษ์ ทำให้ลดบทบาทความสนใจต่อผู้ป่วยในฐานะมนุษย์ที่มีจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และชาติศิลปะแห่งการเยียวยาที่ควบคู่กับการรักษา

กระบวนทัศน์ของการส่งเสริมสุขภาพะ จึงให้ความสำคัญของการสะสมประสบการณ์และบทเรียนในการคิดวิเคราะห์และมีบทบาทในกระบวนกรที่หลากหลาย เพื่อมุ่งสู่การทำงานพัฒนาชุมชนและสุขภาพของประชาชนให้เกิดความยั่งยืน โดยการทำงานเพื่อสุขภาพของชุมชนมีประเด็นที่กว้างขวางและเชื่อมโยงอยู่กับชีวิตของชาวบ้านในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาเกษตรกรรม การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การดูแลตนเองด้านสุขภาพ เป็นต้น สุขภาวะที่ดีจึงย่อมส่งผลดีต่อประสิทธิภาพในการดำรงชีวิต ตลอดถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย ในปัจจุบันกระบวนทัศน์ใหม่ที่มองสุขภาพในเชิงสุขภาพะ ได้เปิดพื้นที่ให้ประชาชนและทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการพัฒนาสุขภาพของชุมชน จึงกล่าวได้ว่าแหล่งความรู้อันยิ่งใหญ่ที่ได้นับที่กข้อค้นพบเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์แบบองค์รวมพร้อมทั้งรวบรวมคำอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติของสภาวะทางจิตและพฤติกรรมของมนุษย์ไว้อย่างลึกซึ้งและกว้างขวางนั้นก็คือนันททางสังคม ที่อาศัยองค์ความรู้ของคนในครอบครัวและสังคมที่มีคุณค่าและความงามที่จรโลงชีวิตและวิถีชุมชนให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุล หรือเรียกว่า "วัฒนธรรมชุมชน" ซึ่งวัฒนธรรม (Culture) หมายรวมถึง วิธีการดำเนินชีวิตและแนวทางพฤติกรรมที่คนในสังคมหรือชุมชนหนึ่งๆยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมา (Linton, 1945) และวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนล้วนดำรงอยู่ภายใต้ความหลากหลายของระบบนิเวศ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น คนในแต่ละสังคมจึงมีความเข้าใจในสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดีตลอดมาในประวัติศาสตร์อันยาวนาน พร้อมไปกับการสั่งสมเรียนรู้ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่แฝงไปด้วยระบบวิธีคิด ระบบคุณค่า การประยุคสร้างสรรค์ความรู้

ในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติเพื่อความสุขทางกายและใจของมนุษย์ในแต่ละสังคม ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ระบบความเชื่อทางศาสนา ตลอดจนประเพณีและพิธีกรรมท้องถิ่น ที่มีการพัฒนาทางสังคมควบคู่กันมาอย่างยาวนาน แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนกับสุขภาวะจึงได้รับความสนใจในปัจจุบัน เป็นระบบการดูแลสุขภาพที่มีบทบาทหนุนเสริมหรือส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพของสังคม ด้วยสถานการณ์สภาพปัญหาด้านสุขภาพในสังคม ทำให้การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์สุขภาวะมีความจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพที่โลกปัจจุบันเคลื่อนตัวมาสู่สังคมโลกทุนนิยมพันพรมแดน ที่ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรม (Cultural) ซึ่งมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของนโยบายสุขภาพ และพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล กลุ่ม และสังคม โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์(2545) ยังได้เสนอว่า การที่จะเข้าใจระบบสุขภาพชุมชน จะต้องเข้าใจระบบพลักษณ์ทางการแพทย์ที่มีอยู่ในชุมชน ในทางมานุษยวิทยาการแพทย์ ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการแพทย์ และการปรับตัวต่อความเจ็บป่วยในวัฒนธรรมต่าง ๆ นั้น ถ้าวัดสังคมใดๆ ย่อมประกอบขึ้นด้วยระบบการแพทย์ที่มีบทบาทในการดูแลสุขภาพความเจ็บป่วยอยู่มากกว่าหนึ่งระบบ หรือที่เรียกกันว่าระบบการแพทย์แบบพหุลักษณ์ โดยต่างก็มีระบบวิธีคิด ทฤษฎี และวัฒนธรรมทางการแพทย์ที่แตกต่างกัน ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นความจริงที่ปรากฏอยู่ทุกสังคมทั่วโลก การทำงานด้านระบบสุขภาพในชุมชน เราจึงควรที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลและโลกสุขภาพของชาวบ้าน และควรหลีกเลี่ยงการนำกรอบความคิดแบบวิทยาศาสตร์ไปตัดสินถูกผิดกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพสุขภาพของชาวบ้านโดยที่ยังไม่เข้าใจระบบวัฒนธรรมสุขภาพในท้องถิ่น เนื่องจากองค์ความรู้ในเรื่องการดูแลสุขภาพของชาวบ้าน อาจขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยที่เหมาะสมกับชุมชน ดังนั้นเราควรเปิดใจ และทำความเข้าใจกับระบบสุขภาพของชาวบ้านให้มากที่สุด เพื่อจะนำมาผสมผสานและปรับปรุงรูปแบบการทำงานด้านสุขภาพให้เหมาะสมกับชาวบ้านต่อไป

สถานการณ์สังคมปัจจุบันเกี่ยวกับสภาพปัญหาและการส่งเสริมด้านสุขภาพ ของชุมชนบ้านป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ได้ประสบกับปัญหาด้านสุขภาพของคนในชุมชน พบว่าคนในชุมชนมีปัญหาด้านสุขภาพถึงร้อยละ 25 ของจำนวนประชากรทั้งหมดจำนวน 1,127 คน จาก 327 ครัวเรือน (ข้อมูลโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอุโมงค์, 2560) และมีสถิติการเกิดภาวะโรคซึมเศร้าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากสาเหตุการป่วยโรคต่าง ๆ เช่น โรคเมเร็งทุพพลภาพ ผู้ป่วยติดเตียง เป็นต้น (ข้อมูลโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอุโมงค์ย้อนหลัง 3 ปี, 2559) การแก้ปัญหาด้านสุขภาพดังกล่าว ได้อาศัยวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่ โดยการรักษาในโรงพยาบาลต่างระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และการติดตามของกลุ่มต่างๆในชุมชนในการคัดกรองผู้ป่วยเพื่อการรักษาอย่างต่อเนื่อง และการเปิดให้บริการระบบแพทย์ทางเลือกที่หน่วยงานรับผิดชอบหลักของชุมชนเป็นผู้ให้บริการ มีบริบทเป็นกิ่งชนบทกึ่งเมือง มีการดำเนินชีวิตของประชาชนเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เปลี่ยนจากวิถีชนบทเข้าสู่วิถีชีวิตแบบสังคมเมือง ต่างคนต่างอยู่ไม่มีความเอื้ออาทร ไม่มีการพึ่งตนเอง ไม่มีจิตสาธารณะ รอรับการช่วยเหลือจากระบบบริการสาธารณสุขหรือองค์กรที่อยู่ในตำบล ร้องขอบริการ ทำให้สังคมไม่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชนถูกละเลย ส่งผลให้ธรรมนิเวศถูกทำลาย จากปัญหาที่พบหากไม่ได้รับการแก้ไขและพัฒนาจะทำให้สภาพสังคมและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเสื่อมถอยมากขึ้น ทั้งนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นพยายามส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนสุขภาพจะได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมการดำเนินการเหล่านั้นมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนส่งเสริมให้ชุมชนมีสุขภาวะที่ดี แต่เป็นการดำเนินงานที่ต้องอาศัย

นโยบายและการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ขาดมิติของการจัดการชุมชน ขาดการนำวัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา ที่พยายามทำให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะในชุมชน ด้วยเหตุดังกล่าวชุมชนบ้านป่าเหว จึงจำเป็นต้องส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะของคนในชุมชน ด้วยการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน เพื่อความมีสุขภาวะที่ดีของคนในชุมชน

ดังนั้นจึงศึกษาวิจัย รูปแบบการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน ของชุมชนบ้านป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นการศึกษาถึงการจัดการสุขภาวะชุมชน เพื่อสืบค้นวัฒนธรรมชุมชนการรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการสุขภาวะชุมชน เพื่อเป็นการถอดประสบการณ์การรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะของคนในชุมชน การศึกษาครั้งนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะ และนำเสนอรูปแบบการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการจัดการสุขภาวะในชุมชน บ้านป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อวิเคราะห์และรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการสุขภาวะในชุมชน บ้านป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
3. เพื่อถอดประสบการณ์ในการรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการสุขภาวะในชุมชน บ้านป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษา "รูปแบบการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน" ได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

การจัดการสุขภาวะ สุขภาวะ เป็นการดำรงชีพของบุคคลอย่างมีสุขทั้งกาย และ จิต อาจกล่าวได้ว่ามิใช่เพียงไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ แต่รวมถึงการมีชีวิตที่มีร่างกายแข็งแรง จิตแข็งแรง มีความสุขอยู่ในสังคม โลกในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว บางอย่างที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดภาวะคุกคามต่อสุขภาวะคนไทยเกิดเป็นปัญหาด้าน สุขภาพ มลภาวะที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับอาหาร วิถีชีวิต ค่านิยมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปแล้วแต่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมาทั้งสิ้น ก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ เช่น เกิดโรคเอดส์ เกิดโรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจขาดเลือด เกิดอุบัติเหตุสูงขึ้น เป็นต้น มีโรคหลายโรคที่อาจป้องกันหรือสามารถลดอัตราเสี่ยงลงได้ ซึ่งต้องการความร่วมมือร่วมใจจากหลาย ๆ ฝ่ายช่วยการสร้างเสริมสุขภาพให้กับคนในสังคม สุขภาวะเป็นสิ่งที่เรียนรู้และได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไปในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา การหันมาดูแลสุขภาพของตนเองนับได้ว่าเป็นมิติใหม่ทางสังคมที่ก่อให้เกิดกระแสการรักสุขภาพขึ้น เห็นได้จากการหันมาสนใจในเรื่องของการออกกำลังกาย เช่น การปั่นจักรยาน การเดินแอโรบิคแดนซ์ เป็นต้น การให้ความสำคัญกับการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และคุณค่าแก่ร่างกายอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นกระแสทางสังคมด้านสุขภาวะที่กำลังได้รับความนิยมและได้รับการเอาใจใส่จากประชาชนโดยทั่วไปเป็นอย่างดี สุริยัน สุวรรณกาล (2550) กล่าวว่า คำว่า สุขภาพ ในขอบข่ายความเข้าใจที่มากกว่าการไม่เป็นโรค การรักษาโรคภัยไข้เจ็บเพียงอย่างเดียว ซึ่งความหมายได้มีการเปลี่ยนแปลงไป

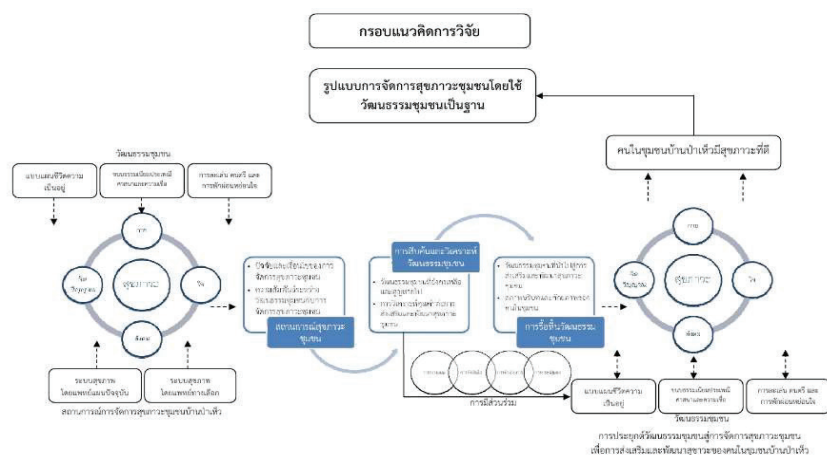
ตามสภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมของคนที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างมากในโลกปัจจุบัน โดยในยุคแรกๆ ของการสาธารณสุข มักได้ยินคำว่า อนามัย (ก่อน 2500) อนามัย มาจาก อน+อามัย ซึ่งตามรูปศัพท์หมายถึง ความไม่มีโรค พิจารณาแล้วจะเห็นว่าเน้นเรื่องความทุกข์ โรคภัย เป็นความหมายในเชิงลบ ขณะเดียวกัน ประเวศ วะสี (2554) กล่าวว่า สุขภาวะไม่ใช่เรื่องของหมอ พยาบาล เรื่องของยาในโรงพยาบาลเท่านั้น แต่หมายถึงสุขภาวะทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา และ สุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ สุขภาพจึงแยกไม่ได้จากวิถีชีวิตที่จะต้องดำเนินไปบนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักพอ ประมาทอย่างมีเหตุผล และมีความรอบรู้เท่าทันโลก โดยสังคมจะต้องพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม และสะท้อนถึงขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมไทยและพุทธศาสนา

วัฒนธรรมชุมชน วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความสำคัญสำหรับชาติหนึ่ง ๆ การที่มนุษย์แตกต่างจากสัตว์หรือการที่มนุษย์แบ่งเป็นชาตินั้นชาตินี้ก็อาศัยวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดนั่นเอง วัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์มีแบบแผนในการดำรงชีวิต ฉะนั้นการศึกษาสังคมมนุษย์จึงจำเป็นต้องศึกษาวัฒนธรรม เพราะจะช่วยให้เราเข้าใจพฤติกรรมที่มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ แสดงออกมา กาญจนา แก้วเทพ (2530) เสนอว่า วัฒนธรรมชุมชน คือ การดำรงชีวิตที่ดีงาม มีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ มีศาสนา มีประเพณีสืบทอดกันมา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีคุณค่าที่ดีงามเป็นพื้นฐาน ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนถือว่าเป็นภูมิปัญญาหรือศักยภาพของชุมชนที่สามารถต่อต้านอิทธิพลจากภายนอกด้วยคุณค่าดั้งเดิมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรักใคร่กับอันหนึ่ง การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การพึ่งพาอาศัยกัน การแบ่งปันจากผู้ที่มีไปสู่ผู้ที่ไม่มี หรือวัฒนธรรมชุมชนก็คือ แรงผลักดันภายใน ที่สร้างสรรค์ของพลังคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมที่อยู่ภายในจิตใจและวัฒนธรรมของประชาชน พื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรมดั้งเดิม คือ การให้ความสำคัญกับ "คน" โดยยึดถือศูนย์กลางอันมาจากความเชื่อที่ว่า "คน" มีฐานเป็นสิ่งที่สร้างอันประเสริฐของสิ่งสูงสุดไม่ว่าจะเป็น "ยว" ของชาวปาเกะเยอ หรือ "พญาแถนผีฟ้า" ของชาวอีสานและชาวเหนือ ดังนั้น คนจึงมีคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นคนอย่างมีอาจจะทำลายหรือลบเลือนได้ และถ้าจะพิจารณาถึงคนๆหนึ่งจะพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์นั้นมีอยู่ 3 มิติ คือ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ-สิ่งสร้าง

การผลิตและการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Raymond Williams, 1981) เห็นว่าวัฒนธรรมที่ได้รับการบันทึกไว้ถือเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีในการเลือกสรร กล่าวคือ ผู้คนในทุกสังคมจะมีกระบวนการจัดระบบและจัดลำดับความสำคัญของวัฒนธรรมทั้งหลายไว้ และเนื่องจากในทุกวันและในชีวิตประจำวันของคนเรามีวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา (หรือเป็นวัฒนธรรมที่มีชีวิตอยู่) แต่ประเพณีในการเลือกสรรจำทำหน้าที่คัดเลือกให้เฉพาะวัฒนธรรมบางอย่างเท่านั้นที่ถูกผลิตซ้ำให้มีชีวิตยืนยาวต่อไป (หรือกลายเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับการบันทึกไว้) คำถามก็คือใครเป็นผู้มีอำนาจในการเลือกสรรและผลจากการเลือกสรรทำให้เกิดอะไรตามมาและที่สำคัญประเพณีในการเลือกสรรนี้ก็มีผลประโยชน์บางอย่างแอบแฝงอยู่เบื้องหลังเสมอ เช่น ผลประโยชน์ทางชนชั้น ผลประโยชน์ทางสุนทรียะ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมือง เป็นต้น สำหรับแนวคิดเรื่องการผลิตและการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม Williams อธิบายว่า วัฒนธรรมต่าง ๆ ล้วนถูกผลิตขึ้นอยู่ตลอดเวลาในทุกสถานที่ เช่นการเกิดความคิดใหม่ ๆ การสร้างคำใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา หรือมีเครื่องแต่งกายแปลกๆ ปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม

วัฒนธรรมที่ถือกำเนิดขึ้นมาใหม่นี้ หากไม่ได้รับการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดในครั้งต่อไป วัฒนธรรมใหม่นั้นก็จะมลายูเพียงสั้นๆ แล้วสูญหายไป แม้แต่วัฒนธรรมเก่าแก่ดั้งเดิมก็ต้องเป็นไปตามหลักการนี้เช่นกัน

การจัดการชุมชน การจัดการชุมชน เป็นรูปแบบการจัดการตนเองของคนในชุมชนเพื่อชุมชน เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญโดยการรับการสนับสนุนจากรัฐในด้านกระบวนการและงบประมาณในบางส่วน เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นระบบ ระเบียบ และสามารถบริหารจัดการให้เป็นรูปธรรม และนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชน นอกจากจะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยรวมกันของมนุษย์อย่างหลากหลายทั้งเชิงชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม ทั้งที่เหมือนกัน คล้ายกัน หรือแม้กระทั่งแตกต่างกัน แต่หากเป็นการอยู่ร่วมกันในแห่งใดแห่งหนึ่งที่มีการยอมรับนับถือว่าการอยู่ร่วมกันแล้วนั้น ถือได้ว่าเป็นชุมชนด้วย ซึ่งชุมชนเป็นสิ่งที่รวมกันซึ่งกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกัน และมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกัน หรือมีอาชีพร่วมกัน หรือการประกอบกิจการซึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรมความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกัน (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, อ้างใน อับดุลลู่โก ดินอะ, 2545) ในทางสังคมวิทยา ชุมชนคือกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิต และมีการติดต่อสื่อสารหรือสัมพันธ์กันอย่างเป็นปกติต่อเนื่องอันเนื่องมาจากการมีถิ่นที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน หรือมีความสนใจร่วมกัน เช่น มีอาชีพเดียวกัน ประกอบกิจการเดียวกัน มีวัฒนธรรม หรือความเชื่อร่วมกัน (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2557) ซึ่งชุมชนในปัจจุบันเป็นชุมชนที่รวมเอาทุกกลุ่มคนทางสังคมไว้ด้วยกัน ด้วยสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ความเป็นชุมชนดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ซึ่งรวมถึงการเข้ามาของปัญหาต่างๆ ในชุมชนอย่างมากมายที่มีทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในเองที่เป็นตัวสร้างปัญหาให้กับชุมชน ซึ่งการหันกลับมาใส่ใจดูแลชุมชนนั้นเป็นสิ่งที่ชุมชนควรดำเนินการอย่างเร่งด่วน ด้วยการบริหารจัดการชุมชนที่เรียกว่า การจัดการชุมชน หรือท้องถิ่นจัดการตนเอง

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยได้อาศัยปรัชญากลุ่มปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) เป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยด้วยวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดแบ่งระยะการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมชุมชนและการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนด้านวัฒนธรรมชุมชน การวิเคราะห์ชุมชนเพื่อทราบถึงสถานการณ์ด้านสุขภาพและวัฒนธรรมชุมชน โดยนำเทคนิคการจัดทำเวทีชุมชน (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2545) ซึ่งมีคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อสามารถเข้าถึงสถานการณ์ในอดีตที่ผ่านมาของการจัดการสุขภาวะชุมชนมากขึ้น และได้ดำเนินการสืบค้นวัฒนธรรมชุมชนที่มีคุณค่าต่อการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการสืบค้นวัฒนธรรมชุมชน ด้วยวิธีการเชิงชาติพันธุ์วรรณา การศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Studies) เป็นการศึกษาและตีความบริบทชุมชนในด้านวัฒนธรรมชุมชนเพื่อสืบค้นวัฒนธรรมชุมชนที่คงอยู่และสูญหายไป (ชาย โพธิ์สิตา, 2550)

ระยะที่ 2 การดำเนินการสร้างการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ถึงคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนที่ส่งผลต่อการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะของคนในชุมชน ต่อการจัดการสุขภาวะชุมชนเพื่อให้มีองค์ความรู้ด้านการจัดการสุขภาวะชุมชน การศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนในการรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนเพื่อให้สามารถนำไปสู่การจัดการสุขภาวะของชุมชน โดยผู้วิจัยจะใช้เทคนิค AIC เพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของคนชุมชนในการรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนเพื่อการจัดการสุขภาวะชุมชน (อรพินท์ สฟโชคชัย, 2537)

ระยะที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในปฏิบัติการการรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนที่นำไปสู่การจัดการสุขภาวะชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยการถอดบทเรียน (Lesson Learned) การดำเนินการวิจัยทุกระยะจะมีความสัมพันธ์เชื่อมต่อกัน เทคนิคการถอดบทเรียนผู้วิจัยได้ใช้เทคนิค การทบทวนระหว่างปฏิบัติการ (After Action Review technique :AAR) (ยุทธดนัย สีดาหล้า, 2550)

ระยะที่ 4 การดำเนินการเพื่อวิเคราะห์การจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการทบทวนหลังการปฏิบัติ (Retrospective technique) เป็นการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ถึงกระบวนการการดำเนินการทุกขั้นตอน และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ (ยุทธดนัย สีดาหล้า, 2550) เพื่อเสนอเป็นรูปแบบการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน ซึ่งรายละเอียดการดำเนินการวิจัยในแต่ละระยะ จะนำเสนอในขั้นตอนการวิจัยต่อไป

1. ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ แกนนำชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่และองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง กลุ่มเครือข่ายชุมชน และกลุ่มผู้ชำนาญการด้านการจัดการสุขภาวะชุมชน บ้านป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การจัดทำเวทีชุมชน แบบสำรวจสืบค้นวัฒนธรรมชุมชนภายใต้แบบสำรวจสืบค้นวัฒนธรรมชุมชน การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลคุณภาพผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หลังจากนั้นได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลโดยตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลโดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัยโดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกต และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีสังเกตควบคู่ไปกับการซักถามนำเอาข้อมูลของผู้ใช้ข้อมูลของแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่รวบรวมได้จากเอกสาร และการลงพื้นที่ภาคสนามที่บ้านป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มาทำการตรวจสอบเบื้องต้นเพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลได้ครอบคลุมในเรื่องที่ต้องศึกษาหรือไม่ สามารถนำไปตอบวัตถุประสงค์ประเด็นใด หลังจากนั้นนำมาทำการวิเคราะห์และความเหมือนและความแตกต่างของคำตอบที่ได้ แล้วลงสนามอีกครั้งเพื่อตรวจสอบยืนยันกับข้อมูลที่ได้ในครั้งแรก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างของสรุป ซึ่งได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ที่ได้จดบันทึกไว้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น โดยผู้วิจัยได้เห็นหลาย ๆ เหตุการณ์ละได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าแล้วก็สามารถลงมือเขียนเป็นประโยคหรือข้อความเพื่อสร้างข้อสรุปได้ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีหรือเพื่อตอบปัญหาของการวิจัย ข้อมูลที่ได้ต้องการถูกกำจัดออกไปได้ และการวิเคราะห์ข้อมูลได้การวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสารในการวิเคราะห์เอกสาร (Document Research) ผู้วิจัยต้องคำนึงถึงบริบท (Context) ของงานวิจัยด้วย

ผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน ได้นำเสนอผลการวิจัย 3 ส่วน ดังนี้

1. การจัดการสุขภาวะในชุมชน บ้านป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากการศึกษาสถานการณ์ด้านสุขภาวะชุมชน โดยการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้วยการจัดเวทีชุมชนระดมความเห็น การสำรวจสถานการณ์สุขภาวะชุมชนของแกนนำในชุมชน และการเรียนรู้ร่วมกันของสถานการณ์สุขภาวะชุมชน ผลการวิจัย ได้แก่ สถานการณ์ด้านสุขภาวะของชุมชน การจัดการสุขภาวะชุมชน และ ปัจจัยและเงื่อนไขของการจัดการสุขภาวะชุมชน ดังนี้

สถานการณ์ด้านสุขภาวะของชุมชน บ้านป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนมีประวัติศาสตร์ชุมชนที่เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีวิวัฒนาการของการพัฒนาสุขภาวะชุมชน มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470 ซึ่งให้วัดป่าเหวเป็นศูนย์กลางในการจัดการสุขภาวะ โดยการนำของพระครูบาคำอ้าย อภิวิโส ที่เป็นปราชญ์ด้านแพทย์แผนโบราณที่ให้บริการดูแลและรักษาด้านสุขภาพกาย ใจ สังคม และปัญญา เมื่อพระครูมรณภาพในปี พ.ศ. 2510 ผ่นวกกับการเปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนาชุมชน บทบาทวัดในการเป็นศูนย์กลางด้านสุขภาวะลดลง ความสนใจของคนในชุมชนด้านสุขภาพองค์รวมเป็นการใส่ใจเฉพาะด้านสุขภาพกายเป็นหลัก และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 ชุมชนเริ่มมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเปลี่ยนจากวิถีชนบทเข้าสู่วิถีชีวิตแบบสังคมเมือง ต่างคนต่างอยู่ไม่มีความเอื้ออาทร ไม่มีการพึ่งตนเอง ไม่มีจิตสาธารณะ รอรับการช่วยเหลือจากระบบบริการสาธารณสุขหรือองค์กรที่อยู่ในตำบล ร้องขอบริการ ทำให้สังคมไม่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชนถูกละเลย ส่งผลให้ธรรมนิเวศถูกทำลาย จากปัญหาที่พบหากไม่ได้รับการแก้ไขและพัฒนาจะทำให้สภาพ

สังคมและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนส่งผลกระทบต่อระบบสุขภาพมากขึ้น จากผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีสุขภาพทางกาย ภาวะความเสี่ยงของการเกิดโรคในชุมชนที่เสี่ยงขึ้น ซึ่งมีสถานการณ์ของปัญหาความเจ็บป่วยถึงร้อยละ 50.84 ของประชากรทั้งหมดในชุมชน สุขภาพทางใจ พบว่ามีผู้ป่วยทางจิตจำนวน 8 คน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2560 จำนวน 2 คน และต้องได้รับการรักษาจากจิตเวช แต่การศึกษาและค้นหาสถานการณ์ด้านสุขภาพทางใจ ไม่ได้วัดด้วยตัวบ่งชี้ทางการแพทย์ แต่อาศัยประสบการณ์ของแกนนำชุมชนที่ได้เข้าไปสำรวจ สังเกต และสัมภาษณ์ ทุกหลังคาเรือนในชุมชน จึงแยกสถานการณ์ทางด้านสุขภาพทางใจ 2 ประเภท ได้แก่ *ประเภทแรก* กล่าวคือคนในชุมชนที่เป็นผู้ป่วย ได้แก่ โรคเมเร็ง โรคไต และโรคหัวใจ ที่มีสภาพจิตใจที่แปรปรวน เช่น ไม่ยอมรับตัวเอง ไม่ยอมรักษาโดยแพทย์ปัจจุบัน ไม่ยอมเข้าสังคม และนำไปสู่ภาวะซึมเศร้า เป็นต้น *ประเภทที่สอง* กล่าวคือผู้สูงอายุในชุมชนที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ในปี 2561 มีจำนวนผู้สูงอายุถึง 312 คน คิดเป็นร้อยละ 27.88 ของประชากรทั้งหมดในชุมชน มีภาวะซึมเศร้าอยู่คนเดียวที่เกิดจากขาดการดูแลของลูกหลาน สุขภาพทางสังคม พบว่า ชุมชนมีวิถีชีวิตที่มีความห่างเหินจากชุมชนที่มีความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนลดลง

การจัดการสุขภาพชุมชน ที่คนในชุมชนได้เกิดการวิเคราะห์สถานการณ์สุขภาพชุมชน และเข้าใจถึงระบบและรูปแบบของการจัดการสุขภาพชุมชนในปัจจุบัน ทำให้พบว่า ภาพรวมการดูแลรักษาสุขภาพของชุมชน ให้ความสำคัญในการดูแลรักษาสุขภาพทางกายเป็นหลัก เห็นได้จากคนในชุมชนจะมีความสนใจเกี่ยวกับสุขภาพก็ต่อเมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วยและการพึ่งพาอาศัยแพทย์แผนปัจจุบันเป็นหลัก เกิดค่านิยมและวัฒนธรรมของการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพของชุมชน เป็นปรากฏการณ์หลักภาระในการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพไปให้ผู้อื่น โดยไม่ได้ปลูกฝังให้เห็นถึงการดูแลรักษาสุขภาพด้วยตัวเอง นอกจากนี้การให้ความสำคัญกับสุขภาพใจ สังคม และจิตวิญญาณองค์ความรู้ความเข้าใจในการปกป้องรักษาสุขภาพของชุมชน จึงไม่เห็นบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสุขภาพของชุมชน จึงเห็นได้ว่า มิติของความสัมพันธ์ในการดูแลสุขภาพไม่เป็นระบบความสัมพันธ์ในรูปแบบของสุขภาพะ เหตุที่ชุมชนมุ่งเน้นให้ความสำคัญเฉพาะทางกาย ขาดมิติของสังคมที่จะเข้ามาส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพด้วยการให้ความรู้ เอาใจใส่ และการดูแลรักษา ทั้งนี้จึงส่งผลต่อสุขภาพทางใจซึ่งอาจเป็นเหตุให้สุขภาพทางกายมีสถานการณ์ความเสี่ยงเพิ่มขึ้น เกิดมุมมองของคนในชุมชนส่วนหนึ่งนอกจากจะให้ความสำคัญกับหน่วยงานและแพทย์ในปัจจุบันเพื่อการรักษาสุขภาพด้านกายแล้ว ยังมองถึงระบบของสังคมในชุมชนที่เป็นเรื่องของผู้นำและผู้เกี่ยวข้อง ที่จำเป็นต้องเข้ามาจัดการด้านสุขภาพ และการเข้าถึงของข้อมูลสถานการณ์ด้านสุขภาพชุมชนไม่ทั่วถึง

การดำเนินการศึกษาวิจัยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนัก ความเข้าใจ และการเรียนรู้ถึงสถานการณ์การจัดการสุขภาพในชุมชน บ้านป่าเหว ตำบลโหม่ง อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ที่ได้เห็นแนวโน้มถึงสภาวะความเสี่ยงของปัญหาด้านสุขภาพชุมชนที่มากขึ้น และเห็นความสำคัญในบทบาทของวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างสุขภาพชุมชน และทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนถึงแนวทางการเสริมสร้างสุขภาพชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน

2. ผลการวิเคราะห์และรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการสุขภาวะในชุมชน บ้านป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

การค้นหาและวิเคราะห์คุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนที่นำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะชุมชน เกิดจากการศึกษาวิจัยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดกิจกรรมในชุมชนรูปแบบ "Appreciation-Influence-Control" หรือ AIC ขึ้นเพื่อเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ (work shop) ของชุมชนนับเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ของการวิเคราะห์คุณค่าของวัฒนธรรมชุมชน ผลการค้นหาและวิเคราะห์คุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนที่นำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะชุมชน ได้แบ่งวัฒนธรรมชุมชน เป็น 3 ด้าน ได้แก่ วัฒนธรรมชุมชนแบบแผนชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมชุมชนขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา และความเชื่อ และ วัฒนธรรมชุมชนการเล่น ดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ ดังนี้

วัฒนธรรมชุมชนแบบแผนชีวิตความเป็นอยู่ ชุมชนให้ความสำคัญกับการบริโภคหรือวัฒนธรรมการกินของชุมชน เป็นสิ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตในชุมชนที่กลายเป็นวิถีของชุมชน วัฒนธรรมการกินมีการเปลี่ยนแปลงตามตามระบบของสังคมในชุมชน จากการวิเคราะห์สถานการณ์ด้านสุขภาพของชุมชนข้างต้น จะเห็นว่าในเวทีชุมชนต่างก็ให้ความเห็นว่าภาวะความเสี่ยงของสุขภาพของชุมชนที่เพิ่มขึ้นส่วนหนึ่งเกิดจากวัฒนธรรมการกินของคนในชุมชน วัฒนธรรมการกินในอดีตของชุมชนเน้นการทำอาหารในครัวเรือน ที่ใช้วัตถุดิบจากการทำการเกษตร การปลูกผัก รั้วกินได้ในชุมชน ไม่เน้นการทอด และมีเมนูอาหารที่ยังไม่หลากหลาย วิถีชุมชนจึงได้ทานอาหารแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับการกินข้าวพร้อมกันของครอบครัว และเพื่อนบ้าน ซึ่งได้วิเคราะห์คุณค่าที่นำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะชุมชน พบว่า วัฒนธรรมนี้ได้ส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพทางกาย วัฒนธรรมการกินส่งผลต่อสุขภาพทางกายโดยตรง การวิเคราะห์คุณค่าของวัฒนธรรมการกินได้รับความสนใจในเวทีชุมชนอย่างมาก และต่างให้ความสำคัญของวัฒนธรรมการกินในอดีตของชุมชน ที่เน้นการบริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์สอดคล้องกับบริบทชุมชน มี สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินในอดีต วัฒนธรรมการกินยังได้ประยุกต์กับภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนโบราณ ที่ให้ความสำคัญกับการปรุงอาหารที่นำสมุนไพรมาประกอบ จะเห็นเมนูต่างๆ ที่เน้นสมุนไพรในชุมชน เช่น แกง คั่ว หรือการตำ เป็นต้น วัฒนธรรมการกินจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพชุมชนสุขภาพใจและสังคม

วัฒนธรรมชุมชนขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และความเชื่อ โดยชุมชนให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาหรือวิถีชาวพุทธ เป็นวัฒนธรรมชุมชนเกี่ยวกับศาสนา ที่ชุมชนให้ความเคารพศรัทธามาจากรุ่นสู่รุ่น และพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีวัดเป็นสถานที่หลักในการจัดกิจกรรมเหล่านั้น วัฒนธรรมชุมชนโดยส่วนใหญ่เกี่ยวกับกิจกรรมทางด้านศาสนาจะยึดถือปฏิบัติในวันพระ หรือวันธรรมะสวนะ ที่คนในชุมชนแต่ละครอบครัวจะประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำบุญตักบาตร การสมาทานเบญจศีลเพื่อเป็นการนำหลักเบญจศีลในการปฏิบัติตน การสวดมนต์ฟังเทศน์ และการทำสมาธิภาวนา เป็นต้น จะเป็นกิจกรรม ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาชุมชนได้ยึดปฏิบัติวันพระเป็นวันหยุดทำการกิจต่าง ๆ เพื่อมาทำบุญที่วัด การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาในปัจจุบัน มีเพียงคนในชุมชนจำนวนหนึ่งที่ประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ แต่ส่วนใหญ่จะหาเวลาที่เหมาะสมในการทำบุญที่วัด จึงขาดมิติของการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้วัฒนธรรมของกิจกรรมทาง

พระพุทธศาสนาที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนให้ความนิยมในการดำเนินกิจกรรม คุณค่าที่นำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนา
สุขภาวะชุมชน ซึ่งได้วิเคราะห์คุณค่าที่นำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะชุมชน พบว่า กิจกรรมทาง
พระพุทธศาสนาเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เกิดสุขภาวะองค์รวมที่เริ่มด้วยการพัฒนาด้านจิตใจเป็นหลัก เมื่อมี
สภาพจิตใจที่ดีจะนำไปสู่สังคมและกายที่ดีตามมาด้วย แต่กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในแต่ละกระบวนการ
สามารถส่งเสริมสุขภาพทางกายได้ เช่นการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้แก่ การเดินจงกรม การทำสมาธิ เป็นต้น
เป็นการบริหารกายที่ทำให้ร่างกายเกิดความสมดุลได้ และ*สุขภาพทางจิตวิญญาณ* กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่
เป็นวัฒนธรรมของชุมชนเมื่อคนในชุมชนมีสุขภาพจิตที่ดี จึงนำไปสู่การพัฒนาทางจิตวิญญาณคือความเข้าใจในสิ่งที่
เกิดขึ้น และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันได้ เช่น ผู้ป่วยโรคร้ายแรงเมื่อได้ร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีสภาพจิตใจ
ที่สงบสุขขึ้น ก็สามารถที่จะเข้าใจสังขาร และสามารถประพฤติดุติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง ทำให้สุขภาพกายมีความ
แข็งแรงตามมา

วัฒนธรรมชุมชนการเล่น ดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ โดยชุมชนให้ความสำคัญกับการพักผ่อน
การพักผ่อนจึงเป็นเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่เกิดความสัมพันธ์ในระบบสังคมของชุมชน แต่ในปัจจุบันวัฒนธรรม
เหล่านี้ได้สูญหายไป ซึ่งคนในชุมชนมีความสนใจและต้องการให้มีกิจกรรมเหล่านี้ ซึ่งได้วิเคราะห์คุณค่าที่นำไปสู่
การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะชุมชน ซึ่งได้วิเคราะห์คุณค่าที่นำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะชุมชน พบว่า
สุขภาพทางกาย วัฒนธรรมการพักผ่อนของชุมชนเป็นการส่งเสริมสุขภาพทางกาย ทั้งทางตรงและทางอ้อม จะเห็น
ได้จากในปัจจุบันมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสุขภาพมีการณรงค์ส่งเสริม ให้ชุมชนได้จัดกิจกรรมเหล่านี้ เพราะ
เป็นกิจกรรมที่นอกจากจะส่งเสริมทางกายแล้ว ยังสัมพันธ์กับการส่งเสริมทางใจ สังคม และจิตวิญญาณด้วย
สุขภาพทางใจ เมื่อคนในชุมชนให้ความสำคัญกับการเล่นและการพักผ่อนหย่อนใจ ด้วยการพักผ่อนซึ่งไม่มีการ
บังคับในชุมชน จึงเป็นออกกำลังกายด้วยการบริหารกายเป็นหลัก ซึ่งนำไปสู่การฝึกสมาธิของการฝึกฝนในกระบวนการ
ท่าต่าง ๆ พร้อมกับดนตรีบรรเลงทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดความสุขสนทนาลงเล่นเพลิน จึงทำให้เกิดความยิ้มแย้มแจ่มใส
มีความสุขกายและใจในการเข้าร่วม *สุขภาพทางสังคม* การก่อเกิดเป็นวัฒนธรรมได้นั้น เกิดจากความสามารถของ
ชุมชนในอดีตที่เป็นการระดมคนเพื่อจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพ วัฒนธรรมการพักผ่อนจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่คน
ในชุมชนได้พบปะพูดคุย เกิดการดูแลซึ่งกันและกัน เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมที่พึ่งพาอาศัยกัน จึงเกิดความ
สามัคคีที่นำไปสู่กระบวนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนได้ และ*สุขภาพทางจิตวิญญาณ* วัฒนธรรมการเล่น
เหล่านี้นอกจากเป็นการรวมกลุ่มกันในชุมชน แม้จะไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ตนปฏิบัติว่ามี
ประโยชน์อย่างไรต่อตนเองและสังคม แต่เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่จะนำไปสู่การดูแลสุขภาพของตนเอง
และชุมชนได้

การวิเคราะห์ถึงคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชน เกิดมาจากความตระหนักและเรียนรู้ร่วมกันของคนใน
ชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านสุขภาวะชุมชน คนชุมชนจึงเกิด Appreciation (A) ที่ทำให้คนในชุมชนยอมรับ
สำนึกและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนที่นำไปสู่การเสริมสร้างสุขภาวะชุมชน ที่ชุมชนมีวัฒนธรรมนั้นๆอยู่แล้ว
ว่ามีคุณค่าต่อสุขภาวะชุมชน ได้แก่ วัฒนธรรมชุมชนแบบแผนชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมชุมชนขนบธรรมเนียม
ประเพณี ศาสนา และความเชื่อ และวัฒนธรรมชุมชนการเล่น ดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ คนในชุมชนจึง
เกิดกระบวนการ Influence (I) เป็นการระดมความคิดสร้างสรรค์ของแกนนำชุมชน และคนในชุมชน พร้อมกับ

ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาวะชุมชนที่เข้าร่วมเสวนา ได้มีการคัดเลือกและหาแนวทางในการนำวัฒนธรรมชุมชนไปปฏิบัติใช้เพื่อให้เกิดผลที่ดีต่อการจัดการสุขภาวะชุมชน จากนั้นชุมชนจึงมีส่วนร่วมในการ Control (C) ซึ่งเป็นกระบวนการในการสร้างแนวปฏิบัติที่จะรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชน เพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะชุมชนที่พร้อมนำไปดำเนินการจริง เกิดการนำวิธีการต่าง ๆ หรือกำหนดแผนการดำเนินกิจกรรมรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชน

3. บทเรียนในการรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการสุขภาวะในชุมชน บ้านป่าเทว ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน

บทเรียนในการรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการสุขภาวะในชุมชน ได้นำเสนอผลการวิจัย 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 การบริโภครูปแบบและการดูแลสุขภาพแบบแพทย์แผนโบราณหรือแพทย์ทางเลือก (วัฒนธรรมด้านแบบแผนชีวิต) และ ประเภทที่ 2 การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา (วัฒนธรรมด้านประเพณี ศาสนาและความเชื่อ) ดังนี้

การบริโภครูปแบบและการดูแลสุขภาพแบบแพทย์แผนโบราณหรือแพทย์ทางเลือก (วัฒนธรรมด้านแบบแผนชีวิต) มีกระบวนการในการรื้อฟื้นตั้งแต่การ ค้นหาและคัดเลือกบุคคลต้นแบบด้านการดูแลสุขภาพแบบแพทย์แผนโบราณหรือแพทย์ทางเลือก และบุคคลตัวอย่างของการดูแลป้องกันสุขภาพด้วยการบริโภคหรือด้วยวัฒนธรรมการกิน นอกจากการจัดเวทีชุมชนเพื่อคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างความตระหนักรู้ด้านสถานการณ์สุขภาวะชุมชน การค้นหาและวิเคราะห์คุณค่าของวัฒนธรรมชุมชน การดำเนินงานรื้อฟื้นวัฒนธรรม ปัจจัยสำคัญคือการณรงค์ และการเข้าถึงชุมชนอย่างใกล้ชิด ภายใต้การดำเนินงานที่ปราศจากคำว่า “ต้อง” กับคำว่า “ห้าม” จะไม่มีการบังคับคนในชุมชนได้ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่จะเน้นการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และพิจารณาถึงคุณค่าและประโยชน์ต่อคนในชุมชนด้านสุขภาวะ การณรงค์และการเข้าถึงคนในชุมชนจึงได้นำบุคคลต้นแบบของชุมชนเป็นตัวอย่างในการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพ และให้บุคคลต้นแบบมีบทบาทสำคัญเป็นผู้ให้คำแนะนำและเรียนรู้ประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต และคอยประคับประคองคนในชุมชนให้ดำเนินชีวิตภายใต้วัฒนธรรมชุมชน มีการประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อต่าง ๆ และบูรณาการกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ งานมงคลและงานอวมงคล กิจวัตรทำบุญตักบาตรของพระภิกษุสามเณร และกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้การขับเคลื่อนวัฒนธรรมการบริโภค และการดูแลสุขภาพแบบแพทย์แผนโบราณ ได้อาศัยเครือข่ายต่าง ๆ ได้แก่ เครือข่ายเกษตรยั่งยืน 84 ครัวเรือน เครือข่ายเฝ้าระวังสมุนไพร เครือข่ายโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลอุโมงค์ และเครือข่ายสาธารณสุขจังหวัดลำพูน ผลของการรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเภทรูปแบบ พบว่า มีคนในชุมชนจำนวน 19 คน ที่หลังจากมีการปรับเปลี่ยนการบริโภคและการใช้แพทย์แผนโบราณหรือแพทย์ทางเลือกภายใต้การรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชน ทำให้เกิดความตระหนักถึงการดำเนินชีวิตด้วยวัฒนธรรมชุมชนที่เกิดการผสมผสาน และทำให้สุขภาพทางกายได้รับผลกระทบที่ลดลง

การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา (วัฒนธรรมด้านประเพณี ศาสนาและความเชื่อ) พบว่า การรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนประเภทรูปแบบ เป็นลักษณะกิจกรรมทางศาสนาหรือพิธีกรรมที่เน้นกระบวนการพัฒนาจิตใจผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมโดยมีการกำหนดจัดกิจกรรมทุกวันเสาร์ เวลา 17.30 น. ตามหลังคาเรือนที่สมัครใจในการจัดกิจกรรม ดังนี้ ก) การสวดมนต์ภาวนา เป็นลักษณะการสวดมนต์เพื่อเสริมสร้างความเป็นมงคลแก่ครอบครัวที่รับเป็นเจ้าภาพ ซึ่งจะมีการสวดมนต์ร่วมกันระหว่างพระสงฆ์สามเณรและคนในชุมชนที่เข้าร่วม

และมีการทำสมาธิภาวนาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ ข) การช่วยเหลือสงเคราะห์ การจัดกิจกรรมแต่ละครั้งมีมติของชุมชนโดยไม่รบกวนเจ้าภาพจัดกิจกรรมแต่ละหลังคาเรือน ในส่วนของคนในชุมชนสามารถนำอาหารการกินมาร่วมแบ่งปันหลังจากสวดมนต์ภาวนาเรียบร้อยแล้ว การจัดกิจกรรมแต่ละครั้งยังมีการช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ยากไร้หรือผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เป็นการปลูกฝังความมีจิตอาสาให้คนในชุมชน ค) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งก่อนเริ่มการสวดมนต์ภาวนา จะมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างพระสงฆ์กับคนในชุมชน และได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพชุมชน ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมในชุมชน และการบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้ชุมชนมีสุขภาวะที่ดี

บทเรียนที่ได้รับจากการรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนเพื่อการพัฒนาสุขภาวะชุมชน พบว่า ชุมชนเกิดการเรียนรู้สถานการณ์ด้านการจัดการสุขภาวะชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้เห็นปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในชุมชนของตนเอง เพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหา สาเหตุ และแนวทางในการพัฒนา การเรียนรู้ของคนในชุมชนจึงเกิดความตระหนักถึงการดำเนินวิถีชีวิตในชุมชน ที่มีสภาวะความเสี่ยงสูงด้านสุขภาพ รวมทั้งการมองถึงปรากฏการณ์ในอดีตของชุมชน เรียนรู้ปัจจุบัน และมองอนาคตที่จะเกิดในชุมชน กระบวนการเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อความรักและห่วงใยชุมชน มีทักษะถึงการสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และพร้อมที่จะร่วมมือในการพัฒนาชุมชนในมิติต่างๆ นำไปสู่การค้นหาและวิเคราะห์คุณค่าของวัฒนธรรม เป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องด้วยการขับเคลื่อนของแกนนำชุมชนที่มีอุดมการณ์และแนวคิดในการจัดการสุขภาวะชุมชน ร่วมกันจัดเวทีชุมชนเพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการค้นหาวัฒนธรรมชุมชน จึงเห็นว่าวัฒนธรรมการบริโภคและการดูแลสุขภาพแพทย์แผนโบราณหรือแพทย์ทางเลือก เป็นวัฒนธรรมที่มีความสำคัญประเด็นแรกที่จะช่วยพัฒนาและส่งเสริมสุขภาพชุมชน จึงสร้างกระบวนการเพื่อการรื้อฟื้นหรือการผลิตซ้ำของวัฒนธรรม ซึ่งการรื้อฟื้นหรือการผลิตซ้ำวัฒนธรรมเป็นมิติของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในชุมชน กระบวนการรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนในครั้งนี้ จึงเป็นมิติที่ผลักดันให้ชุมชนเกิดการดำเนินวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับนโยบายภาครัฐ และเป็นการเสริมสร้างนโยบายภาครัฐที่มีความเข้มแข็งที่นำไปสู่ความมีสุขภาวะที่ดี ซึ่งขับเคลื่อนพัฒนาไปสู่ชุมชนต้นแบบในโอกาสต่อไป

อภิปรายผล

รูปแบบการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน เป็นการจัดการชุมชนบ้านป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ด้วยกระบวนการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ที่คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ ตระหนัก ยอมรับ และร่วมขับเคลื่อนการเสริมสร้างสุขภาวะชุมชน จึงพบว่า

1) ผลของการศึกษาการจัดการสุขภาวะชุมชนหรือการเรียนรู้สถานการณ์สุขภาพของชุมชน เกิดจากการเรียนรู้ของชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์สุขภาพที่มีภาวะความเสี่ยงที่สูงขึ้น ซึ่งมีระบบการดูแลและป้องกันด้านสุขภาพชุมชนโดยกลุ่มอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน ที่มีการส่งเสริมและพัฒนาตามภาระหน้าที่ ก่อเกิดการพึ่งพิงและให้ความสำคัญกับระบบแพทย์สมัยปัจจุบัน จึงทำให้ชุมชนมีสภาวะเพียงแค่อารักขาไม่ได้เกิดการป้องกันการศึกษาดูแลสุขภาพชุมชนด้วยคนในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ และความตระหนักถึงสถานการณ์สุขภาพชุมชน ที่จำเป็นต้องต้องเข้าใจระบบสุขภาพชุมชนของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับโกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2545) ที่กล่าวถึงสิ่งที่จะทำให้ระบบสุขภาพชุมชน จะต้องเข้าใจระบบพลวัตของการแพทย์ที่มีอยู่ในชุมชน

เกี่ยวกับการปรับตัวต่อความเจ็บป่วยในวัฒนธรรมต่าง ๆ นั้น ถือว่าสังคมใดๆ ย่อมประกอบขึ้นด้วยระบบการแพทย์ที่มีบทบาทในการดูแลรักษาความเจ็บป่วยอยู่มากกว่าหนึ่งระบบ โดยต่างก็มีระบบวิธีคิด ทฤษฎี และวัฒนธรรมทางการแพทย์ที่แตกต่างกัน

2) ผลของการวิเคราะห์และรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการสุขภาวะชุมชน ชุมชนเกิดกระบวนการค้นหาวัฒนธรรมชุมชน ด้วยการเรียนรู้และความตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะชุมชน สอดคล้องกับ กาญจนา แก้วเทพ (2530) ที่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมชุมชนเป็นการดำรงชีวิตที่ดีงาม มีคุณค่าเป็นพื้นฐาน และศักยภาพที่สามารถต่อต้านอิทธิพลจากภายนอกด้วยคุณค่าดั้งเดิม จึงทำให้ชุมชนมีการค้นหาวัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ วัฒนธรรมชุมชนแบบแผนชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมชุมชนขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ความเชื่อ และวัฒนธรรมชุมชนการเล่นดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ ด้วยการวิเคราะห์ถึงคุณค่าที่นำไปสู่การจัดการสุขภาวะชุมชน ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนเหล่านี้ได้สร้างคุณค่าต่อการส่งเสริมและพัฒนาที่ประกอบไปด้วย สุขภาพกายด้วยคนในชุมชนมีการอยู่อาศัย การประกอบอาชีพ และการกินอยู่ที่เอื้อต่อการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สุขภาพจิตใจที่คนในชุมชนมีกิจกรรมทางศาสนา ประเพณีความเชื่อที่หล่อหลอมจิตใจให้สงบสุข สุขภาพสังคมที่มีการเล่น ดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ ให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนอย่างความสามัคคี และสุขภาพทางจิตวิญญาณที่คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และเท่าทันต่อปรากฏการณ์ด้านการจัดการสุขภาวะชุมชนนำไปสู่การคัดเลือกด้วยศักยภาพความพร้อมของชุมชนและความคาดหวังของชุมชนต่อการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะ สอดคล้องกับ Raymond Williams, 1981 ที่กล่าวถึงการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมนับเป็นกระบวนการที่รองรับความยั่งยืนของวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ที่ล้วนแล้วแต่มีองค์ประกอบ ได้แก่ ความคิด ทักษะคิด ค่านิยม ที่มีส่วนกำหนดกระบวนการผลิตซ้ำของวัฒนธรรม ชุมชนป่าเหวจึงเกิดการรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชน 2 ประเภท ได้แก่ การรื้อฟื้นการบริโภคและการดูแลสุขภาพแบบแพทย์แผนโบราณหรือแพทย์ทางเลือก (วัฒนธรรมด้านแบบแผนชีวิต) และการทำกิจกรรมทางพุทธศาสนา วัฒนธรรมด้านประเพณี ศาสนาและความเชื่อ (โปรดพิจารณาเพิ่มเติม ธนภูมิ ธีรารุช, ศิริชัย เพชรรักษ์ และกาสัก เต๊ะขันหมาก, 2560)

3) บทเรียนในการรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการสุขภาวะในชุมชน ที่ชุมชนได้ดำเนินการรื้อฟื้นหรือการผลิตซ้ำวัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ วัฒนธรรมการบริโภคและการดูแลสุขภาพแบบแพทย์แผนโบราณหรือแพทย์ทางเลือก ที่มีลักษณะการส่งเสริมและพัฒนาให้คนในชุมชนได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคและการดูแลสุขภาพโดยแพทย์แผนโบราณ เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะ ซึ่งมีรูปแบบการผลิตซ้ำโดยการผสมผสานจากวัฒนธรรมเดิมและวัฒนธรรมใหม่ ด้วยการคัดเลือกบุคคลต้นแบบในชุมชนเพื่อการรณรงค์ให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและประพฤติปฏิบัติตาม ท่ามกลางการมีส่วนร่วมของเครือข่ายภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ทำให้คนในชุมชนจำนวนหนึ่งมีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการบริโภคและการดูแลสุขภาพด้วยแพทย์ทางเลือก อันนำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะชุมชน วัฒนธรรมการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา (วัฒนธรรมด้านประเพณี ศาสนาและความเชื่อ) ที่มีรูปแบบการขับเคลื่อนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเชิงรุก ด้วยกิจกรรมยกวัดให้บ้าน ธรรมสัญจรพัฒนาจิตใจ ด้วยการให้คนในชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาจิตใจด้วยกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งมีกลุ่มผู้สูงอายุจำนวนมากที่เข้าร่วมกิจกรรมและก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายในชุมชน

สอดคล้องกับ ไพศาล ธีรธัญญ์ (2547) ที่พบว่า การสร้างสุขภาวะโดยพลังชุมชน มีการใช้ทุนเดิมทางสังคมเข้ามาร่วมในการแก้ปัญหาด้านสุขภาพ เช่น การใช้สมุนไพรที่มีอยู่ในหมู่บ้านในการรักษาสุขภาพ โดย “กินยาให้เป็นยา กินอาหารให้เป็นยา” ยังมีการเชื่อมโยงของพลังชุมชนในการขับเคลื่อนความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในชุมชน นอกจากนี้การรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนยังพบปัจจัยและเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างแกนนำแนวร่วม การสร้างความตระหนักในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การกำกับติดตามปรับกลยุทธ์ที่ยืดหยุ่น และการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ อมรรรัตน์ ทิพย์เลิศ (2548) กล่าวถึง การจัดการชุมชนว่า ไม่ใช่เพียงแค่การกระทำที่ก่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมโดยคนหมู่มากที่อยู่ร่วมกันเท่านั้น หากแต่ต้องดำเนินกิจกรรมต่างๆ เหล่านั้นด้วยความสมัครใจและมีความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันด้วย และยังพบอุปสรรคปัญหาในการดำเนินงาน ได้แก่ ทัศนคติของนักวิจัยและนักพัฒนา การปะทะกลุ่มผลประโยชน์ และกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม นับเป็นมิติของรูปแบบการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการเปลี่ยนแปลงของชุมชนต่อการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน นับเป็นมิติของการพัฒนาชุมชนที่ก่อเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการหาแนวทางเพื่อจัดการชุมชนของตนเอง ซึ่งมีระบบโครงสร้างและปัจจัยเงื่อนไขที่ชุมชนสามารถสร้างความตระหนักด้วยชุมชนเอง ดังนั้นการส่งเสริมหรือการพัฒนาชุมชนในเชิงของรัฐ จำเป็นต้องเข้าใจระบบโครงสร้างของชุมชน และมีรูปแบบการจัดการที่นำไปสู่การเรียนรู้และการสร้างความตระหนักของชุมชน จึงจะทำให้เกิดความยั่งยืนได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการวิจัย บ้านป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน เท่านั้น ควรนำรูปแบบการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชน ไปต่อยอดในการวิจัยในกลุ่มพื้นที่แตกต่างกัน เพื่อประยุกต์ใช้กระบวนการดำเนินการต่าง ๆ ในการศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงของการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). *เครื่องมือทำงานตามแนววัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ: สมาคมทอโลกแห่งประเทศไทย เพื่อการพัฒนา.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2545). *วิถีชุมชน*. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- ธนภูมิ ธารวรุฒ, ศิริชัย เพชรรักษ์ และกาสัก เตชะชั้นหมาก. (2560). รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 10 (2), 34-52.

- ประเวศ วะสี. (2541). *บนเส้นทางใหม่ส่งเสริมสุขภาพพอพิวงชีวิตและสังคม*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ประภา ลิ้มประสูติ. (2543). “แนวคิดทางการพยาบาลและอนามัยชุมชน”. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชากรณีเลือกสรรการพยาบาลอนามัยชุมชน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- ป่วย อึ้งภากรณ์. (2514). *สังคมวิทยาชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระนคร ปรีฤทธิ และคณะ. (2549). *สมุนไพรและการแพทย์พื้นบ้านล้านนา*. เชียงใหม่: โครงการสุขภาพแบบองค์รวม มูลนิธิพัฒนาศักยภาพชุมชน.
- พระราชวรมนี. (2527). *กรมพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ้นเขย). (2553). *ตัวชี้วัดความสุข: กลยุทธ์การสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข*. กรุงเทพฯ: สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พิสมัย จันทิมล. (2541). *นิยามศัพท์ส่งเสริมสุขภาพฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2541*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทดีไซร์ จำกัด.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. (2543). “ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย”. ใน *เอกสารประกอบการสอนชุดมนุษย์กับสังคม*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- มัลลิกา มัดโก. (2534). *คู่มือวิจัยพฤติกรรม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.
- ยิ่งยง เทาประเสริฐ และคณะ. (2546). *ตำราการแพทย์พื้นบ้าน เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.ภาค).
- สถาบันประชากรศาสตร์. (2553). *ให้การดูแล ให้บริการต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2533). *ภูมิปัญญาชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2540). *วัฒนธรรมวิทยา*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุพัตรา สุภาพ. (2539). *สังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ. (2541). *วิวัฒนาการส่งเสริมสุขภาพพระด้นานาชาติ*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสุขภาพ.
- สุภาพรณ ณ บางช้าง. (2526). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

Translated Thai References

- Achanuphap, S. (1998). *Evolution promotes international health*. Bangkok: Health System Research Institute. (In Thai)
- Chanthawimon, P. (1998). *The definition of health promotion, revised in 1998*. Bangkok: Printing Company Limited. (In Thai)
- Chuengsatiansap, K. (2002). *The Way of the Community*. Nonthaburi: Institute of Public Health Systems. (In Thai)
- Institute of Demography. (2010). *Provide care for the elderly*, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Kaewthep, K. (1995). *Community-Based Tools*. Bangkok: Caritasthailand. (In Thai)

- Limprasoot, P. (2000). *"The concept of nursing and community health"*. Instructional Materials Community Health Care Options. Bangkok: Printing House Printing. (In Thai)
- Mattiko, M. (1991). *Behavioral Research Manual*. Bangkok: Ministry of Public Health. (In Thai)
- Na Bangchang, S. (1983). *Man and Culture*. Bangkok: Odeon Store. (In Thai)
- National Cultural Office. (1990). *Folk wisdom*. Bangkok: Office of the National Culture Commission. (In Thai)
- Opunchey, P. (2010). *Happiness Indicators: The Strategy for Creating and Using the Community Happiness*. Bangkok: Institute for the Promotion of Learning for the Happy Community. (In Thai)
- PhraRajvoramuni. (1984). *Department of Rural Development of Thai Monks*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (In Thai)
- Prangrit, et al. (2006). *Herbs and Lanna Folk Medicine*. Chiang Mai: Holistic. (In Thai)
- Punyanuphap, C. (1997). *Cultural Studies*. Bangkok: Mahamakut Buddhist College. (In Thai)
- Health of Community Development Foundation Project. (In Thai)
- Sukhothai Thammathirat Open University. (2000). *"Beliefs and Religions in Thai society". Instructional Materials for Human and Society*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Printing House. (In Thai)
- Suphap, S. (1996). *Society and Thai Culture*. Bangkok: Thai Wattana Panich. (In Thai)
- Tawprasert, Y. (2003). *Local Medical Text Book 2*. Bangkok: Thailand Research Fund (TRF). (In Thai)
- Tarawut, T., Petcharak, S., Tekhanmag, K. (2017). Communal and Societal Strengthening Model Based on the Sufficiency Economy Philosophy: A Case Study of Suphan Buri Province. *Local Administration Journal*, 10(2), 34 – 52. (In Thai)
- Uengphakorn, P. (1971). *Sociology of the villagers*. Bangkok: Thammasat University. (In Thai)
- Wasi, P. (1998). *On the new path of health promotion: Life revolution and society*. Bangkok: The villagers. (In Thai)

The Review of Thailand's Eastern Economic Corridor: Potential and Opportunity

Winayaporn Bhammanachote

Lecturer, Business Administration Department, Faculty of Management Sciences

Chiang Mai Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author: applebes@hotmail.com

Received: November 12, 2018 **Revised:** February 23, 2019 **Accepted:** March 1, 2019

Abstract

The Eastern Economic Corridor has been applied from January 2018 and is developed from the former Eastern Seaboard which have been implemented for over thirty years. The Thai government attempts to move the “Detroit of the East” to the manufacturing paradise of Asia, designed to accommodate innovative industries and the Thailand 4.0 era. The EEC consists of the three Eastern provinces: Rayong, Chonburi, and Chachoengsao, aiming to set out infrastructure developments, generous inducements, and investment enablement. The government has set out three pillars including infrastructure developments, super-generous incentives, and investment facilitation in order to employ the EEC. It is said that the primary concern in the EEC zone is to accommodate the foreign investment in automotive, electronics, tourism, agricultural and biotechnology, logistics and aviation, biochemical, digital and medical services. This is a documentary research where the researcher studies the context of the EEC in the international investment dimension. In reviewing the literature, it is found that there is a scarcity in researching the EEC area focusing on the foreign direct investment. Therefore, this paper provides an analytical view on the opportunities for foreign trade and investment in Thailand. As of the researcher's view, Thailand has high potential in attracting the investors since we have abundant natural resources and modern petrochemical industries.

Keywords: Eastern Economic Corridor (EEC), Documentary research, Social constructivist, Foreign direct investment

บทวิจารณ์เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก: ศักยภาพและโอกาสการลงทุน

วินยาภรณ์ พรหมณโชติ

อาจารย์ประจำ ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Corresponding Author: applebes@hotmail.com

ได้รับบทความ: 12 พฤศจิกายน 2561 ปรับปรุงแก้ไข: 23 กุมภาพันธ์ 2562 ตอรับตีพิมพ์: 1 มีนาคม 2562

บทคัดย่อ

เขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์การลงทุน เป็นพื้นที่นำร่องการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมของภูมิภาคตะวันออก ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ ระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา เขตพิเศษนี้ยังเป็นประตูสู่อาเซียน จีน และอินเดียด้วยการเชื่อมต่อระบบการขนส่งและเขตการค้าเสรี งานวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงเอกสารที่ผู้เขียนต้องการศึกษาบริบทของเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกในมิติของการลงทุนระหว่างประเทศ ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทย พัฒนาระบบเศรษฐกิจ และช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ศักยภาพการลงทุนในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ผู้วิจัยจึงต้องการนำเสนอมุมมองด้านโอกาสในการลงทุนในเขตนี้ เนื่องจากประเทศไทยมีจุดเด่นที่หลากหลาย ตั้งแต่ด้านเกษตรกรรมสมัยใหม่ อุตสาหกรรม ไปจนถึงปิโตรเคมีขั้นสูง และมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมและเอื้อประโยชน์ต่อการลงทุน

คำสำคัญ: เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก การวิจัยเชิงเอกสาร การสร้างความรู้ทางสังคม การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ

Introduction

The current state of Thailand's economic growth is slowing as a result of the global economic fluctuations due mainly to the dependent key factors of Thailand on foreign trade, investment and technology from the USA, Europe, and Japan. In addition, Thailand has faced the competition from low-cost labour countries labor such as China, Indonesia, and Vietnam. All of the elements have been making Thailand lose the advantage of using a labor-intensive input when competing with those countries. Hence, it is time for Thailand to raise the status of a country to a higher standard of production and services. As to this, a country can jump out of the middle-income trap and move to higher income country. However, to enhance the competitiveness to move away from middle-income to high-income country, it needs to focus on using innovation and high technology in producing the products. This is because the use of large quantity production and low-cost labour are not so active anymore in this era.

According to this, the Thai government has considered the eastern area of Thailand to be the production base, industry, and logistics hub among ASEAN. This is where the Eastern Economic Corridor (EEC) occurs. The EEC covers three provinces: Chonburi, Rayong, and Chachoengsao. These provinces have been chosen for a pilot project for the economic development of the Eastern Economic Corridor. The EEC accelerates the economic growth in developing public utilities, transportation systems, logistics, human resources, and investor's facilitation in a One-Stop Service Center.

The purpose of this paper is to illustrate the issues of the Eastern Economic Corridor. To this end, it focuses on the origins of the EEC, aims of the EEC, the way people would benefit from the EEC project, and the potential opportunity for foreign and domestic investment. Documentary research approach is applied where the researcher reviews the literature to explain the actual and existing phenomena of the EEC. The findings of this research can help to predict the economic growth and the possibility to attract more investors into the country.

Framework Analysis

EEC: The Eastern Economics Corridor

The Asian region is considered as the world's economic growth leader in driving foreign trade and investment. The main move is from having China, India, Japan, South Korea, and Asean countries with the total population of more than 3.5 billion. Within this huge population, the GDP is of 32 per cent from the world's GDP. In 1981, the Thai government defined "Eastern Seaboard Development Program: ESB" with the aim to create new economic opportunities for the country.

The Laem Chabang, Chonburi province is the first targeted area for developing the light industrial zone, exporting industries, and other industries such as electronics and automotive. To attract the investors to the province, the government's policy promoted Chonburi as a super-cluster (a cluster that uses advanced technology for future industry), aiming at five industries as follows: (1) automotive and auto parts, (2) electricity, electronics, and tele-communication equipment, (3) petrochemical and chemical products, (4) textiles and clothes, and (5) processed agricultural products.

Later in 2016, the cabinet approved the “Eastern Economics Corridor Development” project and assigned the Chonburi, Rayong, and Chachoengsao provinces to be the leading economic sector of ASEAN. The cabinet also aimed to make these provinces the new engine of growth in compliance to the Thailand 4.0 model. EEC serves as the best area due to Thailand being the ideal hub that is linked to other economic zones in Asia and is the stronghold of Asean Economic Community (AEC) in production, trade, export and import, and logistics. Therefore, Thailand is the best location for an investment in ASEAN where it enables the connection to Asia and the world. Figure 1 shows the map of Thailand, especially the EEC zone.

Thailand's Eastern Economic Corridor

Figure 1: The Eastern Economic Corridor in Thailand

Source: aseanbriefing.com

Further development of the eastern coastal area helps to raise the country's competitive capacity. The Eastern economic corridor serves as the significant manufacturing-based industry of petrochemicals, automotive, and vehicle parts. The gross domestic product of three provinces in industrial sectors was 1.2 million TH Baht or 30 per cents of a country's GDP in 2014. The significant infrastructure includes Laem Chabang port/Map Ta Phut, Laem Chabang industrial estate, main roads, reservoir, and etc. The current government aims to encourage the EEC area to be an ideal place for investors so that it encourages Thailand's economic growth to be in the long term.

Aims of the Eastern Economics Corridor (EEC) development

The main aims of developing the EEC are: (1) to elevate the areas as Asia's leading economy, (2) to develop the infrastructure, (3) to promote the development of the city and urbanization, (4) to facilitate the incentive for investors, and (5) to support high-tech industries and tourism. The need to focus on EEC due to the regional economic situation has changed dramatically in developing countries, transportation, and international cooperation. In particular, the ASEAN Economic Community (AEC) has made an emphasis to push ASEAN as one market and one production-based, and movement of products, services, capitals, and labour freely ("ASEAN one vision, one identity, one community"). This makes Thailand positioned to have a high potential in being the hub of transportation and logistics.

Moreover, it is expected that in the future, the EEC will grow into a modern metropolitan, a hub of international trade and investment, a midpoint for regional transportation and logistics, a tourist attraction, and the most modern gateway to Asia. The reason behind these facts are the building of 32 industrial estates to support more than 5,000 factories in it. It is the creation of the first deep sea port of Laem Chabang and the development of other infrastructures. As to this, the eastern area has become a major production base of the important industries. For instance, the petrochemical production center is one fifth of Asia, known as the manufacturing center for automotive and automotive parts, and called as the "Detroit of the East". Based on the availability of infrastructure and the competitive location for logistics center, the EEC project is a new hope for the country's economy in the 4.0 industrial age.

The EEC plan is to make Chonburi province as the "modern factory of the East" where it is the place that has a leading tourist attraction, conference center and international products exhibition, international medical center, and aviation and logistics center. The Rayong province will be promoted as "Rayong biz city" where it is a place for education and sciences, and an international and modern business city. Finally, the Chachoengsao province will be the "Thai way of life", reflecting the city of culture, focusing on the modern accommodation and new area for high speed train (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2018).

Overall, the EEC project is to improve the basic infrastructure by linking the transportations through a country and across a country. Secondly, to improve the business sector via the creation of industrial city and the global production base. Third, new city development, aiming to produce the city of work and residence balance. Finally, and most importantly, to promote the EEC as the tourism site of the world (see figure 2).

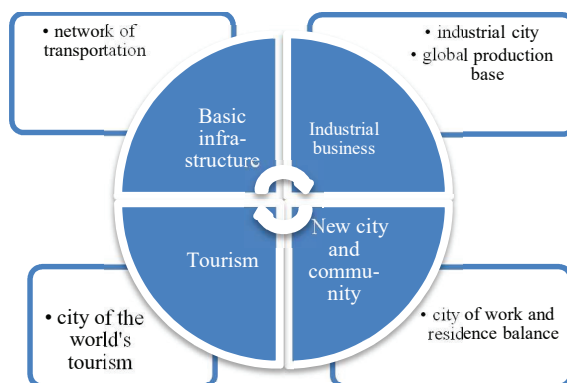

Figure 2: Objectives of the Eastern Economic Corridor project

Source: compiled by Bhrammanachote (2018)

Content

Benefits from the Eastern Economic Corridor (EEC) project

The focal goal of investing in the EEC project is to bring local people a better way of life, improving quality of life, and enhancing the cities by raising their income level similar to those in Bangkok. The Eastern Economic Corridor Committee, Wachiraluck Saengsilpachai stated there would some people who would benefit directly and indirectly from the EEC; the author of this paper have categorized the three main benefactors as the people, society, and country. First, local people will have an opportunity to work and to have income from working in the EEC area. These people can find jobs, work, and look after their parents, thus resulting in a family that stays closer together. In line with Jack Ma's statement on his visit to Thailand (19th April, 2018), the use of e-commerce can help the Thai farmers and SMEs to sell their products all over the world and across the country. This means that people can work from their homes using the internet.

Second, society benefits where local people can gain access to qualified hospitals and schools while having a good transportation for getting around and being physically/mentally healthy in a good environment. Finally, this is a great benefit to Thailand's economic status. It is hoped that the Thailand 4.0 model will push the GDP up to 5 per cent in 2020, thus helping to create jobs of more than 100,000 positions, and attracting more tourists into a country which has generated more than 10 million TH Baht per year. Moreover, the EEC project may attract more foreign investors due to the linking of transportation between the sea, land, and air.

The exaltation economic zone of EEC will create opportunities for businesses ranging from upstream (manufacturer) to downstream (SMEs, traders/ dealers/ suppliers), and new

generations who are conducting a startup business. The reporter of the standard website, analyzed and categorized the industrial types that would benefit from the EEC:

1) Logistics: Sattahip commercial port development, Laem Chabang port development, Map Ta Phut port development, the construction of the double track railway and high-speed train linking between three airports (Don Mueang, Suvarnabhumi, and U-Tapao), U-Tapao International Airport development, and motorway constructions.

2) Industry and Trade: automotive, intelligent electronics, advanced agriculture and biotechnology, food processing, medical tourism, advanced robotics, aviation and logistics, medical hub, biofuels and biochemical, digital technology.

3) Community and Tourism: city development in Chonburi, Rayong, and Chachoengsao provinces to promote tourism. To create smart city with low carbon.

In addition, the EEC is an area of investment and the entrepreneurs who invest in this special economic zones will obtain special privileges from the Board of Investment of Thailand: BOI in many ways (see figure 3).

Figure 3: Privilege for investors

Source: compiled by Bhammanachote (2018)

The success factors for the development of the special economic zone

As we realized the origins, the aim, and the benefits of the Eastern Economic Corridor, the author will now present the key success indicators in developing this zone. From reviewing the literature on the international economic zones in Asia such as Shenzhen special economic

zone (China) and Iskandar special economic zone (Malaysia), it showed that the key indicators are from the location and government.

First is the suitability of the area where the location is a good strategic position. For instance, the area is close to the sea or near the significant economic city or country. The location should have a basic infrastructure and support mass transits and the expansion of industry in the future. Second is the efficient management of the public sector. This means that the state policy is continuously active and operating in the same direction. Besides, the policy's benefits should meet the demand of the businesses.

In the international business theory (e.g. Scaperlanda & Balough, 1983), factors affecting foreign direct investment (FDI) consists of profitability, market variables, trade flows and trade discrimination, and exchange rate.

1. The movement of FDI capitals are generated by high profits that is related to market size, market growth, and the context of foreign investment.
2. Market variables refer to large market size that can attract foreign investment because the production is conducted through the economies of scale.
3. Trade flows and trade discrimination through the use of non-tariff barriers in order to encourage the foreign investors.
4. Exchange rate should be equivalent to the production in its home currency. Due to the investors expect the stronger currency and cheaper cost of capital (Aliber, 1983)

Foreign direct investment is one of many international business entry strategies that bring multiple effects to the country's economy. For instance, the investment leads to production, employment, income, prices, exports, imports, balance of payments, economic growth, and a general welfare of the receiving economy (Maniam and Chatterjee, 1998). However, there are numerous perspectives of FDI such as internationalization or industrial organization. Most of the multinational companies undertake FDI to get the benefit monopolistic power (Kindleberger, 1969) where there is only one supplier in the markets. Apart from the factors influencing the foreign direct investment mentioned earlier, the electric paradigm provides three groups of advantages (Dunning, 1993) which seems to be appropriate in analyzing the investment in the EEC area in Thailand (see figure 4):

1. Ownership advantages: the firm must own some assets (blueprint, patent, or copyright) that generates value to make more profits (Dunning, 2000), technological capacities or product innovations.

2. Location advantages: a firm can operate in more than one country. The location should help in saving the transportation and tariff costs. The location advantage can be the differences in production costs across countries where the firm requires low-skilled labour (Dunning, 2000). They arise when it is better to combine products manufactured in the home country with unremovable factors and intermediate products of another location such as the iPhone designed in the USA. (high technology and more specialists), sourcing in USA, China, Asia, and Europe, manufactured in China (low cost labour), then the products are sent back to the warehouse in USA, and distributed in the global countries and in the USA.

3. Internationalization advantages: from international expansion especially when the local market reaches the saturation point. In this way, a firm produces a product within its home country and exports it to foreign markets.

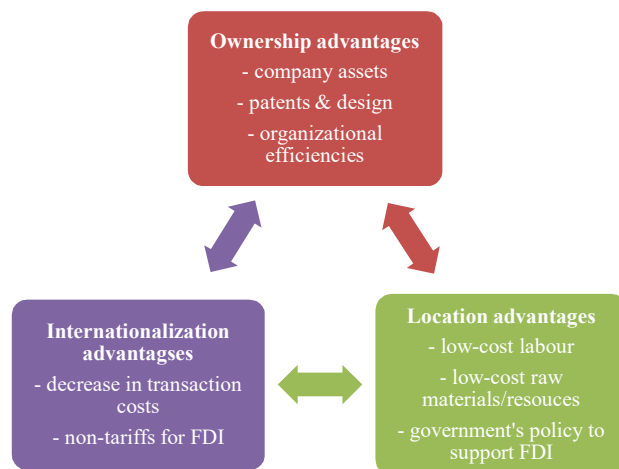

Figure 4: Dunning's OLI framework

Source: adapted from Sharmiladevi (2017)

Dunning (1993) proposed the international business theory, focusing on foreign-owned production called the "OLI paradigm": ownership (O), location (L), and internationalization (I) advantages. The paradigm views three elements as conceptually separated but they interact with each other. Thailand has made significant strides as Southeast Asia's most attractive host for investment. The land of smile and the kindness of Thai people have made the country well-known throughout the world. Therefore, the investment opportunity in Thailand is of consideration in many ways.

First of all, the suitability of the EEC location in Thailand is at the center of Asian region. The basic infrastructure that links the entire transportation includes the road, rail, sea, and air. Additionally, the location of EEC consists of the initial production that are based in several large industrial areas since the beginning of the Eastern Seaboard projects. This facilitates in stimulating further investment to other industries in the production chain, such as the petrochemical industry that is ranked fifth in Asia and automotive industry in the region.

The investment potential in the Eastern Economic Corridor

The government plans to develop the transportation network under the Eastern Economic Corridor in the next five years (2017-2021) which will enable the linkage of transportation and logistics between Bangkok, Chachoengsao, Chonburi, Rayong, Pattaya, Sattahip, U-Tapao, Map Ta Phut, and across the country. The eastern coast is aimed in being the gateway to Myanmar, Vietnam, Laos, Cambodia, and Southern China; this can attract more foreign investors into the EEC area. The FDI get benefits from tax exemption, free-trade and non-tax area, and the investors can source and rent a land for 50+49 years (Organisation for economic co-operation and development, 2008).

The IMD World Competitiveness Center Institution, Switzerland reported the competitiveness yearbook in 2017 from 63 countries around the world. Based on the findings, the factors analysis consists of economic performance, government efficiency, business efficiency, and infrastructure. Hong Kong is ranked in the first place, while Switzerland and Singapore are ranked second respectively. Thailand is ranked in the 27th and ranked in 3rd place among five Asean countries (Singapore, Malaysia, Thailand, Philippines, and Indonesia). Unfortunately, the IMD report and the Global Competitiveness Index 2016-2017 of the World Economic Forum showed that the potential for innovation, basic infrastructure, and workforce skills were obsolete comparing to the developing countries in the same region. This weakness remains the main problem of doing business in Thailand

Providentially, on 19th April, 2018, Jack Ma, founder and CEO of the Alibaba Group visited Thailand and consulted with the Thai government on his investment plan in the EEC. His aim is to fill the gap of Thailand's innovation. He believes that encouraging the SMEs and Thai farmers to use the internet (e-commerce) will leverage the economic potential of a country to grow and compete in the domestic and global economies. This innovation also allows the new start-up business and farmers born in the baby boomer generations in moving to a digital era of Thailand 4.0 model.

E-commerce is considered as the innovation and new technology use in supporting export in agricultural and OTOP products such as rice and durian. The Ministry of Commerce together with Jack Ma have launched the “Thai Rice Flagship” on Tmall.com website to support and promote Thai rice in China. The farmers and rice exporters can easily get access to the e-commerce market in China for presenting famous Thai products directly to the Chinese customers. As the world has witnessed China’s rapid economic growth (Du & Lai, 2018), it is expected that the e-commerce can generate an enormous revenue in the next five years.

Therefore, it can be predicted that the opportunity of the foreign direct investment in the EEC zone will have prosperity in the near future. The high potential of Thailand is coming from its great combination of uniqueness: a country with a great view, great food, and great people (excellent service-minded). Digital partnership in the EEC project can help the economy and Thai people to have a better life. This will only happen when the targeted SMEs and Thai farmers accept the changes of the new technology to improve their lives and their business.

Finally, but not the last, it is not that easy and it is challenging for Thai people, especially for Thai farmers. The digital economic age brings a lot of changes in people’s daily life and behavior. Organizations also have to create or adapt their business model to meet the internet generation as the mobile phones play an important role in the market. However, most of the rural people living in the countryside cannot get access to the internet or do not know how to use it nor have mobile phones. At this point, it is difficult to change their way of lives or to push them to learn new things. Figure 5 summarizes the concept of the EEC and the direction for an improvement.

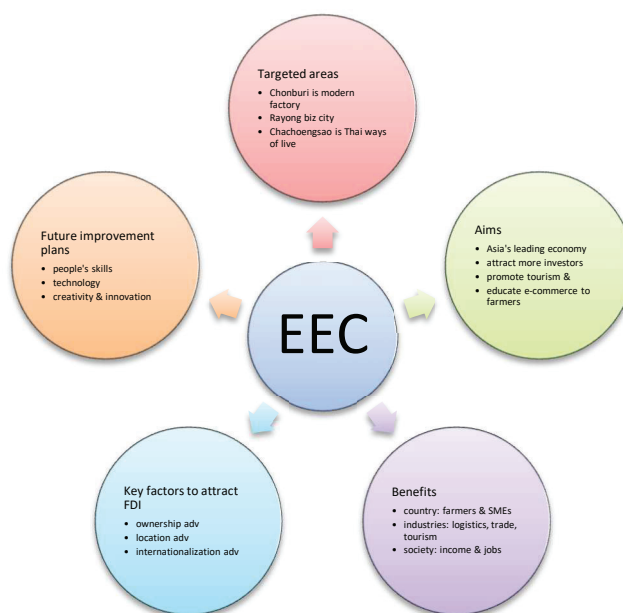

Figure 5: Conceptual Framework for EEC

Source: compiled by Bhammanachote (2018)

Conclusion

This study contributes to the existing literature in several ways. First, our study is one of very few studies, if it is not the first, to examine the potential of international trade and investment in the EEC area in Thailand. Second, to the author's knowledge and the literature in hand, this study first investigates the impacts of innovation of e-commerce on Thai people, especially on the Thai farmers. Overall, Thailand has abundant resources and the government's policy encourage and facilitate both local and international investors. According to the U.S. News and World report, American considers Thailand as the 8th (out of 80 countries all over the world) for the best country to invest or start a business (2018). This shows that the economic and investment potential of Thailand was rated highly in the eyes of the world.

The Eastern Economic Corridor holds the best potential place to stimulate the investment of Thailand nowadays, resulting in an expansion in foreign direct investment. However, the Thai government should encourage people to improve their trade skills, expertise, and capability in communicating in other foreign languages (English and Chinese in particular). In line with Pettinger (2017) noted the main factors that affect foreign direct investment in the EEC in Thailand are infrastructure and access to raw materials, communication and transport links,

and skills and wage costs of labour. If the government can ensure the investment of the private sector through the clarity and continuity of sound policy, and solve the labour problems by improving their skills and creativity, perhaps the economy of Thailand will grow a lot faster.

Nevertheless, the TH Baht exchange rate does not play a critical role in attracting foreign direct investment. The cost of living in Thailand is also reasonable, hence it can be argued that the exchange rate is one of the consideration for international trade and investment in Thailand. According to the data on Thailand investment, growth of exports and imports in 2017 increases 7.4 per cent (6.5 per cent in 2016) in annuals terms owing to strong foreign demand for agricultural and manufacturing products, and tourism sector. Moreover, exports of goods and services accounted for 74 per cent of Thailand Gross Domestic Product, which is one of the biggest GDP shares in the region. To this, the economic structure shows good economic performance of a country attracting the foreign investors.

References

- Aliber, R. Z. (1983). Money, multinationals, and sovereigns, in C. P. Kindleberger & D. B. Autretsch (eds.). *The multinational corporation in the 1980s*. Cambridge: The MIT Press.
- Bailey, K. (1994). *Methods of social research (4th ed)*. New York: The Free Press.
- Blaxter, L. et al. (1996). *How to research*. Buckingham: OUP.
- Bryman, A. (2012). *Social research methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative enquiry and research design: Choosing among five approaches (2nd ed.)*. Thousand Oaks. CA: Sage
- Creswell, J. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Los Angeles: Sage.
- Crotty, M. (1998). *The foundations of social research: Meaning and perspective in the research process*. London: Sage Publications.
- Du, X., & Lai, S. (2018). Financial distress, investment opportunity, and the contagion effect of low audit quality: Evidence from China, *Journal of Business Ethics*, 147(3), 565-593.
- Dunning, J. H., & Narula, R. (1993) *Transpacific foreign direct investment and the investment development path: the record assessed*, Columbia, SC: Center for International. Business Education and Research, Division of Research, College of Business Administration, University of South Carolina.
- Dunning, J. H. (2000). The eclectic paradigm as an envelope for economic and business theories of MNE Activity. *International Business Review*, 9(2),163-190.

- Eastern Economic Corridor Office. (2018). *Investing in the EEC*. ค้นเมื่อ 20 มกราคม 2562 จาก <https://www.eeco.or.th/en/content/investing-eeec>
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994) 'Competing paradigms in qualitative research', in N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (eds.), *Handbook of qualitative research*, pp. 105-117, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Kindleberger, C. P. (1969) 'The theory of direct investment', in C. Kindleberger (ed.), *American business abroad*, New Haven, CT: Yale University Press.
- Maniam, B., & Chatterjee, A. (1998) The determinants of US foreign investment in India: Implications and policy issues, *Managerial Finance*, 24(7), 53-62.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*, Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Mogalakwe, M. (2006) The use of documentary research methods in social research, *African Sociological Review*, 10(1), 221-230.
- Payne, G., & Payne, J. (2004). *Key concepts in social research*, London: SAGE.
- Pettinger, T. (2017). *Factors that affect foreign direct investment (FDI)*. Retrieved 16th April, 2018 from <https://www.economicshelp.org/blog/15736/economics/factors-that-affect-foreign-direct-investment-fdi/>
- Ritchie, J., & Spencer, L. (2002) 'Qualitative data analysis for applied policy research', in *The qualitative researcher's companion*, pp. 305-329, Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Saunders, M. et al. (2009). *Research methods for business students (5th ed.)*. England: Pearson Education Limited.
- Saunders, M., et al. (2012) *Research methods for business students*, (6th ed). England: Pearson Education Limited.
- Scaperlanda, A., & Balough. R. S. (1983) Determinants of U.S. investment in the EEC: Revisited, *American Economics Review*, 21(3), 381-390.
- Sharmiladevi, J. C. (2017) Understanding dunning's OLI paradigm, *Indian Journal of Commerce and Management Studies*, 8(3), 47-52.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2018). *Investing in the EEC*. ค้นเมื่อ 20 มกราคม 2562, จาก <https://www.eeco.or.th/en/content/investing-eeec>

Translated Thai Reference

- Eastern Economic Corridor Office. (2018). *Investing in the EEC*. Retrieved on January 20, 2019 from <https://www.eeco.or.th/en/content/investing-eeec>

Enhancing the effectiveness of participatory management approach for local communities in the repeatedly flooded areas in the District of Warinchamrab, Ubon Ratchathani Province

Orathai Liengjindathaworn D.PA.^{1*} Anuvadh Vadhnapijyakul Ph.D.² Kanittha NamKhot³

Raphin Yuanyao⁴

¹Faculty of Humanities and Social Science, Ubon Ratchathani Rajabhat University

²Faculty of Pharmaceutical Science, Ubon Ratchathani University

³Department of Disaster Prevention and Mitigation Area office 13, Ubon Ratchathani

⁴Civil Society Foundation, Ubon Ratchathani

Corresponding Author: orathai.lieng@gmail.com

Received: April 20 2018

Revised: June 8, 2018

Accepted: August 21 2018

Abstract

The objectives of the current study were: first, to examine problems and impacts of floods in the repeatedly flooded areas Warin Chamrab District, Ubon Ratchathani Province.; second, to analyze how floods in those areas have been previously managed by the communities; and third, propose an alternative approach in enhancing the effectiveness of participatory management in those areas by focusing on the participatory approach. This research applied a mixed methods design by using questionnaires to collect data from 156 respondents and by using participatory action research (PAR) technique with participants from 16 communities in the repeatedly flooded areas in Warin Chamrab District, Ubon Ratchathani Province.

This research found that there were 16 communities located at the lowland of Moon River making them prone to flooding. Consequently, People in these areas had to live in flooding situation approximately 1-3 months annually. This affected their standards of living, career, health. There are three stages of flood management which communities had been previously taken. First, prior to the floods.; second, during the floods; and third, after the floods.

To enhance the communities' effectiveness in managing floods, communities should realize the importance of the preparation stage and engage in participatory management. Local administrative organizations should improve its potential for community's risk assessment as well as establish a network of communities and government agencies. Finally, to enhance the effectiveness of central and regional government agencies, flood management system and mechanisms should be developed for supporting community's knowledge through participatory process which include community, local government, and relevant organizations.

Keywords: Enhancing the effectiveness, flood management, participatory approach, local community

แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

อรัทัย เลียงจินดาถาวร^{1*} อนุวัฒน์ วัฒนพิชญากุล² ชนิษฐา นามโคตร³ รพินทร์ ยืนยาว⁴

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

²คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

³ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เขต 13 จังหวัดอุบลราชธานี

⁴มูลนิธิประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานี

ได้รับบทความ: 20 เมษายน 2561 ปรับปรุงแก้ไข: 8 มิถุนายน 2561 ตอรับตีพิมพ์: 21 สิงหาคม 2561

Corresponding Author: orathai.lieng@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและผลกระทบจากอุทกภัยของชุมชนในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อวิเคราะห์การจัดการอุทกภัยของชุมชนที่ผ่านมา และ 3) เพื่อค้นหาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 156 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนประสบภัยน้ำท่วมซ้ำซาก จำนวน 16 ชุมชน ในอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัย พบว่า อำเภวารินชำราบประสบอุทกภัยซ้ำซากใน 16 ชุมชนที่ตั้งอยู่ที่ลุ่มริมฝั่งแม่น้ำมูล มีระยะเวลาน้ำท่วมขัง 1-3 เดือน ส่งผลกระทบต่อการอยู่อาศัย การประกอบอาชีพ และสุขภาพ การจัดการอุทกภัยของชุมชนที่ผ่านมา มีการดำเนินการเป็น 3 ระยะ คือ ก่อนเกิดภัย ระหว่างเกิดภัย และหลังเกิดภัย

แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัย พบว่า ชุมชนควรตระหนักและให้ความสำคัญในการเตรียมพร้อมรับภัย และควรมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพัฒนาศักยภาพด้านการประเมินความเสี่ยงภัยของชุมชน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ และหน่วยงานสังกัดส่วนกลางและส่วนภูมิภาคควรพัฒนาระบบและกลไกสนับสนุนความรู้ให้ชุมชน และการจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

คำสำคัญ : การเพิ่มประสิทธิภาพ การจัดการอุทกภัย การมีส่วนร่วมของชุมชน

บทนำ

อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีเป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยบ่อยครั้ง เนื่องจากภูมิประเทศตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูลและลำน้ำสาขา ซึ่งไหลผ่านระหว่างตัวจังหวัดและอำเภวารินชำราบจากทิศตะวันตกมายังทิศตะวันออก แล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียมจึงมีพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นบริเวณกว้าง ในช่วงปลายฤดูฝนมักจะมีพายุดีเปรสชั่น ฝนตกชุก จึงทำให้เกิดน้ำท่วมซ้ำซากในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำ นอกจากนั้นยังมีปัจจัยที่ทำให้ น้ำท่วมขังบ่อยและนานยิ่งขึ้น คือการพัฒนาและขยายตัวของเมืองอย่างไร้ทิศทาง การอนุมัติให้เช่าที่ดินของราชพัสดุบริเวณริมถนนสถิตยนิมานกาลในช่วงจากใต้สะพานรัตนโกสินทร์ 200 ปี ฝั่งอำเภวารินชำราบทั้งสองข้างทางยาวไปจนถึงสะพานข้ามกุดปลาขาว เป็นระยะทาง 2.50 กิโลเมตร ส่งผลให้มีการถมพื้นที่แก้มลิงเพื่อก่อสร้างห้างสรรพสินค้า สถานที่ราชการ และร้านค้าต่าง ๆ มากมาย ปิดเส้นทางการไหลของน้ำตามธรรมชาติ โดยโครงการส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม จึงนำมาซึ่งปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก สำหรับเหตุการณ์น้ำท่วมในอำเภวารินชำราบมักจะเกิดในช่วงเดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน ที่ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากพายุโซนร้อน ดีเปรสชั่นจากทะเลจีนใต้ เกิดฝนตกทีในพื้นที่แถบเทือกเขาพนมดงรักจนถึงแม่น้ำมูลในเขตจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ และจังหวัดอุบลราชธานี ทำให้มีน้ำไหลลงสู่แม่น้ำมูลอย่างรวดเร็ว น้ำล้นตลิ่งเข้าท่วมชุมชนในเขตอำเภอเมืองวารินชำราบ และชานเมือง จำนวน 16 ชุมชนอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งจะท่วมมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนในแต่ละปี

ในปี พ.ศ. 2560 จังหวัดอุบลราชธานีประสบอุทกภัยอีกครั้งหนึ่ง จากการที่ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากพายุโซนร้อน “ตาสัส” (TALAS) และ “เซินกา” (SONCA) ในช่วงวันที่ 5 กรกฎาคม - 9 สิงหาคม พ.ศ. 2560 ทำให้มีฝนตกหนาแน่นอย่างต่อเนื่องและมีฝนตกหนักและหนักมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือบริเวณจังหวัดหนองคาย บึงกาฬ อุดรธานี หนองบัวลำภู ขอนแก่น ชัยภูมิ นครราชสีมา สกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ มุกดาหาร อำนาจเจริญ ยโสธร สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี (กรมอุตุนิยมวิทยา, 2560) ซึ่งในจังหวัดอุบลราชธานีส่งผลให้ระดับน้ำแม่น้ำมูลเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง น้ำล้นตลิ่งไหลเข้าท่วมชุมชนริมฝั่งและพื้นที่ทางการเกษตรทั้งหมด 9 อำเภอ แยกเป็นน้ำท่วมบ้านเรือน 2 อำเภอ ในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี 218 ครัวเรือน และท่วมในเขตอำเภวารินชำราบ 206 ครัวเรือน (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2560)

อุทกภัยในอำเภวารินชำราบ เกิดขึ้นเป็นบริเวณกว้างในหลายชุมชนพร้อม ๆ กัน ทุกชุมชนต้องการได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน ทันเวลา เมื่อเกิดอุทกภัย การจัดการมีอยู่ 2 ส่วน คือ การจัดการของชุมชนและการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การจัดการของชุมชน ผู้นำ ได้แก่ ประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชน ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน ทำหน้าที่ในการสำรวจความเสียหาย แจ้งข้อมูลอุทกภัย แจ้งเตือนภัย และติดต่อประสานงานขอความช่วยเหลือจากองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับสิ่งของบริจาคมาแจกจ่ายให้แก่ลูกบ้านหรือประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายให้ผู้ประสบภัยมารับสิ่งของบริจาคในกรณีที่ผู้บริจาคมีความประสงค์จะมอบด้วยตัวเอง รวมถึงประสานกับชุมชนใกล้เคียงและองค์กรปกครองท้องถิ่นมาช่วยขนย้ายอพยพ เป็นต้น ในส่วนของชาวบ้านที่ประสบภัยก็จะมีการจัดการภายในครอบครัวของตน โดยการเตรียมยาเรือให้พร้อมใช้ เก็บของขึ้นที่สูง เมื่อระดับน้ำท่วมสูงขึ้นจนคิดว่าไม่สามารถจะอาศัยอยู่ในบ้านได้ จึงเตรียมบรรจุจัดเก็บสิ่งของเพื่อให้พร้อมที่จะอพยพและไปขอรับวัสดุอุปกรณ์สำหรับการสร้างเพิงพักชั่วคราวจากเทศบาล นำไปปลูกสร้างเพิงพักที่ศูนย์พักพิง

ชั่วคราวที่เคยไปอาศัยอยู่ ซึ่งมีทั้งพื้นที่ของเอกชนและของหน่วยงานราชการที่อยู่ใกล้บ้านมากที่สุดเพื่อความสะดวกในการพาเรือกลับมาดูแลบ้านและทรัพย์สิน

การจัดการของหน่วยงานราชการ หน่วยงานที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติมีหลายหน่วยงาน ทั้งสังกัดราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น เมื่อเกิดอุทกภัยจะจัดตั้งกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอำเภอ และกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเทศบาล ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและจัดการอุทกภัยภายใต้ขอบเขตนโยบาย อำนาจหน้าที่ และระเบียบข้อบังคับของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งส่วนใหญ่การจัดการจะดำเนินการเมื่อเกิดอุทกภัย เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการเบิกจ่ายงบประมาณ ได้แก่ การติดตั้งเครื่องสูบน้ำ ให้ชุมชนยืมเครื่องสูบน้ำ เรือท้องแบนและรถเพื่อการสัญจรและขนย้าย ให้ผู้ประสบภัยยืมวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างเพิงพักชั่วคราว เต็นท์ ห้องสุขาเคลื่อนที่ การจัดหาถุงยังชีพ และการรักษาพยาบาล รวมทั้งสนับสนุนกำลังพลมาช่วยสร้างเพิงพักสำหรับครอบครัวที่ขาดแรงงาน และช่วยขนย้ายอพยพ โดยมีเทศบาลเป็นหน่วยงานหลักให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นในการจัดเตรียมสถานที่และสาธารณูปโภคในศูนย์พักพิง เช่น การปรับที่ ระบบไฟฟ้า ประปา ห้องอาบน้ำสุขา และการจัดการขยะ รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าเมื่อเกิดเหตุอุทกภัยจะมีการจัดการทั้งของชุมชนและหน่วยงานหลายภาคส่วน แต่การจัดการที่ผ่านมาก็ยังมีข้อจำกัดหลายประการ กล่าวคือ ในส่วนของชุมชน การจัดการส่วนใหญ่ดำเนินการเมื่อเกิดภัยโดยผู้นำชุมชนไม่กี่คน จัดการตามความคุ้นเคยและแนวปฏิบัติที่เคยทำมา ส่วนใหญ่ยังขาดข้อมูลของชุมชนที่ถูกต้อง และขาดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในชุมชนในการวางแผนเตรียมพร้อมรับภัยและการจัดการภายในชุมชน ทำให้ยังปรากฏปัญหาความไม่โปร่งใสและไม่เท่าเทียมในการจัดสรรสิ่งของบริจาค ถุงยังชีพ และการให้ความช่วยเหลือล่าช้าอยู่เรื่อยมา กอรปกับชาวบ้านเองยังขาดความตระหนักต่อภัย ไม่เตรียมพร้อมจะรอให้ระดับน้ำสูงขึ้นจนแน่ใจว่าไม่สามารถอยู่อาศัยในบ้านได้แล้วจึงจะเก็บของและทำการขนย้ายอย่างรีบเร่ง โกลาหล ดังกรณีตัวอย่างน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2556 น้ำขึ้นเร็วมาก ชาวบ้านหมู่หนึ่งที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูลเก็บของแทบไม่ทัน ต้องรีบอพยพทั้งที่ฝนตก ขนของไปกองไว้ที่ศูนย์พักพิงอย่างหลักลุเล ตู้ ทีวีนอนเปียกฝน เพิงพักก็ยังไม่ได้สร้าง เป็นต้น ในส่วนของหน่วยงานราชการ การจัดการที่ผ่านมามีส่วนใหญ่นำมาเน้นการดำเนินการเมื่อเกิดภัย เนื่องจากระเบียบกำหนดว่าจังหวัดต้องประกาศเป็นพื้นที่ภัยพิบัติเสียก่อน หน่วยงานจึงจะสามารถเบิกจ่ายงบประมาณมาให้ความช่วยเหลือประชาชนได้ การจัดการมีลักษณะต่างหน่วยงานต่างทำตามขอบเขตอำนาจหน้าที่ ทรัพยากรที่มีนโยบายและแนวปฏิบัติของหน่วยงานตน โดยขาดการให้ความสำคัญในการเตรียมพร้อมรับปรับตัวของชุมชนเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ขาดการบูรณาการด้านแผน ข้อมูล ความรู้ และการจัดการร่วมกันเท่าที่ควร เทศบาลเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดชุมชนรู้ข้อมูลในพื้นที่ดีที่สุดว่าผู้ประสบภัยมีจำนวนเท่าใด อยู่จุดใด เสียมากน้อยเพียงใดมี ปัญหาและความต้องการอะไร แต่มีข้อจำกัดในเรื่องทรัพยากรและการบูรณาการการจัดการกับหน่วยงานในพื้นที่ ให้ความช่วยเหลือยังล่าช้าและไม่เพียงพอ

จากปัจจัยความเสี่ยงเหล่านี้ ประกอบกับความเปราะบางและการขาดความสามารถในการรับมือกับภัยพิบัติ เป็นสาเหตุนำไปสู่ความสูญเสียทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงความเสียหายต่อระบบสาธารณูปโภค เศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชน จะเห็นได้ว่า อุทกภัยที่เกิดขึ้นในอำเภวารินชำราบนั้นเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ในช่วงฤดูน้ำหลาก แสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการอุทกภัยและเสริมสร้าง

ความเข้มแข็งของชุมชน และเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเตรียมความพร้อม การจัดการอุทกภัย และการสร้างขีดความสามารถในการลดความเสี่ยงภัยในชุมชนประสบภัยต่างๆ ของอำเภวารินชำราบด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมและการบูรณาการการจัดการอุทกภัยร่วมกัน

จากการลงพื้นที่เพื่อพัฒนาโจทย์วิจัย พบว่า อุทกภัยก่อให้เกิดความเสียหายเป็นบริเวณกว้างทั้งในเขตอำเภอเมืองและชนบท ปัญหาและผลกระทบของแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน การให้ความช่วยเหลือที่ผ่านมายังล่าช้า ไม่ทั่วถึง และยังไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ประสบภัยเท่าใดนัก ซึ่งมักเป็นปัญหาเดิมๆ ที่เกิดขึ้นเกือบทุกครั้งที่เกิดอุทกภัย การจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมโดยมีชุมชนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางจะเป็นกลไกหนึ่งที่จะเสริมสร้างประสิทธิภาพในการให้ความช่วยเหลือ โดยการรับฟังปัญหาความเดือดร้อน แลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์การจัดการอุทกภัยที่ผ่านมาของชุมชน และมีกระบวนการวิเคราะห์ปัญหา ผลกระทบอย่างเป็นระบบ นำมากำหนดแนวทางในการบริหารจัดการอุทกภัยของอำเภวารินชำราบ ประสานการทำงานร่วมกับชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบจากอุทกภัยของชุมชนในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อวิเคราะห์การจัดการอุทกภัยที่ผ่านมาของชุมชนในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อค้นหาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้

1. **แนวคิดการจัดการภัยพิบัติ (Disaster Management)** เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตั้งแต่การเตรียมการก่อนเกิดเหตุ การรับมือในภาวะฉุกเฉิน การบรรเทาทุกข์ ช่วยชีวิต และการฟื้นฟูบูรณะหลังเหตุการณ์ แนวโน้มของการจัดการภัยพิบัติสมัยใหม่จะมีลักษณะของการเตรียมการเชิงรุกมากขึ้นโดยดำเนินการด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินที่จะเกิดขึ้นจากภัยพิบัติ รวมทั้งมาตรการที่ครอบคลุมการแก้ไขปัญหาระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งเป็นการวางแผนเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุที่ต่อเนื่องจนครบกระบวนการ เรียกว่า ‘วงจรการจัดการสาธารณภัย’ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 4-6)

2. **แนวคิดการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community Base Disaster Risk Management “CBDRM”)** การจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน เป็นการจัดการภัยพิบัติโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการป้องกัน แก้ไข บรรเทาฟื้นฟูความเสียหายจากภัยพิบัติ โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจกำหนดแนวทางแก้ปัญหาและบริหารจัดการภัย การจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานมี 4

ขั้นตอน คือ 1) สร้างความตระหนักว่า “ชุมชนกำลังเผชิญกับภัยอะไรอยู่” 2) ให้เข้าใจว่า “ผลกระทบจากภัยสามารถคาดการณ์ได้” 3) การควบคุมบริหารจัดการโดย “องค์กรชุมชน” และ 4) แผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติสำหรับชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดความเสี่ยงของชุมชน และเพิ่มขีดความสามารถให้คนในชุมชนได้ระงับบรรเทาภัยได้ก่อนที่หน่วยงานภายนอกจะเข้าไปให้ความช่วยเหลือ (สำนักส่งเสริมการป้องกันสาธารณภัย, 2551: 3)

3. แนวคิดการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัย การจัดการที่มีประสิทธิภาพนั้น การดำเนินงานต้องได้ผลงานที่มีคุณภาพ คู่มากับการใช้ทรัพยากรทั้งในด้านการเงิน ด้านบุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี และด้านเวลา ประสิทธิภาพจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรบริหารได้อย่างคุ้มค่า ไม่มีการสูญเสีย ก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกับงาน องค์กร และสังคมโดยรวม (ศิริพงษ์ ฤทธาวัลย์ ณ อยุธยา, 2555 : 11-13)

ในการจัดการอุทกภัย ผู้บริหารต้องทำการวิเคราะห์ สังเกตจากความเป็นจริงของสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน ด้วยการตรวจสอบจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กรก่อน เช่น ความคิดเห็น ปัญหาและความต้องการของผู้ประสบภัย เทคนิค วิธีการ และช่องทางการให้ความช่วยเหลือที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างไร หลังจากนั้นจึงมีย้อนกลับเข้ามาในองค์กร เช่น ระบบงาน กระบวนการทำงาน บุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณเป็นอย่างไร สาเหตุที่ต้องมองมาจากภายนอกองค์กรก่อน เพราะการดำเนินงานขององค์กรในปัจจุบันต้องนำความต้องการและความพึงพอใจของผู้ประสบภัยมาผนวกไว้กับแผนการทำงาน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกระบวนการวางแผน การเตรียมความพร้อม และการปฏิบัติงาน เพื่อให้ความช่วยเหลือ บรรเทาทุกข์ และชดเชยเยียวยาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ประสบภัย สามารถสร้างความพึงพอใจให้ประชาชนได้มากที่สุด และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

การทบทวนวรรณกรรมหรืองานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้อง

ชูวงศ์ อุบลี (2551) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการภัยพิบัติกรณีศึกษาอาคารเคหะชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาระดับความรู้ของประชาชนเกี่ยวกับภัยพิบัติ และการบริหารจัดการภัยพิบัติ ความพร้อมและการเตรียมความพร้อมในการรองรับกับภัยพิบัติที่มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นของประชาชนในพื้นที่เสี่ยง แนวทาง วิธีการในการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมบริหารจัดการภัยพิบัติ และ เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมบริหารจัดการภัยพิบัติ จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 420 คน ผลการศึกษาพบว่า (1) ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดภัย ความหมายของภัยพิบัติ ประเภทของภัยพิบัติ แต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในระดับบุคคลให้กับตนเอง เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และขาดความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการภัยพิบัติ (2) ประชาชนไม่มีการเตรียมความพร้อม ทำให้ขาดศักยภาพที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้น ขณะเดียวกันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีการให้ความรู้กับประชาชนเพื่อให้เกิดความพร้อมและสามารถรับมือกับภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้นได้ (3) ประชาชนมีความคิดเห็นว่า การฝึกอบรมและการฝึกซ้อมแผนการบริหารจัดการภัยพิบัติจะเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการภัยพิบัติที่เกิดขึ้น (4) ประชาชนมีความต้องการจะเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา แต่พบ

ข้อจำกัดคือ ประชาชนยังไม่มีศักยภาพเพียงพอในการที่จะเข้าไปร่วมในการแก้ไขปัญหา ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

ศิรินันต์ สุวรรณโมลี (2552) ได้ทำการศึกษาแนวทางการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐานจากภาคประชาสังคม : กรณีศึกษาชุมชนบ้านน้ำเค็ม ต. บางม่วง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยมีชุมชนเป็นฐานจากภาคประชาสังคม จากบทเรียนการจัดการตนเองของชุมชนบ้านน้ำเค็ม ตามแนวคิดการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน พบว่า (1) ในการดำเนินงานพบปัญหาด้านการมีส่วนร่วม ด้านงบประมาณ ด้านความรู้ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ในการดำเนินงานและด้านการประสานงานระหว่างองค์กร (2) แนวทางในการพัฒนาการดำเนินงาน คือ ภาคชุมชนควรมีการรวมกลุ่มและการจัดการองค์กรชุมชน เป็นหัวใจของกระบวนการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยมีชุมชนเป็นฐาน ตั้งแต่ช่วงต้นของการฟื้นฟูชุมชน ส่วนภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน ควรประสานการดำเนินงานร่วมกัน โดยด้านการมีส่วนร่วมนั้น องค์กรพัฒนาเอกชนสามารถช่วยทำงานเชิงลึกวางรากฐานการจัดการตนเองให้กับชุมชนได้ ส่วนภาครัฐควรสนับสนุนการสานต่อการดำเนินงานระยะยาวควบคู่ไปกับการให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ในการดำเนินงานที่ถูกต้องแก่ชุมชน

กล่าวได้ว่า งานศึกษากลุ่มนี้เน้นการแสวงหาแนวทางสำหรับการจัดการภัยพิบัติ ด้วยการสร้างให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นการสร้างเวทีเพื่อให้เกิดการพูดคุยถึงปัญหาของชุมชน นำพาไปสู่การร่วมศึกษา วิเคราะห์ และเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยด้วยการทำงานเป็นทีม ศึกษาสภาพปัญหาของชุมชน สังเคราะห์ต้นทุนสังคม ความรู้ภูมิปัญญา เพื่อกำหนดเป็นแนวการจัดการภัยพิบัติที่เหมาะสมกับชุมชน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผลและรับประโยชน์จากแนวทางที่ได้ปฏิบัติร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม แม้งานวิจัยจะค้นพบว่า การส่งเสริมและการสนับสนุนให้ชุมชนตระหนักในการพึ่งพาตนเองและการจัดการตนเองเป็นสิ่งสำคัญ แต่ก็อาจยังไม่เพียงพอที่จะทำให้การจัดการอุทกภัยมีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้วยเหตุที่การจัดการอุทกภัยเป็นเรื่องซับซ้อนและมีสภาพปัญหาที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ จึงเกินกำลังความสามารถของชุมชนที่จะจัดการได้เพียงลำพัง การจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงมีความจำเป็น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งการจัดการของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และของหน่วยงาน

ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methodologies) ระหว่างเชิงปริมาณ (Quantitative) และเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อค้นหาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นที่ประสบภัยน้ำท่วมซ้ำซากในเขตอำเภอลำตาบาก จังหวัดอุบลราชธานีร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการศึกษาถึงสภาพปัญหา ผลกระทบจากอุทกภัย ความคิดเห็นและความต้องการของผู้ประสบภัยในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยดำเนินการ ดังนี้

1) ใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับ สภาพปัญหา ผลกระทบ ความคิดเห็นและความต้องการของผู้ประสบภัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประสบภัยในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก อำเภวารินชำราบ จำนวน 156 คน ใน 16 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนกุดปลาขาว ดอนจั่ว ท่าบั้งมั่ง เกตุแก้ว ดิงาม ลับแล วัฒนาภิรมย์ ท่ากอไผ่ คุยาง หาดสวนยา หาดสวนสุข หาดสวนสุข 1 บ้านช่างหม้อ กุดระงุม คุสว่าง และหนองกินเพล

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาด้วยการนำข้อมูลสภาพปัญหา ผลกระทบจากอุทกภัย ความคิดเห็นและความต้องการของผู้ประสบภัยมาทำการวิเคราะห์ เพื่อค้นหาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยดำเนินการ ดังนี้

1) จัดเวทีชุมชน โดยเชิญแกนนำชุมชนและผู้ประสบภัยเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ผลกระทบ ประสพการณ์และความพร้อมในการจัดการอุทกภัยที่ผ่านมาของทั้ง 16 ชุมชน

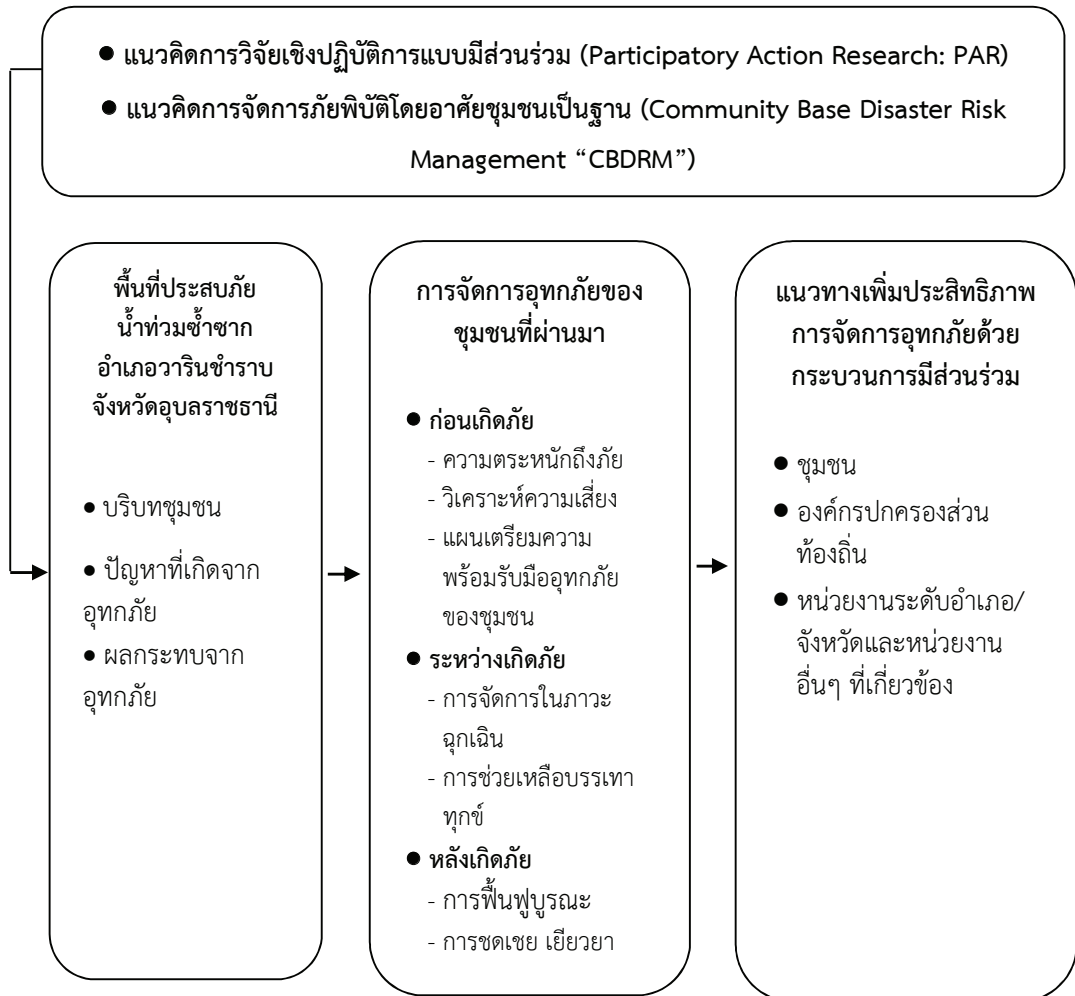
2) จัดประชุมคืบข้อมูลผลการวิจัยและระดมความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วม โดยเชิญหน่วยงานภาครัฐ องค์กร และตัวแทนของชุมชนประสพภัยเพื่อนำเสนอ วิเคราะห์และร่วมกันเสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการปรับปรุงหรือจัดทำแผนการจัดการอุทกภัยของชุมชน ทั้ง 16 ชุมชน ซึ่งเป็นการเตรียมพร้อมและเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

4) จัดประชุมนำเสนอแนวทางการปรับปรุงการให้ความช่วยเหลือและแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยต่อหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ใช้แนวคิดทฤษฎีในการศึกษาและกรอบแนวคิดการวิจัย (ภาพที่ 1) ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

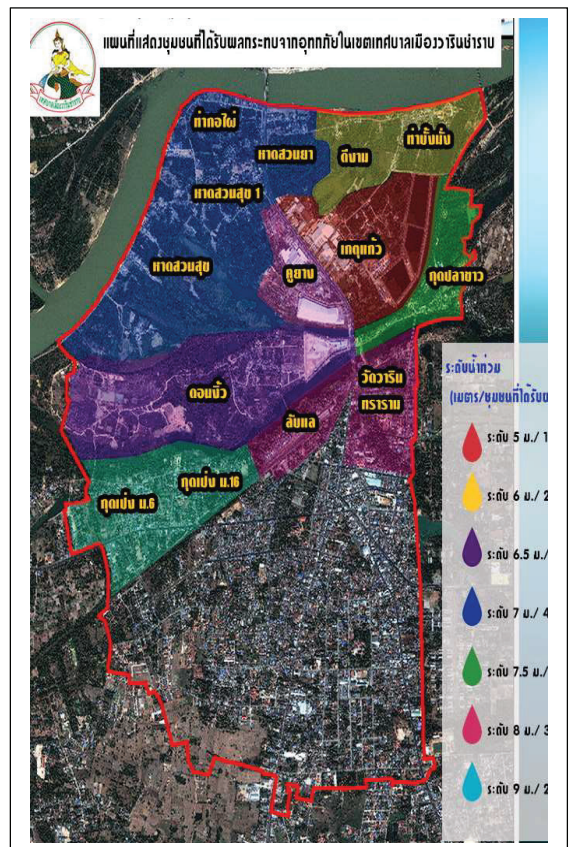
ผลการวิจัย

1. บริบท สภาพปัญหา และผลกระทบจากอุทกภัย

1) สภาพทั่วไป

ชุมชนประสบอุทกภัยในอำเภวารินชำราบ มีทั้งหมด 16 ชุมชน แบ่งเป็น 2 โซน คือ โซนชุมชนในอำเภอมืองวารินชำราบที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูลและลำน้ำสาขา บริเวณใต้สะพานเสรีประชาธิปไตย (ภาพที่ 2) ได้แก่ ชุมชนกุดปลาขาว ดอนจั่ว ท่าบึงมั่ง เกตุแก้ว ดิงาม ลับแล วัดวารินทราราม ท่ากอไผ่ คุยง หาดสวนยา หาดสวนสุข หาดสวนสุข 1 บ้านช่างหม้อ ชาวชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ รับจ้าง ค้าขาย ปั่นอิฐ ปั่นเตา และโซนชานเมือง ได้แก่ บ้านกุดระงุม คุสวาง และหนองกินเพล ซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ชาวชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ ประมง และรับจ้าง

กลุ่มตัวอย่างผู้ประสบภัยน้ำท่วมซ้ำซากในอำเภวารินชำราบ มีทั้งสิ้น 156 ครอบครัว ผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศหญิงมากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 68.18 และ 31.82 ตามลำดับ) ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป รองลงมาคืออายุราว 41 - 50 ปี (ร้อยละ 53.03 และ 27.27 ตามลำดับ) มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 64.39) ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ลูกจ้าง รองลงมาคืออาชีพแม่บ้านและค้าขาย (ร้อยละ 44.70 28.78 และ 24.24 ตามลำดับ) มีรายได้ค่อนข้างต่ำ อยู่ในช่วงประมาณ 2,000-8,000 บาทต่อเดือน ด้านจำนวนสมาชิกในครอบครัว มีทั้งครอบครัวขนาดเล็กที่มีสมาชิกไม่เกิน 4 คน และครอบครัวขนาดใหญ่ ที่มีสมาชิก 5 คนขึ้นไป ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยจำนวนครอบครัวขนาดใหญ่จะมากกว่าเล็กน้อย สมาชิกในครอบครัวที่เป็นเพศชายส่วนมากมีตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ส่วนมากจะมีเพศชายครอบครัวละ 2 คน เช่นเดียวกับสมาชิกในครอบครัวที่เป็นเพศหญิง ส่วนมากมีจำนวน 2 คนต่อครอบครัว

ภาพที่ 2 แสดงชุมชนประสบภัยเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ

2) สถานการณ์อุทกภัย

อุทกภัยในอำเภวารินชำราบเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ คือลักษณะแรกน้ำท่วมเล็กน้อย ระดับ 0.50-2.30 เมตร ซึ่งชาวชุมชนยังสามารถอาศัยอยู่บนบ้านชั้นที่ 2 และคนที่น้ำท่วมบ้านชั้นเดียว ยังสามารถอพยพไปอยู่จุดที่ปลอดภัยในชุมชนได้ และลักษณะที่ 2 น้ำท่วมรุนแรง ระดับ 2.30-5.00 เมตรขึ้นไป ชาวชุมชนจะไม่สามารถอาศัยอยู่ในบ้านได้ต้องอพยพไปอยู่ที่พักรับชั่วคราวหรือศูนย์พักพิง ได้แก่ บริเวณริมถนนสถิตยนิมานกาลเชิงสะพานรัตนโกสินทร์ 200 ปี เชิงสะพานเสรีประชาธิปไตย ท่าบ่อบำบัดน้ำเสียเทศบาลเมืองวารินชำราบ ข้างสำนักงาน

ที่ดินอำเภอวารินชำราบ โกดังปูนซีเมนต์ของการรถไฟ และโรงเรียนบ้านท่าช้างเหล็ก สำหรับเหตุการณ์น้ำท่วมปี พ.ศ. 2560 เทศบาลเมืองวารินชำราบได้รายงานชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย ดังข้อมูลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายงานชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ

ชุมชน	ครัวเรือน	ประชากร	ครัวเรือนที่ อพยพ	ครัวเรือน ไม่ได้อพยพ	ประชากรที่ อพยพ	ประชากรที่ ไม่ได้อพยพ
ท่าบั้งมั่ง	198	756	70	128	283	473
เกตุแก้ว	168	523	25	143	88	435
ท่ากอไผ่	131	472	38	93	122	350
หาดสวนสุข	161	642	72	89	263	379
หาดสวนสุข 1	172	557	46	126	154	403
ลับแล	330	1,041	7	327	32	1,030
ดอนจัว	132	529	14	118	51	468
ดิงาม	26	130	3	23	5	125
หาดสวนยา	107	357	12	95	44	313
คูยาง	206	530	2	204	7	523
วัดวารินฯ	692	1,534	20	672	63	1,471
กุดปลาขาว	144	544	19	125	57	487
รวมครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบ					328 ครัวเรือน	
รวมประชากรที่ได้รับผลกระทบ					1,169 คน	

ที่มา : เทศบาลเมืองวารินชำราบ (2560)

3) สภาพปัญหาของอุทกภัย

เมื่อประสบอุทกภัย ทำให้เกิดปัญหาหลายประการตามมา ได้แก่

1) ด้านที่อยู่อาศัย เมื่อประสบอุทกภัย ทั้ง 16 ชุมชน ประสบปัญหาพร้อมกันเป็นบริเวณกว้างและค่อนข้างรุนแรง เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ใกล้เคียงกันในบริเวณที่ลุ่มต่ำริมฝั่งแม่น้ำมูล บริเวณสถานีรถไฟและได้สะพานเสรีประชาธิปไตย ซึ่งมีทั้งบ้านชั้นเดียวและสองชั้นคละกัน ครัวเรือนที่มีบ้านชั้นเดียวจะอาศัยอยู่ไม่ได้ จำเป็นต้องอพยพไปอยู่ศูนย์พักพิงอุทกภัย ส่วนบ้านสองชั้นยังสามารถอาศัยอยู่และเก็บข้าวของบนบ้านชั้น 2 ได้ ในระหว่างน้ำท่วมชุมชนจึงประสบปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างเพิงพัก สิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค เครื่องอุปโภคบริโภค ห้องสุขา ห้องอาบน้ำ และความปลอดภัยในการอาศัยอยู่ในศูนย์พักพิง โดยเฉพาะบริเวณริมถนนเชิงสะพานที่เป็นถนนสายหลัก มีรถสัญจรไปมาจำนวนมาก ซึ่งเคยเกิดอุบัติเหตุเป็นประจำ ตลอดจนความปลอดภัยของทรัพย์สินและบ้านเรือนที่ถูกน้ำท่วม ที่ผ่านมามีการลักขโมยทรัพย์สินอยู่ทุกครั้งที่น้ำท่วม

2) ด้านการบรรเทาทุกข์และการช่วยเหลือเฉพาะหน้า เนื่องจากจำนวนครัวเรือนและชาวชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยมีจำนวนมาก จึงประสบปัญหาการดูแลให้ความช่วยเหลือที่ล่าช้าและไม่ทั่วถึงในการแจกจ่ายถุงยังชีพ อาหารปรุงสุก น้ำดื่ม สิ่งของบริจาค และสุขาลอยน้ำให้แก่ครัวเรือนที่ไม่ได้อพยพออกมา ซึ่งกระจายอยู่ใน 16 ชุมชน การจัดทำอาหารปรุงสุกเพื่อนำไปแจกจ่ายไม่สามารถทำได้ทุกวัน เนื่องจากขาดงบประมาณและกำลังคนในการดำเนินการ อีกทั้งเรื่องที่จะไปแจกจ่ายก็มีไม่เพียงพอ

จากการสำรวจความคิดเห็นและความต้องการของผู้ประสบภัยในอำเภวารินชำราบจากเหตุการณ์น้ำท่วมในปี พ.ศ. 2556 พบว่า การจัดการและการให้ความช่วยเหลือจากภาครัฐและองค์กรต่างๆ ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังข้อมูลในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ร้อยละของผู้ประสบภัยที่มีปัญหาในการได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ และองค์กรต่าง ๆ

ความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาการให้ความช่วยเหลือจากรัฐและ		อำเภวารินชำราบ
องค์กรต่างๆ		(n=156)
การเข้าถึงความช่วยเหลือ	เข้าไม่ถึง	9.1
	เข้าถึง	91.9
ความล่าช้า	ได้รับล่าช้า	75.7
	ได้รับไม่ล่าช้า	24.2
ความพอเพียง	ได้รับไม่พอเพียง	15.1
	ได้รับพอเพียง	84.8
ความทั่วถึง	ได้รับไม่ทั่วถึง	9.1
	ได้รับทั่วถึง	91.9

4) ผลกระทบจากอุทกภัย

เมื่อประสบอุทกภัยได้เกิดผลกระทบหลายประการตามมา ได้แก่ 1) ด้านที่อยู่อาศัย น้ำท่วมทำให้ไม่สามารถอาศัยอยู่ที่บ้านได้ต้องอพยพไปอยู่ที่พักพิงชั่วคราวและศูนย์พักพิง ซึ่งมีความเสี่ยงเรื่องความปลอดภัยและขาดความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภค 2) ด้านอาชีพและรายได้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง วิสาหกิจครัวเรือน การเกษตรและประมง ในช่วงน้ำท่วมจึงไม่สามารถประกอบอาชีพได้หรือหากทำงานนอกชุมชนการสัญจรเดินทางก็ยากลำบาก ทำให้สูญเสียรายได้ระหว่างน้ำท่วมประมาณ 30,000 บาท ระยะเวลา 90 วัน และสูญเสียหลังน้ำท่วมประมาณ 2,000 บาท ระยะเวลา 10 – 15 วัน ในการทำความสะอาดและซ่อมแซมบ้าน 3) ด้านสุขภาพ ส่วนมากโรคที่เกิดในระหว่างน้ำท่วมจะเป็นโรคเล็กๆ น้อยๆ เช่น ไข้หวัด น้ำกัดเท้า เชื้อราต่างๆ และโรคเครียด เนื่องจากต้องอพยพไปอยู่ศูนย์พักพิง ไม่คุ้นเคยกับสถานที่ ที่อยู่อาศัยไม่สะดวก นอนไม่หลับ อาหารไม่มีความอร่อย ห่วงบ้านเรือนที่หมู่บ้าน ว่างงานไม่ได้ทำอะไร และการขาดรายได้ที่จะใช้จ่ายจนเดือดร้อนครัว

สอดคล้องกับผลการสำรวจ พบว่า ผลกระทบด้านที่พสกาศัยและด้านอาชีพเป็นผลกระทบที่รุนแรงกว่าด้านอื่นๆ น้ำท่วมในพื้นที่อำเภวารินชำราบในรอบที่ผ่านมา (ปี 2556) กลุ่มตัวอย่างระบุว่ามูลค่าความเสียหายด้านที่พสกาศัยโดยเฉลี่ยประมาณ 8,352 บาท ส่วนความเสียหายด้านการประกอบอาชีพโดยเฉลี่ยประมาณ 2,254 บาท

ในช่วงน้ำท่วม ผู้นำครอบครัวที่มีรายได้ประจำจะขาดรายได้โดยเฉลี่ย ครอบครัวละ 3,977 บาท ต่อเดือน ทั้งนี้มีรายจ่ายที่เพิ่มมากกว่าปกติอีกโดยเฉลี่ยประมาณ ครอบครัวละ 4,448 บาท และกลุ่มตัวอย่างประมาณการว่าเป็นความเสียหายจากน้ำท่วมโดยเฉลี่ยครอบครัวละ 19,031 บาทต่อเดือน ดังข้อมูลในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนจากภาวะน้ำท่วมในพื้นที่เทศบาลเมืองวารินชำราบ

ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนจากภาวะน้ำท่วม (n=156)	จำนวนเงินเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน)
ความเสียหายด้านที่พสกาศัย (ต่อน้ำท่วม 1 ครั้ง)	8,352
ความเสียหายด้านการประกอบอาชีพ (ต่อน้ำท่วม 1 ครั้ง)	2,254
การขาดรายได้ของผู้นำครอบครัว (ต่อเดือน)	3,977
การเพิ่มขึ้นของรายจ่ายประจำวันของครอบครัว (ต่อเดือน)	4,448
ความเสียหายทั้งหมดอันเป็นผลมาจากภาวะน้ำท่วมเฉลี่ย (ต่อเดือน)	19,031

2. การจัดการอุทกภัยของชุมชนที่ผ่านมา

การจัดการของชุมชนประสบภัย

เนื่องจากน้ำท่วมในเขตอำเภวารินชำราบ ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในโซนอำเภอเมืองบริเวณใกล้เคียงกัน การจัดการอยู่ภายใต้การประสานงานของคณะกรรมการโครงการบ้านมั่นคงของแต่ละชุมชน เครือข่ายการจัดการภัยพิบัติชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี และเทศบาลเมืองวารินชำราบ ทั้ง 16 ชุมชน จึงมีการจัดการที่มีลักษณะร่วมกันดังนี้

กลไกการจัดการของชุมชน

ชุมชนมีการเตรียมการรับมือกับภัยน้ำท่วม แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1) ก่อนเกิดอุทกภัย มีการเตรียมเครื่องมืออุปกรณ์แจ้งเตือนภัย ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับเรื่องน้ำท่วม ติดตามข่าวสารการพยากรณ์อากาศ และจัดให้มีการแจ้งเตือนภัย โดยมีเพียง 6 ชุมชนที่ได้เข้าร่วมโครงการกับสถานีกาชาดที่ 7 จังหวัดอุบลราชธานี จะได้รับการอบรมจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน จัดตั้งคณะกรรมการภัยพิบัติชุมชน สำรวจพื้นที่เสี่ยงภัย เส้นทางอพยพและพื้นที่ปลอดภัยเพื่อรองรับการอพยพ รวมถึงการซ้อมปฐมพยาบาล กู้ภัย กู้ชีพ

2) ระหว่างเกิดอุทกภัย มีการเตรียมการอพยพ การสำรวจยอดผู้อพยพ แจ้งชุมชนให้อพยพ เตรียมที่พักพิงชั่วคราว ดูแลความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของศูนย์พักพิง รวมทั้งประสานกับหน่วยงานมาให้บริการทางการแพทย์

3) หลังเกิดอุทกภัย มีการสำรวจความเสียหายทางด้านชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในชุมชน ทำรายงานเสนอหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อเข้ามาให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยในทุกๆ ด้าน พื้นฟูบูรณะ ซ่อมแซมสาธารณูปโภค โดยประสานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนหรือจากองค์กรภายนอก

ระบบการสื่อสารภายในชุมชนและระหว่างชุมชน

ระบบการสื่อสารภายในชุมชน

1) ระบบเตือนภัย ก่อนเกิดอุทกภัย ฝ่ายเฝ้าระวังและเตือนภัยจะคอยตรวจดูระดับน้ำทุกวัน และติดตามข่าวสารเพื่อแจ้งสมาชิกในชุมชน

2) การแจ้งข่าวสารตลอดช่วงน้ำท่วม มีการสื่อสารและประชาสัมพันธ์โดยผู้นำชุมชนและกรรมการฝ่ายป้องกันและเฝ้าระวังของชุมชนแจ้งสถานการณ์น้ำท่วมและข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การให้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ให้กรรมการชุมชนฝ่ายต่างๆ และชาวชุมชนได้รับทราบ

การสื่อสารระหว่างชุมชน

1) การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้นำชุมชนและเครือข่ายการจัดการภัยพิบัติชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี

2) การติดต่อกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อขอความช่วยเหลือ

ศักยภาพการจัดการอุทกภัยของชุมชน

จากการวิเคราะห์ศักยภาพในการจัดการอุทกภัยที่ผ่านมาของชุมชนประสบภัยในอำเภวารินชำราบ ทั้ง 16 ชุมชน พบว่า

จุดแข็ง ชุมชนมีการเตรียมพร้อมในการจัดการอุทกภัยที่ผ่านมาได้ดีพอสมควร เพราะประสบปัญหาและได้รับผลกระทบจากอุทกภัยคล้ายๆ กัน ชาวชุมชนปรับตัวเรียนรู้ที่จะอยู่กับน้ำ มีประสบการณ์ในการรับมือ และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกันยามเกิดอุทกภัย รวมตัวกันเป็นเครือข่ายการจัดการภัยพิบัติชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนชุมชนที่มีแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน จะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการทำหน้าที่แต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน และสามารถประสานงานขอความช่วยเหลือจากชุมชน องค์กรอื่นๆ และหน่วยงานได้ดี

จุดอ่อน คือ มีจำนวนชุมชนที่ประสบภัยน้ำท่วมพร้อมๆ กันทั้งหมด โดยชุมชนที่ไม่มีแผนเตรียมความพร้อมจะได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมมากกว่า ทำให้การช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนล่าช้า ไม่ทั่วถึง และไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เผชิญอยู่ทั้งในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างเพิงพัก การจัดการสิ่งของบริจาคสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในศูนย์พักพิง รวมทั้งการช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่ไม่ได้อพยพออกมาจากบ้าน

โอกาส คือ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก ก่อให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติบ่อยครั้งและรุนแรงขึ้น ทั่วโลกต่างให้ความสำคัญกับการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติในการพัฒนาตามกรอบการดำเนินงานเฮียวโกะ ซึ่งเป็นกรอบความร่วมมือระดับสากลในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติซึ่งรับรองโดยรัฐบาลของประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ จำนวน 168 ประเทศ โดยประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์ นโยบาย การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยระดับประเทศ ส่งผลให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการภัยพิบัติเชิงรุกโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานมากขึ้น เป็นโอกาสที่ช่วยสนับสนุนการจัดการภัยพิบัติของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

ภาวะคุกคาม คือ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก และการคุกคามทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยมนุษย์ เช่น การบุกรุกที่สาธารณะ การถมพื้นที่แก้มลิงเพื่อก่อสร้างสถานประกอบการและที่อยู่อาศัย ทำให้การเกิดภัยพิบัติมีความรุนแรงมากขึ้น เกิดบ่อยและเกิดในบริเวณกว้างขึ้น ประชาชนที่ได้รับผลกระทบมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องระดมทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้ความช่วยเหลือและจัดการปัญหาเฉพาะหน้าในหลายๆ พื้นที่พร้อมกัน โดยที่ยังขาดการบูรณาการแผนและการจัดการอุทกภัยระหว่างหน่วยงานและขาดระบบและกลไกสนับสนุนความรู้ให้ชุมชนและการจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

3. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากการวิเคราะห์การจัดการอุทกภัยที่ผ่านมาและศักยภาพของชุมชน นำมาสู่การค้นหาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยของชุมชน

1) ชุมชนควรตระหนักและให้ความสำคัญในการเตรียมพร้อมรับภัย

ควรมีกระบวนการที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของอุทกภัย แม้ว่าชาวบ้านจะคุ้นเคยกับอุทกภัย แต่ลักษณะการเกิดและความรุนแรงของอุทกภัยแต่ครั้งก็แตกต่างกัน ซึ่งการเตรียมพร้อมและจัดการที่ดีสามารถลดผลกระทบจากอุทกภัยได้ จึงควรมีการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความตระหนัก และจัดกิจกรรมการเตรียมความพร้อมในช่วงก่อนเกิดภัยใน 3 ด้าน คือ ด้านข้อมูล ด้านองค์กรชุมชน และด้านแผนการจัดการอุทกภัยชุมชน

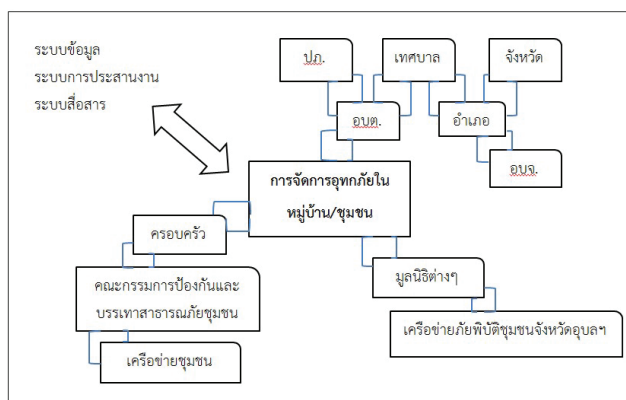
2) ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยในชุมชน

ควรมีกระบวนการที่ทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการเตรียมพร้อมรับภัยใน 3 ด้าน คือ ด้านข้อมูล ด้านองค์กรชุมชน และด้านแผนการจัดการอุทกภัยชุมชน ด้านข้อมูล ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำความเข้าใจบริบทสภาพภูมิศาสตร์ของชุมชนให้ถ่องแท้ จัดทำแผนผังชุมชน ทางไหลของน้ำ ลักษณะการท่วมและความรุนแรง ความเปราะบางและความเสี่ยง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาอุทกภัยของชุมชนที่มีประสิทธิภาพต่อไป ด้านองค์กรชุมชน ชุมชนควรร่วมกันกำหนดโครงสร้างองค์กรและคณะกรรมการชุมชนเพื่อเป็นกลไกในการจัดการอุทกภัยชุมชน และด้านแผนการจัดการอุทกภัยชุมชน ชุมชนควรจัดการประชุมปรึกษาหารือเพื่อกำหนดแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเริ่มจากการประเมินความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยงสามารถนำมาใช้เพื่อทำความเข้าใจกับสภาพพื้นที่ ปัญหาและศักยภาพในการบริหารจัดการกับอุทกภัยของชุมชน รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การประเมินจะช่วยให้สามารถกำหนดแผนงานและวิธีการในการจัดการอุทกภัยที่มีประสิทธิภาพเพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพแก่ชุมชนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป แผนระยะยาว พบว่า ชุมชนควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนอาสาสมัครในการจัดการอุทกภัย และจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการของชุมชน

1) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ควรดำเนินการ ดังนี้

อปท. ควรให้ความสำคัญในการทำงานร่วมกับชุมชน ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการจัดการอุทกภัยในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ การพัฒนาศักยภาพด้านการประเมินความเสี่ยงภัยของชุมชนให้พร้อมรับภัยอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินความเสี่ยง เป็นการสร้างความตระหนักและช่วยให้ประชาชนรับรู้ถึงพื้นที่ที่เปราะบางและพื้นที่เสี่ยงของชุมชนตนเอง ซึ่งการประเมินความเสี่ยง ควรมีกระบวนการหารือและหาแนวทางร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียจากหลายระดับ ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถระดมทรัพยากรและมีการตัดสินใจร่วมกันในการจัดการอุทกภัยอย่างเหมาะสม

การจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพนั้น อปท. ควรที่จะต้องประสานการทำงานอย่างใกล้ชิดร่วมกับชุมชน องค์กรเอกชน และหน่วยงานรัฐทั้งส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง ความร่วมมือในการจัดการอุทกภัยร่วมกัน ช่วยให้ประชาชนและตัวแทนหน่วยงานได้มีการประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งทราบถึงข้อจำกัดและข้อมูลที่เป็นจริงจากชุมชนและหน่วยงานนั้นๆ ได้โดยตรง ซึ่งการแลกเปลี่ยนเช่นนี้ทำให้ตัวแทนภาครัฐเห็นปัญหาและได้รับข้อมูลที่ตรงประเด็นจากประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่การให้ความช่วยเหลือและจัดการอุทกภัยในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากได้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาและความต้องการได้มากยิ่งขึ้น โดยควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ (ภาพที่ 3) ดังนี้

ภาพที่ 3 การเชื่อมโยงเครือข่ายการจัดการอุทยานส่วนท้องถิ่น

2) หน่วยราชการสังกัดส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในอำเภอและจังหวัด ควรดำเนินการ ดังนี้

การจัดการอุทกภัยที่มีประสิทธิภาพ ควรให้ความสำคัญกับพัฒนาระบบและกลไกสนับสนุนความรู้ให้ชุมชนเพื่อลดความเสี่ยงและความเสียหายจากอุทกภัย โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติและหน่วยงานที่

รับผิดชอบพื้นที่ประสพภัยควรกำหนดแผน โครงการ และงบประมาณในการสนับสนุนให้ชุมชนตระหนักถึงภัย การเตรียมความพร้อม ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานเพื่อพัฒนาขีดความสามารถ ของชุมชน รวมทั้งจัดเวทีแลกเปลี่ยนระดับท้องถิ่นเพื่อช่วยให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ที่ดีจากชุมชนต่างๆ รวมทั้ง เป็นการเรียนรู้แนวทางการนำหลักการการลดความเสี่ยงภัยไปใช้ในการวางแผนการ จัดการอุทกภัยของชุมชน

2.2) พัฒนาระบบและกลไกสนับสนุนการจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

การจัดการอุทกภัย มักจะมีแม่แรงที่ซับซ้อน ทำให้เกิดความท้าทายและความยากลำบากในการดำเนินงาน อำเภวารินชำราบและจังหวัดอุบลราชธานี จึงควรพัฒนาระบบและกลไกสนับสนุนการจัดการอุทกภัยด้วย กระบวนการมีส่วนร่วมขึ้นมา เพื่อให้การจัดการอุทกภัยในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจาก จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ และการประสานงานจากหลายๆ องค์กร ซึ่งมีทั้งองค์กรหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบใน การดำเนินงานด้านภัยพิบัติโดยตรง เช่น ปภ. องค์กรในพื้นที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับภัยพิบัติ เช่น องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรอื่นที่ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงแต่มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงพยาบาล องค์กร ภาคประชาสังคม เอกชน และองค์กรชุมชนในพื้นที่ประสบอุทกภัย ทำงานประสานงานกันในลักษณะเครือข่าย และบูรณาการทำงานร่วมกัน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะประธานศูนย์อำนวยการภัยพิบัติ และสำนักงาน ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานีในฐานะกองเลขานุการ ทำหน้าที่เชื่อมประสานและจัดการอุทกภัย ในลักษณะของการเตรียมการเชิงรุก ซึ่งเป็นการวางแผนเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ตั้งแต่ก่อนเกิด ระหว่างเกิด และหลังเกิดอุทกภัยที่ต่อเนื่องจนครบกระบวนการของ ‘วงจรการจัดการสาธารณภัย’ บนฐานความร่วมมือใน ลักษณะของพหุภาคี (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 องค์กรร่วมจัดการอุทกภัยอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

การจัดการอุทกภัย ควรมีการจัดการอุทกภัยตามกระบวนการของ ‘วงจรการจัดการสาธารณภัย’ (ดังภาพที่ 5)

ภาพที่ 5 การจัดการอุทกภัยในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากตามกระบวนการของ ‘วงจรการจัดการสาธารณภัย’

4. สรุปผลการวิจัย

ชุมชนประสบอุทกภัยในอำเภวารินชำราบ มีทั้งหมด 16 ชุมชน แบ่งเป็น 2 โซน คือ โซนชุมชนในอำเภอเมืองที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูลและร่องน้ำสาขา บริเวณใต้สะพานเสรีประชาธิปไตย จำนวน 13 ชุมชน และโซนชานเมืองจำนวน 3 ชุมชน ซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ชาวชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ ประมง และรับจ้าง อุทกภัยปรากฏใน 2 ลักษณะ คือ น้ำท่วมเล็กน้อยและน้ำท่วมรุนแรง ผู้ประสบภัยมีทั้งที่ไม่อพยพอาศัยอยู่บนบ้านชั้นสองและที่อพยพไปอยู่ศูนย์พักพิง

ปัญหาและผลกระทบ เมื่อประสบอุทกภัยได้เกิดผลกระทบ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านที่อยู่อาศัย 2) ด้านอาชีพและรายได้ 3) ด้านสุขภาพ และผลการสำรวจ พบว่า ปัญหาผลกระทบด้านที่พักอาศัยและด้านอาชีพ เป็นผลกระทบที่รุนแรงกว่าด้านอื่น ๆ กลุ่มตัวอย่างระบุความเสียหายและประมาณการว่าเป็นความเสียหายจากน้ำท่วมโดยเฉลี่ยครอบครัวละ 19,031.36 บาทต่อเดือน

แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยของชุมชน มี 2 แนวทาง คือ 1) ชุมชนควรตระหนักและให้ความสำคัญในการเตรียมพร้อมรับอุทกภัย และควรประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความตระหนักถึงภัย และจัดกิจกรรมการเตรียมความพร้อมในช่วงก่อนเกิดภัยใน 3 ด้าน คือ ด้านข้อมูล ด้านองค์กรชุมชน และด้านแผนการจัดการอุทกภัยชุมชน 2) ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยของชุมชน ควรมีกระบวนการที่ทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการเตรียมพร้อมรับภัยใน 3 ด้าน คือ ด้านข้อมูล ด้านองค์กรชุมชน และด้านแผนการจัดการอุทกภัยชุมชน

แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยของ อปท. มี 2 แนวทาง คือ 1) พัฒนาศักยภาพด้านการประเมินความเสี่ยงภัยของชุมชน ควรมีกระบวนการหารือและหาแนวทางร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียจากหลายระดับ ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถระดมทรัพยากรและมีการตัดสินใจร่วมกันในการจัดการอุทกภัยอย่างเหมาะสม 2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ อปท. ควรที่จะต้องประสานการทำงานอย่างใกล้ชิดร่วมกับชุมชน องค์กรเอกชน และหน่วยงานรัฐทั้งส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง โดยควรมีการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่

แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยของหน่วยงานสังกัดส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในอำเภอและจังหวัด มี 2 แนวทาง คือ 1) พัฒนาระบบและกลไกสนับสนุนความรู้ให้ชุมชน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติและหน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่ประสบภัยควรกำหนดแผน โครงการ และงบประมาณในการพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนให้ตระหนักถึงภัย การเตรียมความพร้อม ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน รวมทั้งจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับพื้นที่ 2) พัฒนาระบบและกลไกสนับสนุนการจัดการอุทกภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ประสานงานกันในลักษณะเครือข่ายและบูรณาการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานทุกระดับ และการจัดการอุทกภัยตามกระบวนการของ ‘วงจรการจัดการสาธารณภัย’

5. อภิปรายผล

การอภิปรายนำผลการวิจัยมาพิจารณาในแง่มุมมองต่างๆ ที่เป็นประเด็นสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัย ดังนี้

5.1 ปัญหาและผลกระทบจากอุทกภัยที่เกิดขึ้นซ้ำซาก

จากผลการสำรวจความคิดเห็นและความต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของผู้ประสบภัยทั้ง 16 ชุมชน จากสถานการณ์น้ำท่วมในปี พ.ศ. 2556 พบว่า การช่วยเหลือยังล่าช้า ไม่ทั่วถึง ไม่ตรงกับปัญหาและไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในแต่ละพื้นที่ และการจ่ายเงินชดเชยไม่เพียงพอกับความเสียหาย ซึ่งเป็นปัญหาเดิมๆ ที่เกิดขึ้นซ้ำซากทุกครั้งที่เกิดอุทกภัย เนื่องจากอุทกภัยเกิดขึ้นพร้อมกันถึง 16 ชุมชน กระจายไปในหลายพื้นที่ลุ่มน้ำในเขตอำเภวารินชำราบ รวมทั้งผลกระทบจากอุทกภัยยังมีหลายด้านทั้งด้านที่อยู่อาศัย ศูนย์พักพิง อาชีพ พื้นที่ทางการเกษตร สุขภาพ การสัญจร และการดำรงชีวิต ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาจะมีทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับภัยพิบัติโดยตรง หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง องค์กรภาคประชาสังคมและเอกชน ได้ระดมทรัพยากรเข้าไปให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มกำลัง และใช้จ่ายงบประมาณจำนวนมากในแต่ละรอบที่เกิดอุทกภัย แต่ก็ยังไม่สามารถจัดการให้ความช่วยเหลือได้อย่างทันการณ์ ทั่วถึง และพอเพียง

ซึ่งในความเป็นจริงเกี่ยวกับภัยพิบัตินั้น เมื่อเกิดเหตุที่ใดแล้ว เป็นไปไม่ได้ที่หน่วยงานจะเข้าไปให้ความช่วยเหลือได้อย่างทันทีทันใด เนื่องจากข้อจำกัดหลายประการ ดังนั้น ชุมชนจึงต้องมีการจัดการภายในชุมชนในเบื้องต้นก่อนที่หน่วยงานจะเข้าถึง ถึงแม้ว่าชุมชนจะมีข้อจำกัดที่มีทรัพยากรบางอย่างไม่เพียงพอ แต่ก็ต้องมีความพยายามดำเนินการเท่าที่จะทำได้ เพื่อลดความเสี่ยงความรุนแรงและความเสียหายจากภัย หรือทำให้ปัญหาที่เคยเกิดซ้ำซากนั้นหมดไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน ที่ให้ความสำคัญการควบคุมบริหารจัดการโดย “องค์กรชุมชน” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดความเสี่ยงภัยของชุมชน และเพิ่มขีดความสามารถให้คนในชุมชนได้รับบรรเทาภัยได้ก่อนที่หน่วยงานภายนอกจะเข้าไปให้ความช่วยเหลือ (สำนักส่งเสริมการป้องกันสาธารณภัย 2551: 3) ขณะที่หน่วยงานก็ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการทำงานให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ประสบภัย เท้าทันกับปัญหาและความต้องการของผู้ประสบภัยอยู่ตลอดเวลาด้วยเช่นกัน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสายฝน แสงหิรัญ ทองประเสริฐ และชนิษฐา ชูสุข (2558) ที่ได้ทำการศึกษาการจัดการภัยพิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายองค์กรชุมชน พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชนในพื้นที่ สามารถทำงานร่วมและเสริมซึ่งกันและกันในลักษณะการเป็นเครือข่ายการดำเนินงานในการจัดการภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชน นอกจากจะมีลักษณะการทำงานเป็นเครือข่ายภายในพื้นที่ของตนเองแล้ว ยังได้ประสานงานกับองค์กรภายนอก เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย ดังเช่นเหตุการณ์วาตภัยใน พ.ศ. 2553 มีการตั้งศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนจังหวัดสงขลาเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยมีการจัดระบบการประสานงาน การจัดระบบข้อมูล ระบบการสื่อสาร ระบบอาสาสมัคร และระบบการให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายุ่งยากในท้องถิ่น (สายฝน แสงหิรัญ ทองประเสริฐ และชนิษฐา ชูสุข 2558) ดังนั้น การจัดการอุทกภัยที่มีประสิทธิภาพนั้น จึงจำเป็นต้องจัดการด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นหน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ตามมาตรฐานการจัดการภัยพิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการภัยพิบัติของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติว่าแนวโน้มของการจัดการภัยพิบัติสมัยใหม่จะมีลักษณะของการเตรียมการเชิงรุกมากขึ้น ซึ่งเป็นการวางแผนเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิด

เหตุที่ต่อเนื่องจนครบกระบวนการ เรียกว่า ‘วงจรการจัดการสาธารณสุข’ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2554: 4-6)

5.2 แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยของชุมชน

ในการแก้ปัญหาเดิมๆ จากการจัดการที่ผ่านมาให้ดีขึ้นหรือหมดไปนั้น ชุมชนจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยในส่วนที่สามารถดำเนินการได้เอง ขอความช่วยเหลือเฉพาะในส่วนที่เกินขีดความสามารถ และมีการประสานงานที่ดีกับหน่วยงานที่รับผิดชอบและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการร่วมกัน เพื่อให้ชุมชนประสบภัยมีความพร้อมที่จะสู้กับปัญหา โดยความช่วยเหลือจากภาครัฐและองค์กรต่างๆ ในการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติ การวางแผนเตรียมความพร้อมรับมือและการจัดการร่วมกับหน่วยงานเพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมสู้กับปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากอุทกภัยได้ทุกรูปแบบและสถานการณ์ และเมื่อเกิดอุทกภัยก็สามารถรับมือไหว โดยชุมชนจะต้องทราบว่า แต่ละหน่วยงานมีบทบาทหน้าที่อะไร และมีทรัพยากรอะไรบ้าง ที่จะสามารถให้ความช่วยเหลือชุมชนได้ และต้องมีการประสานงานที่ดีกับหน่วยงานต่าง ๆ บนฐานข้อมูลของชุมชนที่ได้รวบรวมและจัดทำไว้เพื่อให้หน่วยงานเข้ามาให้ความช่วยเหลือได้อย่างทั่วถึง เพียงพอ และสอดคล้องกับความต้องการของคนแต่ละกลุ่ม แต่ละพื้นที่ การจัดการอย่างมีส่วนร่วมจึงเป็นแนวทางเพื่อช่วยลดความรุนแรงของปัญหาและผลกระทบลง ชุมชนจึงจะสามารถอยู่รอดและดำรงชีวิตอยู่กับอุทกภัยได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของศิรินันต์ สุวรรณโมลี (2552) ที่ได้ทำการศึกษาแนวทางการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐานจากภาคประชาสังคม : กรณีศึกษาชุมชนบ้านน้ำเค็ม ต. บางม่วง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา พบว่าแนวทางในการพัฒนาการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน คือ ภาคชุมชนควรมีการรวมกลุ่มและการจัดการองค์กรชุมชนเป็นหัวใจของกระบวนการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยมีชุมชนเป็นฐาน ตั้งแต่ช่วงต้นของการฟื้นฟูชุมชน ส่วนภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนควรประสานการดำเนินงานร่วมกัน โดยด้านการมีส่วนร่วมนั้น องค์กรพัฒนาเอกชนสามารถช่วยทำงานเชิงลึกวางรากฐานการจัดการตนเองให้กับชุมชนได้ ส่วนภาครัฐควรสนับสนุนการสานต่อการดำเนินงานระยะยาวควบคู่ไปกับการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินงานที่ถูกต้องแก่ชุมชน (ศิรินันต์ สุวรรณโมลี, 2552) และสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของสายฝน แสงหิรัญ ทองประเสริฐ และชนิษฐา ชูสุข (2558) ว่าแนวทางการจัดการภัยพิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายองค์กรชุมชน ควรให้ความสำคัญกับ 1) การให้ความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ 2) การบูรณาการงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ได้แก่ หน่วยงานระดับท้องถิ่น หน่วยงานส่วนภูมิภาค ภาคประชาสังคม และองค์กรชุมชน และ 3) การเสริมพลังเครือข่ายทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น เพื่อให้สามารถจัดการปัญหาร่วมกันได้ตลอดไป (สายฝน แสงหิรัญ ทองประเสริฐ และชนิษฐา ชูสุข 2558) และสอดคล้องกับการศึกษาของเอกราช บุญเรือง, กิ่งกาญจน์ สำนวนเย็น, ขวัญณภิส รัชตะวรรณ และศิริพร จันทนสกุลวงศ์ (2560) ที่พบว่า แนวทางการจัดการน้ำท่วมที่มีประสิทธิภาพคือ การรับมือภัยพิบัติน้ำท่วมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง ทำให้ 14 ชุมชนของเทศบาลเมืองวารินชำราบเกิดการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการรับมือภัยพิบัติน้ำท่วม (เอกราช บุญเรือง, กิ่งกาญจน์ สำนวนเย็น, ขวัญณภิส รัชตะวรรณ และศิริพร จันทนสกุลวงศ์, 2560)

5.3 แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอุทกภัยของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานควรทำการประเมินผลการจัดการและให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยแล้วนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานอยู่เสมอ โดยควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนความรู้ในการเตรียมพร้อมรับปรับตัว การจัดการอุทกภัยและการให้ความช่วยเหลือที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละชุมชนและพื้นที่ บนฐานของการจัดการอุทกภัยโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานและการจัดการด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นไปตามมาตรฐานการจัดการตามวงจรการจัดการภัยพิบัติ 3 ระยะ ได้แก่ **ระยะก่อนเกิดอุทกภัย** ด้านความตระหนักรู้ภัย การเตรียมความพร้อม ด้านการเฝ้าระวัง **ระยะระหว่างเกิดอุทกภัย** ด้านการขนย้าย ด้านศูนย์พักพิง ด้านถุงยังชีพ น้ำดื่ม ด้านสุขภาพ และ**ระยะหลังเกิดอุทกภัย** ด้านการจัดสรรเงินชดเชยความเสียหาย ด้านการฟื้นฟูสาธารณูปโภค การส่งเสริมอาสาสมัครป้องกันภัย

นอกจากนี้ ยังต้องการระบบและกลไกที่จะช่วยประสานการจัดการด้านต่างๆ ให้ราบรื่นและมีประสิทธิภาพ เช่น กองทุนการจัดการภัยพิบัติทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น หรือจังหวัด กลไกการประสานงานหน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น องค์กรเอกชน มูลนิธิ และชุมชนในการประสานข้อมูลและความร่วมมือในการทำงาน มีกลไกสนับสนุนความรู้ การจัดการอุทกภัย และการปรับตัวของประชาชนในพื้นที่ประสบอุทกภัยทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดประสิทธิภาพการจัดการภัยพิบัติ ว่าการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติในปัจจุบันต้องนำความต้องการและความพึงพอใจของผู้ประสบภัยมาผนวกไว้กับแผนการทำงาน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกระบวนการวางแผน การเตรียมความพร้อม และการปฏิบัติงาน เพื่อให้ความช่วยเหลือ บรรเทาทุกข์ และชดเชยเยียวยาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ประสบภัย ได้ผลงานที่มีคุณภาพ คำนึงกับการใช้ทรัพยากรทั้งในด้านการเงิน ด้านบุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี และด้านเวลา ประสิทธิภาพจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรบริหารได้อย่างคุ้มค่า ไม่มีการสูญเสีย ก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกับงานและองค์กรและสังคมโดยรวม (ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา, 2555)

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่สนับสนุนทุนวิจัย เทศบาลเมืองวารินชำราบ เทศบาลตำบลน้ำแซบ และองค์การบริหารส่วนตำบลบึงใหม่ ที่ให้การสนับสนุน และขอขอบคุณแกนนำและผู้ประสบภัยในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก เขตอำเภอวารินชำราบและชนเมืองทั้ง 16 ชุมชน ที่ให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างดีตลอดกระบวนการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- ชูวงศ์ อุบลี. (2551). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ : กรณีศึกษาอาคารเคหะชุมชน เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร. ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- กรมอุตุณิมวิทยา. (2560). *ประกาศกรมอุตุณิมวิทยา. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2560, จาก*
<https://www.tmd.go.th/warningwindow.php?wID=6099>

- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2560). รายงานสถานการณ์น้ำ. ค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2560, จาก <http://www.ryt9.com/s/prg/2692348>
- เทศบาลเมืองวารินชำราบ. (2560). รายงานสถานการณ์น้ำ. ค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2560, จาก http://www.warincity.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=1513:2013-09-24-02-46-02&catid=103:2011-12-20-05-44-57&Itemid=408
- ศิรินันต์ สุวรรณโมลี. (2552). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน จากภาคประชาสังคม : กรณีศึกษาชุมชนบ้านน้ำเค็ม ต.บางม่วง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรชีวภาพ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อุทยาน. (2555). แนวความคิดและทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). เชียงใหม่: ธนุพรีนติ้ง.
- สายฝน แสงหิรัญ ทองประเสริฐ, ชนิษฐา ชูสุข. (2558). การจัดการภัยพิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายองค์กรชุมชน. วารสารการบริหารท้องถิ่น, 8(4), 112-123.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). การจัดการภัยพิบัติและการฟื้นฟูบูรณะหลังการเกิดภัย กรณีศึกษาไทยและต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักส่งเสริมการป้องกันสาธารณภัย. (2551). คู่มือแนวทางการดำเนินงานชุมชนเข้มแข็งเตรียมพร้อมป้องกันภัย. กรุงเทพฯ: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.
- เอกราช บุญเรือง, กิ่งกาญจน์ สำนวนเย็น, ขวัญณภิส รัชตะวรรณ และศิริพร จันทนสกุลวงศ์. (2560). การจัดการปัญหาน้ำท่วมของเทศบาลเมืองวารินชำราบโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง: กรณีศึกษา 14 ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วม. วารสารการบริหารท้องถิ่น, 10(4), 24 – 39.

Translated Thai References

- Boonreang, E., Sumnuanyen, K., Ratchatawan, K., & Jantanasakulwong, S. (2017). The flood management of Warinchamrab Town Municipality by community based: Case study of fourteen communities were affected by flood. *Local Administration Journal*, 10(4), 24 – 39. (In Thai)
- Department of Disaster Prevention and Mitigation (DDPM). (2017). *The water situation reports*. Retrieved November 21, 2018 from <http://www.ryt9.com/s/prg/2692348> (In Thai)
- Ladawan Na Ayudhya, S. (2012). *The concepts and theories of Public Administration*. (3rd ed). Chiang Mai: Thanut printing. (In Thai)

- Office of The National Economic and Social Development Board. (2011). *Disaster management and reconstruction after disasters. A case study of Thailand and abroad*. Bangkok: Office of The National Economic and Social Development Board. (In Thai)
- Suwanmolee, S. (2009). *The Study of a Guideline to Develop the Community-based Disasters Risk Management on Civil Society: Case study of Ban-Namkem village, Bangmuang sub-district, Takuapa district, Phang-nga Province*. Thesis for Master degree of Natural Resource Management, King Mongkut's University of Technology Thonburi. (In Thai)
- The Department of meteorology announcement. (2017). *Meteorology announcement*. Retrieved from <https://www.tmd.go.th/warningwindow.php?wID=6099>. (In Thai)
- The Bureau promotes disaster prevention. (2008). *Manuals guidelines of the community strengthening operation to preparation with disasters defense*. Bangkok: The Department of disaster prevention and mitigation. (In Thai)
- Thongprasert, S.S., & Choosuk, C. (2015). Disaster Management of Local Government Organizations and Community Organization Networks. *Local Administration Journal*, 8(4), 112 - 123. (In Thai)
- Ubalee, C. (2015). *Public participation in disaster management: a case study of Dindaeng community housing building*. Bangkok: Independent study of Public Administration sector, Thammasat University. (In Thai)
- Warin Chamrab Municipal. (2017). *Water Situation Reports Warin Chamrab Municipal*. Retrieved August 20, 2017, from http://www.warincity.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=1513:2013-09-24-02-46-02&catid=103:2011-12-20-05-44-57&Itemid=40 (In Thai)

Development of Learning Environments on Web-Based to Enhance Digital Literacy for College of Local Administration Students

Nattapong Wattanabut

Student of Master of Education Program in Technology Education,
Faculty of Education, Khon Kaen University

Anucha Somabut

Assistant Professor, Faculty of Education, Khon Kaen University

Correspondent Author: nattwa@kku.ac.th

Received: August 13, 2018

Revised: October 30, 2018

Accepted: December 21, 2018

Abstract

The purpose of this research were: 1) to design and develop the Learning environments on web-based to enhance digital literacy for College of Local Administration students 2) to examine the students' digital literacy by learning from the learning environments, and 3) to examine the students' opinion by learning from the learning environments. The target group was 40 undergraduate students who studied in the College of Local Administration, Khon Kaen University and enrolled in the second semester of academic year 2016.

The authors employed a design and development research methodology that applied from Richey & Klein (2007) framework. The design consisted of three phases: 1) comprehensive design and development project 2) specific project phases 3) design and development tool. Data analysis techniques included protocol analysis, mean values, and descriptive statistics.

The results are as follows.

1. The base design for learning environments on web-based to enhance digital literacy for College of Local Administration students has six major components: (1) problem base on context in real life (2) resource (3) collaboration (4) digital literacy center (5) scaffolding and (6) coaching. 2. Students' digital literacy is consistent with the Open University (2017) Digital Literacy framework which consists of: 1) understanding 2) finding 3) evaluating 4) managing and communicating 5) collaborating and sharing. 3. Regarding the study of the opinions of students, the mean score was 4.04, which is very high. Most of the respondents commented that the content, the media on the network, and the design of learning environment have the right design, and support and promote their digital literacy.

Keywords: Learning Environment on Web-Based, Constructivist, Digital Literacy

การพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล ของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

ณัฐพงษ์ วัฒนบุตร

นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อนุชา โสมาบุตร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Correspondent Author: nattwa@kku.ac.th

ได้รับบทความ: 13 สิงหาคม 2561 ปรับปรุงแก้ไข: 30 ตุลาคม 2561 ตอรับตีพิมพ์: 21 ธันวาคม 2561

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบและพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล ศึกษาการรู้ดิจิทัลของผู้เรียนที่เรียนด้วยสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล ศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่เรียนด้วยสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล โดยกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ชั้นปีที่ 1 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 40 คน ใช้รูปแบบการวิจัยเป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Developmental Research) ซึ่งประยุกต์จากหลักการของ Richey & Klein (2007) ระยะเวลาออกแบบและพัฒนาแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การออกแบบภาพรวมและการพัฒนาโครงการ ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนา ระยะที่ 3 การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์โปรโตคอล การหาค่าเฉลี่ย และความคิดเห็นของผู้เรียนโดยการสรุปตีความ

ผลการศึกษาพบว่า 1) สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล ของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) สถานการณ์รอบตัว (2) แหล่งการเรียนรู้ (3) เรียนรู้ร่วมกัน (4) ศูนย์ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล (5) ขอบการสนับสนุน (6) ปรัชญาครู 2) การรู้ดิจิทัลของผู้เรียน ผู้เรียนมีความสามารถในการรู้ดิจิทัล ตามกรอบการรู้ดิจิทัล ของ Open University (2017) คือ (1) ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในโลกดิจิทัลได้ (Understand) (2) ความสามารถในการสืบค้น (Find) (3) ความสามารถในการประเมินสารสนเทศบนโลกออนไลน์ได้ (Evaluate) (4) ความสามารถในการจัดการและสื่อสารสารสนเทศได้ (Manage and Communication) และ (5) มีส่วนร่วมและสามารถแบ่งปันเนื้อหาดิจิทัลได้ (Collaborate and Share) 3) ผลการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้เรียน พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.04 ซึ่งอยู่ในระดับมาก ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ด้านเนื้อหา ด้านสื่อบนเครือข่าย และด้านการออกแบบสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ มีการออกแบบที่เหมาะสมและช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่าย คอนสตรัคติวิสต์ การรู้ดิจิทัล

บทนำ

จากสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบัน ซึ่งมีเทคโนโลยีต่าง ๆ มากมายในการช่วยให้การดำเนินชีวิตของผู้คนมีความสะดวกสบายมากขึ้น การสื่อสารเกิดขึ้นได้หลากหลายช่องทาง การคมนาคมมีความรวดเร็ว เทคโนโลยีการจัดเก็บข้อมูลสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง ในขนาดที่เล็กลง ราคาถูกลงด้วย สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือ มีสารสนเทศและความรู้เกิดขึ้นมากมาย ได้ถูกบันทึกจัดเก็บลงเทคโนโลยีการจัดเก็บข้อมูลเหล่านี้ และเผยแพร่ไปทั่วโลก ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลให้ต้องมีการปรับตัวเป็นอย่างมากของผู้คนในสังคมที่มีการสื่อสารกันอย่างแพร่หลาย และในการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีเหล่านี้ จำเป็นต้องใช้ความรู้ ความเข้าใจในการใช้งานอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถใช้งานได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ แต่ปัญหาที่เห็นได้ชัดคือ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่างกับในยุคที่ผ่านมา ทรัพยากรสารสนเทศมีมากมายมหาศาล ทำให้ผู้ใช้ต้องประสบปัญหาในการใช้สารสนเทศและเกิดความยุ่งยากในการสืบค้นสารสนเทศต่าง ๆ ที่มีอยู่หลายรูปแบบและหลายแหล่ง ทั้งในรูปแบบสื่อโสตฯ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (American Library Association [ALA], 1989) อีกทั้งยังมีความซับซ้อนที่มากกว่า มีแนวคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย มีเทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมายเช่นกัน การที่เราดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางเทคโนโลยีดิจิทัลใหม่ ๆ เหล่านี้ ทำให้เกิดปัญหา ปรับตัวได้ยาก เกิดอาชญากรรมทางออนไลน์ การผิดศีลธรรม ความเหลื่อมล้ำทางการรู้ดิจิทัล ฯลฯ (Ribble, 2017) หรือไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว สถานประกอบการต่าง ๆ ก็นำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การเพิ่มผลผลิต การเข้าถึงผู้คนที่รวดเร็วทันใจ ทำให้เราต้องมีความสามารถในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัล จึงจะสามารถร่วมงานกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ นอกจากจะสามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัลได้แล้ว ก็ยังประสบปัญหาการตัดสินใจในการจะเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ทำให้ยากที่จะเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัลใดๆ จากตัวเลือกที่มากมายในการใช้งาน และมีความแตกต่างกัน การจะศึกษาทำความเข้าใจเทคโนโลยีดิจิทัลทั้งหมดจึงเป็นเรื่องที่แทบจะเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นการจะประเมินว่าควรจะใช้เทคโนโลยีดิจิทัลใด ผู้ใช้จำเป็นต้องมีความรู้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัลที่เพียงพอที่จะสามารถตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ

ในทางการศึกษา การศึกษาในรูปแบบดั้งเดิมนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นการนำความรู้ของครูผู้สอนถ่ายทอดให้กับผู้เรียน โดยเปรียบผู้เรียนเสมือนเป็นภาชนะบรรจุความรู้ ที่ครูผู้สอนคอยเติมความรู้ลงไป โดยครูผู้สอนวางแผนการสอนมาสำหรับนักเรียนทั้งชั้น ผู้เรียนมีหน้าที่ในการคอยรับความรู้จากครูผู้สอนเป็นสำคัญ ทำให้ผู้เรียนขาดทักษะการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ขาดการเชื่อมโยงความรู้ใหม่ที่ครูเป็นผู้จัดเตรียมให้กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ขาดความสนใจ โดยนักเรียนเพียงแต่ท่องจำความรู้ที่ได้รับมาเท่านั้นเหมือนกันทั้งชั้นเรียน แต่สภาพการณ์ปัจจุบันที่ความรู้ต่างๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่คงที่ รวมถึงความสามารถในการรับรู้ของนักเรียนมีความแตกต่างกัน วิธีการสอนแบบดั้งเดิมจึงไม่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยในยุคดิจิทัลนี้ทั้งปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น วิธีการสอนของครูจะต้องเปลี่ยนไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเหมาะสมกับความต้องการจำเพาะบุคคล สามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองได้ จากการแสวงหาความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆในสังคม โดยมีครูผู้สอนคอยอำนวยความสะดวก ตอบสนองความต้องการ และให้การช่วยเหลือ

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงวิธีการและการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอน โดยมีความจำเป็นต้องปรับปรุงแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยีในการสนับสนุนการแสวงหาความรู้ และพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 66 ที่ว่าผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีการศึกษา เพื่อการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมถึงสาระสำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) ที่กล่าวถึงว่า หากทรัพยากรของชาติเป็นผู้ที่สามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล รู้เท่าทันโลก สามารถเตรียมตัวรับการเปลี่ยนแปลงและพึ่งพาตนเองได้ เรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอดชีวิต จะเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของประเทศในการแข่งขันในกรอบที่ไร้ซึ่งพรมแดน และทำให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามไปด้วย

จากปัญหาและเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าแนวคิดทฤษฎีทางการศึกษาด้านคอนสตรัคติวิสต์ เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในของผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้สร้าง (Construct) ความรู้ จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจเดิมที่มีอยู่ก่อน (สุมาลี ชัยเจริญ และคณะ, 2549) สามารถส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างความรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ และเกิดกระบวนการคิด จากการวิจัยพบว่า ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองจากการจัดสภาพแวดล้อมตามสภาพบริบทจริง (สุมาลี ชัยเจริญ และคณะ, 2549) จากกระบวนการคิด โดยมีรากฐานจากการพัฒนาทางด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Development) ซึ่งว่าด้วยความรู้ที่เกิดจากการที่ผู้เรียนมีกระบวนการคิดภายในโดยการลงมือกระทำด้วยตนเองอย่างตื่นตัว และเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับประสบการณ์ ความทรงจำระยะยาว (Long-term memory) ทำให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญาขึ้น โดยผู้เรียนจะต้องมีการปรับโครงสร้างทางปัญญาและทำให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่ขึ้น คอนสตรัคติวิสต์ยังเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตัวเอง โดยสร้างความรู้จากความรู้เดิมที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่พบเห็นหรือประสบการณ์ใหม่กับความเข้าใจเดิมที่มีอยู่ โดยพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่พบ มาสร้างเป็นโครงสร้างทางปัญญาในสมอง ซึ่งการที่จะทำให้ผู้เรียนมีลักษณะดังกล่าว จะต้องมีการจัดการเรียนรู้ให้เกิดการพัฒนา (จารุณี ชามาตย์, 2552) จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อพยายามทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ โดยการประมวลผลของประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมกับประสบการณ์ใหม่ ผู้เรียนจะได้มาซึ่งความรู้ใหม่อันเกิดจากการลงมือกระทำด้วยตนเอง และเกิดจากการปรับหรือประนีประนอมระหว่างความรู้เดิมที่มีอยู่กับความใหม่ที่ได้รับ จึงสามารถสร้างความรู้ใหม่ขึ้นด้วยตนเองได้

เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อแนวทางการเรียนรู้ดังกล่าว เทคโนโลยีสารสนเทศสื่อบนเครือข่าย โดยอาศัยคุณลักษณะของสื่อ (Media Attribution) และระบบสัญลักษณ์ (Media Symbol System) สามารถเชื่อมโยงโครงข่ายของความรู้ โดยสามารถเชื่อมโยงผ่านรูปแบบหลายมิติ (Hyperlink) สื่อหลายมิติ (Hypermedia) ข้อความหลายมิติ (Hypertext) รวมถึงระบบการตอบสนองความต้องการอย่างชาญฉลาดเฉพาะบุคคลในการเลือกเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้เข้ากับประสบการณ์เดิม ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้งาน และตอบสนองต่อผู้เรียนใน

ทันใด (Interactive) จากการเรียนรู้ในทุกที่ ทุกเวลา (Anywhere Anytime) ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ดิจิทัล โดยการนำทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เป็นฐานในการออกแบบการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ดิจิทัล ซึ่งจะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ให้สามารถปรับตัวในสังคมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ได้อย่างมีความสุข รวมถึงสามารถรู้เท่าทันความเป็นไปในการดำรงชีวิตที่จำเป็นต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ทางด้านดิจิทัล และสามารถนำมาปรับใช้ ถ่ายทอดความรู้ และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นในสังคม เกิดการสร้างสรรค์และพัฒนาชุมชนและสังคมโลกให้น่าอยู่มากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อออกแบบและพัฒนาการพัฒนาสีงแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ดิจิทัล การรู้ดิจิทัล ความคิดเห็นต่อสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีรูปแบบการวิจัยเป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Developmental Research) ซึ่งประยุกต์จากหลักการของ Richey & Klein (2007) ประกอบด้วยระยะการออกแบบและพัฒนาเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การออกแบบภาพรวมและการพัฒนาโครงการ ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนา ระยะที่ 3 การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายแบ่งเป็น 3 ระยะตามรูปแบบการวิจัย ประกอบด้วย

ระยะที่ 1 การออกแบบภาพรวมและการพัฒนาโครงการ

- 1) ผู้ออกแบบ (Designer) และนักพัฒนา (Developers)
- 2) อาจารย์ที่ปรึกษา (Advisor) เพื่อตรวจสอบเอกสารและกรอบแนวคิดในการออกแบบและพัฒนา

พัฒนาสีงแวดล้อมการเรียนรู้

ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนา

- 1) ผู้ออกแบบ (Designer) และนักพัฒนา (Developers)
- 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ เพื่อตรวจสอบคุณภาพของสีงแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่าย ได้แก่

ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินและการออกแบบสีงแวดล้อมการเรียนรู้ ด้านการออกแบบเครื่องมือ ด้านเครื่องมือวัดทางดิจิทัล

3) อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องและทำการวิพากษ์และประเมินแบบบันทึกการออกแบบสีงแวดล้อมการเรียนรู้

ระยะที่ 3 การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือ

- 1) นักพัฒนาสีงแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่าย

2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินและการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ ด้านการออกแบบเครื่องมือ ด้านเครื่องมือวัดทางจิตพิสัย

3) อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องและทำการวิพากษ์และประเมินแบบบันทึกการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้

4) นักศึกษากลุ่มที่ 1 ที่ผ่านการใช้งานสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการเรียนรู้จิตพิสัย ของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น จำนวน 40 คน

เครื่องมือวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการเรียนรู้จิตพิสัย การรู้จิตพิสัย ความคิดเห็นต่อสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่าย ของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งมีกระบวนการในการพัฒนา ดังนี้ การศึกษาหลักการและทฤษฎี การสังเคราะห์กรอบแนวคิดการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ การออกแบบและพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ และการประเมินประสิทธิภาพสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การออกแบบภาพรวมและการพัฒนาโครงการ

2.1 แบบบันทึกการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร ใช้ในการบันทึกสำหรับการตรวจสอบและศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical framework) ที่จะนำมาเป็นพื้นฐานในการออกแบบและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้

ระยะที่ 2 การออกแบบและสร้างเครื่องมือ

2.2 แบบบันทึกการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ เพื่อนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดการออกแบบ (Designing framework) โดยใช้ในการสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่จะนำมาเป็นพื้นฐานในการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้

2.3 แบบบันทึกการสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ เพื่อใช้บันทึกขั้นตอนและวิธีการสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้

2.4 แบบประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นการประเมินคุณภาพของสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ โดยผ่านผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสิ่งแวดล้อม

ระยะที่ 3 การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือ

2.5 แบบบันทึกการพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ เพื่อใช้บันทึกขั้นตอนและวิธีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้

2.6 แบบวัดการเรียนรู้จิตพิสัยออนไลน์ เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้ผู้เรียนทำแบบวัดการเรียนรู้จิตพิสัย หลังจากเรียนรู้ด้วยสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้

2.7 แบบสัมภาษณ์การเรียนรู้จิตพิสัย เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสัมภาษณ์ผู้เรียน และบันทึกในแบบสัมภาษณ์การเรียนรู้จิตพิสัย หลังจากเรียนรู้ด้วยสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังมีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 การออกแบบภาพรวมและการพัฒนาโครงการ

1. การบันทึกด้วยแบบบันทึกการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และทำการบันทึกในแบบบันทึกการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลจากการสรุปตีความจากแบบบันทึกการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร จากหลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้โดยอาศัยหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ทฤษฎีการประมวลสารสนเทศ และบริบทแหล่งเรียนรู้ เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการวิจัย

ระยะที่ 2 การออกแบบและสร้างเครื่องมือ

2. ทำการบันทึกในแบบบันทึกการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ แบบบันทึกการสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ แบบประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับผู้เชี่ยวชาญ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการหาค่าเฉลี่ย และการสรุปตีความ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ และการสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้

ระยะที่ 3 การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือ

3. หลังจากผู้วิจัยได้ออกแบบและพัฒนาสิ่งแวดล้อมเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ดิจิทัล ของ นักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ที่ได้พัฒนาในระยะที่ 1 และ 2 แล้ว มาใช้ในบริบทจริงกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2560 ภาคเรียนที่ 2 วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 40 คน เพื่อตรวจสอบผลของการใช้สิ่งแวดล้อมเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ดิจิทัล ของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 การออกแบบภาพรวมและการพัฒนาโครงการ

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสรุปตีความจากแบบบันทึกการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร จากหลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้โดยอาศัยหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ทฤษฎีการประมวลสารสนเทศ และบริบทแหล่งเรียนรู้ เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการวิจัย

ระยะที่ 2 การออกแบบและสร้างเครื่องมือ

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการบันทึก โดยการสรุปตีความ เพื่อเป็นแนวทางการสร้างสิ่งแวดล้อมเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ดิจิทัล ของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับผู้เชี่ยวชาญ โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการสรุปตีความ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ดิจิทัล ของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

ระยะที่ 3 การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือ

4. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการบันทึก โดยการสรุปตีความ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ดิจิทัล ของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

5. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบวัดการเรียนรู้ดิจิทัล โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการสรุปตีความ เพื่อนำไปสรุปผลการวิจัยต่อไป

6. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์การรู้ดิจิทัลโดยการสรุปความ เพื่อนำไปสรุปผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

การออกแบบและพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล การรู้ดิจิทัล ความคิดเห็นต่อสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่าย ของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ในการศึกษาครั้งนี้จะนำเสนอผลการศึกษาดังนี้

1. ผลการออกแบบและพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล ของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

ระยะที่ 1 การออกแบบภาพรวมและการพัฒนาโครงการ

1.1.1 การวิจัยเอกสาร (Document Analysis)

จากการทบทวนวรรณกรรม โดยทำการศึกษาหลักการ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี โดยการสังเคราะห์หลักการ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีพื้นฐานเชิงทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ องค์ความรู้และทักษะ การออกแบบและพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ และสื่อและเทคโนโลยี

1.1.2 ผลการสังเคราะห์กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีพื้นฐานเชิงทฤษฎีที่สำคัญ 5 พื้นฐาน คือ พื้นฐานทางด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ ได้แก่ ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่ ประกอบด้วย คอนสตรัคติวิสต์เชิงปัญญา (Cognitive Constructivist) และคอนสตรัคติวิสต์ทางสังคม (Social Constructivist) ทฤษฎีทางพุทธิปัญญา ได้แก่ ทฤษฎีประมวลสารสนเทศ พื้นฐานทางด้านการรู้ดิจิทัลตามกรอบการรู้ดิจิทัลของ Open University (2017) ซึ่งประกอบด้วย (1) ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในโลดจิทัลได้ (Understand) (2) ความสามารถในการสืบค้น (Find) (3) ความสามารถในการประเมินสารสนเทศบนโลกออนไลน์ได้ (Evaluate) (4) ความสามารถในการจัดการและสื่อสารสารสนเทศได้ (Manage and Communication) และ (5) มีส่วนร่วมและสามารถแบ่งปันเนื้อหาดิจิทัลได้ (Collaborate and Share) พื้นฐานทางด้านสื่อ ได้แก่ ระบบสัญลักษณ์ของสื่อ พื้นฐานทางด้านเทคโนโลยี และพื้นฐานทางด้านศาสตร์การสอนที่สำคัญ ได้แก่ Open Learning Environment Model (OLEs) (Hannafin, 1999) Situated Learning, Cognitive Apprenticeship และ Discovery Learning ซึ่งจากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องข้างต้น เพื่อที่จะนำมาสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical framework) ที่จะนำมาเป็นพื้นฐานในการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ต่อไป

ระยะที่ 2 การออกแบบและสร้างเครื่องมือ

1.2.1 การสังเคราะห์กรอบแนวคิดในการออกแบบ

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำมาสู่การสังเคราะห์กรอบแนวคิดในการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ดังนี้

1) การกระตุ้นโครงสร้างทางปัญญา

ในการกระตุ้นโครงสร้างทางปัญญา ที่มาจากหลักการของ Cognitive constructivism ของ Piaget โดยเชื่อว่า ถ้าผู้เรียนถูกกระตุ้นด้วยปัญหาที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา (Cognitive Conflict) หรือเรียกว่า เกิดการเสียสมดุลทางปัญญา (Disequilibrium) ดังนั้นจากหลักการข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้ออกแบบ “สถานการณ์รอบตัว” และ “แก้ไขภารกิจ” ที่มีลักษณะเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากบริบทจริงที่เผชิญ (Real world) ในการเรียนรู้จากสภาพบริบทจริง พร้อมกับการส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของผู้เรียนตามกรอบแนวคิดของ Open University (2017) ประกอบด้วย (1) ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในโลกดิจิทัลได้ (Understand) (2) ความสามารถในการสืบค้น (Find) (3) ความสามารถในการประเมินสารสนเทศบนโลกออนไลน์ได้ (Evaluate) (4) ความสามารถในการจัดการและสื่อสารสารสนเทศได้ (Manage and Communication) และ (5) มีส่วนร่วมและสามารถแบ่งปันเนื้อหาดิจิทัลได้ (Collaborate and Share) โดยนำเนื้อหาสาระสำคัญในเรื่องการรู้ดิจิทัลมาสร้างเป็นสถานการณ์ปัญหาที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ในแต่ละบทเรียน และกำหนดภารกิจให้ผู้เรียนแก้ปัญหาตามกรอบแนวคิดดังกล่าวข้างต้น

2) การสนับสนุนการปรับสมดุลทางปัญญา

ในการสนับสนุนการปรับสมดุลทางปัญญา ซึ่งมาจากหลักการ Cognitive constructivism ของ Piaget ที่เชื่อว่าผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้โดยการลงมือปฏิบัติและถ้าผู้เรียนถูกกระตุ้นด้วยสถานการณ์ปัญหาจนทำให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา (Cognitive conflict) และผู้เรียนเกิดการเสียสมดุลทางปัญญา (Disequilibrium) และจะพยายามปรับโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Structuring) ให้เข้าสู่ภาวะสมดุล (Equilibrium) โดยการดูดซึม (Assimilation) ซึ่งได้แก่ การรับข้อมูลใหม่จากสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้นให้เข้าไปในโครงสร้างทางปัญญาและการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญา (Accommodation) ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงโครงสร้างทางปัญญาเดิมหรือความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ จนผู้เรียนสามารถปรับสมดุลทางปัญญาจนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตัวเอง จากหลักการดังกล่าว ผู้ศึกษาได้ออกแบบให้มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ “แหล่งการเรียนรู้” ที่มีลักษณะเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลของเนื้อหา และสารสนเทศที่ผู้เรียนจะได้ใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ปัญหา โดยนำเอาหลักการต่างๆ ซึ่งได้แก่ หลักการประมวลสารสนเทศ (Information processing theory) และ หลักการ Discovery learning ของ Constructivist strategy มาเป็นพื้นฐานในการออกแบบ รวมไปถึง “เรียนรู้ร่วมกัน” ที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคมที่ว่า ผู้เรียนสร้างความรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นที่เป็นองค์ประกอบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมมือกันแก้ปัญหาและช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้เรียน ผู้สอน และผู้เชี่ยวชาญ อีกทั้งยังช่วยขยายมุมมองให้แก่ตัวเองและช่วยปรับความเข้าใจที่อาจจะคลาดเคลื่อนได้

3) การส่งเสริมการรู้ดิจิทัล

ในการส่งเสริมการรู้ดิจิทัลที่มาจากความต้องการของการจัดการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความสามารถในการรู้ดิจิทัล ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้นำหลักการรู้ดิจิทัลของ Open University (2017) เป็นพื้นฐานในการออกแบบเป็น “ศูนย์ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล” ซึ่งประกอบด้วย (1) ศูนย์ส่งเสริม Understand เป็นการออกแบบที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและมีส่วนร่วมในโลกดิจิทัลได้ (2) ศูนย์ส่งเสริม Find เป็นการออกแบบที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสืบค้นสารสนเทศ (3) ศูนย์ส่งเสริม Evaluate เป็นการ

ออกแบบที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการประเมินสารสนเทศบนโลกออนไลน์ได้ และ (4) ศูนย์ส่งเสริม Manage and Communication เป็นการออกแบบที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการและสื่อสารสารสนเทศได้ และ (5) ศูนย์ส่งเสริม Collaborate and Share เป็นการออกแบบที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสามารถแบ่งปันเนื้อหาดิจิทัลได้

4) การส่งเสริมและช่วยเหลือการปรับสมดุลทางปัญญา

ในการส่งเสริมและช่วยเหลือการปรับสมดุลทางปัญญาจะเป็นองค์ประกอบที่ช่วยเหลือผู้เรียนที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือ โดยมีการจัดมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรักษาเพื่อให้เห็นแนวคิดของบุคคลต่างๆ และการโค้ชซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตลอดชีวิตและแก้ไขความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนให้กับผู้เรียนได้ ผู้ศึกษาได้ออกแบบองค์ประกอบที่สำคัญ 2 องค์ประกอบ คือ ขอบการสนับสนุน (Scaffolding) ซึ่งผู้ศึกษาได้ออกแบบโดยอาศัยพื้นฐานจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม ในหลักการของ Zone of Proximal Development และ การปรึกษาหารือ (Coaching) เป็นองค์ประกอบที่มีพื้นฐานจากหลักการของโมเดลการฝึกงานทางปัญญา (Cognitive apprenticeship) ของ Collins, Brown, and Newman (1989) ที่มีลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่ได้เปลี่ยนบทบาทของครูที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้มาเป็นการโค้ช (Coaching) ที่จะช่วยกำกับกระตุ้น สนับสนุนและช่วยเหลือผู้เรียน

5) การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ

โดยเป็นการประเมินด้านผลผลิตของสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey) ที่มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ประกอบไปด้วย (1) ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา (2) ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อบนเครือข่าย (3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ ซึ่งผลการศึกษา พบว่า

(1) ด้านเนื้อหา ซึ่งจากผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา พบว่า เนื้อหาและสารสนเทศ มีความถูกต้องและชัดเจน และเอื้อต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน มีการใช้ภาษาที่เหมาะสมต่อผู้เรียนภาษาที่ใช้ อ่านเข้าใจง่าย ภาพมีความสอดคล้องกับเนื้อหาโครงสร้างประโยคที่ไม่ซับซ้อน กระชับ ง่ายต่อการทำความเข้าใจ สามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งข้อมูลหรือสารสนเทศแหล่งอื่น

(2) ด้านสื่อบนเครือข่าย พบว่า การออกแบบหน้าจอที่มีความเหมาะสมแบ่งพื้นที่ในการนำเสนอเนื้อหาได้ชัดเจนและเป็นสัดส่วน เช่น การออกแบบเมนูต่างๆ ปุ่มนำทาง (Navigator) สัญลักษณ์ (Icon) ที่มีความเป็นสากล มีการเชื่อมโยง (Link) โดยการนำคุณลักษณะของสื่อในด้าน Hyperlink เข้ามาใช้ในการเชื่อมโยง ซึ่งการเชื่อมโยงนั้นมีความสะดวกรวดเร็ว และสามารถเข้าถึงแหล่งของข้อมูลได้เป็นอย่างดี

(3) ด้านการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้ (1) สถานการณ์รอบตัว พบว่า การออกแบบมีความน่าสนใจ สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากค้นหาคำตอบ (2) แหล่งการเรียนรู้ พบว่า แหล่งการเรียนรู้ได้รวบรวมข้อมูลและแหล่งสารสนเทศไว้อย่างเพียงพอ รูปแบบการนำเสนอเป็นสัญลักษณ์ เข้าใจง่ายทำการเข้าถึงข้อมูลไม่ซับซ้อนและเข้าถึงได้อย่างสะดวก (3) เรียนรู้ร่วมกัน พบว่า ช่วยสนับสนุนการเรียนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ (Collaborative Learning) ช่วยสนับสนุนให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ปัญหาร่วมกัน ช่วยส่งเสริมการขยายแนวคิดและกระตุ้นในการเรียนรู้ วิธีการแก้ปัญหาโดยการ

ค้นหาคำตอบหลายแนวทางที่เป็นไปได้จากมุมมองที่หลากหลาย (4) ศูนย์ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล พบว่า สามารถส่งเสริมการรู้ดิจิทัลได้ตามกรอบการรู้ดิจิทัลของ Open University (2017) ที่ประกอบด้วย ความสามารถเข้าใจ และมีส่วนร่วมในโลกดิจิทัลได้ ความสามารถในการสืบค้น ความสามารถในการประเมินสารสนเทศบนโลกออนไลน์ได้ ความสามารถในการจัดการและสื่อสารสารสนเทศได้ มีส่วนร่วมและสามารถแบ่งปันเนื้อหาดิจิทัลได้ (5) ขบวนการสนับสนุน พบว่า มีหลายประเภทตอบสนองการคิดแก้ปัญหาของผู้เรียนแต่ละคนได้เป็นอย่างดี และ (6) ปรัชญาครู พบว่า สามารถสื่อสารและให้ข้อมูลเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบรวมถึงทำภารกิจการเรียนรู้อย่างตื่นตัวมีการออกแบบช่องทางให้สามารถแนะนำผู้เรียนในขณะกระทำการเรียนรู้

ระยะที่ 3 การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือ

ในการศึกษาในระยะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบคุณภาพของสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลฯ ที่ผ่านระยะที่ 2 โดยรูปแบบในการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยก่อนการทดลอง (Pre-Experimental Research) แบบกลุ่มเดียวทดสอบหลังเรียน (One Shot Case Study) ซึ่งแสดงได้จากผลการวัดการรู้ดิจิทัล การสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียน ซึ่งจากผลการศึกษาพร้อมทั้งหลักฐานเชิงประจักษ์ แสดงให้เห็นว่าในทุกๆ องค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ฯ มีประสิทธิภาพพร้อมทั้งช่วยสนับสนุนการรู้ดิจิทัลได้เป็นอย่างดี ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล ของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นนั้นมีคุณภาพ

2. ผลการศึกษาการรู้ดิจิทัลของผู้เรียนที่เรียนด้วยสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล ของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

2.1 ผลการศึกษาการรู้ดิจิทัลของผู้เรียนที่ได้จากการวัดการรู้ดิจิทัล

ผลจากการศึกษาการรู้ดิจิทัลของผู้เรียนที่เรียนด้วยสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายส่งเสริมการรู้ดิจิทัลที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลฯ ได้จากกลุ่มเป้าหมายจำนวน 40 คน โดยใช้แบบวัดการรู้ดิจิทัลที่มีลักษณะเป็นแบบปรนัยจำนวน 30 ข้อ คะแนนเต็ม 30 คะแนน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงระดับคะแนนการรู้ดิจิทัลทั้ง 5 ด้าน ซึ่งอ้างอิงตามหลักทฤษฎีการรู้ดิจิทัลของ Open University (2017) ที่ได้ศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายจำนวน 40 คน

การวัดการรู้ดิจิทัล	จำนวนนักเรียน (คน)	ค่าคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ	ค่าคะแนนเฉลี่ย (เต็ม 30)
Understand	40	57.27	3.44
Find	40	72.50	4.35
Evaluate	40	63.75	3.83
Manage and Communication	40	55.71	3.34
Collaborate and Share	40	51.67	3.10
การวัดการรู้ดิจิทัล	40	60.18	18.05

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าคะแนนที่ได้จากการวัดการรู้ดิจิทัลของผู้เรียนที่เรียนด้วยสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล ของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น จำนวน 40 คน โดยคะแนนเต็มจากการวัด 30 คะแนน โดยค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละของการรู้ดิจิทัลเท่ากับ ร้อยละ 60.18 และค่าคะแนนเฉลี่ยรวม 18.05 คะแนน

2.2 ผลการศึกษาการรู้ดิจิทัลของผู้เรียนที่ได้จากการสัมภาษณ์

ผลการศึกษาการรู้ดิจิทัลของผู้เรียนที่เรียนด้วยสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล ของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ได้จากการวิเคราะห์โปรโตคอลจากการสัมภาษณ์ผู้เรียน จำนวน 5 คน ซึ่งในการศึกษารั้งนี้ได้อาศัยกรอบการรู้ดิจิทัลของ Open University (2017) ที่ประกอบด้วย (1) ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในโลติดิจิทัลได้ (Understand) (2) ความสามารถในการสืบค้น (Find) (3) ความสามารถในการประเมินสารสนเทศบนโลกออนไลน์ได้ (Evaluate) (4) ความสามารถในการจัดการและสื่อสารสารสนเทศได้ (Manage and Communication) และ (5) การมีส่วนร่วมและสามารถแบ่งปันเนื้อหาดิจิทัลได้ (Collaborate and Share) ซึ่งผลการศึกษาการรู้ดิจิทัลของผู้เรียนที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

ผู้เรียนมีความเข้าใจและมีส่วนร่วมในโลติดิจิทัลได้ (Understand) คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจถึงความจำเป็น และความสำคัญของการใช้เครื่องมือดิจิทัลต่างๆ ว่ามีประโยชน์อย่างไร แตกต่างกันอย่างไรมากจากการที่ให้ผู้เรียนได้อธิบายพร้อมยกตัวอย่างกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ตในชีวิตประจำวันด้วย

ผู้เรียนมีความสามารถในการสืบค้น (Find) ผู้เรียนมีความสามารถในการสืบค้นด้วยเครื่องมือดิจิทัล โดยสามารถสร้างการสืบค้นได้ตรงตามความต้องการ มีความแม่นยำ และสามารถใช้ตัวเลือกพิเศษของเครื่องมือเหล่านั้นในการเพิ่มความจำเพาะเจาะจงในการสืบค้นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากการที่ให้ผู้เรียนหาสถานที่เรียนที่กรุงเทพมหานคร โดยที่ผู้เรียนไม่เคยเข้ากรุงเทพมหานครมาก่อนเลย ผู้เรียนจะสามารถใช้เครื่องมือสืบค้นข้อมูลอย่างไร ด้วยเงื่อนไขการสืบค้นแบบไหนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเดินทางด้วยรถโดยสารประจำทางจากขอนแก่น จนถึงที่หมาย

ผู้เรียนมีความสามารถในการประเมินสารสนเทศบนโลกออนไลน์ได้ (Evaluate) ผู้เรียนมีความสามารถในการประเมินประสิทธิภาพของเครื่องมือดิจิทัลต่างๆ เพื่อให้สามารถใช้งานได้อย่างเหมาะสม ไม่เกิดการสูญเสียเวลาในการเรียนรู้การใช้เครื่องมือกับเครื่องมือที่ไม่เหมาะต่อการใช้งาน หรือการตัดสินใจเลือกเครื่องมือดิจิทัลอื่นๆ ที่มีการใช้งานใกล้เคียงกัน และตรงกับความต้องการ โดยกำหนดสถานการณ์ว่าจะเกิดอะไรขึ้น หากผู้เรียนได้รับคำสั่งให้ทำผังความคิด (Mind Map) ด้วยโปรแกรม Microsoft Excel ผู้เรียนคิดว่าเหมาะสมแล้วหรือไม่ อย่างไร

ผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการและสื่อสารสารสนเทศได้ (Manage and Communication) ผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการกับข้อมูลที่มีอยู่และสามารถสื่อสารออนไลน์ได้ โดยมีการจัดการกับข้อมูลที่ได้มาจากการสืบค้นและมีการอ้างอิงแหล่งที่มา เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและช่วยให้ผู้รับข้อมูลต่อจากผู้เรียน สามารถสืบค้นที่มาของแหล่งต้นทางได้ถูกต้องด้วย โดยการสัมภาษณ์ว่า ทำไมการอ้างอิงสารสนเทศที่ได้จากการสืบค้นจึงมีความสำคัญ และมีแหล่งข้อมูลใดที่มีความจำเป็นต้องอ้างอิงบ้าง

ผู้เรียนมีความสามารถในการมีส่วนร่วมและแบ่งปันเนื้อหาดิจิทัลได้ (Collaborate and Share) ผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการกับข้อมูลที่มีอยู่และสามารถสื่อสารออนไลน์ได้ โดยมีการจัดการกับข้อมูลที่ได้มาจาก

การสืบค้นและมีการอ้างอิงแหล่งที่มา เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและช่วยให้ผู้ที่รับข้อมูลจากผู้เรียน สามารถสืบค้นที่มาของแหล่งต้นทางได้ถูกต้องด้วย และผู้เรียนสามารถเลือกใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมต่อการใช้งานของตนได้ เพื่อการแบ่งปันเรื่องราวของตนเองกับเพื่อนฝูง โดยสัมภาษณ์ผู้เรียนว่า อย่่างไรกับบริการซอฟต์แวร์ประเภท Short Message Networks อย่างเช่น Twitter มีข้อดีข้อด้อยอย่างไร

3. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลฯ จากผู้เรียน จำนวน 40 คน และจำนวนแบบสำรวจ 40ชุด ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาผลเชิงปริมาณ จากระดับความคิดเห็นของผู้เรียน ซึ่งการศึกษาความคิดเห็นดังกล่าวจะพิจารณาใน 3 ด้าน คือ (1) ด้านเนื้อหา (2) ด้านสื่อบนเครือข่าย และ (3) ด้านการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ พบว่า ด้านเนื้อหา พบว่า ผู้เรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.68$) ด้านสื่อบนเครือข่าย พบว่า ผู้เรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.78$) ด้านการออกแบบสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.68$) จากผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของผู้เรียนอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มีการออกแบบที่เหมาะสมและช่วยสนับสนุนการรู้ดิจิทัลของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากการดำเนินการศึกษาและสรุปผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การออกแบบและพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

จากผลการศึกษา พบว่า กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีมาจากพื้นฐานด้านต่างๆ 5 พื้นฐาน ได้แก่ (1) พื้นฐานด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ (2) พื้นฐานทางด้านการรู้ดิจิทัล (3) พื้นฐานทางด้านสื่อ (4) พื้นฐานด้านเทคโนโลยี (5) และพื้นฐานด้านศาสตร์การสอน และจากกรอบแนวคิดการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลฯ พบว่า องค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ มี 6 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ (1) สถานการณ์รอบตัว (Problem base) (2) แหล่งการเรียนรู้ (Resource) (3) เรียนรู้ร่วมกัน (Collaboration) (4) ศูนย์ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล (Digital lab) (5) ขอบการสนับสนุน (Scaffolding) และ (6) ปรึกษากูรู (Coaching) จากการประเมินกรอบแนวคิดการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลฯ ซึ่งสอดคล้องกับ จารุณี ขา มาตย์ (2552) ที่พบว่า โมเดลสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้บนเครือข่ายตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 8 องค์ประกอบ ซึ่ง 6 ใน 8 องค์ประกอบมีความใกล้เคียงกับองค์ประกอบที่ผู้ศึกษาพบ คือ (1) สถานการณ์ปัญหา (2) แหล่งเรียนรู้ (3) ฐานการช่วยเหลือ (4) ห้องแลปการคิดสร้างสรรค์ (5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ (6) ศูนย์ให้คำแนะนำ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ อภิสิทธิ์ มณีจักร (2555) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ของสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้บนเครือข่ายตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ รายวิชาการเขียนสารคดีเพื่อสื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนิสิต หลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต ซึ่งมีองค์ประกอบที่

สำคัญ 6 องค์ประกอบ ซึ่ง 5 ใน 6 องค์ประกอบมีความใกล้เคียงกับองค์ประกอบที่ผู้วิจัยพบ คือ (1) สถานการณ์ปัญหาภารกิจที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ (2) คลังความรู้ (3) ห้องแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ (4) ห้องสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (5) ฐานการช่วยเหลือ และสอดคล้องกับ อนุชา โสมาบุตร (2555) ได้นำแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ มาเป็นพื้นฐานในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างความรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ โดยแบ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญคือ 1) สถานการณ์ปัญหา (Problem Base) ในการกระตุ้นโครงสร้างทางปัญญา 2) แหล่งการเรียนรู้ (Resource) จากหลักการทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ที่เชื่อว่า ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้โดยการลงมือกระทำด้วยตนเอง และเมื่อเกิดการเสียดสีทางปัญญา ผู้เรียนจำเป็นต้องปรับสมดุลโดยการดูซึมและการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญา 3) ฐานความช่วยเหลือ (Scaffolding) ในการส่งเสริมและช่วยเหลือการสร้างความรู้ของผู้เรียน สามารถนำทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ประเภท Social Constructivism มาใช้ เพื่อช่วยเหลือผู้เรียนให้สามารถสร้างความรู้ได้ โดยอาศัยการนำหลักการนวัตกรรมการเรียนรู้ตามแนวของ OLEs ของ Hannafin (1999) ซึ่งประกอบไปด้วย ฐานการช่วยเหลือด้านความคิดรวบยอด ฐานการช่วยเหลือด้านการคิด ฐานการช่วยเหลือด้านกระบวนการ ฐานการช่วยเหลือด้านกลยุทธ์ 4) การโค้ช (Coaching) มาจากพื้นฐาน Situated Cognition และ Situated Learning เป็นหลักการที่กลายมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ ที่ได้เปลี่ยนบทบาทของผู้สอน ที่แต่เดิมเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ เปลี่ยนเป็นผู้คอยวิเคราะห์และให้การช่วยเหลือผู้เรียน ให้คำแนะนำสำหรับผู้เรียน 5) การร่วมมือกันแก้ปัญหา (Collaboration) การร่วมมือกันแก้ปัญหาเป็นองค์ประกอบที่มีส่วนสนับสนุนให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น เพื่อขยายมุมมองให้แก่ตนเอง การร่วมมือกันแก้ปัญหา จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการคิดทบทวนไตร่ตรอง (Reflective thinking) เป็นแหล่งที่เปิดโอกาสให้ทั้งผู้เรียน ผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญ ได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตนได้ และสามารถช่วยป้องกันการเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน (Misconception) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกรอบแนวคิดในการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ของผู้ศึกษามีพื้นฐานมาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เหมือนกัน อาจจะแตกต่างกันในส่วนของเนื้อหาที่นำมาใช้ในการออกแบบและทักษะความสามารถที่ต้องการส่งเสริม จึงทำให้มีบางองค์ประกอบ ต้องใช้กรอบหรือหลักการเฉพาะของทักษะนั้น ๆ มาเป็นฐานในการออกแบบร่วมกับหลักการพื้นฐานของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ซึ่งก็สามารถผนวกเข้ากันได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งจากการสังเคราะห์กรอบแนวคิดการออกแบบที่ได้มา จะช่วยเป็นเครื่องยืนยันว่าสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล ของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ที่ผู้ศึกษาได้พัฒนาขึ้น นั้นมีช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการส่งเสริมการรู้ดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการศึกษาการรู้ดิจิทัลของผู้เรียนที่เรียนด้วยสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

จากผลการศึกษาการรู้ดิจิทัลของผู้เรียนที่เรียนด้วยสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลฯ ที่ได้จากแบบวัดการรู้ดิจิทัลและการสัมภาษณ์การรู้ดิจิทัลของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการรู้ดิจิทัล ตามกรอบการรู้ดิจิทัล ของ Open University (2017) คือ (1) ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในโลกดิจิทัลได้ (Understand) (2) ความสามารถในการสืบค้น (Find) (3) ความสามารถในการประเมินสารสนเทศบนโลก

ออนไลน์ได้ (Evaluate) (4) ความสามารถในการจัดการและสื่อสารสารสนเทศได้ (Manage and Communication) และ (5) มีส่วนร่วมและสามารถแบ่งปันเนื้อหาดิจิทัลได้ (Collaborate and Share)

3. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

จากผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่เรียนด้วยสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลฯ ที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย (1) ด้านเนื้อหา (2) ด้านสื่อบนเครือข่าย และ (3) ด้านการออกแบบสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ ซึ่งพบว่า ผู้เรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้

ด้านเนื้อหา พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเนื้อหามีความกระชับ ง่ายต่อการทำความเข้าใจและนำไปใช้ ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.38$)

ด้านสื่อบนเครือข่าย พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเชื่อมโยงภายในเว็บไซต์ (link) ใช้งานได้ง่ายซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.68$)

ด้านการออกแบบสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ โดยในประเด็น (1) สถานการณ์รอบตัว ผู้เรียนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.97$) และเมื่อพิจารณาในรายประเด็นพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์ปัญหาและภารกิจการเรียนรู้กระตุ้นให้เชื่อมโยงประสบการณ์ และทักษะที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาไปใช้ในเหตุการณ์จริงได้ โดยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.33$) (2) แหล่งการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.16$) และเมื่อพิจารณาในรายประเด็นพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า นักเรียนได้มีโอกาสควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.45$) (3) การขอการสนับสนุน ผู้เรียนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.97$) และเมื่อพิจารณาในรายประเด็นพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การสนับสนุนด้านความคิดรวบยอด ช่วยทำให้เกิดความคิดรวบยอด ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.78$) (4) ศูนย์ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล ผู้เรียนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.97$) และเมื่อพิจารณาในรายประเด็นพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ศูนย์ส่งเสริมการรู้ดิจิทัล ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการกับข้อมูลที่มีอยู่และสามารถสื่อสารออนไลน์ได้ โดยมีการจัดการกับข้อมูลที่ได้มาจากการสืบค้นและมีการอ้างอิงแหล่งที่มา เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและช่วยให้ผู้ที่รับข้อมูลจากผู้เรียน สามารถสืบค้นที่มาของแหล่งต้นทางได้ถูกต้องด้วย ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.23$) (5) เรียนรู้ร่วมกัน ผู้เรียนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$) (6) ปรึกษาครู ผู้เรียนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$) และเมื่อพิจารณาในรายประเด็นพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าสามารถปรึกษาครูผ่านระบบการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับ ศราวุธ จักรเบ้ง (2554) ที่ว่าการโค้ชจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตลอดชีวิตและแก้ไขความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนให้กับผู้เรียนได้

จากผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลฯ ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลฯ มีการออกแบบที่เหมาะสมและช่วยสนับสนุนการสร้างความรู้และการรู้ดิจิทัลของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัย ผู้วิจัยขอให้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรและนักศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ดังนี้

1. ควรมีการนำหลักการและทฤษฎีทางการศึกษาทางด้านแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์มาใช้เพิ่มมากขึ้น เพราะผู้สอนไม่อาจติดตามให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้ตลอดเวลา องค์ความรู้ในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง จะช่วยให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้มากกว่าการเรียนรู้โดยคอยรับข้อมูลจากผู้สอนเท่านั้น

2. การรู้ดิจิทัล เป็นสิ่งจำเป็นเป็นอย่างมากในสภาพการดำรงชีวิตในปัจจุบัน หรือแม้กระทั่งอนาคต จึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้ประชากรทุกระดับ ให้เกิดการรู้ดิจิทัล เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถมีทักษะในการเอาตัวรอดในการดำรงชีวิตท่ามกลางข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย ให้สามารถตัดสินใจใช้ชีวิตได้อย่างถูกต้องปลอดภัย ดังนั้นการเรียนรู้จึงมิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะผู้เรียนในระบบปกติเท่านั้น ควรส่งเสริมให้คนทำงาน หรือแม้กระทั่งผู้สูงอายุได้ศึกษาเกี่ยวกับการรู้ดิจิทัลด้วย รวมถึงการนำผลการวิจัยนี้ ไปประยุกต์ใช้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดการรู้ดิจิทัล และช่วยให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ในการเตรียมการออกแบบและสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ จำเป็นต้องมีความพร้อมในเรื่องของโครงสร้างขั้นพื้นฐาน ยกตัวอย่าง ระบบอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์พกพาอัจฉริยะ (Smart Phone) ฯลฯ องค์กรจะต้องเตรียมการสิ่งเหล่านี้ให้มีความพร้อม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยี

เอกสารอ้างอิง

- จารุณี ชามาตย์. (2552). *การพัฒนาโมเดลสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศราวุธ จักรเป็ง. (2554). *การพัฒนาโมเดลสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้มิติเดียวที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ และการคิดขั้นสูง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุมาลี ชัยเจริญ และคณะ. (2549). *การศึกษากระบวนการคิดของนักศึกษาระดับปริญญาตรี วิชา 212 300 ลือการลอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นที่เรียนจากสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้บนเครือข่ายที่พัฒนาตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ Constructivism*. (รายงานวิจัย). ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- อนุชา โสมาบุตร. (2555). *การพัฒนาโมเดลการแพร่พันธุ์วงการเรียนรู้ กรณีศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อภิษฐ์ มณีจักร. (2555). *ผลของสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้บนเครือข่ายตามแนวคิดสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ รายวิชาการเขียนสารคดีเพื่อสื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนิสิต หลักสูตรนิเทศศาสตร์บัณฑิต*. รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- American Library Association. (1989). *Presidential Committee on Information Literacy (Final Report)*. Chicago: American Library Association.
- Collins, A., Brown, J.S., & Newman, S.E. (1989). Cognitive Apprenticeship: Teaching the Crafts of Reading, Writing, and Mathematics. In L.B. Resnick (Ed.). *Knowing, Learning, and Instruction: Essays in Honor of Robert Glaser*. (pp. 453-494). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hannafin, R.D. (1999). Achievement and Other Differences in Positivist vs Open-Ended Learning Environments. *Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association*. Montreal: [n.p.].
- Ribble, M. (2017). *Digital Citizenship*. Retrieved August 15, 2017, from <http://www.digitalcitizenship.net/nine-elements.html>.
- Open University. (2017). *Digital and Information Literacy Framework*. Retrieved August 15, 2017, from <http://www.open.ac.uk/libraryservices/subsites/dilframework/>
- Richey, R.C. & Klein, J.D. (2007). *Design and Development Research*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Vygotsky, L.S. (1987). Thinking and Speech. In R.W. Rieber & A.S. Carton (Eds.). *The Collected Works of L.S. Vygotsky*, 1, pp. 39-285. New York: Plenum Press.

Translated Thai References

- Chaicharoen, S., et al. (2006). *Study of Cognitive Process of Undergraduate Students Learning with Web-Based Learning Environments Develop Based on Constructivism in 212 300 Media Instruction, Faculty of Education, Khon Kaen University*. Khon Kaen: Faculty of Education of Khon Kaen University. (In Thai)
- Jakpeng, S. (2011). *The Development of Model of Multimedia Learning Environment to Support the Knowledge Construction and Higher Order Thinking*. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in Education, Graduate School, Khon Kaen University. (In Thai)

- Maneejak, A. (2012). *The Effect of Constructivist Web-Based Learning to Development Enhance Creative Thinking for Higer Education Students in Academic Writing Non-Fiction for the Print Media in Communication Arts Program*. An Independent Study for Master Degree of Education in Educational Technology, Faculty of Education, Khon Kaen University. (In Thai)
- Office of The National Economic and Social Development Board. (2006). *The Tenth National Economic and Social Development Plan (2007 - 2011)*. Ministry of Interior. (In Thai)
- Samat, C. (2009). *The Development of Constructivist Web-Based Learning Environment Model to Enhance Creative Thinking for Higher Education Students*. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in Education, Graduate School, Khon Kaen University. (In Thai)
- Somabut, A. (2012). *Development of Learning Innovation Diffusion Model: Case Study of Constructivist Learning Innovation*. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in Education, Khon Kaen University. (In Thai)

Readiness for the Promotion of Sila Thip Sub - district Administrative Organization to Be a Subdistrict Municipality in Chai Badan District, Lopburi Province

Suriya Hanphichai

Lecturer, Faculty of Humanity and Social Sciences, Thepsatri Rajabhat University

Received: July 3, 2018

Revised: October 21, 2018

Accepted: December 3, 2018

Corresponding Author: hanpichai@hotmail.com

Abstract

The purposes of this research were to: 1) study the readiness for the promotion of Sila Thip Sub - district Administrative Organization, Chai Badan District, Lopburi Province to be Sub-District Municipality; 2) study the relationship between organizational management efficiency and readiness for the promotion; and 3) propose a general guideline for efficient promotion of subdistrict administrative organizations as subdistrict municipalities. The author employed a mixed methods research design. Data were collected through a survey of 374 respondents, interviews of 19 local leaders and representatives from Sila Thip Subdistrict Administrative Organization, and group discussions of nine key informants. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, Pearson Product Moment Correlation analysis, and content analysis.

Findings are as follows. 1) The overall of readiness for the promotion was at a high level. When considering each aspect, it was found that parts with the highest values were participation, public service, relationships with the community, and governance respectively. 2) Promotion readiness and management efficiency as a whole and in each aspect were statistically related in the same direction. The most relevant aspect was public service and governance with statistical significance at the 0.01 level. 3) The general guideline for the development of readiness consists of promoting knowledge to the population, encouraging participation at all levels, improving personnel capability, improving public service quality, and improving revenue collection efficiency.

Keywords: Promotion, sub-district municipality , sub-district administrative organization

ความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วน ตำบลศิลาทิพย์ อำเภอย้ายบาศล จังหวัดลพบุรี

สุริยะ หาญพิชัย

อาจารย์ประจำ, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ได้รับบทความ: 3 กรกฎาคม 2561 ปรับปรุงแก้ไข: 21 ตุลาคม 2561 ตอรับตีพิมพ์: 3 ธันวาคม 2561

Corresponding Author: hanpichai@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ อำเภอย้ายบาศล จังหวัดลพบุรี 2) ศึกษาความสัมพันธ์ประสิทธิภาพการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ อำเภอย้ายบาศล จังหวัดลพบุรี และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาความพร้อมในการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบลอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้แบบสอบถามรวบรวมข้อมูลจากประชาชน จำนวน 374 คน แบบสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น และบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ จำนวน 19 คน และการประชุมกลุ่มสนทนากลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 9 คน เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า 1) ความพร้อมการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่ามากที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วม รองลงมาคือ ด้านการจัดบริการสาธารณะ ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน และด้านการจัดการปกครอง 2) ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์กับประสิทธิภาพการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโดยรวมและรายด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์กันไปในทิศทางเดียวกัน โดยด้านที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุดคือ ด้านการจัดบริการสาธารณะกับการบริหารจัดการองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) แนวทางการพัฒนาความพร้อมในการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบลอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ส่งเสริมความรู้แก่ประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกระดับ พัฒนาความสามารถของบุคลากรพัฒนาคุณภาพการให้บริการ และพัฒนาการจัดเก็บรายได้ให้มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ความพร้อมในการยกฐานะ , การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล , องค์การบริหารส่วนตำบล

บทนำ

จากสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ตลอดจนการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับเทศบาลเป็นอย่างมาก ส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลหลายแห่งมีความต้องการในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลเพื่อที่จะได้รับการจัดสรรงบประมาณและเงินอุดหนุนจากรัฐบาลในอัตราที่เพิ่มมากขึ้น อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่องตลอดจนสามารถตอบสนองความต้องการและการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้มากขึ้น อีกทั้งยังสามารถจัดบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ตลอดจนดูแลทุกข์สุขของประชาชนได้อย่างทั่วถึง (จิรศักดิ์ บางท่าไม้, 2556 ; ฉัตรสุมน พงุฒิภิญโญ และสิริพันธ์ พลรบ, 2558) เนื่องจากอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบลนั้นมีมากกว่าองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบกับพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 ได้บัญญัติไว้ว่าเมื่อท้องถิ่นใดมีสภาพอันสมควรยกฐานะเป็นเทศบาลให้จัดตั้งท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนครได้ เนื่องจากเทศบาลถือว่าเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดตั้งขึ้นในเขตชุมชนที่มีความเจริญ และใช้ในการบริหารเมืองเป็นหลัก หลายประเทศประสบความสำเร็จในการใช้การปกครองท้องถิ่นแบบเทศบาล เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปกครองประเทศโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย สำหรับสังคมไทยเทศบาลเป็นรูปแบบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในเขตชุมชนเมืองที่ใช่มาดังแต่ พ.ศ. 2476 โดยกำหนดให้เทศบาลเป็นองค์กรบริหารรูปแบบหนึ่งของราชการบริหารท้องถิ่น พร้อมกับมีการตราพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ซึ่งถือเป็นกฎหมายฉบับแรกว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารปกครองของเทศบาล และได้มีการปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวอยู่เป็นระยะ ได้มีการตราพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ขึ้นมาแทนกฎหมายเก่าทั้งหมด ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายฉบับแรก เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจัดตั้งท้องถิ่นใดขึ้นเป็นเทศบาลไว้ 3 ประการ (สุกัญญา อินทนิลจิตจักษ์, 2558 : 3) คือ จำนวนของประชากรในท้องถิ่นนั้น ความเจริญทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาจากการจัดเก็บรายได้ตามที่กฎหมายกำหนดและงบประมาณรายจ่ายในการดำเนินกิจการของท้องถิ่น และ ความสำคัญทางการเมืองของท้องถิ่น โดยพิจารณาถึงศักยภาพของท้องถิ่นนั้นว่าจะสามารถพัฒนาความเจริญได้รวดเร็วมากน้อยเพียงใด

ดังนั้น การปรับเปลี่ยนฐานะขององค์กรให้ใหญ่ขึ้นเพื่อรับรองอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในรูปแบบเทศบาลตำบลที่มากขึ้นจึงเป็นหนทางในการกระจายอำนาจแก่ท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความเจริญเติบโตของตำบลที่เพิ่มขึ้น รวมถึงเงินงบประมาณในการพัฒนาที่จะเพิ่มขึ้นด้วย จนทำให้หลายองค์การบริหารส่วนตำบลพยายามที่จะยกฐานะตนเองให้เป็นเทศบาลตำบล ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานสามารถสนองตอบความต้องการ และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้อย่างครอบคลุม รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากขึ้นยิ่งกว่าเดิม เนื่องจากหลักเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณ ตามพระราชบัญญัติกระจายอำนาจฯ นั้น การจัดสรรเงินรายได้จากรัฐบาลสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น กล่าวคือ เงินรายได้จะแบ่งตามประเภทของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งองค์กรบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดนั้นๆ ก็จะต้องแบ่งเงินรายได้แต่ละแห่งเท่า ๆ กัน จำนวนขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น มีมากกว่าเทศบาล จึงทำให้ได้รับการจัดสรรงบประมาณในอัตราส่วนที่น้อยกว่าเทศบาล แต่เมื่อองค์กรบริหารส่วนตำบลยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลแล้ว จะทำให้สัดส่วนของการจัดสรรรายได้นั้นจะมาแบ่งเฉพาะในกลุ่มของเทศบาลซึ่งทำให้ได้รับภาษีจัดสรรในอัตราส่วนที่เพิ่มมากขึ้นอันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง อีกทั้งอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบลนั้นมีมากกว่าองค์การบริหารส่วนตำบล แม้ว่าแนวคิดการ

เปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลที่อยู่ในชนบท ได้เริ่มตระหนักเห็นความสำคัญในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลและได้มีการเปลี่ยนแปลงฐานะอย่างต่อเนื่อง แต่ในระยะหลังไม่สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาบางประการที่เกิดขึ้นตามมาได้ (สุนทรชัย ขอบยศ, 2554 : 4 ; ภิรมย์พร ไชยยนต์, 2557 : 1-3) เนื่องจากศักยภาพของหน่วยงานในบางส่วนยังขาดความพร้อมและไม่ได้รับการพัฒนาจนทำให้เมื่อยกฐานะแล้วกลับไม่ประสบผลสำเร็จในการบริหารงานเท่าที่ควร

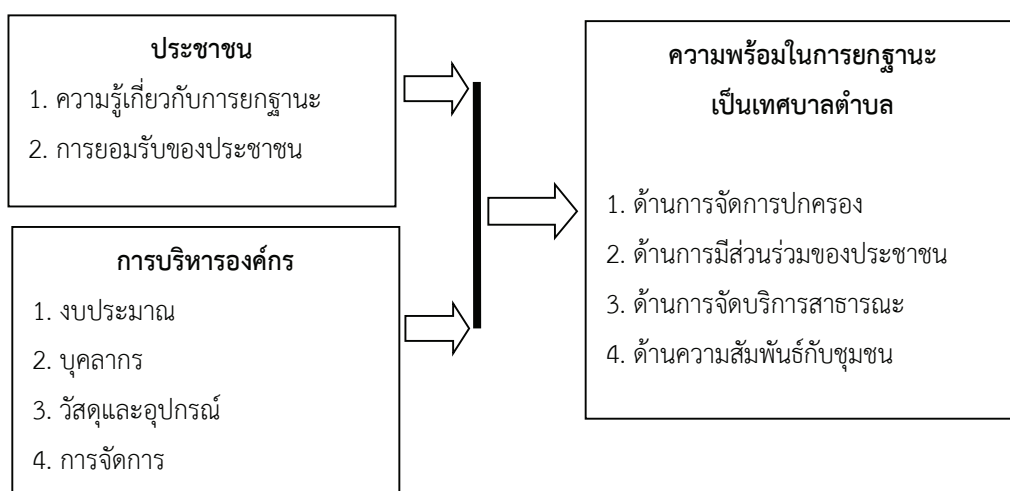
องค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ ตั้งอยู่ห่างจาก อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ไปทางทิศเหนือประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลแรกๆ ของอำเภอชัยบาดาล ที่ยกฐานะจากสภาตำบล เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งตำบลศิลาทิพย์ มีเนื้อที่ประมาณ 118.5 ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่การเกษตร และมีพื้นที่เป็นภูเขาบางส่วน ครอบคลุมทั้งหมด 12 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,723 คน ซึ่งในปัจจุบันมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในพื้นที่ จนทำให้เกิดความต้องการการพัฒนาสาธารณูปโภคมากขึ้น เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ มีความต้องการในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล จึงน่าสนใจว่าองค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ มีความพร้อมเพียงใดในการที่จะจัดตั้งเป็นเทศบาลตำบล โดยเฉพาะในแง่ของความพร้อมด้านการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ ในการที่จะยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบลศิลาทิพย์ รวมถึงความรู้ความเข้าใจของประชาชน ที่มีต่อรูปแบบการปกครองแบบเทศบาลตำบล และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของท้องถิ่นซึ่งจะมีผลต่อความพร้อมในการจัดตั้งเป็นเทศบาลตำบลศิลาทิพย์ ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ โดยศึกษาถึงความพร้อม และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ที่จะนำไปสู่การยกฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล ความพร้อมด้านการบริหารงานองค์กร และความรู้ความเข้าใจของประชาชน เพื่อเป็นข้อมูลที่น่ามาใช้ในการประกอบการตัดสินใจยกฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอชัยบาดาลเป็นเทศบาลตำบล ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในหน้าที่เกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบลของประชาชนในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ เพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจและเตรียมความพร้อมสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบลในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ประสิทธิภาพการบริหารองค์กรกับความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาความพร้อมในการยกฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบลอย่างมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษา ความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วย ความรู้และการยอมรับของประชาชน 2 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับการยกฐานะ 2) การยอมรับของประชาชน ประสิทธิภาพการบริหารองค์กร 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเงิน 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านวัสดุอุปกรณ์ 4) ด้านการจัดการ และความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล 4 ประเด็น ดังนี้ 1) ด้านการจัดการปกครอง 2) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน 3) ด้านการจัดบริการสาธารณะ 4) ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน (สุนทรชัย ขอบยศ, 2554 ; สุกัญญา อินทนิลจิตต์, 2558) ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method) โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลการวิจัยเชิงลึกที่รอบด้าน

รูปแบบและวิธีการศึกษา การศึกษานี้จะใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้การวิจัยเอกสารค้นคว้าข้อมูลจากคำสำคัญ (Key words) รวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ใช้การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกับประชาชนเพื่อศึกษาความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ และการประชุมสนทนากลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาการพัฒนาความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล

การวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลศิลาทิพย์ อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี จำนวน 5,723 คน โดยใช้การคำนวณหากลุ่มตัวอย่างวิธีการ

ของ ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่าง 374 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบมีระบบ (Systematic random sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ ในครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ที่มีลักษณะคำถามเป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ และคำถามปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็น ประกอบด้วย 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจและการยอมรับของประชาชน

ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพการบริหารองค์กร

ตอนที่ 4 ความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ เป็นข้อคำถามปลายเปิดเพื่อให้เสนอความคิดเห็น

3. การรวบรวมข้อมูล ดำเนินการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชาชนในพื้นที่ตำบลศิลาทิพย์ โดยมีนักวิจัยเป็นคนลงเก็บข้อมูล และการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาแปลงข้อมูลเป็นรหัสตัวเลข และบันทึกลงในสื่อกอมพิวเตอร์ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติที่เหมาะสมตามลักษณะของข้อมูล ได้แก่

4.1 สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เพื่อให้ทราบถึงลักษณะพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยตามระดับความพร้อมในการยกฐานะ

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	หมายถึง	ความพร้อมในการยกฐานะอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	หมายถึง	ความพร้อมในการยกฐานะอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	หมายถึง	ความพร้อมในการยกฐานะอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	หมายถึง	ความพร้อมในการยกฐานะอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	หมายถึง	ความพร้อมในการยกฐานะอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.2 ใช้สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) โดยใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) เพื่อวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) ระหว่างประสิทธิภาพการบริหารองค์กรกับความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล

การวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

1. ประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้นำท้องถิ่น สมาชิกเทศบาล บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ ผู้นำชุมชน จำนวน 19 คน โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง และผู้ร่วมประชุมกลุ่มสนทนา โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 9 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่ม

1. แบบสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่มีโครงสร้างคำถามในการนำถาม เพื่อสัมภาษณ์ นายก รองนายก สมาชิกสภา และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์

เกี่ยวกับความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ และขออนุญาตบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เพื่อรักษาเวลาในการบันทึกข้อมูล

2. แบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อเก็บข้อมูล บันทึกและตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการประชุมกลุ่มสนทนา โดยกำหนดผู้ที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มสนทนาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ ตัวแทนประชาชน ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากวิธีการสังเกตด้วยแบบการสังเกต (Observation) ผู้วิจัยเข้าร่วมทำกิจกรรม สังเกต และจดบันทึก โดยสังเกตกิจกรรมในการสนทนากลุ่ม

3. การรวบรวมข้อมูล ดำเนินการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารประเภท หนังสือ บทความวิชาการ สื่ออินเทอร์เน็ต กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การวิจัยเอกสาร เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ประกอบกับใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ และผู้นำท้องถิ่นถึงความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ และใช้แบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อหารูปแบบการพัฒนาความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการประชุมสนทนากลุ่มนำมาจำแนก จัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปเป็นประเด็นหลักและพรรณนาข้อความอย่างละเอียด เชิงบรรยาย และเชิงอธิบาย โดยพิจารณาจากคำตอบที่ได้ว่ามีความเป็นเอกฉันท์และฉันทามติ (Consensus) เพื่ออธิบายในลักษณะเชิงสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมีเหตุผล รวมทั้งการอธิบายเชิงเปรียบเทียบเพื่อศึกษาและพัฒนาความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม

ผลการวิจัย

1. ความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์

1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์โดยภาพรวมมีความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลทั้งด้านงบประมาณ จำนวนประชากร ที่ตั้งของชุมชนมีการคมนาคมที่สะดวก สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีความเหมาะสม ตลอดจนประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล เมื่อยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลแล้วจะทำให้ประสิทธิภาพในการบริหารงานมากขึ้น สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติการจัดตั้งและเปลี่ยนแปลงฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจัดตั้งท้องถิ่นใดขึ้นเป็นเทศบาลไว้ 3 ประการ คือ รายได้ ประชากร และความเห็นชอบจากราษฎรในท้องถิ่นนั้น โดยความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 52.40 รองลงมาคือผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 35.50 ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 12.10 และ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์มีความพร้อมในการ

ยกฐานะ คิดเป็นร้อยละ 86.80 และมีความคิดเห็นว่าการบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ไม่มีความพร้อมในการยกฐานะ คิดเป็นร้อยละ 13.20

1.2 ระดับความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.387) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่ามากที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.492) รองลงมาคือ ด้านการจัดบริการสาธารณะ ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.485) ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.508) และด้านที่มีค่าต่ำที่สุดคือ ด้านการจัดการปกครอง ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.459) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการจัดการปกครองอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่ามากที่สุดคือ การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลจะทำให้การพัฒนาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้น รองลงมาคือ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความสามารถและมีศักยภาพพร้อมจะยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล และข้อที่มีค่าต่ำที่สุดคือ การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลจะทำให้สามารถจัดเก็บภาษีรายได้เพิ่มขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่ามากที่สุดคือ การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลจะทำให้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านการรับรู้ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผลมากขึ้น รองลงมาคือ การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลจะทำให้ทุกหมู่บ้านมีตัวแทนคอยให้ความช่วยเหลือมากขึ้น และข้อที่มีค่าต่ำที่สุดคือ การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลจะทำให้สามารถติดตามผลการดำเนินงานโครงการต่างๆ มากขึ้น ด้านการจัดบริการสาธารณะอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่ามากที่สุดคือ การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลจะทำให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม รองลงมาคือ การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลจะทำให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนมากขึ้น และข้อที่มีค่าต่ำที่สุดคือ การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลจะทำให้เกิดการจัดสรรงบประมาณในการท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่ามากที่สุดคือ การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึงมากขึ้น รองลงมาคือ การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลจะทำให้ประชาชนมีตัวแทนที่คอยดูแลให้ความช่วยเหลืออย่างทั่วถึงมากขึ้น และข้อที่มีค่าต่ำที่สุดคือ การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลจะทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางการเมืองในท้องถิ่นมากขึ้น

2. ความสัมพันธ์การบริหารองค์กรกับความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ความพร้อมการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลกับประสิทธิภาพการบริหารองค์กร

Correlations	งบประมาณ	บุคลากร	อุปกรณ์	การจัดการ	การบริหารองค์กร
การจัดการปกครอง	.161**	.232**	.287**	.384**	.324**
การมีส่วนร่วม	.146**	.298**	.395**	.277**	.340**
การจัดบริการสาธารณะ	.290**	.337**	.413**	.437**	.451**
ความสัมพันธ์กับชุมชน	.185**	.261**	.310**	.289**	.319**
ความพร้อมยกฐานะ	.245**	.354**	.441**	.433**	.449**

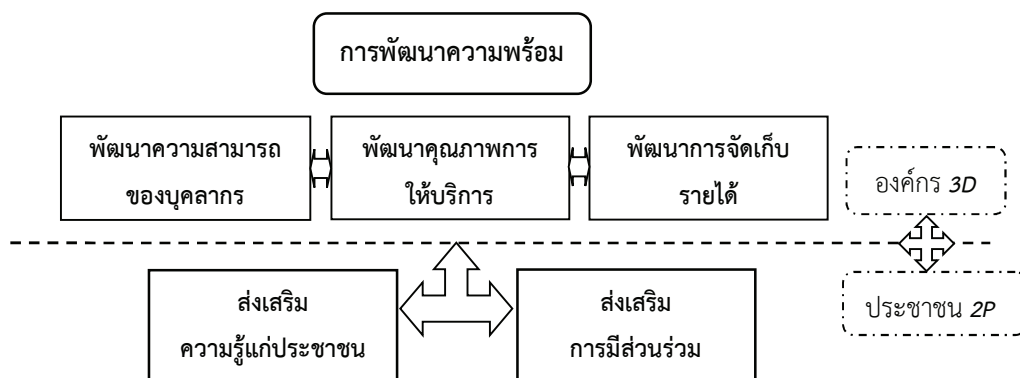
** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กรกับความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ประสิทธิภาพการบริหารองค์กรโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่ามากที่สุดคือ ด้านวัสดุและอุปกรณ์ รองลงมาคือ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านที่มีค่าต่ำที่สุดคือ ด้านการจัดการ ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลกับประสิทธิภาพการบริหารองค์กร มีค่าเท่ากับ .449** ซึ่งมีค่าเป็นบวก แสดงว่ามีความสัมพันธ์กันไปในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลด้านการจัดการปกครอง ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการจัดบริการสาธารณะ และด้านความสัมพันธ์กับชุมชน กับประสิทธิภาพการบริหารองค์กรมีค่าเป็นบวก แสดงว่ามีความสัมพันธ์กันไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยด้านที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุดคือ ความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลด้านการจัดบริการสาธารณะกับประสิทธิภาพการบริหารองค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. แนวทางการพัฒนาความพร้อมในการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบลอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนาความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

- 1) ส่งเสริมความรู้แก่ประชาชน โดยการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชนและสร้างความตระหนักให้กับประชาชนเรื่องบทบาทและหน้าที่ของพลเมือง การสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับผลดีและผลเสียในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล
- 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกระดับ โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาความร่วมมือ เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนความรู้กับประชาชน โดยเชื่อมโยงกิจกรรมการพัฒนากับวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น
- 3) พัฒนาความสามารถของบุคลากร ควรพัฒนาความสามารถของบุคลากร โดยจัดให้มีการอบรมและพัฒนาบุคลากรภายในหน่วยงาน และเพิ่มอัตรากำลังของบุคลากรให้เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่และรองรับภารกิจ เพื่อสร้างความพร้อมในการยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบล
- 4) พัฒนาคุณภาพการให้บริการ โดยการปรับทัศนคติในการทำงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่นให้เป็นมืออาชีพ พัฒนาระบบและกลไกการให้บริการอย่างชัดเจน โดยมีการประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งมีระบบบริหารจัดการธรรมาภิบาลที่ดี
- 5) พัฒนาการจัดเก็บรายได้ให้มีประสิทธิภาพ โดยการจัดทำแผนในการจัดเก็บรายได้ให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อรองรับภารกิจที่จะมีเพิ่มมากขึ้นเมื่อยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล

ภาพที่ 2 แนวทางการพัฒนาความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล แบบ 2P3D

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่ามีประเด็นสำคัญที่ต้องนำมาอภิปรายดังนี้

1. ความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์โดยภาพรวมมีความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ทั้งด้านงบประมาณ จำนวนประชากร ที่ตั้งของชุมชนมีการคมนาคมที่สะดวก สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีความเหมาะสม ตลอดจนประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติการจัดตั้งและเปลี่ยนแปลงฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจัดตั้งท้องถิ่นใดขึ้นเป็นเทศบาลไว้ 3 ประการ คือ รายได้ ประชากร และความเห็นชอบจากราษฎรในท้องถิ่นนั้น โดยความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจระดับปานกลาง รองลงมาคือ มีความรู้ความเข้าใจระดับสูง และมีความรู้ความเข้าใจระดับน้อย และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์มีความพร้อมในการยกฐานะ ระดับความพร้อมการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาพบว่า ด้านที่มีค่ามากที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วม รองลงมาคือ ด้านการจัดบริการสาธารณะ ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน และด้านที่มีค่าต่ำที่สุดคือ ด้านการจัดการปกครอง เนื่องจากการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลให้ประสบผลสำเร็จนั้นจำเป็นต้องมีประชาชนต้องมีส่วนร่วมและมีความรู้เกี่ยวกับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลจึงจะทำให้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงฐานะดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพไม่เกิดปัญหาตามมา สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา อินทนิลจิตจักษ์ (2558) ที่พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลลำพามีความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล โดยถือว่าผ่านเกณฑ์ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นประชากร รายได้ ที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดเก็บเอง บุคลากร รวมทั้งแนวเขตหรือที่ตั้ง และเมื่อพิจารณาความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพายเป็นเทศบาลตำบลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งในด้านการวางแผน ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี และด้านบริหารงานบุคคล และประชาชนในตำบลลำพามีความพร้อมต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพายเป็นระดับปานกลาง

สอดคล้องกับงานวิจัยของสุธาส์ สีเนหา (2552) ที่ได้ศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงตาลโดยภาพรวมแล้วมีความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ทั้งด้านงบประมาณ จำนวนประชากร สภาพทางเศรษฐกิจสังคม ที่ตั้ง ตลอดจนประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล เมื่อยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลแล้วจะทำให้ประสิทธิภาพในการบริหารงานของท้องถิ่นตำบลเวียงตาลมากขึ้น เนื่องจากมีงบประมาณในการบริหารงานมากขึ้น และองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงตาล มีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล รวมทั้งมีการจัดเวทีประชาคมในแต่ละหมู่บ้านเพื่อสำรวจเจตนาของประชาชน โดยถือเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการยกฐานะ ผลปรากฏว่าผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่ร้อยละ 96.17 เห็นด้วยกับการยกฐานะ

2. ความสัมพันธ์การบริหารองค์การกับความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ พบว่า

องค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์มีประสิทธิภาพการบริหารองค์การโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลกับประสิทธิภาพการบริหารองค์การโดยรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์กันไปในทิศทางเดียวกัน ด้านที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุดคือ ด้านการจัดบริการสาธารณะ กับประสิทธิภาพการบริหารองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทพร ใจชื่น และ อรนนท์ กลั่นทพฺระ (2558) ที่ศึกษาพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนและคณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ต่อการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโรงช้างขึ้นเป็นเทศบาลตำบลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ และรายได้ต่อเดือนไม่มีผลต่อระดับความคิดเห็นต่อการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโรงช้างขึ้นเป็นเทศบาลตำบล ส่วนของอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีผลต่อระดับความคิดเห็นต่อการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโรงช้างขึ้นเป็นเทศบาลตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นเป็นเทศบาลตำบลพบว่า มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนต่อการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโรงช้างขึ้นเป็นเทศบาลตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งในทำนองเดียวกับ สุนทรชัย ขอบยศ (2554) ที่ศึกษาพบว่าเทศบาลตำบลที่เปลี่ยนแปลงฐานะในระยะแรกต้องพบกับความท้าทายหลายประการ กล่าวคือใน มิติการเมืองท้องถิ่น มีการแข่งขันทางการเมืองของเทศบาลตำบลที่รุนแรงขึ้น ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มทางการเมืองของนักการเมืองในท้องถิ่นมากขึ้น อีกทั้งผู้นำท้องถิ่นที่จะมีความโดดเด่นมากขึ้น ส่วนมิติด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ยังจำกัดเฉพาะการเลือกตั้ง โดยรวมการมีส่วนร่วมก็ไม่ต่างจากเมื่อครั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนยังเชื่อมั่นในตัวผู้นำชุมชนอยู่มาก ส่วนมิติด้านการจัดบริการสาธารณะ นั้นบทบาทหน้าที่ของเทศบาลตำบลไม่ต่างจาก ขององค์การบริหารส่วนตำบลมากนัก แต่ที่กระทบโดยตรงคือ ปัญหาทางการคลังของเทศบาลตำบลซึ่งไม่ได้รับตามการประมาณการและมีผลต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบล สำหรับมิติด้านความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น ประเด็นที่ท้าทายด้านความร่วมมือระหว่างเทศบาลตำบลกับผู้นำท้องถิ่นและชุมชนในการพัฒนา และจะเกิดความท้าทายเรื่องความเป็นตัวแทนอันเนื่องมาจากการแบ่งเขตในการเลือกตั้งของเทศบาลตำบล ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลที่จะยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลควรมีการวางแผนดำเนินงานภายหลังการยกฐานะโดยเน้นการทำงานแบบเครือข่ายภายในพื้นที่มากขึ้นและสมาชิกสภาเทศบาลต้องทำหน้าที่เข้าถึงประชาชนในเขตพื้นที่มากขึ้น

3. แนวทางการพัฒนาความพร้อมในการยกฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบลอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

1) ส่งเสริมความรู้แก่ประชาชน เพื่อเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชนและสร้างความตระหนักให้กับประชาชนเรื่องบทบาทและหน้าที่ของพลเมือง การสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม และให้ความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธาส์ สีนหา (2552) ได้ศึกษาพบว่า ขั้นตอนของการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลนั้น เริ่มจากที่ประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีมติเห็นชอบการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล การชี้แจงทำความเข้าใจและให้ความรู้รวมทั้งการสำรวจเจตนาของประชาชน จากนั้นจึงเสนอข้อมูลเพื่อขอความเห็นชอบผ่านนายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด และกระทรวงมหาดไทย ตามลำดับ ส่วนปัญหาและอุปสรรคนั้นเกิดจากแนวเขตการปกครองที่มีการทับซ้อนไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง ควรสนับสนุนการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชน ตลอดจนสนับสนุนการมีส่วนร่วมมากขึ้นในทุกๆ โครงการ

2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกระดับ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาร่วมมือ เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนความรู้กับประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุธาส์ สีนหา (2552) ได้ศึกษาพบว่า ขั้นตอนของการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลนั้น เริ่มจากที่ประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีมติเห็นชอบการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล การชี้แจงทำความเข้าใจและให้ความรู้รวมทั้งการสำรวจเจตนาของประชาชน จากนั้นจึงเสนอข้อมูลเพื่อขอความเห็นชอบผ่านนายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด และกระทรวงมหาดไทย ตามลำดับ ดังนั้นจึงควรสนับสนุนการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชน ตลอดจนสนับสนุนการมีส่วนร่วมมากขึ้นในทุกๆ โครงการ

3) พัฒนาความสามารถของบุคลากร เพื่อพัฒนาความสามารถของบุคลากร โดยการอบรมและพัฒนาบุคลากร และเพิ่มอัตรากำลังให้เพียงพอกับการปฏิบัติหน้าที่และรองรับภารกิจ สอดคล้องกับ ปรีดา อำพิน (2553) ได้ศึกษาพบว่า การยกระดับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเหียงเป็นเทศบาลตำบลจะต้องพิจารณาจากหลักเกณฑ์การยกฐานะเป็นเทศบาล จะต้องจัดทำแผนเพื่อการเตรียมพร้อม อีกทั้งต้องทำความเข้าใจกับสมาชิกสภาท้องถิ่นและประชาชนให้เห็นถึงความแตกต่างและความเจริญก้าวหน้าของทั้งท้องถิ่นและตัวบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธาส์ สีนหา (2552) ได้ศึกษาพบว่า ขั้นตอนของการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลนั้น เริ่มจากที่ประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีมติเห็นชอบการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล มีปัญหาและอุปสรรคเกิดจากแนวเขตการปกครองที่มีการทับซ้อนไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง และควรมีการปรับปรุงด้านบุคลากร โดยจัดให้มีการอบรมและพัฒนาบุคลากรภายในหน่วยงาน เพื่อสร้างความพร้อมในการยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบล

4) พัฒนาคุณภาพการให้บริการ เพื่อเตรียมความพร้อมในการให้บริการโดยพัฒนาระบบและกลไกการให้บริการอย่างชัดเจน ประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งมีระบบการบริหารจัดการธรรมาภิบาลที่ดี สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฉัตรสุนัน พงษ์ภิญโญ และสิริพันธ์ พลรบ (2558) ที่ศึกษาแนวทางการปรับปรุงฐานะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น:กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปรับปรุงฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลมีสาเหตุมาจาก 1) การปรับปรุงฐานะการปกครอง

ทำให้ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลสูญเสียตำแหน่ง 2) ความสามารถทางการคลังและการจัดการรายได้ และ 3) ปัญหาประชากรในบางพื้นที่มีการเคลื่อนไหวประชากรมาก ทั้งนี้จึงควรให้มีการจัดทำมาตรการบังคับเพื่อให้ฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความเหมาะสม ทั้งขนาด ประชากร รายได้ โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด โดยนายอำเภอและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายโดยดำเนินการพัฒนาศักยภาพในการกำกับดูแลองค์การบริหารส่วนตำบล

5) พัฒนาการจัดเก็บรายได้ให้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงฐานะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นฐานในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล คือ การสำรวจความคิดเห็นของประชาชน เพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและเป็นการแสดงเจตนารมณ์ของประชาชนในพื้นที่ต่อการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดประชุมประชาคม เพื่อระดมความคิดเห็นของประชาชนว่ามีแนวทางหรือเหตุผลอะไรที่จะต้องเปลี่ยนแปลงฐานะ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็น และทำให้ประชาชนเข้าใจและยอมรับเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงควบคู่กับการพัฒนาองค์กรด้านบุคลากร และการให้บริการให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ แวฮามะ แวญนู (2556) ที่ได้ศึกษาพบว่า ข้อเสนอแนะให้องค์การบริหารส่วนตำบลสภา เพิ่มความรู้และสร้างความตระหนักให้กับประชาชนเรื่องบทบาทและหน้าที่ของพลเมือง สร้างอาคารสำนักงานเทศบาลตำบลใหม่ สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับผลดีและผลเสียในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ทำประชาพิจารณ์เพื่อสอบถามความต้องการของประชาชนเกี่ยวกับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้นควรเพิ่มอัตราค่าจ้างของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสภาให้เพียงพอกับการปฏิบัติหน้าที่ และรองรับภารกิจเมื่อมีการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลและควรมีการจัดทำแผนในการจัดเก็บรายได้ให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อรองรับภารกิจที่จะมีเพิ่มมากขึ้นเมื่อยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ระดับประเทศ รัฐบาลควรสนับสนุนการกระจายอำนาจทางการคลังสู่ท้องถิ่น ปรับบทบาทและภารกิจการบริหารท้องถิ่นให้ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อน เพื่อให้สามารถดำเนินการกิจในลักษณะที่สนับสนุนเชื่อมโยงกัน และประสานการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ควบคู่ไปกับการเร่งรัดถ่ายโอนภารกิจและงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น เอื้ออำนวยให้ท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะที่ได้มาตรฐาน และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ตามความจำเป็น และเหมาะสมกับศักยภาพของท้องถิ่น

ระดับจังหวัด ควรมีนโยบายในการกำหนดทิศทางการกิจการปกครองท้องถิ่นอย่างชัดเจน สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับอย่างเคร่งครัดให้มีความถูกต้อง เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพของหน่วยงานท้องถิ่นโดยเน้นการบริการที่มีคุณภาพ ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม รวมทั้งเสริมสร้างกลไกในการตรวจสอบโดยภาคประชาชนท้องถิ่น ควรมีนโยบายปลูกจิตสำนึกประชาชนใน

ท้องถิ่น เพื่อเป็นแกนหลักของการพัฒนาการโดยเข้ามามีส่วนร่วม ส่งเสริมบทบาทของประชาชนให้มีพลังที่เข้มแข็ง โดยมีการจัดทำกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ร่วมกันให้สามารถช่วยเหลือชุมชนของตนเองได้

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต้องส่งเสริมการให้บริการสาธารณะและการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส เป็นธรรม และตรวจสอบได้ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ มีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง โดยให้สามารถเข้าถึงข้อมูล และมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน การทำงาน และการบริการสาธารณะ รวมทั้งร่วมติดตามและตรวจสอบการดำเนินงาน ด้านการจัดการปกครอง ควรมีการจัดทำแผนในการพัฒนาท้องถิ่น มุ่งเน้นการให้บริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน รับผิดชอบต่อชุมชน และมีความโปร่งใสมากขึ้น และปรับระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีการให้ความรู้แก่ประชาชน อาจจะจัดในลักษณะ การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย แผ่นพับประชาสัมพันธ์ หรือการฝึกอบรม เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจในการพัฒนาท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาที่จัดทำไว้ ด้านการจัดบริการสาธารณะ ควรมีการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรในหน่วยงานอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะการเพิ่มความรู้ด้านบัญชีและภาษีอากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บรายได้ ควรมีมาตรการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรที่ทำงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ควรร่วมกับผู้นำชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น เน้นการส่งเสริมอาชีพ การจ้างงาน เพื่อสร้างหลักประกันด้านรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่ประชาชน รวมทั้งส่งเสริมสวัสดิการชุมชนแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

เอกสารอ้างอิง

- จิรศักดิ์ บางท่าไม้. (2556). การเตรียมความพร้อมการยกฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล กรณีศึกษาอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 8(1), 229-259.
- ฉัตรสมุน พงษ์ปิฎก และสิริพันธ์ พลรบ. (2558). แนวทางการปรับปรุงฐานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล. *วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข*, 1(3), 208-228.
- นันทพร ใจชื่น และ อรนนท์ กลิ่นทพระ (2558) การยกฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลท่าโรงช้าง อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ขึ้นเป็นเทศบาลตำบล: ศึกษาความคิดเห็นของประชาชน คณะผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 4(1), 116-125.
- ภิรมย์พร ไชยยนต์. (2557). *การกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น: ศึกษากรณีการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในระดับจังหวัด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปรีดา อำพิน. (2553). *ความคิดเห็นของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการยกระดับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเหียงเป็นเทศบาลตำบลหนองเหียง อำเภอพนมสนิม จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

- แวฮามะ แวญนุ. (2556). *ความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลสะกา อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุกัญญา อินทนิชชิตจ้อย. (2558). *ความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพญา อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ต่อการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สุธาศ์ สีเนหา. (2552). *ความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ต่อการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุนทรชัย ขอบยศ. (2554). *กระบวนการและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลในจังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Translated Thai References

- Aumpin, P. (2010). *Opinions of Local Administrative Organization Personnel in the Upgrading Nongheang Sub-District Administrative Organization to Nongheang Municipality, Panasnikom District, Chonburi Province*. Thesis for Master degree of Political Science, Burapha University. (In Thai)
- Bangthamai, J. (2013). *Preparation of Upgrading Sub-district Administration Organization to Sub-district Municipality: Case Study of Warinchamrap District, Ubon Ratchathani Province*. *Journal of Politics Administration and Law*, 8(1), 229-259. (In Thai)
- Chaiyon, P. (2014). *Decentralization to Local Administrative Agencies: A Case Study of Self-government Based Upon the Will of the People in the Provincial Level*. Thesis for Master degree of Law in Law, National Institute of Development Administration. (In Thai)
- Chopyot, S. (2011). *Process And Impact From Tambon Administrative Organization (TAO) To A Sub-District Municipality: A Case Study Of Sub-District Municipality in Khon Kaen Province*. Thesis for Master degree of Public Administration, National Institute of Development Administration. (In Thai)
- Intanachitjuie, S. (2015). *The Readiness of Lam Phaya Subdistrict Administrative Organization, Mueang District, Nakhon Pathom Province, towards the Enhancement to be the Subdistrict Municipality*. Thesis for Master degree of Public Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin. (In Thai)

- Jaichuen, N. & Gluntapura, O. (2015). The Upgrading of Tharongchang Subdistrict Administrative Organization, Phunphin, Surat Thani to Sub-district Municipality: A Study of the Opinion of People, Administrators and Staffs. *Journal of Interdisciplinary Research: Graduate Studies*, 4(1), 116-125. (In Thai)
- Prutipinyo, C. & Polrob, S. (2015) Improvement of Local Government Status: A Case Study of Tambon Administrative Organization. *Public Health & Health Laws Journal*, 1(3), 208-228. (In Thai)
- Srineha, S. (2009). *The Readiness of the Wiangtan Tambon Administrative Organization, Hangchat District, Lampang Province to be Upgraded to Tambon Municipality*. Thesis for Master degree of Political Science, Chiang Mai University. (In Thai)
- Waeyunu, W. (2013). *The Readiness to Upgrade from Sub-District Administrative Organization to be Municipal District. Case Study: The Sakam Sub-District Administrative Organization, Mayo District, Pattani Province*. Thesis for Master degree of Public Administration in Public Administration, Khon Kaen University. (In Thai)

The Construction of New Meaning of the Forest Area in Absolute Monarchy: A Case Study of Phayap Circle of Siam

Pinyapan Potjanalawan

Doctoral degree candidate of History, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, Thailand

Corresponding Author: warmraw@yahoo.com

Received: June 28, 2018

Revised: August 28, 2018

Accepted: October 1, 2018

Abstract

The current research aimed to explain the change of physical space and meaning of forest area in Phayap circle. The methodology employed in this research is a historical approach. This research found that the great change of forest area was the result of the production of colonial space by the Siamese government which was controlled by the state apparatus due to the forest concession given to the British private companies. Moreover, the forest area had changed from the mysterious area that was difficult to govern and not safe for living to the beautiful scenery and scenic bungalows of the Siamese elites and the westerners. Furthermore, some groups of monks played important role to shape the meaning of forest area, both local monks and monks who were sent by Siamese authority that made the forest area change dynamically.

Keywords: colonial project, production of colonial space, forest area, Phayap Circle, forestry, Buddhism

การสร้างความหมายใหม่ในเขตป่าเขาในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์: กรณีศึกษามณฑลพายัพของสยาม

ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ได้รับบทความ: 28 มิถุนายน 2561 ปรับปรุงแก้ไข: 28 สิงหาคม 2561 ตอปรับตีพิมพ์: 1 ตุลาคม 2561

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจะอธิบายความเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ทางกายภาพและการให้ความหมายของเขตป่าเขาในมณฑลพายัพ โดยใช้ระเบียบวิธีศึกษาด้วยแนวพินิจทางประวัติศาสตร์ผลการวิจัยพบว่า ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นผลมาจากการผลิตพื้นที่แบบอาณานิคมโดยรัฐบาลสยาม ด้วยการเข้าไปควบคุมทางตรงผ่านการการสร้างกลไกของรัฐผ่านการควบคุมกรรมสิทธิ์ในการสัมปทานป่าไม้กับบริษัททำไม้เอกชนที่ผู้ครองสัมปทานใหญ่คือ ชาวอังกฤษ นอกจากนั้นพื้นที่ป่าเขาก็ได้มีความหมายใหม่เพิ่มเติมขึ้นมาจากการที่เป็นเพียงพื้นที่ลี้ลับ รัฐเข้าไปไม่ถึง ไม่ปลอดภัยต่อการอยู่อาศัย กลายเป็นฉากทิวทัศน์อันสวยงามและเป็นที่ตากอากาศของชนชั้นนำสยามและชาวตะวันตก ในยามที่อากาศร้อนอบอ้าว ไม่เพียงเท่านั้น พระภิกษุบางกลุ่มก็มีบทบาทในการให้ความหมายในเขตป่าเขาทั้งในนามพระพื้นเมืองและพระที่ได้รับการมอบหมายอำนาจจากสยาม ทำให้พื้นที่ในเขตป่าเขามีพลวัตอย่างยิ่ง

คำสำคัญ: โครงการอาณานิคม การผลิตพื้นที่แบบอาณานิคม เขตป่าเขา มณฑลพายัพ การทำป่าไม้
พุทธศาสนา

บทนำ

เขตป่าเขา ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของสยามได้เปลี่ยนแปลงความหมายไปจากเดิมก่อนที่จะสยามจะเข้ามาจัดการนั้นเคยเป็นแหล่งของป่าที่อยู่ห่างไกลจากอำนาจรัฐ การหาผลประโยชน์มาจากการเก็บส่วยของป่าใน เวลาต่อมา เมื่อชาวตะวันตกเริ่มเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคและไม้สักกลายเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ การเปิดให้สัมปทานป่าไม้ก็เกิดขึ้นกระนั้นอำนาจในการจัดการเชิงพื้นที่ยังอยู่ในมือของเจ้าท้องถิ่นในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยา ตอนบน ภายใต้โมทัศน์เชิงพื้นที่แบบเดิมที่ไม่ตระหนักถึงปัญหาการจัดการพื้นที่ การกำหนดเขตด้วยเครื่องมือสมัยใหม่ รวมไปถึงระบบการจัดการเชิงเอกสารทำให้ในเวลาต่อมาเกิดปัญหาการให้สัมปทานที่ซ้ำซ้อนและเกิดเหตุฟ้องร้องจนทำให้รัฐบาลสยามเข้ามาแทรกแซง กล่าวได้ว่าป่าได้กลายเป็นแหล่งรายได้สำคัญจากการสัมปทานป่าไม้ทำให้พื้นที่ป่าไม้ รวมถึงกิจกรรมต่อเนื่องอื่นๆการเกิดขึ้นของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของสยามนั้นเกิดขึ้นในบรรยากาศของจักรวรรดินิยมโลก (Kesboonchoo, 2004) ดังที่ไซยนต์ รัชชกุลเสนอไว้ว่า สยามมีลักษณะเป็นเจ้าอาณานิคม (Rajchagool, 1994) การจัดการพื้นที่ป่าเขาที่บทความนี้ให้ความสนใจ จึงเป็นสิ่งที่ผู้เขียนถือว่าเป็นส่วนหนึ่งใน "โครงการอาณานิคม" (colonial project) กระบวนการนี้เรียกว่าเป็น "การผลิตพื้นที่แบบอาณานิคม" (production of colonial space) แบบหนึ่ง เมื่อรัฐบาลสยามเข้ามาถ่ายโอนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากเจ้านายท้องถิ่นมาสู่กรมป่าไม้ในทศวรรษ 2430 ทำให้พื้นที่ดังกล่าวที่เคยเป็นชายขอบถูกปกครองและควบคุมอย่างหลวมๆ เปลี่ยนไปสู่การถูกควบคุม ตรวจสอบ สอดส่องจากรัฐอย่างเคร่งครัดมากขึ้น ด้านหนึ่งก็เพื่อการจัดเก็บผลประโยชน์อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย อีกด้านหนึ่งก็เพื่อระมัดระวังรักษาความปลอดภัยและความมั่นคง สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยพื้นฐานการจัดการพื้นที่ทางกายภาพที่มีประสิทธิภาพด้วย ความเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าเขาได้มีบทบาทเพียงในเชิงเศรษฐกิจ แต่กลายเป็นพื้นที่อันน่าอภิรมย์ ป่าเขาที่ดูน่ากลัวเริ่มกลายเป็นดินแดนที่มีทิวทัศน์งดงามในสายตาการจ้องมองของชนชั้นนำสยาม และชาวตะวันตกจนกระทั่งมีการสร้างบ้านพักตากอากาศไว้ ยังมีอีกกระแสความเคลื่อนไหวหนึ่ง นั่นคือ กระบวนการฟื้นฟูพุทธสถานของพระศรีวิชัยในทศวรรษ 2460 ที่รื้อฟื้นความหมายวัดในเขตป่าเขาอย่างกว้างขวางใหญ่โต ตั้งแต่ในเมืองไปสู่เขตป่าเขาและดงดอย ขณะที่สยามเองก็ไม่ได้นิ่งนอนใจพยายามส่งพระที่มีบทบาทและเครือข่ายลูกศิษย์ในอีสานอย่างพระมัน ภูริทัตโตเข้ามาในมณฑลพายัพ เพื่อที่จะวางรากฐานการปกครองสงฆ์ในนามธรรมยุติกนิกาย

วัตถุประสงค์

เพื่อจะอธิบายความเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ทางกายภาพและการให้ความหมายของเขตป่าเขาในมณฑลพายัพ

การทบทวนวรรณกรรม

เมื่อก้าวถึงพื้นที่ป่าเขาและดงดอย หลีกเลียงมิได้ที่จะพูดถึงงาน *The Art of Not Being Governed: An Anarchist History of Upland Southeast Asia*(2009) ของ James C. Scott เขาให้ความสำคัญกับพื้นที่ที่เรียกว่า Zomia อันเป็นพื้นที่สูงตามกลุ่มเทือกเขาตอนเหนือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อาณาบริเวณกว้างขวางถึง 2.5 ล้านตารางกิโลเมตร อันเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมาก และยังมีกลุ่มภาษาพูดที่แตกต่างกัน

ถึง 5 กลุ่ม พื้นที่ดังกล่าวเป็นบริบทของการเกิดขึ้นของรัฐสมัยใหม่ในแถบนี้ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีความสูงและลาดชันทำให้การตั้งถิ่นฐานของผู้คนมีการกระจายตัว เมื่อเทียบกับการตั้งถิ่นฐานแถบลุ่มแม่น้ำ การนับถือศาสนาก็มีใช้ศาสนาवलชนอย่างพุทธหรือคริสต์ แต่เป็นนับถือผี ทำให้บริเวณนี้มีลักษณะที่เป็นพื้นที่ไร้รัฐ (stateless) อันเนื่องมาจากเป็นบริเวณที่พื้นที่รัฐยากที่จะเข้าไปทำการตรวจตรา สอดส่อง ตั้งกองทัพ ขนส่งสินค้า จัดการชลประทานมาก ดังนั้นงานนี้จึงวิพากษ์ไปที่การเขียนประวัติศาสตร์กระแสหลักในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่จำกัดอยู่ที่ศูนย์กลางอาณาจักร หรือดินแดนอาณานิคมที่ชาวตะวันตกเข้าไปพิชิต งานนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความเป็นสังคมอนาธิปไตยของพื้นที่ดังกล่าว แม้ว่าจะถูกวิพากษ์ว่า การศึกษาดังกล่าวใช้หลักฐานไม่เพียงพอ ไม่ได้ใช้งานศึกษาในระดับท้องถิ่น หรือการมองโดยยังไม่หลุดกรอบจากการมองว่า รัฐเป็นศูนย์กลางหรือการชี้ว่าการทำเกษตรบนที่สูงอาจไม่ได้ต้องการหลบหนีรัฐเท่ากับระบบและการปัจจัยการผลิตอันเป็นเหตุผลทางเศรษฐกิจมากกว่า (จักรกริช สังขมณี, 2554 : 181) กระนั้นแนวคิดพื้นที่สูงในฐานะหน่วยวิเคราะห์ได้ชี้ให้เห็นกรอบคิดที่เอื้อประโยชน์ต่อบทความนี้ในการพิจารณาพื้นที่ป่าเขาที่แตกต่างไปจากเดิมโดยเฉพาะเมื่อรัฐสยามมีนโยบายเข้าไปจัดการป่า

มักเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าผืนป่าเป็นทรัพยากรสำคัญที่สร้างรายได้ให้กับชนชั้นนำท้องถิ่น ทั้งยังเป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดข้อพิพาทในเรื่องการให้สัมปทานที่ทับซ้อนกัน รัฐบาลสยามจึงเข้าไปแทรกแซงในการจัดการพื้นที่ดังกล่าวโดยการจัดตั้งกรมป่าไม้ขึ้นที่เชียงใหม่ดังที่เห็นได้จากงาน *การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกิจการป่าไม้ทางภาคเหนือของไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2439 ถึง พ.ศ. 2475* (ขมัยโณม สุนทรสวัสดิ์, 2521) อย่างไรก็ตามงานนี้มุ่งเน้นที่จะชี้ให้เห็นถึงอุตสาหกรรมป่าไม้ที่เกิดขึ้น งานศึกษาเกี่ยวกับป่าไม้ล่าสุดของอานวยวิทย์ ธิติบดินทร์ *Control and Prosperity: The Teak Business in Siam 1880s–1932* (Thitibordin, 2016) แสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของกิจการป่าไม้ทั้งในระดับภาพใหญ่ที่นำมาซึ่งอำนาจการควบคุมดินแดนลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนบน และระดับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจที่ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของบริษัทภายในเขตเมืองทั้งยังเสนอว่ากิจการป่าไม้เป็นการลงทุนที่ต้องพึ่งพาแหล่งทุนขนาดใหญ่ที่ทำให้ นายทุนจีน หรือเจ้าท้องถิ่นไม่สามารถจะแข่งขันได้ในระยะยาว เม็ดเงินที่ไหลเวียนในเศรษฐกิจจำนวนมหาศาลที่ส่งผลต่อการใช้เงินรูปีหรือเงินแลกเปลี่ยนแพร่หลาย ดังที่ทราบกันว่าอุตสาหกรรมป่าไม้เป็นแหล่งทรัพยากรและผลประโยชน์ที่โยงใยทั้งเจ้านายท้องถิ่น รัฐบาลสยาม นักธุรกิจอังกฤษรวมไปถึงรัฐบาลอังกฤษที่ใช้สถานกงสุลเป็นกลไกในการควบคุมและดูแลผลประโยชน์ทั้งยังรวมไปถึงคนใต้บังคับอังกฤษ การจัดการพื้นที่อันละเอียดอ่อนดังกล่าวจึงต้องจัดการด้วยความระมัดระวัง อย่างไรก็ตามการศึกษาทำนองนี้เน้นไปที่กิจการป่าไม้ในฐานะความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจกว้างๆ มากกว่าจะชี้ไปที่การเปลี่ยนสถานภาพของพื้นที่ป่าดังที่บทความนี้ตั้งใจไว้

ส่วนงาน *Forest Monks and the Nation-State: An Anthropological and Historical Study in Northeastern Thailand* (Taylor, 1993) ได้ชี้ให้เห็นว่า พระสงฆ์มีบทบาทอย่างมากในการสร้างความเป็นรัฐ-ชาติขึ้นโดยยกตัวอย่างพระป่าที่มีบทบาทในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะเมื่อพระป่าสายพระมัน้ ภูริทัตโตได้กลายเป็นศูนย์กลางของการสร้างฐานที่มั่นสำคัญของสยามในเขตชายขอบผ่านพุทธศาสนานิกายธรรมยุตที่มีความแน่นแฟ้นกับชนชั้นนำของสยาม อาจกล่าวได้ว่าการเกิดขึ้นของพระป่าจึงมิได้เป็นไปตามจารีตพระในเขตอรัญญิกแต่เดิมเท่าใดนัก แต่เป็นการปรับแต่งทางการเมืองด้วยเครื่องมือทางศาสนาของรัฐ ดังนั้น

ในบทความนี้จึงตั้งคำถามต่อจาก Taylor ว่ากรณีดังกล่าวเกิดขึ้นในมณฑลพายัพในลักษณะเช่นไร สัมพันธ์กับการให้ความหมายของป่าที่นอกเหนือไปจากธุรกิจป่าไม้มากนักน้อยเพียงใด ในระยะเวลาดังกล่าวยังมีพระท้องถิ่นอีกรูปที่ได้รับความนิยมจากคนท้องถิ่นอย่างล้นหลามนั่นก็คือ พระศรีวิชัย แต่มีลักษณะในตรงกันข้ามกับพระมัน เนื่องจากเป็นพระสงฆ์ที่ได้รับการคาตโทษจากรัฐบาลสยามอันเนื่องมาจากการละเมิดกฎและความขัดแย้งกับพระสงฆ์ในท้องถิ่นที่กลายเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ มีงานศึกษาไม่น้อยที่ให้ความสำคัญกับพระศรีวิชัย เช่น *ครูบาศรีวิชัย "ตนบุญ" แห่งล้านนา (พ.ศ. 2421-2481)* (โสภา ชานะมูล, 2534) *The Saint with Indra's Sword: KhruubaaSrivichai and Buddhist Millenarianism in Northern Thailand* (Bowie, 2014)

กระนั้นก็ยังเป็นมุมมองที่ไม่ได้ให้ความสัมพันธ์กับเขตป่าเขาโดยตรงยกเว้นงาน *Khuba Movements and the Karen in Northern Thailand: Negotiating Sacred Space and Identity* (Buadaeng, 2002) ของขวัญชีวัน บัวแดงที่พูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระกับกะเหรี่ยงในสายสัมพันธ์กับพระที่เป็นชั้นลูกศิษย์ของพระศรีวิชัยซึ่งก็อยู่ในยุคหลังมาแล้ว ในบทความนี้มุ่งที่จะอภิปรายบทบาทของพระศรีวิชัยในเขตป่าเขา

ระเบียบวิธีการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยใช้แนวทางทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) โดยใช้หลักฐานขั้นต้นที่เป็นหนังสือโต้ตอบ ภาพถ่าย จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ พระนคร ราชกิจจานุเบกษา รวมไปถึง เอกสารชั้นรองอย่างงานวิจัย วิทยานิพนธ์และเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตของพื้นที่อันมีลักษณะเฉพาะของยุคสมัย นั่นคือ มิติของความเป็นอาณานิคมของมณฑลพายัพที่ถูกควบคุมผ่านความรู้/อำนาจ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ มิติดังกล่าวได้เสริมสร้างศักยภาพให้กับชนชั้นนำสยามในการควบคุมปริมาณผลประโยชน์ของราชอาณาจักรได้อย่างมีประสิทธิภาพในพื้นที่ได้ให้ความสำคัญกับการให้ผลิตสร้างและให้ความหมายใหม่แก่พื้นที่ป่าเขาและดงดอย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่ามี 2 ประเด็นที่แสดงถึงการให้ความหมายและความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเขตป่าเขาดังนี้

1. การให้ความหมายใหม่ของเขตป่าเขา

1.1 ป่าเขาในฐานะเขตอุตสาหกรรมป่าไม้และที่พักตากอากาศ

แต่เดิมนั้น เขตป่าเขาในมุมมองของคนในเขตเมืองแล้ว เต็มไปด้วยความอันตราย ทั้งจากไข้ป่า ภัยธรรมชาติ น้ำป่า ความลึกลับและภัยอันตรายจากสัตว์ร้าย ผีป่าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ป่าเขาที่เป็นดงดอยยังเป็นທີ່ประดิษฐานของศาสนสถานที่ถูกอธิบายด้วยตำนานและความเชื่อด้วยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติของท้องถิ่น ผสมผสานกับการเผยแพร่พุทธศาสนาอย่างตำนานพระเจ้าเลียบโลกที่แสดงถึงการเสด็จมาถึงของพระพุทธเจ้าในตำนาน เช่น วัดพระธาตุดอยสุเทพ ดอยหลวงเชียงดาว - ถ้ำเชียงดาว เชียงใหม่วัดพระธาตุดอยตุง เชียงราย วัดพระพุทธบาทตากผ้า ลำพูน, วัดม่อนพญาแช่ ลำปาง, วัดพระธาตุดอยน้อย น่าน เป็นต้น (สงวน โชติ

สุจริตน์, 2552 : 66-67, 567-566, 655-657) สำหรับรัฐแล้วพื้นที่ในป่ายังเป็นเขตที่รัฐเอื้ออำนาจเข้าไปไม่ถึง เป็นที่ชุมนุมของช่องโจร ผู้หลบหนีจากรัฐ แต่กระนั้นรัฐความพยายามหาผลประโยชน์จากป่าก็คือ การคุมผ่านส่วย ของป่าอันเป็นที่มาของสินค้า ด้วยอำนาจที่ไม่สามารถลงไปได้อย่างแท้จริง พื้นที่ป่ายังเป็นแหล่งลี้ภัยของไพร่ยาม ถูกเกณฑ์หรือสงคราม

ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ความหมายของพื้นที่ป่าในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนบนและใกล้เคียงก็ค่อยๆ เปลี่ยนความหมายไป ป่าไม้กลายเป็นเขตสัมปทานที่มีมูลค่าและผลประโยชน์มหาศาล เมื่อเทียบกับเขตชนบทแล้วที่ว่าการอำเภอก็ไม่สามารถควบคุมเขตป่าเขาได้ เนื่องจากข้อจำกัดของการเดินทางและเทคโนโลยีต่าง ๆ การตั้งกรมป่าไม้ขึ้นที่เชียงใหม่ในปลายทศวรรษ 2430 นอกจากจะเป็นการดึงอำนาจทางเศรษฐกิจออกจากเจ้านายท้องถิ่นแล้ว สยามยังได้อำนาจในการควบคุมพื้นที่ป่ามาอยู่ในมือด้วย แต่สยามควบคุมผ่านบริษัททำไม้ หรือผู้ได้รับสัมปทานป่าไม้ก็ทอด ปางไม้ ปางช้างของบริษัทต่าง ๆ กลายเป็นสถานีทางธุรกิจที่เรียกกันว่า "ตำบลป่า" การทำไม้ในเชิงอุตสาหกรรมที่ตอบโจทย์ทางธุรกิจจำเป็นต้องมีความแม่นยำในการคำนวณขนาดไม้และระบบการขนส่งที่แทบทั้งหมดจะพึ่งพิงการขนส่งทางลำน้ำ โดยจะอาศัยช้างเป็นพาหนะชักลากเพื่อนำไปสู่ลำน้ำต่างๆ ตำบลป่าจึงเชื่อมโยงกับเขตลุ่มน้ำและสถานีรับไม้ อันเป็นจุดหมายของการขนส่ง เส้นทางเหล่านี้จึงถูกเปลี่ยนความหมายจากพื้นที่ป่าแบบเดิมไป อำนาจการควบคุมของสยามจึงมีสิทธิ์ขาดในการอนุญาตสัมปทาน ดังที่พบว่า สยามควบคุมไม่ให้บริษัทของฝรั่งเศสได้สัมปทาน และไม่ให้มีการล่องซุงขนส่งไปยังลุ่มน้ำโขงอันเป็นเขตอิทธิพลของฝรั่งเศส บริษัทที่ได้รับสัมปทานจึงมีอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษเป็นหลัก ส่วนบริษัทขึ้นรองหรือผู้รับเข้าทำรายย่อยที่ได้รับสัมปทานก็มีคนหรือบริษัทในบังคับเดนมาร์ก ฮอลันดา อาจมีชาวจีนในบังคับสยามรวมถึงเจ้านายท้องถิ่นสอดแทรกอยู่บ้าง (ขมัยโถม สุนทรสวัสดิ์, 2521: 316-323)

ตัวอย่างของสัมปทานป่าไม้ที่อาจช่วยให้เห็นภาพก็คือ ในปี 2444 บริษัทบอมเบย์เบอร์มาได้รับสิทธิทำป่าไม้จำนวน 14 ตำบลจากเจ้าของเดิมที่เป็นผู้ทำไม้รายย่อยไม่ว่าจะเป็นเจ้านายท้องถิ่น หรือคนในบังคับอังกฤษ ทั้งในลุ่มน้ำสาละวิน ลุ่มน้ำปิงและลุ่มน้ำวังในเขตการปกครองของเชียงใหม่ ลำพูนและลำปางตามลำดับ สัญญาดังกล่าวมีระยะเวลากว่า 6 ปี ยังไม่นับบัญชีอื่นๆ อาจนับว่าเป็นเจ้าของสัมปทานป่าไม้รายใหญ่ที่สุดในขณะนั้น (ขมัยโถม สุนทรสวัสดิ์, อ้างแล้ว : 305) ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อปี 2452 กรมป่าไม้เริ่มใช้โครงการป่าไม้ระยะยาวโดยการให้สัมปทานรอบละ 15 ปีเป็นครั้งแรก ทำให้บริษัทป่าไม้ตะวันตกเข้าไปดำเนินการกิจการป่าไม้ได้อย่างกว้างขวางขึ้น สัมปทานครั้งนี้บริษัทตะวันตกได้สัมปทานมากถึง ร้อยละ 76.6 (พูนพร พูลทาจกร, 2530: 139) ขณะที่บริษัทบอร์เนียวมีบัญชีดำเนินการตั้งแต่ปี 2438-2471 ครอบคลุมทั้งในเขตลุ่มน้ำปิง, สาละวิน, วัง ที่อยู่ในเขตเชียงใหม่ ลำปางเชื่อมไปถึงเมืองตาก (ขมัยโถม สุนทรสวัสดิ์, อ้างแล้ว: 309-311) ดังนั้นในเขตป่าไม้สัมปทานจึงมีอาคารของบริษัททำไม้เหล่านี้ตั้งอยู่ จากข้อสังเกตของผู้มาตรวจราชการในปี 2465 พบที่พักของพวกป่าไม้ห้างบอมเบย์เบอร์มาบริเวณบริเวณบ้านแอ่น บ้านสบไฟ บ้านท่าเตือและบ้านของบริษัทบอร์เนียวเป็นเรือน 2 ชั้น มีมุขกลางหลังคามุงกระเบื้องบริเวณบ้านท่าพิมานแถบเขาเจ้าหลวงทุ่งจ๊ะ (พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ (ทอง จันทรางศุ), ม.ป.ป.: 66, 75) บริษัททำไม้ยังมีส่วนช่วยเหลือกิจการสยามในหลายกรณีเช่น บริษัทอีสต์เอเชียติก (เดนมาร์ก) ต้องจัดช้างเป็นพาหนะช่วยราชการในกองทัพ ตาก (ขมัยโถม สุนทรสวัสดิ์, อ้างแล้ว: 312-313) การเข้าไปทำไม้ยัง

มีประโยชน์ในฐานะที่ลดเหตุไฟป่า อันเนื่องจากไม้ที่ยืนต้นตายแห้งจะกลายเป็นเชื้อไฟป่าได้ บริษัททำไม้จึงใช้โอกาสซื้อไม้ที่แห้งตายเหล่านี้ทำการตัดและชักลากต่อไปตาก (ชัยโณม สุนทรสวัสดิ์, อ้างแล้ว: 315)

กระนั้นในเขตป่าไม้ก็ยังมียันตรรายแฝงอยู่ จากภัยอาชญากรรม เมื่อการทำไม้คือธุรกิจที่ทำรายได้สูงและมีเงินสะพัดอย่างมาก คดีที่กลุ่มกองโจรจะดักปล้นชิงเงินทองจึงมีอยู่เนือง ๆ เหตุร้ายหนึ่งที่ได้รับการบันทึกไว้ก็คือ อีแวน แพทริก มิลเลอร์ ชาวตะวันตก ถูกโจรปล้นและฆ่าตายก่อนวันคริสต์มาส ในภารกิจการขนส่งเงินค่าจ้างเพื่อนำไปจ่ายให้กับแรงงานทั้งหลายที่ป่าแม่หาด เมืองลี เขาถูกลอบโจมตีและเสียชีวิตในเดือนธันวาคม 2453 (กิตติชัย วัฒนานิก, 2558: 93-95) อาชญากรรมอีกประเภทก็คือ การลักขโมยช้างบริเวณปางช้าง (กิตติชัย วัฒนานิก, 2561 : 145-146) จนทำให้สยามต้องออก พระราชบัญญัติตามช้าง ร.ศ.127(พระราชบัญญัติตามช้าง รัตนโกสินทร์ ศก 127, ร.ศ.127, 17 มกราคม : 1226-1231) ประกาศใช้ในเขตมณฑลพายัพบริเวณเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอนให้ในปี 2454 (ประกาศใช้พระราชบัญญัติตามช้าง รัตนโกสินทร์ศก 130, ร.ศ. 131, 23 มิถุนายน: 107-108) ซึ่งนั่นหมายถึงเป็นจุดเสี่ยงที่ช้างหายและอาจถูกลักลอบนำออกไปยังชายแดนได้ เมื่อกล่าวถึงชายแดนแล้ว การตัดไม้สัมพันธกับระบบขนส่งที่ใช้น้ำเป็นช่องทางขนส่งสำคัญ เมื่อกล่าวถึงการขนส่งท่อนซุง ฝืนป่าบางแห่งที่มีข้อจำกัดเนื่องจากว่าลุ่มน้ำไม่ได้เชื่อมกับลุ่มน้ำเจ้าพระยา หรือสาละวินอันเป็นเขตอิทธิพลของอังกฤษ ลุ่มน้ำที่เชื่อมกับแม่น้ำโขงนั้นเป็นเขตอิทธิพลของฝรั่งเศส ทำให้เกิดการวางระบบขนส่งแบบใหม่ นั่นคือใช้ระบบรางในการขนส่งไปยังลุ่มน้ำเจ้าพระยาแทน ในที่นี้หมายถึง การที่บริษัทสยามฟอเรสต์เลือกใช้รถไฟเล็กขนส่งไม้จากป่าแม่จูนซึ่งตามภูมิศาสตร์แล้วจะไหลลงแม่น้ำอิงซึ่งเป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำโขงอีกทีหนึ่ง เริ่มสร้างทางรถไฟตั้งแต่ปี 2456 ตัดผ่านป่าเมืองปงอันเป็นเขตสัมปทานของบริษัทบอมเบย์เบอร์มา (กิตติชัย วัฒนานิก, 2558: 190-196) ลักษณะเช่นนี้จึงแสดงให้เห็นเขตป่าเองก็มีประเด็นการเมืองระหว่างประเทศข้องเกี่ยวอยู่ด้วย

ยุคของเจ้าอินทวิชยานนท์ ผู้ครองนครเชียงใหม่มีความสัมพันธ์กับเขตสัมปทานป่าไม้บริเวณแม่แจ่มมากขึ้นทำให้พระองค์ให้ความสนใจกับดอยหลวง หรืออีกชื่อว่าดอยอ่างกา มีเรื่องเล่าอยู่ 2 เรื่องเกี่ยวกับดอยอินทนนท์ นั่นคือ เมื่อครั้งพระราชชายาदारารัศมี พระธิดา ทรงแพ้พระครรภ์อยากเสวยงวงช้างป่า พระเจ้าอินทวิชยานนท์จึงส่งนายพรานไปล่าช้างป่า ณ เขิงลาดเขาดอยอ่างกาแล้วส่งเรือล่องไปยังกรุงเทพฯ เพื่อให้ได้เสวยในราวปี 2432 นอกจากนั้นยังพบว่า เนื่องจากตระหนักถึงความสำคัญดอยแห่งนี้ พระเจ้าอินทวิชยานนท์ยังบัญชาให้นำพระอัฐิส่วนหนึ่งไปบรรจุบนยอดดอยหากถึงแก่พิราลัยเพื่อให้ประชาชนและชาวเขาเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าแตะต้อง ดังนั้นหลังจากพิราลัย พระราชชายาदारารัศมีจึงแบ่งพระอัฐิมาบรรจุไว้ที่ดอยอ่างกา และได้ชื่อใหม่ว่าดอยอินทนนท์เพื่อเป็นอนุสรณ์ (กิตติพงษ์ สุชาติ และคณะ, 2521: 8) บางแห่งบันทึกว่าพระราชชายาदारารัศมีเป็นสตรีคนแรกๆที่เดินทางไปถึงยอดดอย ในปี 2468 หลังจากกลับจากการเดินทางไปแม่ฮ่องสอน (ยาดอยหลวงอินทนนท์, 2499, มิถุนายน อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ม.ป.ป.: 175, 190-191) คาดว่าเป็นครั้งที่ได้เริ่มบรรจุอัฐิและขนานนามชื่อดอยว่า ดอยอินทนนท์จะเห็นได้ว่าดอยแห่งนี้ได้รับความสำคัญมากขึ้นหลังจากที่การทำไม้เข้าไปเปิดทางให้เจ้านายท้องถิ่นได้รู้จักมากขึ้นกว่าเดิมจนมีความผูกพันกับดอยแห่งนี้ ต่างไปจากเดิมที่การให้ความหมายกับดอยที่สำคัญในเชียงใหม่อย่างดอยสุเทพและดอยหลวงเชียงดาวความสำคัญของดอยแห่งนี้สืบเนื่องมาจากเขตพื้นที่ป่าไม้ที่อำนาจรัฐและเจ้าท้องถิ่นเข้าไปสัมพันธ์ด้วยมากขึ้น เขตป่าเขาดอยจึงเปลี่ยนความหมายจากพื้นที่อันศักดิ์สิทธิ์มีลักษณะที่คลุมเครือ กลายเป็นพื้นที่ภูมิทัศน์ธรรมชาติที่สามารถตรวจสอบ

สำรวจทำความเข้าใจเพื่อปกครองจัดการและชื่นชมในความงามได้ ทั้งยังมีคุณค่าในลักษณะที่ต่างไปจากเดิมในอีกด้านพบว่า ป่าเขาในสายตาของชาวตะวันตกโดยเฉพาะในดินแดนที่สูงแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนบนเป็นทิวทัศน์ที่งดงามเหมาะแก่การจ้องมองและในบางบริเวณเหมาะจะเป็นพื้นที่พักตากอากาศซึ่งความนิยมดังกล่าวทำให้เกิดบ้านพักตากอากาศของนายห้างท่าไม้ ชนชั้นนำสยาม ชนชั้นนำท้องถิ่น กระทั่งมิชชันนารี

บริเวณดอยสุเทพยังเป็นที่ตั้งของบ้านพักตากอากาศของชนชั้นนำในยุคดังกล่าวด้วย มิชชันนารีกล่าวถึง "บ้านพักหนีร้อน" บนดอยสุเทพ ในทศวรรษ 2450 (ชาลี เอื้อโพธิ์, 2555: 231) บันทึกการตรวจราชการในปี 2465 ก็ยังบรรยายถึงสภาพบริเวณดอยสุเทพว่า "อากาศบนดอยสุเทพนี้ เขาว่าฤดูหนาวมาก ฤดูร้อนไม่สู้ร้อน เพราะประการนี้ผู้ที่มีกำลังวังชา ดังเช่นพระราชชายาและชาวต่างประเทศจึงมาสร้างบ้านพักบนนี้ สำหรับหลบร้อนจากในเมืองขึ้นมาพักในฤดูร้อน" (พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ (ทอง จันทรางศุ), อ้างแล้ว: 47) คำหนักของพระราชชายาดารารัศมีอยู่ก่อนถึงองค์พระธาตุดอยสุเทพ ลักษณะเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวตั้งอยู่ที่ไหล่เขา ข้างด้านหน้ามีเรือนกล้วยไม้ สลับไหล่เขาสร้างลานปลูกกุหลาบสีต่างๆ โดยต่อท่อน้ำมาจากน้ำตก ขณะที่ห่างไปไม่กี่กิโลเมตรมีตำหนักของหม่อมเจ้าบรมเทศสมัยที่ยังดำรงตำแหน่งอุปราชมณฑลพายัพที่มักจะมาประทับช่วงฤดูร้อนที่น่าสนใจคือเมื่อต้องการจะติดต่อราชการก็จะสั่งการทางโทรศัพท์ หากเป็นจริงตามบันทึกหมายถึงว่ามีการเดินสายโทรศัพท์ขึ้นมาด้วย ทิศตะวันออกของพระธาตุดอยสุเทพยังเป็นที่ตั้งของที่พักของเจ้าแก้ววรัญญู เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ หากเป็นเรือนไม้ขนาดย่อม และพบว่ายังมีเรือนชาวอเมริกันอยู่ด้วย (พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ (ทอง จันทรางศุ), อ้างแล้ว: 47) ขณะที่บ้านบนดอย เป็นบ้านพักของมิสเตอร์คิวิเปอล์ อยู่เลยวัดพระธาตุดอยสุเทพขึ้นไปอีก ปัจจุบันคือที่ตั้งของพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ ตำแหน่งสนามเทนนิส คือ ที่ตั้งของลานจอดเฮลิคอปเตอร์ (กิตติชัย วัฒนนิกร, 2558: 145-146)

ดอยสุเทพอยู่ไม่ไกลจากเขตตัวเมืองทำให้สะดวกต่อการเดินทางเพื่อพักผ่อนในช่วงอากาศที่เย็นจะทน นอกจากนั้นเรายังพบว่า ดอยขุนตาลที่สามารถเข้าถึงได้โดยรถไฟตั้งแต่ทศวรรษ 2460 ก็เป็นจุดหมายปลายทางของคนบางกลุ่ม ได้มีการสร้างพลับพลาที่พักของกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธินเมื่อปี 2460 (สำนักอุทยานแห่งชาติ, ม.ป.ป.) บันทึกของกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เมื่อเดินทางไปตรวจการสร้างสะพานและเส้นทางรถไฟ เมื่อเดือนมกราคม 2462 ให้ข้อมูลว่าการพักบนดอยขุนตาลเป็นที่นิยมของชาวต่างประเทศ ตอนแรกมีแต่พวกเยอรมัน พักหลังมีอังกฤษและอเมริกันไปพักปิ่นเขา ดากอากาศ (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2460, 4 สิงหาคม- 2468, 17 สิงหาคม) นั้นอาจรวมไปถึงมิชชันนารีอเมริกัน ดังที่เห็นได้จากการที่คริสตจักรที่ 1 เชียงใหม่ ครอบกรรมสิทธิ์บางส่วนบริเวณอุทยานแห่งชาติดอยขุนตาล (สำนักอุทยานแห่งชาติ, อ้างแล้ว) ขณะที่มิชชันนารีอเมริกันที่ลำปางได้บันทึกว่า ในช่วงฤดูร้อนพวกเขาจะไปพักยังที่พักบนภูเขาทิศตะวันออกที่จะใช้เดินทางไปเมืองแพร่ซึ่งน่าจะเป็นบริเวณดอยพระบาท (ลิลเลียน จอห์นสัน เคอร์ติส, 2546 : 162)

นอกจากสถานที่ปลายทางแล้ว ระหว่างทางทิวทัศน์ต่างๆ ในเขตป่าเขาก็ก็น่าอภิรมย์ เห็นได้ชัดจาก *ลิลิตพ่ายพ* โดยรัชกาลที่ 6 ขณะที่ประสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชในปี 2448 เสด็จผ่านแพร่ ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ในลักษณะคล้ายกับนิราศ งานชิ้นนี้ถูกตีความว่าเป็นงานเขียนแบบอาณานิคมที่ชี้ว่าเป็นกระบวนการสร้างอาณานิคมภายในเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสยาม ผ่านการบรรยายสภาพผู้คนและพื้นที่ในถิ่นทุรกันดารที่เป็นภาพตัดกันระหว่างความเจริญในเมืองหลวงและมณฑลพายัพอย่างชัดเจน (ธีรพัฒน์ พูลทอง,

2558: 115-138) แต่ในบทความนี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางพื้นที่ป่าเขาในฐานะที่เป็นฉากหลังและทิวทัศน์อันแปลกตาและน่าตื่นตาตื่นใจ ไม่ว่าจะเป็นการนั่งช้างข้ามแม่น้ำคูลบนทิวของชาวตะวันตก "จากแพร์ชบวนคชเต้าไต้ข้ามน้ำยม" (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2511: 36) สภาพอากาศที่หนาวเย็น "กลางคืนหิมะหยดย้อย ราวฝน ตกแอ" (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, อ้างแล้ว: 53) การเดินทางยังเต็มไปด้วยการบรรยายแบบจารีตที่รำพึงรำพันถึงนครรัก โดยอาศัยชื่อภูมิศาสตร์ประจำถิ่นมาผสมผสาน "แม่เมาะคิดเมาะเจ้าแจ่มศรี" (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, อ้างแล้ว: 38) "แม่สวยสรวยจักสู้ แม่สาว พิธา" (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, อ้างแล้ว: 62) รวมถึงการเน้นย้ำถึงเขตรอยต่อของเมืองต่างๆ เช่น บริเวณเขตแพร์-ลำปาง เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิต ผู้ครองนครลำปางได้มา "กัมเกศ เกล้าประณต" (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, อ้างแล้ว: 36) หรือจุดสำคัญทางประวัติศาสตร์ "ตอนบ่ายข้ามมาผ่าน แลเห็น ที่ตำรวจร้อยเอกราช เช่นม้วย" (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, อ้างแล้ว: 38) สอดคล้องกับการเสด็จมณฑลพายัพหลังเหตุการณ์กบฏไฉยเพียง 3 ปี ความหมายของป่าในฐานะทิวทัศน์จึงมีลักษณะที่ซับซ้อนในพระราชดำริของพระองค์นอกจากงานวรรณกรรมแล้ว ยังมีบันทึกที่ชื่นชมบรรยากาศและทิวทัศน์ไว้ด้วยเช่น กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน กล่าวถึงถนนทางไปยาว (ผ่านศาลาจำค่า) เมื่อทศวรรษ 2460 ว่า "ถนนซึ่งข้าพระพุทธเจ้าควบคุมอยู่ทั้งหมดในพระราชอาณาจักรสยามในเวลานี้ไม่มีถนนสายใดงามเท่าสายนี้ แม้แต่ถนนซึ่งเขาจากพัทลุงไปกันดังก็ยังไม่งามเท่านี้" (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2460, 4 -17 สิงหาคม 2468) ประเด็นนี้อาจทำให้เราหวัดถึงหน่ออ่อนสำนึกของความเป็นชาติที่เกิดขึ้นในหมู่ชนชั้นนำจากประสบการณ์การเปรียบเทียบพื้นที่ในอาณาเขตของตนปลายทศวรรษ 2460 บนเส้นทางลำปาง-เชียงใหม่ก็มีบันทึกว่าทางจากลำปางไปถึงแม่เมาะท่าสี่ "38 กิโลเมตร (950 เส้น)" การทางทำเรียบร้อยแล้ว ต่อจากนี้ไปเป็นทางกำลังทำ "บางแห่งแห่งเพนนำผาสูงชันงามน่าดูและงามตลอดไปจนถึงหลักกิโลเมตรที่ 52 จากลำปาง"แล้วว่าถนนขึ้นเขาว่า "งามน่าดู" แต่ทัศนยะของบันทึกนี้ต่างจากบันทึกก่อน กล่าวคือถ้า "เทียบด้วยทางจากพัทลุงไปตรัง" ถนนขึ้นเขาเหมือนจะสู้พัทลุงไปตรังไม่ได้ เพราะระหว่างทางมีน้ำไหลเคี้ยวคุ้ไปตลอด และต้นไม้ก็เขียวชะอุ่มกว่า (พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ (ทอง จันทรางศุ), อ้างแล้ว : 21-22) ไม่แน่ว่าอาจเป็นเพราะพื้นที่ป่าที่ลดลงจากการสัมปทาน หรือการสำรวจที่ละเอียดถี่ถ้วนมากขึ้นทำให้การกล่าวถึงทิวทัศน์ของพระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ในครั้งหลังไม่ประทับใจเท่ากับกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน

ลักษณะของป่าเขาในมณฑลพายัพที่รวมไปถึงภูมิศาสตร์ที่สูงชันล้อมรอบไปด้วยภูเขอันสลับซับซ้อนจึงมีความเปลี่ยนแปลงจากเดิมทั้งในแง่ของพื้นที่สัมปทานการทำไม้เชิงพาณิชย์ นอกจากนั้น ความหมายที่เปลี่ยนไปของป่าเขาที่กลายเป็นพื้นที่แห่งการพักผ่อนหย่อนใจเพื่อหลีกเลี่ยงอากาศร้อนอบอ้าว นำไปสู่การการก่อสร้างบ้านพักตากอากาศของชาวตะวันตกและชนชั้นนำ

1.2 เขตป่าเขากับการจาริกป่าของพระท้องถิ่น และอำนาจจากพระกรุงเทพฯ

คู่ขนานไปกับความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชนบทและป่าเขาจากปฏิบัติการของรัฐและชาวตะวันตกจะพบว่า ความเคลื่อนไหวในการฟื้นฟูและปฏิสังขรณ์พุทธสถานก็เป็นพลังระดับท้องถิ่นที่ไม่ควรละเลยไป ครุบาอาโนชัยธรรมจินดาณี พระสงฆ์ลำปางได้บันทึกว่า ได้มีส่วนในการบูรณะปฏิสังขรณ์พุทธสถานและปูชนียวัตถุอย่างเช่นพระพุทธรูปในเขตตัวเมืองลำปาง เขตขานเมือง ชนบท และเขตป่าเขา นั้นหมายถึงเขตต่างอำเภออย่างแจ้ห่ม เมืองลอง รวมไปถึงเขตอิทธิพลใกล้เคียงอย่างพะเยา ผลงานนับได้จำนวนมาก ระหว่างทศวรรษ 2400-

2440 (วีระศักดิ์ ของเดิม, 2558: 13-16, 145-152) อย่างไรก็ตาม ครูปาทานนี้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับรัฐบาลสยามจนถึงกับได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าคณะจังหวัดรูปแรก ผู้เขียนเห็นว่า การฟื้นฟูศาสนสถานมิได้เป็นกิจกรรมทางศาสนาที่เกิดขึ้นตามปกติ แต่มันเกิดขึ้นในบริบทที่มีความเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองมากระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการลงมือบูรณะศาสนสถานและศาสนวัตถุ ตลอดจนการบันทึกผลงานไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร วัดปงสนุกอันเป็นที่พำนักของครูปาทานโนชัยธรรมจินตามุนีที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำวังตอนเหนือ แม้จะอยู่ในเขตกำแพงเมือง แต่นับว่าอยู่ไม่ไกลจากชุมชนคริสเตียนอเมริกัน ได้แก่ คริสตจักรที่ 1 ลำปาง และโรงเรียนละคอนเกิร์ลสกูล รวมไปถึงโรงพยาบาลแวนแชนนัวร์ ซึ่งเหล่ามิชชันนารีอเมริกันได้มาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ทศวรรษ 2420 (อนิรุทธิ์ อินทิมา, 2543: 31, 39) มุมานะทำการเผยแพร่ศาสนาเชิงรุกที่ไม่ใช่อยู่นเฉยๆในตัวเมือง แต่ยังสามารถขยายอิทธิพลออกไปยังเขตชนบทอีกด้วยในฝั่งเดียวกันยังเป็นที่ตั้งของบริษัททำไม้และที่พักอาศัยของชาวตะวันตก รวมไปถึงคนในบังคับอังกฤษ แต่น่าสนใจที่บันทึกครูปาทานโนชัยธรรมจินตามุนี ไม่กล่าวถึงชาวตะวันตกเลยทั้งที่มีพื้นที่อยู่ใกล้กัน จะกล่าวถึงเพียง "ม่าน" หรือพม่าที่ทำการตัดไม้ที่ส่งผลกระทบให้เกิดความแห้งแล้ง (พระครูพุทธจริธรรมโสภิต, 2551: 14)

การบูรณะปฏิสังขรณ์ที่กล่าวมาเบื้องต้นยังถือว่ามิใช่ข้อจำกัดอยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ของลำปางเป็นหลัก เทียบมิได้เลยกับความกว้างขวางของพระศรีวิชัย หรือที่เรียกกันว่า ครูปาศรีวิชัยที่มีผลงานตั้งแต่ทศวรรษ 2460 ไปจนถึงอายุขัยเมื่อต้นทศวรรษ 2480 เจอนใจของพระศรีวิชัยนั้นต่างไปจากครูปาทานโนชัยธรรมจินตามุนีหลายประการ ตั้งแต่ความสัมพันธ์พื้นฐานที่มีความขัดแย้งกับรัฐ, การเติบโตจากพื้นที่ชายขอบอย่างวัดในอำเภอลี้ลำพูน, การได้รับความนิยมและศรัทธาอย่างล้นหลามจากหัวเมืองและคนในเขตชนบท, เทคโนโลยีการก่อสร้างที่ทำให้การบูรณะเป็นไปได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น และในยุคของพระศรีวิชัยนั้น การคมนาคมขนส่งนั้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าก่อนมาก ไม่ว่าจะเป็นการเดินรถไฟ หรือทางหลวงที่ขยายตัวขึ้นมากดังที่กล่าวไปแล้วในช่วงต้น หรืออาจกล่าวได้ว่าโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมในระดับหนึ่งในมณฑลพายัพ ทำให้พระศรีวิชัยมีความเป็นไปได้ในการเดินทางไกลได้ในระยะเวลาอันสั้นการสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพอันเป็นภารกิจใหญ่บ้านปลายชีวิตของพระศรีวิชัย น่าจะเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของยุคสมัยที่สื่อถึงการเดินทางของมวลชนที่สามารถเข้าถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพอันเป็นศาสนสถานสำคัญยิ่ง อาจนับเป็นจุดยอดสุด หลังจากທີ່พระศรีวิชัยเดินทางไปมีส่วนในการบูรณะศาสนสถานเกือบทั่วมณฑลพายัพ

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนโท) เจ้าอาวาสวัดบรมนิวาส เป็นพระเถระสำคัญที่มีบทบาทในการเผยแพร่พุทธศาสนาแบบสยาม พบว่าในช่วงปี 2465 ได้เดินทางไปถึงเมืองยอง และเชียงตุง ด้วยสายตาของพระสงฆ์แบบสยามและสำนักธรรมยุติกนิกายที่เน้นการรักษาพระวินัยเป็นอย่างยิ่งจึงมองพระสงฆ์ในเชียงตุงด้วยสายตาค่อนข้างเหยียดหยามนั่นคือ "พระสงฆ์สามเณรในประเทศนี้ปฏิบัติยังบกพร่องในทางวินัยมาก ไม่ใช่พระเจ๊กพระญวน เปนพระสำเร็จด้วยยุติตุดุตถกรรม แลรักษาปาฏิโมกขสังวรศีลด้วยกัน ควรจะแก้ไขให้เหมือนเขาอย่างประเทศพม่า ลังกา สยาม เขมร เขาเหล่านั้นทั้งนั้นที่อุจจาตมาก พระเณรไปทางใด สพายดาบ พกมีด กินอาหารไม่มีเวลา ให้วพระสวดมนต์ก็ไม่มีหลัก ใครได้อย่างใดก็ไหวไป สวดไปอย่างนั้น เหล่านี้เป็นตัว อย่างบ้านเมืองเนื่องกันกับนานาประเทศแล้วควรจะทรงดำริห์จัดให้ทันเขา จะได้เต็มเกณฑ์สาสนูปถัมภ์ จะเป็นพระราชกุศลอย่างสูงสุด" (เอนก นาวิกมูล, ม.ป.ป.) ต่อจากนั้น พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ได้มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานพุทธศาสนาแบบ

สยามนิกายธรรมยุติ ด้วยการเข้าไปปรับปรุงวัดเจติยหลวง อันเป็นวัดสำคัญอย่างยิ่งในอดีต คงเห็นว่าพระมณัฏฐ์ ฐิตะโศภโณในเขตอีสานน่าจะมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการบุกเบิกสร้างฐานอำนาจสงฆ์ของสยามฝ่ายธรรมยุตในเชียงใหม่ จึงได้ทาบทามให้มาเป็นเจ้าอาวาสที่นั่น (พระวิริยงค์ สิรินธโร, 2521: 86) ขณะเดียวกันในช่วงนั้นพระศรีวิชัยกำลังโด่งดังขึ้นมาและได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงในหมู่มหาชน

พระมณัฏฐ์ ฐิตะโศภโณเป็นเจ้าอาวาสที่วัดเจติยหลวง เชียงใหม่ เมื่อปี 2472 ด้วยคำเชื้อเชิญของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ด้วยเหตุผลว่า "เพราะพระทางภาคนี้ก่อนนั้น การฉันอาหารในเวลาวิกาลเขาไม่ถือว่าเป็นการผิดวินัย รู้สึกว่าวินัยจะหละหลวมมากในแถบนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะให้พระเถระผู้มั่นคงรอบคอบนานับถือ มาอยู่เพื่อให้เป็นประโยชน์จริงๆ" การมาอยู่เชียงใหม่มิได้มาในฐานะพระสงฆ์สามัญแต่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็น "พระครูฐานา" ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระสังฆราชเจ้าที่ "พระครูธรรมธร" และตั้งเป็นพระอุปฌาย์ (พระวิริยงค์ สิรินธโร, อ้างแล้ว : 87) แสดงเห็นถึงการมอบอำนาจรัฐให้อย่างเต็มที่ ยิ่งการเน้นความเป็นพระอุปฌาย์ก็หมายถึง อำนาจที่จะทำการอุปสมบทพระสงฆ์เพื่อขยายเครือข่ายพระธรรมยุตแบบสยามออกไป กรณีนี้เมื่อเทียบเคียงกับพระศรีวิชัยที่ถูกตั้งข้ออธิกรณ์เรื่องการให้การอุปสมบทโดยมิได้เป็นพระอุปฌาย์แล้วจะเห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม พระมณัฏฐ์ ฐิตะโศภโณหลังจากการเป็นเจ้าอาวาสหลังจากปฏิบัติหน้าที่ได้หนึ่งปี ด้วยอ้างว่า เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรม จากนั้นจึงออกจาริกธุดงค์ไปยังเขตป่าเขาและชนบทคือ เขตอำเภอพร้าว อำเภอเชียงดาว อำเภอเชียงดาว ดอยจอมแดง อำเภอแมริม บ้านโป่ง อำเภอสันป่าตอง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ และเขาหมูซอ อำเภอแม่สาย บ้านห้วยทราย อำเภอเวียงป่าเป้า พระธาตุจอมแจ้ง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายไปจนถึงปี 2482 (พระวิริยงค์ สิรินธโร, อ้างแล้ว: 86-131) แม้จะเล่าถึงการปลื้มใจ แต่ระหว่างการปฏิบัติก็มีชาวบ้านในเขตป่าเขาดงดอยนั้นคือ "ชาวเขา" เข้ามาดูแลช่วยเหลือ เช่นหาฟืนมา ก่อไฟผิงป้องกันหนาว ทำรั้วป้องกันสัตว์ร้าย (พระวิริยงค์ สิรินธโร, อ้างแล้ว: 93) ชาวบ้านอุปถัมภ์ด้วยการใส่บาตร (พระวิริยงค์ สิรินธโร, อ้างแล้ว: 97) ระหว่างที่จาริกเมื่อพบเห็นชาวบ้านที่ไม่ได้นับถือพุทธศาสนา หากนับถือ "ภูติผีปีศาจ" การเลี้ยงผี ซึ่งถือว่าเป็นมิชฌาภิบาลบางแห่งที่เห็นว่า "ตรงไหนมีต้นไม้ครึ้ม ๆ เขาก็ไปบูชากัน เห็นก้อนหินใหญ่ ๆ ก็ไปบูชากัน ถึงปีเซ่นวันเพ็ญเดือนสิบสอง เขาก็จะมีการเลี้ยงผีแล้วก็เซ่นสรวงบูชาทำกันอย่างเอิกเกริก เหมือนกับไม่ใช่ชาวพุทธ แต่เขาก็เป็นพุทธ... เรื่องนี้ก็แก้กันยาก เพราะคนยังมีจิตใจต่ำยังไม่เข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ซาบซึ้งจริงๆ แต่หากว่าเขาได้พัฒนาจิตใจขึ้นมาก สภาพจิตใจเขาก็อาจจะดีขึ้นจนถึงกับเลิกเชื่อถือภูติผีปีศาจก็เป็นได้" (พระวิริยงค์ สิรินธโร, อ้างแล้ว: 101) จากโลกทัศน์ของพระมณัฏฐ์ ฐิตะโศภโณของเขานำให้ชาวบ้านเหล่านั้นถูกทำให้เป็นอื่นในสายตาของพระสงฆ์ที่มาจากส่วนกลาง ในอีกด้านหนึ่งพระมณัฏฐ์ยังทำการเล่าเรื่องจากการรับรู้และปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านในสายตาของรัฐที่มีลักษณะเป็นข้อมูลด้านสังคมและการปกครองในหมู่บ้านห่างไกล ราวกับเป็นนักมานุษยวิทยา เช่น กรณีชาวเขาบางแห่งจะมีประเพณีทำบุญพิเศษถวายเข็มเย็บผ้าการระบูลักษณะอาคารบ้านเรือนที่ใช้ใบตองตึง มีการปกครองแบบหัวหน้าที่ไม่ได้มาจากการแต่งตั้งของรัฐบาล ที่มีรูปแบบการปกครองที่ต่างออกไป เช่น การจับขโมยและพิสูจน์ความจริงด้วยวิธีของพวกเขาเองอย่างการบวงสรวงเทวดา ผีป่า แล้วนำผู้ต้องหาพาพิสูจน์ด้วยการนำมือกดลงไปในบ้ำหลอมตะกั่ว แต่ไม่ให้จุ่มลงไป กะให้เหลือระยะไว้ หากผิดจริง ตะกั่วนั้นจะพุ่งมาสู่นิ้วมือผู้ต้องหา แต่หากไม่ผิดก็จะไม่เกิดอะไรขึ้น (พระวิริยงค์ สิรินธโร, อ้างแล้ว: 94) หรือการเล่าถึงบ้านโป่ง เขตสันป่าตอง

เชียงใหม่ที่เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กทำอาชีพพืชไร่ล้มลุก ปลูกฝือก-มัน-งา เพื่อนำไปขายในอำเภอในหมู่บ้านมีป่าไม้ยาง ไม้สัก (พระวิริยงค์ สิรินธโร, อ้างแล้ว: 100)

ช่วงเกือบทศวรรษ พระมันไผ่ได้อยู่เฉพาะในเขตป่าเขา แต่เข้ามาในเขตตัวเมืองเป็นครั้งคราว นั่นคือ วัดเจดีย์หลวงศูนย์กลางพระธรรมยุติกนิกายในมณฑลพายัพ ปี 2475 พระมันไผ่ได้กลับมาที่วัดเจดีย์หลวง สอนกัมมัญฐาน กล่าวกันว่ามีความเลื่อมใสกันมาก (พระวิริยงค์ สิรินธโร, อ้างแล้ว : 104) น่าสังเกตคือ ปีดังกล่าวคือช่วงที่มีการปฏิวัติสยาม คาดว่าคณะสงฆ์ธรรมยุติกเองน่าจะจับกระแสความเปลี่ยนแปลงนี้ได้ การดำรงอยู่ของพระมันไผ่ในมณฑลเป็นช่วงเวลาที่ยืดเยื้อที่โดดเด่นและมีสีสันของช่วงสิบปีสุดท้ายในชีวิตของพระศรีวิชัยในเขตมณฑลพายัพไปด้วย แต่ภาพลักษณ์ของพระมันไผ่นั้นจะมุ่งเน้นการจาริกอย่างโดดเดี่ยวเพื่อแสวงหาการบรรลุธรรมเฉพาะตนมากกว่าที่จะสร้างเครือข่ายการบูรณะก่อสร้างศาสนสถานแบบพระศรีวิชัย อีกทั้ง ปี 2471 เป็นช่วงที่พระศรีวิชัยได้มีบทบาทสำคัญในเขตเมืองเชียงใหม่แล้ว หลังจากบูรณะวัดพระสิงห์ที่อยู่ไม่ไกลจากวัดเจดีย์หลวง จนอีกไม่กี่ปีต่อมาก็ได้รับนิมนต์ให้ไปบูรณะวัดสวนดอกที่น่าสังเกตคือ หลังจากพระศรีวิชัยมรณภาพปลายปี 2481 ข้าบปีพระมันไผ่ก็สิ้นสุดภารกิจในดินแดนนี้และกลับไปอยู่ที่ดินแดนอีสาน (พระวิริยงค์ สิรินธโร, อ้างแล้ว: 131)

จะเห็นได้ว่าความเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ทางกายภาพและการให้ความหมายของเขตป่าเขาในมณฑลพายัพเห็นในด้านศาสนานี้การจาริกป่าของพระท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงปฏิบัติการเชิงอำนาจเหนือพื้นที่ป่าเขาที่ฝ่ายพระสงฆ์ท้องถิ่นยังสามารถยึดครองและสถาปนาความแข็งแกร่งได้อยู่ แม้จะมีความพยายามดูลอำนาจจากพระที่ถูกส่งมาจากกรุงเทพฯ ก็ตาม พระศรีวิชัยแสดงให้เห็นตัวตนของพลังท้องถิ่น ขณะที่พระมันไผ่แสดงให้เห็นถึงจาริตพระป่าสายธรรมยุติกนิกายที่ได้รับการให้คุณค่าเป็นอย่างสูงจากชนชั้นนำสยาม

2. ความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ

จากการเปลี่ยนความหมายป่าเขาไปจากเดิมทำให้ป่าเขาคลายความศักดิ์สิทธิ์แบบเดิมลง ในภาพรวมแล้วลักษณะทางกายภาพของเขตป่าเขาเปลี่ยนแปลงไป นั่นคือ การพยายามเข้าไปจัดการพื้นที่ป่าในฐานะที่เป็นเขตป่าไม้สัมปทานตามวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ กับการใช้เขตป่าเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยอย่างแรก การเข้าไปทำไม้ มีการเคลื่อนย้ายแรงงานและอุปกรณ์ทำไม้เข้าไปมีการจัดสร้างปางไม้เพื่อเก็บของและเป็นที่พักและอาจรวมถึงการสร้างบ้านพักไว้ด้วย การชักลากไม้จะใช้เส้นทางหลักก็คือ ลำน้ำที่ทำให้เกิดการล่องไปยังปากแม่น้ำทำให้ต้องมีการถางเส้นทางเพื่อขนส่ง ยังพบว่าบางแห่งมีการวางรางรถไฟเพื่อขนย้ายไม้สักไปยังพื้นที่รับน้ำอีกแห่งเขตปางไม้เช่นนี้มีเจ้าของคือบริษัทที่ลงทุนกิจการดังกล่าวซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวตะวันตก ดังนั้นนอกจากหมู่บ้านในเขตป่าเขาแต่เดิมแล้ว ปางไม้เหล่านี้ก็ได้เปลี่ยนสภาพภูมิทัศน์ของเขตป่าเขาโดยเฉพาะบริเวณที่เป็นดงไม้สักอันอุดมสมบูรณ์มาก่อน ความเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมอีกประการของเขตป่าก็คือ การสร้างบ้านพักของชนชั้นสูงและชาวต่างประเทศเมื่อความหมายของป่าเปลี่ยนเป็นสถานที่พักผ่อนตากอากาศและเขตหลบร้อนจากสภาพอากาศร้อนชื้นในเขตมณฑลพายัพ เห็นได้ชัดจากดอยสุเทพที่เป็นภูเขาสูงที่อยู่ใกล้ตัวเมืองอย่างมาก ได้กลายเป็นที่ตั้งของบ้านพักมิชชันนารีอเมริกัน เจ้านายท้องถิ่น รวมไปถึงชนชั้นนำสยามบางคนที่ย้ายมาประทับราชการ จากเดิมที่เป็นเพียงเส้นทางจาริกแสวงบุญไปยังพระธาตุดอยสุเทพ ซึ่งบ้านพักเหล่านี้กลายเป็นสัญลักษณ์ของการครอบครองพื้นที่ของป่อกษัตริย์ที่เริ่มเข้ามาแทนที่ดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์มาแต่เดิม

สรุปผลการวิจัย

บทความนี้ชี้ให้เห็นว่าอำนาจรัฐส่งผ่านมากับพื้นที่ให้สัมปทานป่าไม้และพื้นที่ทางศาสนา อยู่อย่างห่างๆ เนื่องด้วยข้อจำกัดทางด้านบุคลากร เทคโนโลยีการสื่อสารและการเดินทางที่มีประสิทธิภาพมากพอ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางพื้นที่ของเขตป่าเขาดังกล่าวจึงเป็นตัวแทนได้ดีถึงการจัดการพื้นที่กายภาพของสยามเหนือมณฑลพายัพ เช่นเดียวกับปฏิบัติการจากกลุ่มอื่นๆ ที่มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงในเขตป่าเขาอย่างเช่นพระสงฆ์และเหล่าศรัทธาอีกด้วย เขตป่าเขาดงดอยในมณฑลพายัพถือว่าเต็มไปด้วยความเคลื่อนไหวและความเปลี่ยนแปลงของผู้คนหลากหลายกลุ่มอันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความหมายของพื้นที่ชายขอบเหล่านี้ไปด้วย

อภิปรายผล

ความเปลี่ยนแปลงภายในเขตป่าเขาของมณฑลพายัพมิได้เกิดขึ้นด้วยกิจการป่าไม้อันเป็นประเด็นทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงไปถึงตลาดโลกและความมั่นคงทางการเมืองระหว่างประเทศดังที่งานศึกษาที่ผ่านมาอย่างงานของอำนาจวิทย์หรือขมัยโณเมเท่านั้นซึ่งการมองเช่นนั้นทำให้ภาพของเขตป่าเขาเป็นเพียงกลไกการผลิตของระบบทุนนิยม ทั้งที่ยังมีนัยของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่และความหมายด้านอื่นอีกในช่วงทศวรรษที่ 2440 เป็นต้นมาทั้งในด้านการกลายเป็นที่พักผ่อนชั่วคราว หรือการเข้าไปเสริมสร้างอำนาจและบารมีทางศาสนากลับมาอีกครั้งของพระท้องถิ่นซึ่งการศึกษาที่ผ่านมาด้านพระท้องถิ่นกับเขตป่าเขายังให้ความสำคัญกันน้อยมากในฐานะพื้นที่ เนื่องจากที่ผ่านมางานมักศึกษาไปที่ความขัดแย้งระหว่างพระผู้มีอิทธิพลอย่างพระศรีวิชัยกับรัฐบาลสยามมากกว่า เขตป่าเขาจึงเป็นสนามพลังทางการเมืองที่ทรงพลังอย่างยิ่งในมณฑลพายัพ แม้ว่าป่าเขาในมณฑลพายัพอาจไม่ได้มีลักษณะเป็น Zomia ในความหมายของสก๊อตที่เป็นพื้นที่ของการต่อต้านรัฐอย่างตรงไปตรงมาก็ตาม แต่มันเป็นพื้นที่ที่มีพลวัตที่มีปฏิบัติการจากหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลสยามบริษัททำไม้ เจ้านาย กระทั่งพระสงฆ์ท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กิตติชัย วัฒนานิก. (2558). *นายห้างป่าไม้ สิ้นชีวิตอดีตล้านนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: สันติภาพแพ็คพริ้นท์.
- _____. (2561). *นายห้างป่าไม้สี่แผ่นดิน*. เชียงใหม่: สันติภาพแพ็คพริ้นท์.
- กิตติพงษ์ สุชาติ และคณะ. (2521). *อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์*. กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์.
- จักรกริช สังขมณี. (2554). ศิลปวิถีของการไม่ถูกปกครอง: ประวัติศาสตร์อนาธิปไตยของคนไร้รัฐในเอเชียอาคเนย์. *เมืองโบราณ*, 37(1), 177-181
- ขมัยโณเม สุนทรสวัสดิ์. (2521). *การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกิจการป่าไม้ทางภาคเหนือของไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2439 ถึง พ.ศ. 2475*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาลี เอื้อโพธิ์. (2555). *ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างมิชชันนารีอเมริกันกับกลุ่มชนชั้นต่างๆ ในสังคมเชียงใหม่ พ.ศ. 2410-2484*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธีรพัฒน์ พูลทอง. (2558). วากรรมอาณาานิคมของสยามในลิลิตพายัพ. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 22(2), 115-138.

ประกาศใช้พระราชบัญญัติตามช้าง รัตนโกสินทร์ศก 130. (ร.ศ.131, 23 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 29, หน้า 107-108.

พระครูพุทธธรรมโสภิต. (2551). *ประวัติวัดปงสนุกเหนือและประวัติบันทึกครุบาอาโนชัยธรรมจินตามุนี*. (ม.ป.ท.)

พระวริยงค์ สิริธโร. (2521). *ประวัติพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระฉบับสมบูรณ์*. อนุสรณ์ในการฌาปนกิจศพ คุณย่าม้น บุญทิพย์กุล 15 มกราคม 2521 ณ เมรุวัดธรรมมงคล 101 สุขุมวิท พระโขนง กรุงเทพฯ.

พระราชบัญญัติตามช้าง รัตนโกสินทร์ศก 127. (ร.ศ.127, 17 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 25, หน้า 1226-1231.

พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ (ทอง จันทรางศุ). (ม.ป.ป.). *ระยะทางไปมณฑลพายัพ*, พระนคร: โรงพิมพ์โสภณ-พิพรรฒธนากร.

พูนพร พูลทาจกร. (2530). *การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในมณฑลพายัพหลังการตัดเส้นทางรถไฟสายเหนือ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2511). *ลิลิตพายัพ*. อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพนางอรุย์ เผื่อนปฐม (ณ เชียงใหม่) ณ เมรุวัดไตรมิตรวิทยาราม, 30 มีนาคม 2511.

ลิลเลียน จอห์นสัน เคอร์ติส. (2546). *ชาวลาวทางตอนเหนือของประเทศไทย ตอนที่ 2*, (ชาร์ตัน สิงห์เทศากุล, แปล). กรุงเทพฯ : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

วีระศักดิ์ ของเดิม. (2558). *ศาสตร์: ปีสครุบาอาโนชัยธรรมจินตามุนี*. ลำปาง: สำนักศิลปและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

โสภา ชานะมูล. (2534). *ครุบาศรีวิชัย "ตนบุญ" แห่งล้านนา (พ.ศ. 2421-2481)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *ผลงานเชิดชูเกียรตินายไกรศรี นิมนานเหมินท์ นักประวัติศาสตร์ล้านนาไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2460, 4 สิงหาคม- 2468, 17 สิงหาคม). ร.6 คค. 5.3/8 กรมขุนกำแพงเพชรเสด็จตรวจทางรถไฟสายเหนือและสายตะวันออกเฉียงเหนือ (โคราช-อุบล).

สำนักอุทยานแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *ดอยขุนตาล (Doi Khun Tan)*. ค้นเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2561, จาก

http://park.dnp.go.th/visitor/nationparkshow.php?PTA_CODE=1009

สงวน โชติสุขรัตน์. (2552). *ตำนานเมืองเหนือ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: ศรีปัญญา.

อนิรุทธิ์ อินทิมา. (2543). *คริสต์จักรที่ 1 ลำปาง ค.ศ.1880-2000, 120 ปี โมทนาพระคุณเจ้า*. ลำปาง: จิตวัฒนาการพิมพ์ลำปาง.

เอนก นาวิกมูล. (ม.ป.ป.). *พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันท-จันทร์) ผู้บูรณะวัดบรมนิวาส (4)*. ค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2561, จาก http://www.dharma-gateway.com/monk/monk_biography/lp-chan_sirichanto/lp-chan-sirichanto-hist-02-05.htm

- Bowie, K. (2014). The Saint with Indra's Sword: Khruubaa Srivichai and Buddhist Millenarianism in Northern Thailand. *Comparative Studies in Society and History*, 56(3), 681 – 713.
- Buadaeng, K. (2002). Khuba Movements and the Karen in Northern Thailand: Negotiating Sacred Space and Identity, Paper presented at the international workshop on *the Cultural Diversity and Conservation in the Making of Mainland Southeast Asia and Southwestern China: Regional Dynamics in the Past and Present*, Luang Prabang, Lao P.D.R., 14-21 February 2002.
- Kesboonchoo, K., (2004). *The Rise and decline of Thai absolutism*, London; New York: Routledge.
- Rajchagool, C. (1994). *The Rise and fall of the Thai absolute monarchy: foundations of the modern Thai state from feudalism to peripheral capitalism*. Bangkok: White Lotus.
- Scott, C. (2009). *The Art of Not Being Governed: An Anarchist History of Upland Southeast Asia*. New Haven: Yale University Press.
- Taylor, J. (1993). *Forest Monks and the Nation-State: An Anthropological and Historical Study in Northeastern Thailand*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Thitibordin, A. (2016). *Control and Prosperity: The Teak Business in Siam 1880s–1932*, Thesis for Doctor of Philosophy in History (Southeast Asian History), Faculty of Humanities, University of Hamburg.

Translated Thai Reference

- Act of finding elephants in 1908. (1908, January 17th). *Royal Gazette*, Volume 25. (In Thai)
- Announcement to activate Act of finding elephants in 1911. (1911, June 23rd). *Royal Gazette*, Volume 29. (In Thai)
- Aurpibul, C. (2012). *American missionaries' power relations to the various classes in Chiang Mai, 1867-1941*. Thesis for Master degree of Arts in History, Chiang Mai University. (In Thai)
- Chanamool, S. (1991). *Kruba Srivichai, a Saint of Lanna (1878-1928)*. Thesis for Master degree of Arts in History, Faculty of Arts, Thammasat University. (In Thai)
- Chotesukarat, S. (2009). *Legend of the North*. (4thed). Nonthaburi: Sripanya. (In Thai)
- Curtis, L. (2003). *The Laos of North Siam Part 2*, Singhadechakul, C. translated. Bangkok: Division of literature and history, The Fine Arts Department. (In Thai)
- Intima.A. (2000). *The First Church of Lampang 1880-2000 A.C., 120th Anniversary Rejoiced in God*. Lampang: Chitwattana printing. (In Thai)
- Khongderm, W. (2015). *Khruaba Anochai Dhammachinda Munee' records*. Lampang: Art and culture bureau, Lampang Rajabhat University. (In Thai)

- King Vajiravudh. (1968). *Lilit Phayap*. Memorial in Funeral of Urai Phuanpathom (Na Chiang Mai) at Wat Traimitr Wittayaramon on 30th March 1968. (In Thai)
- National Archives of Thailand. (1917, August 4– 17, 1925). *R6 KK.5.3/8*. KromKhunKampangphet surveyed the northern and north-eastern railway line (Korat-Ubon) (In Thai)
- National Park. (n.d.). *Khun Tan Mountain (DoiKhun Tan)*. Retrieved on February 6, 2018, from http://park.dnp.go.th/visitor/nationparkshow.php?PTA_CODE=1009 (In Thai)
- Nawikamul, A. (n.d.). PhraUbalikhunupamajarn, the Restorer of Wat Baromniwat (4). Retrieved May 30, 2018, from http://www.dharma-gateway.com/monk/monk_biography/lp-chan_sirichanto/lp-chan-sirichanto-hist-02-05.htm (In Thai)
- PhraWiriyangSirindaro. (1978). *Biology of Phra Ajarn Mun Puritattathera completed volume*. Memorial in Funeral of Mun Boontheekul January 15th 1978 at Wat Dhammonkol 101 Sukhumvit Phrakanong Bangkok. (In Thai)
- Phraya Suntorntepkijjarak. (n.d.). *The Way to Payap Circle*. Bangkok: Soponpipattanakorn. (In Thai)
- PhrakruBuddhidhamsopit. (2008). *History of Wat Pong SanookNua and Biography of Khruba Anochai Dhammachinda Munee and his records*. [n.p.] (In Thai)
- Poolthong, T. (2015). "Siamese Colonial Discourse in Lilit Payap". *Humanities Journal*, 22(2), 115-138. (In Thai)
- Poonthachak, P. (1987). *Economic Changes in Monthon Pha-Yap After the Construction of the Northern Railway, 1921-1981*, Thesis for Master degree of Arts in History, Faculty of Arts, Silpakorn University. (In Thai)
- Sangkamanee, J. (2011). The Art of Not Being Governed: History of Anarchy of stateless person in Southeast Asia. *Muangboran Journal*, 37(1), 177-181. (In Thai)
- Soontornsawat, C. (1978). *A Historical study of forestry in Northern Thailand from 1896 to 1932*. Thesis for Master degree of Arts in History, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Suchart, K. et al. (1978). *Intanon National Park*. Bangkok: Aksornsampan. (In Thai)
- The board of national culture (n.d.). *The work of Kraisri Nimmanhemind, a historian of Lanna*. Bangkok: The board of national culture. (In Thai)
- Wattananikorn, K. (2015). *Foresters in Four reigns*. Chiang Mai: Santiparb Pact Print. (In Thai)
- _____. (2018). *Foresters, the colorful life of Lanna*. (2nd ed). Chiang Mai: Santiparb Pact Print. (In Thai)

The Temple's management for promotion of Buddhist tourism in Lamphun Province

Phra-athikarn Charan Abhinando (Singnoi)

Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author: Charan_549@hotmail.com

Received: June 28, 2018

Revised: February 20, 2019

Accepted: March 1, 2018

Abstract

The objectives of this research were to study and analyze the temple's management in Lamphun province. This research was participatory action research. The samples for data collection were abbot, representative of local government organization, the president of the Cultural Council and school administrators. The study revealed that the temple's management has developed in order to respond the Buddhist tourism for being a source of local wisdom and local identity. For the SWOT analysis, it was found that the strength of the temple was its beautiful architecture and cultural and Buddhist capital. For the weaknesses, the temple was in lack of service personnel and systematic data collection. In terms of opportunity, the 6 temples were financially supported for Buddhist tourism promotion. In terms of threat, the lack of budget for advertisement and public relations and the lack of tour guide personnel for the temple Buddhist tourism.

Keywords: Lamphun Province, Promotion of Buddhist Tourism, The temple's management

การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน

พระอธิการจรัส อภินนโท (สิงห์น้อย)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ได้รับบทความ: 1 พฤศจิกายน 2561 **ปรับปรุงแก้ไข:** 20 กุมภาพันธ์ 2562 **ตอบรับตีพิมพ์:** 1 มีนาคม 2562

Corresponding Author: Charan_549@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการบริหารจัดการวัดในจังหวัดลำพูน และวิเคราะห์การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประธานสภาวัฒนธรรม ผู้บริหารโรงเรียน และนักวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการวัดในจังหวัดลำพูนได้ดำเนินการพัฒนาให้วัดในพื้นที่เป้าหมายสนองความต้องการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและอัตลักษณ์ของท้องถิ่น การวิเคราะห์ SWOT พบว่า จุดแข็ง คือ มีสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมที่สวยงาม มีทุนทางวัฒนธรรมและทางพุทธศาสนา จุดอ่อน คือ ขาดบุคลากรที่ให้บริการ และการจัดเก็บข้อมูลยังไม่เป็นระบบ โอกาส คือ วัด วิทยาลัยทั้ง 6 วัดในจังหวัดลำพูน ให้การสนับสนุนงบประมาณบางส่วน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน อุปสรรค คือ ขาดงบประมาณในการตลาดและประชาสัมพันธ์ระบบการบริหารจัดการวัด ยังไม่มีคณะบุคลากรให้บริการนำชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: จังหวัดลำพูน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ การบริหารจัดการวัด

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (วัฒนธรรม) หรือการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Tourism) กลายเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก จากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ในขณะนี้ โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษกับวัด แหล่งโบราณสถาน และสถานที่ปฏิบัติธรรม เนื่องจากวัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทย ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นไปตามคติความเชื่อ ที่ถือว่าการได้มาสักการะ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญ บริจาคทาน ปฏิบัติบูชา จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิต และครอบครัวของผู้ ที่ได้ไปสักการะขอพร และยังสามารถสร้างเสริมกำลังใจให้เกิดขึ้น ทำให้จิตใจผ่องใส วัดจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทหนึ่ง คือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประเภทที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่มีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยว ที่มนุษย์สร้างขึ้นประเภทอื่น เนื่องจากมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงความผูกพันทางจิตใจ ต่อชนรุ่นหลัง ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์จำนวนมาก กระจายอยู่ตามภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย และมีความเป็นเอกลักษณ์ ทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดดึงดูดที่สำคัญ ในด้านการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่มุ่งหวังที่จะได้รับความเพลิดเพลิน และได้บุญกุศลไปพร้อมกัน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2544)

การบริหารจัดการด้านแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา และมรดกวัฒนธรรมควรเป็นเรื่องที่มีหลักประสมประสานกันหลายรูปแบบ รวมทั้งการบริหารทางธุรกิจ การจัดการรักษาศาสนสถาน ที่ซึ่งเป็นมรดก การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อุตสาหกรรมด้านขนส่ง โบราณคดี พิพิธภัณฑสถาน ที่มองเห็นสัมผัสได้ และผลผลิตต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม การจัดการท่องเที่ยวในวัด แม้กระทั่งในพระอารามหลวงยังมีข้อจำกัดอยู่มากพอสมควร ทั้งด้านกายภาพ ด้านนโยบาย และด้านการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือ ทัวริสั่มไหว้พระทำบุญ ณ วัดสำคัญต่าง ๆ นับเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยว ในกลุ่มความสนใจพิเศษ ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในประเทศไทยทั้งนี้เพราะตามคติความเชื่อที่ถือว่า การได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญ บริจาคทาน จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และสร้างจิตใจที่ผ่องใส มาสู่ผู้ปฏิบัติมันเอง โดยจะเห็นได้ว่า “วัด” เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สะท้อนอารยธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่น อันเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การศึกษา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชน และการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอีกด้วย นอกจากวัดจะจัดว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทหนึ่งแล้ววัดยังเป็นสถานที่ทำบุญในโอกาสต่าง ๆ ทั้งงานทำบุญที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยตรงและงานมงคล และงานอวมงคลของชาวบ้าน หรืออาจเรียกได้ว่าวัด มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยเนื่องจากวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (Pinyonattthagarn, 2018) สร้างวัฒนธรรมแห่งสันติสุขเพราะการแบ่งปันผลผลิตหรือปัจจัย 4 ตามความจำเป็น และอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นบนฐานของการเคารพ และการให้เกียรติแก่กันและกันแม้ว่าจะไม่รู้จักกันมาก่อนก็ตาม (พระครูปริยัตริตนาณยุต และ อุทัย สติมัน, 2560)

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมให้กับประเทศเป็นอย่างมาก ถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อโอกาสการพัฒนาประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งนำมาสู่การสร้างอาชีพ การจ้างงานทั้งในภาคการท่องเที่ยวโดยตรง และการ

จ้างงานในภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องตามมา เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน และท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งในภาพรวมแล้วจะนำไปสู่การสร้างเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ เมื่อกิจกรรมทางประเพณีกลายเป็นวัตถุดิบในการท่องเที่ยว รูปแบบของกิจกรรมตามแบบเดิมของท้องถิ่น มักจะถูกปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้เกิดความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมประเพณีมีไม่เพียงชาวบ้านหรือคนในชุมชนเท่านั้น หากแต่มีหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เข้ามาร่วมด้วย (หยีฟาง แซ่ฟาง, 2559) ซึ่งการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเชิงพุทธศาสนานั้น ถือเป็นการท่องเที่ยว เพื่อการชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรมด้านศาสนา การท่องเที่ยววัด ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และสถานที่สำคัญ ทางพระพุทธศาสนา (Phrachayanuntamunee, 2017) ทั้งโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์อีกมากมายที่รอการศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะวัตถุโบราณที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมทั้งการเข้าใจถึงคุณค่าของแหล่งโบราณสถานที่ถูกประชาชนรุกรานพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งทำมาหากิน จึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการเก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์เหล่านั้นก่อนที่จะถูกทำลาย (พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, 2560)

วัดในจังหวัดลำพูนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เพราะมีพุทธศิลป์เป็นแหล่งจูงใจ พุทธศิลป์เป็นทัศนูปกรณ์ในการสอนธรรมะได้อย่างยอดเยี่ยม ฉะนั้น เมื่อศึกษาความหมายของพุทธศิลป์ให้ลึกซึ้งลงไปแล้ว จะเห็นว่าเป็นเรื่องของธรรมะทั้งสิ้น จึงเห็นว่าการอนุรักษ์ไว้นั้นมีคุณค่าทางการดำรงพระพุทธศาสนาไว้ และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย และยังเป็นแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของชาติดีขึ้นได้ ฉะนั้นวัดจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่า เพราะเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรม มีทรัพยากรทางกายภาพทรัพยากรทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมเพียงแต่จะถ่ายทอดออกไปได้อย่างไร ถ้าเราไปแยกส่วน ไม่ได้มองอย่างต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผล เราจะทำได้เพียงแค่มาวัดเพื่อถ่ายรูปสวยงาม ชาวต่างชาติจำนวนมากที่มีพื้นฐานศาสนาและวัฒนธรรมต่างก็มาเพียงแค่อารูป บางครั้งก็มาทำกริยาที่ไม่เหมาะสม คนไทยบางกลุ่มมาก็ไม่ได้สร้างเสริมปัญญา ส่วนหนึ่งอาจจะเพราะวัดไม่ได้แสดงบทบาทอย่างชัดเจนว่าจะพัฒนาสังคมทั้งที่บทบาทของวัดสามารถสนองประโยชน์ได้ทั้ง 2 ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านการนำรายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัด ทำนุบำรุงท้องถิ่นจังหวัดและประเทศโดยรวม ศาสนาศูนย์กลางของการตั้งชุมชน (Phra Somphop Nasing, 2013)

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาในหัวข้อ “การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน” เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดในจังหวัดลำพูน โดยเลือกศึกษาเฉพาะวัดที่มีศักยภาพทางการแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ของจังหวัด มีสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ และเป็นแหล่งรวมจิตใจของชาวจังหวัดลำพูน รวมถึงยังตั้งอยู่ในชุมชนแหล่งการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัด ดังนั้นเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของจังหวัด ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาศักยภาพวัดดังกล่าว ทั้ง 6 วัดนี้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้เสนอต่อทางวัด เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีคุณภาพและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาการบริหารจัดการวัดในจังหวัดลำพูน และวิเคราะห์การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการวัดในจังหวัดลำพูน และวิเคราะห์การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การท่องเที่ยวเชิงพุทธ และ อัตลักษณ์ของท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงพุทธ และ อัตลักษณ์ของท้องถิ่นรูปแบบของกิจกรรมตามแบบเดิมของท้องถิ่น มักจะถูกปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้เกิดความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ทำให้ผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมประเพณีมิใช่มีเพียงชาวบ้านหรือคนในชุมชนเท่านั้น หากแต่มีหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เข้ามาร่วมด้วย (หยี พาง แซ่พาง, 2559) บทบาทของวัดสามารถสนองประโยชน์ได้ทั้ง 2 ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านการนำรายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัด ทำนุบำรุงท้องถิ่น จังหวัดและประเทศโดยรวม ศาสนาศูนย์กลางของการตั้งชุมชน (Phra Somphop Nasing, 2013)

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation)

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation Approach) ถือว่าเป็นตัวอย่างแนวคิดหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้เกิดกระบวนการสื่อสารหรือการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างสมาชิกในสังคม หรือชุมชนให้เป็นไปได้ โดยสะดวกขึ้นความเป็นชุมชนเข้มแข็ง (Strong Community) จะเกิดขึ้น ได้ หากสมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพราะการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน จะเป็นพลังชุมชนที่ผลักดันให้เกิดการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาของชุมชนในแต่ละขั้นตอนให้บรรลุเป้าหมาย (จินตวีร์ เกษมสุข, 2561)

เออร์วิน (Erwin, 1976) กล่าวว่าไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ กระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องการใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ยึดเอกสารเป็นหลักทั้งส่วนที่เป็นเอกสารปฐมภูมิ และเอกสารทุติยภูมิ มีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม มีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขั้นตอนในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1) การศึกษาภาคเอกสาร ได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) ข้อมูลประวัติวัดในจังหวัดลำพูน และวัดตัวอย่างทั้ง 6 วัด ที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเอกสารจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 นอกจากนั้นยังได้มีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง

(2) ข้อมูลการบริหารจัดการวัดตามหลักพระพุทธศาสนา การบริหารจัดการวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) การศึกษาภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้ โดยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการเก็บข้อมูล โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประธานสภาวัฒนธรรม และผู้บริหารโรงเรียน นักวิชาการของมหาวิทยาลัย และนักวิชาการของสำนักงานวัฒนธรรม ใช้เครื่องมือด้านการบริหารจัดการ คือ การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกขององค์กร เก็บบันทึก รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ จากจำนวนพื้นที่ 6 วัด ในจังหวัดลำพูน

3) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะได้รวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาข้างต้น ทั้งในส่วนของการศึกษาจากภาคเอกสารและการศึกษาภาคสนาม ทั้งในส่วนของการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นจึงได้ทำการศึกษาอย่างละเอียด จัดลำดับความสำคัญของข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย เรียบเรียงข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการ วิเคราะห์เนื้อหาและพรรณนาวิเคราะห์ แล้วจึงสรุปผลเพื่อเขียนงานวิจัยให้ตรงตามวัตถุประสงค์ พร้อมข้อเสนอแนะจากผู้วิจัย

ผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน

ผลการวิจัย พบว่า การบริหารมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของวัด ในอันที่จะพัฒนาวัดให้เป็นระบบสามารถส่งเสริม ฝึกอบรม สามเณร เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดี ต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดี โดยสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า “การบริหารงานของวัดว่า มีความสำคัญในการทำให้วัด สามารถพัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้อง กล่าวคือ ทำให้ภิกษุสงฆ์ สามเณร มีความรู้ความสามารถ ทำให้ภิกษุสงฆ์ สามเณร ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ทำให้วัดสามารถทำหน้าที่เผยแผ่วิถีชีวิตที่ประเสริฐไปสู่สังคม ทำให้ประชาชนรู้สึก ว่า วัดเป็นของชุมชน ทำให้วัดเป็นศูนย์การศึกษาเล่าเรียน และทำให้วัดมีความร่มรื่นเป็นที่พบปะนันทนาการของประชาชน”

ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ และ ศาสนสถาน หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น และมีความสำคัญในฐานะเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนาที่แสดงถึงอารยธรรมท้องถิ่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภท ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณีที่มีเอกลักษณ์ ซึ่งถ่ายทอดกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นกิจกรรมที่ เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทมนุษย์สร้างขึ้น หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยการสร้างกิจกรรมใหม่ หรือปรับปรุงดัดแปลง เพื่อให้สถานที่มีความหลากหลาย ในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว คุณค่าและมีบทบาทที่สำคัญยิ่ง นอกจากนี้ วัดยังประกอบด้วย สภาพแวดล้อมทั้งทางภูมิสถาปัตยกรรมที่สวยงาม วัดจึงเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่าทางศิลปะ ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ

วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูน ได้แก่ 1) วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร (พระอารามหลวงชั้นเอก) สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 17 ในรัชสมัยของพญาอาทิตยราช กษัตริย์แห่งราชวงศ์จามเทวีวงศ์ โดยที่แห่งนี้เคยเป็นพระราชฐานของพระองค์ซึ่งพระราชทานอุทิศถวายให้เป็นวัดพระธาตุ เพื่อเป็นพุทธบูชาหลังจากที่พระบรมสารีริกธาตุ อันมีโบราณสถาน คือ พระบรมธาตุหริภุญชัย, สุวรรณเจดีย์หรือปทุมวดีเจดีย์, หอไตรหรือหอธรรม, วิหารหลวง, วิหารพระเจ้าละโว้, วิหารพระเจ้าทันใจ เป็นต้น 2) วัดพระพุทธรูปตากผ้า (พระอารามหลวงชั้นตรี) วัดพระอารามหลวง ท่านครูบาพรหมา ได้เริ่มการพัฒนาวัดอย่างเต็มที่ โดยการลงมือทั้งก่อสร้างและซ่อมแซมถาวรวัตถุที่ทรุดโทรม เช่น พระวิหารจตุรมุข ได้ต่อเติมยอดมณฑปขึ้นอย่างเห็นในปัจจุบัน มีโบราณสถาน คือ พระวิหารจตุรมุข, ประวัตินรอยตากผ้า, รอยเท้าครูบา, เป็นต้น 3) วัดมहांวัน หรือมหานาราม (ราษฎร์) วัดมहांวันราม ตั้งอยู่ใกล้กับคูเมืองด้านทิศตะวันตก ห่างจากประตูมहांวันประมาณ 50 เมตร ริมถนนจามเทวี ตำบลในเมือง อำเภอเมืองลำพูน พระอารามแห่งนี้สร้างขึ้นในรัชสมัยของพระนางจามเทวี ปฐมกษัตริยาแห่งนครหริภุญชัย มีโบราณสถาน คือ พระวิหารหลวง, พระเจดีย์ประธาน, พระรอดกรูวัดมहांวัน เป็นต้น 4) วัดพระยืน หรือวัดอรัญญิการาม (ราษฎร์) วัดพระยืนเป็นวัดประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่วัดหนึ่งในจังหวัดลำพูน เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองแห่งนครหริภุญชัย สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวีเป็นปฐมกษัตริย์ครอบครองนครหริภุญชัยองค์ที่ 1 นับอายุปัจจุบันได้ 1330 ปี มีโบราณสถาน คือ เจดีย์พระยืน, หลักศิลาจารึก, เป็นต้น 5) วัดจามเทวี (ราษฎร์) วัดจามเทวี หรือเดิมชื่อ วัดกู่กุด ตั้งอยู่บนถนนจามเทวี หมู่ 5 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เมื่อปี พ.ศ. 1298 พระนางจามเทวีนำช่างละโว้ มีโบราณสถาน คือ เจดีย์ทรงปราสาทยอดแบบหริภุญชัย, เจดีย์มหาพล ที่เรียกว่า กู่กุด เป็นต้น 6) วัดพระบาทห้วยต้ม เริ่มก่อสร้างวิหาร ครอบรอยพระพุทธรูปห้วยต้ม โดยวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2490 จนถึงปัจจุบัน ผลงานของท่านพระครูพัฒนากิจจานุรักษ์ หรือพระเถระเกจิชื่อดังอดีตเจ้าอาวาสเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของชาวบ้านและประชาชนโดยทั่วคือ ท่านครูบาวงศ์ มีแหล่งท่องเที่ยว คือ รอยพระพุทธรูป, พระบาทหลังกบ, สรีระสังขารครูบาวงศ์ เป็นต้น

2. การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน

ผลการวิจัย พบว่า การวางแผนกลยุทธ์ เป็นเทคนิคของการแก้ไขปัญหาระยะยาว หนทางของการพัฒนา จึงต้องกำหนดวิสัยทัศน์ (สิ่งที่อยากเห็น อยากเป็น) และพันธกิจ (สิ่งที่ต้องกระทำ เพื่อก้าวไปสู่ความสำเร็จ) รวมทั้งมีแผนการที่ก้าวสู่ความสำเร็จเป็นระยะๆ และมีการประเมินผลเพื่อปรับกลยุทธ์ ตามห้วงเวลาที่เหมาะสม การทำแผนกลยุทธ์ เป็นวิธีการบริหารที่คำนึงถึง ความสอดคล้องของกลุ่มคณะ หรือองค์กรที่เหมาะสมกับสถานะแวดล้อม ขั้นตอนสำคัญของการทำแผนกลยุทธ์ คือการพิจารณาสถานะแวดล้อม ภายนอกและภายในของกลุ่มคณะหรือองค์กร หรือเรียกการวิเคราะห์ SWOT พบว่า ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์ การสังเกตเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล โดยกลุ่มตัวอย่างได้กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดทั้ง 6 วัด ในจังหวัดลำพูน คือ “วัดพื้นบ้าน วิถีชุมชน คนลำพูน” ตามระยะเวลาของคณะกรรมการดำเนินงาน 4 ปี และพันธกิจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดทั้ง 6 วัด ในจังหวัดลำพูน สรุปได้ดังนี้ 1) ให้วัดมีชีวิตเป็นแหล่งเรียนรู้ ศูนย์กลางของชุมชนมีกิจกรรมเคลื่อนไหว 2) มีกิจกรรมทุกเดือนเล่าขาน เล่าเรื่อง ตำนานของคนลำพูนในอดีต 3) รวบรวมผู้ทรงภูมิปัญญา ปรชาญชาวบ้านจัดทำทะเบียนโบราณสถานและวัตถุในวัด และ 4) สืบสานภูมิปัญญา ชาวบ้านของอัตลักษณ์ท้องถิ่นของชาวลำพูน สามารถ

วิเคราะห์ผล จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของวัดในพื้นที่ทั้ง 6 วัด ในจังหวัดลำพูน ตามพื้นที่ ได้แก่ (1) วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร (2) วัดพระพุทธรูปตากผ้า (3) วัดมหาวัน (4) วัดพระยืน (5) วัดจามเทวี และ (6) วัดพระพุทธรูปห้วยต้ม สามารถแสดงได้ดังแผนภาพที่ 1

จุดแข็ง (S) 1) ภูมิทัศน์วัด ด้านสถาปัตยกรรมที่สวยงาม โดดเด่น 2) ใกล้แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ และสถานที่สำคัญ ใกล้จังหวัดเชียงใหม่ 3) แหล่งรวมภูมิปัญญาทั้งอดีตและปัจจุบัน มีปราชญ์ผู้รู้เป็นต้นแบบบุคคลสำคัญต่าง ๆ 4) เป็นแหล่งทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจของเจ้าแม่จามเทวี 5) บุคลากรที่เข้มแข็งเชี่ยวชาญจากหลายภาคส่วน และ 6) มีทุนทางวัฒนธรรม	โอกาส (O) 1) เพิ่มช่องทางการสื่อสารให้เป็นระบบ 2) กำหนดไว้ในแผนพัฒนาของหมู่บ้าน, ตำบล, เทศบาล และจังหวัด 3) สร้างความเข้าใจของชุมชนในพื้นที่ทั้งหมด 4) จัดทำระบบโครงสร้างการบริหารจัดการวัดให้มีความพร้อม มีแผนชัดเจน เพื่อของบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง จากหมู่บ้าน, ตำบล, เทศบาล และจังหวัด หรือองค์กรภายนอก และ 5) สถานที่สะดวกเชื่อมโยงถึงกันทุกจุด
จุดอ่อน (W) 1) ยังไม่ได้จัดเก็บวัดอย่างเป็นระบบตามหลักวิชาการ 2) ยังไม่มีแผนที่เส้นทางที่ชัดเจน 3) การตลาดและประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึง 4) ขาดการรวบรวมปราชญ์ชาวบ้านและข้อมูลทะเบียน 5) ประชาชนบางส่วนยังไม่มีส่วนร่วม 6) ขาดจิตอาสา ขาดบุคลากรให้บริการ (ผู้ดูแลศาสนสถานและศาสนวัตถุ) และ 7) วัดยังไม่เปิดบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธอย่างเป็นทางการ	อุปสรรค (T) 1) ยังไม่พร้อมในระบบภายใน ในการบริการชุมชน 2) ขาดงบประมาณ 3) ศาสนสถานและศาสนวัตถุชำรุด เนื่องจากฝนตก น้ำซึมได้ 4) เส้นทางทางเรือไม่สามารถมาช่วยสนับสนุนได้ และเส้นทางน้ำมีขยะ 5) ยังไม่แล้วเสร็จ จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธได้ และ 6) ขาดการตลาดและประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการประสานงานในการแนะนำปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่น

ภาพที่ 1: การวิเคราะห์ผล จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis)

สรุป

การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดทั้ง 6 วัด ในจังหวัดลำพูน ควรมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการ บ้าน วัด โรงเรียน ได้เข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ โดยกำหนดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา การทำแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดทั้ง 6 วัด ในจังหวัดลำพูน ไปปฏิบัติในโครงการจัดทำเอกสารเผยแพร่ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือบริการวิชาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ การสร้างเอกลักษณ์ความภูมิใจในวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาองค์ความรู้ทางศิลปสู่ชุมชน การมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดกิจกรรมพัฒนาวัดแบบมีชีวิต การนำแผนพัฒนา “วัดพื้นบ้าน” ไปปฏิบัติ ในการสร้างเอกลักษณ์ความภาคภูมิใจ ในวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาองค์ความรู้ทางศิลปะ วัฒนธรรมสู่ชุมชน โครงการจัดหาแหล่งเงินทุนในการพัฒนา “วัดพื้นบ้าน”

อภิปรายผล

1. การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน

ผลการวิจัย พบว่า การบริหารมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของวัด ในอันที่จะพัฒนาวัด ให้เป็นระบบ สามารถส่งเสริม ทัศนคติ สามเณร เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของ พระธรรมวินัย และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดี ต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดี โดยสอดคล้องกับเออร์วิน (Erwin, 1976) กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการ ดำเนินงานพัฒนาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญ ร่วมกับวิทยากรที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องการใช้ แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาชุมชน เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชน ถือว่าเป็นตัวอย่าง แนวคิดหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้เกิดกระบวนการสื่อสารหรือการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างสมาชิกในสังคม หรือชุมชน ให้เป็นไปได้อย่างสะดวกขึ้นความเป็นชุมชนเข้มแข็ง จะเกิดขึ้น ได้ หากสมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในการ ติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

2. การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน

ผลการวิจัย พบว่า การวางแผน กลยุทธ์ เป็นเทคนิคของการแก้ไขปัญหาระยะยาว หนทางของการ พัฒนา จึงต้องกำหนดวิสัยทัศน์ (สิ่งที่อยากเห็น อยากเป็น) และพันธกิจ (สิ่งที่ต้องกระทำ เพื่อก้าวไปสู่ ความสำเร็จ) รวมทั้งมีแผนการที่ก้าวสู่ความสำเร็จเป็นระยะๆ และมีการประเมินผลเพื่อปรับกลยุทธ์ ตามห้วงเวลา ที่เหมาะสม การทำแผนกลยุทธ์ เป็นวิธีการบริหารที่คำนึงถึง ความสอดคล้องของกลุ่มคณะ หรือองค์กรที่ เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อม ขั้นตอนสำคัญของการทำแผนกลยุทธ์ คือการพิจารณาภาวะแวดล้อม ภายนอก และภายในของกลุ่ม คณะหรือองค์กร จนเป็นจุดแข็ง ได้แก่ 1) ภูมิทัศน์วัด ด้านสถาปัตยกรรมที่สวยงาม โดดเด่น 2) ใกล้แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ และสถานที่สำคัญ ใกล้จังหวัดเชียงใหม่ 3) แหล่งรวมภูมิปัญญาทั้งอดีตและปัจจุบัน มี ปราชญ์ผู้รู้ เป็นต้นทุน บุคคลสำคัญต่าง ๆ 4) เป็นแหล่งทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจของเจ้าแม่จามเทวี 5) บุคลากรที่เข้มแข็ง เชี่ยวชาญจากหลายภาคส่วน และ 6) มีทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาของชุมชนในแต่ละ ขั้นตอนให้บรรลุเป้าหมาย เพราะการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน จะเป็นพลังชุมชนที่ผลักดันให้เกิดการ สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ (จินตวิริ์ เกษมสุข, 2561) นอกจากนี้ จะเกิดกระบวนการสร้างความเข้าใจของ ชุมชนในพื้นที่ทั้งหมด สามารถจัดทำระบบโครงสร้างการบริหารจัดการวัด ให้มีความพร้อม มีแผนชัดเจน เพื่อขอ งบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง จากหมู่บ้าน ตำบล เทศบาล และจังหวัด หรือองค์กรภายนอก ผู้ที่เข้ามามี ส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมประเพณีมีใจมีเพียงชาวบ้านหรือคนในชุมชนเท่านั้น หากแต่มีหน่วยงานและ องค์กรต่าง ๆ เข้ามาร่วมด้วย (หยีฟาง แซ่ฟาง, 2559) บทบาทของวัดสามารถสนองประโยชน์ได้ทั้ง 2 ด้าน ทั้ง ด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านการนารายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัด ทำนุบำรุงท้องถิ่น จังหวัดและประเทศโดยรวม ศาสนาศูนย์กลางของการตั้งชุมชน (Phra Somphop Nasing, 2013) ผลจากการวิเคราะห์ SWOT พบว่า ข้อมูล จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์ การสังเกตเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการเก็บข้อมูล โดยกลุ่ม ตัวอย่าง ได้ กำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดทั้ง 6 วัด ในจังหวัดลำพูน คือ “วัดพื้นบ้าน วิถีชุมชน คนลำพูน”

ข้อเสนอแนะ

1) ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดทั้ง 6 วัด ในจังหวัดลำพูน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดต่อไป

2) ควรศึกษาเรื่องความต้องการของนักท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ต่อวัดทั้ง 6 วัด ในจังหวัดลำพูน เพื่อเป็นแนวทางสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่เข้ามาเที่ยววัดทั้ง 6 วัด ในจังหวัดลำพูน เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธให้มีความน่าสนใจเพิ่มมากขึ้น

3) ควรศึกษาผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของวัดทั้ง 6 วัด ในจังหวัดลำพูน เพื่อมาศึกษาพัฒนาและแก้ไขต่อไปให้ดีขึ้น

4) ด้านการดำเนินงาน และการปฏิบัติการ ควรจัดให้ผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธอื่นๆ เพื่อมาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพื้นที่ให้ดีขึ้น และควรแบ่งงานกันเป็นทีมรับผิดชอบ กระจายความรับผิดชอบให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในงาน เพื่อสามารถปฏิบัติงานได้อย่างทั่วถึง ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน ควรจะจัดให้มีคณะกรรมการเพื่อแบ่งสัดส่วนในพื้นที่การขาย และการแบ่งผลกำไร ในกิจกรรมและพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมเท่าเทียมกัน และด้านการติดตามและประเมินผล ให้หน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องติดตามผลงานหรือกิจกรรมและพิธีกรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น เพื่อที่จะสามารถนำสิ่งบกพร่องต่าง ๆ มาแก้ไขและพร้อมนำไปปรับปรุงยุคที่ใช้งานอยู่เสมอ

5) ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่เหมาะสมกับท้องถิ่น รวมทั้งแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น และรูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาฝีมือกลุ่มสินค้าพื้นบ้าน สินค้างานฝีมือต่าง ๆ และสินค้าขึ้นชื่อของแต่ละตำบลที่วัด ทั้ง 6 วัด จะดำเนินการบริหารจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ

6) ควรศึกษาการสร้างระบบข้อมูล และเครือข่ายการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่น่าสนใจ สร้างความดึงดูดใจในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ให้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจและทันสมัย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2544). แผนปฏิบัติการการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพฯ:

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

จินตวิริ์ เกษมสุข. (2561). แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน. วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 26(50), 169-186.

พระครูปริยัติรัตนานุกฤต และอุทัย สติมัน. (2560). พุทธธรรมกับการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย. วารสาร มจร.

พุทธปัญญาปริทรรศน์, 2(1), 49-60.

พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล. (2560). ประวัติศาสตร์ เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และหลักพุทธธรรมในสมัยลพบุรี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร., 5(2), 75-85.

- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- หทัยfang แซ่ฟาง. (2559). การกำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากท้องถิ่น: กรณี ประเพณีปอยส่างลอง (บวชลูกแก้ว) จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 4(2), 89-103.
- Erwin, W. (1976). *Participation Management: Concept, Theory and Implementation*. Atlanta, GA: Georgia State University.
- Phra Somphop Nasing, et al. (2013). Royal Buddhist Monasteries in Rattanakosin Period: Potential Development Guidelines for Promoting Cultural Tourism. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 3(9), 671-676.
- Phrachayanuntamunee. (2017). Searching and Preserving Lanna Palm Leaf Scriptures of Temples for Creating a Learning Source of the Northern Thailand. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(3), 57-66.
- Pinyonattagarn, D. (2018). Mind and Enlightenment in Buddhism. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(1), 31-44.

Translated Thai References

- Kasemsuk, C. (2018). Public Participation Approach for Sustainable Community Development. *Humanities and Social Sciences Academic Journals*, 26(50), 169-186. (In Thai)
- Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). *Thai Tipitaka*. Bangkok: MCU Press. (In Thai)
- Ministry of Tourism and Sports. (2001). *National Ecotourism Action Plan*. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports. (In Thai)
- Phrabaidega Supot Tabaselo. (2017). History, Propagation Routes of Buddhism and Principle of Buddhaddhamma in the Lopburi Period. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(2), 75-85. (In Thai)
- Phrakhrupariyatrattananuyut Khotmechai and Uthai Satiman. (2017). Buddha Dhamma on Reducing Inequality in Thai Society. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(1), 49-60. (In Thai)
- Saefang, Y. (2016). The Policies to Promote Cultural Tourism by Local Tradition Poi Sang Long (ordination) Mae Hong Son Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(2), 89-103. (In Thai)

บทปริทัศน์หนังสือชุดความรู้ เล่มที่ 2 เรื่อง “มองประชาธิปไตย : ประสบการณ์จากต่างแดน”

ผู้แต่ง ดร.ถวิลวดี บุรีกุล สถาบันพระปกเกล้า

รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Associate Professor Dr. Kathanyoo Kaewhanam

Associate Professor of Public Administration,

Faculty of Liberal Arts, Kalasin University.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). ชุดจัดการความรู้ มองประชาธิปไตย : ประสบการณ์จากต่างแดน. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

จำนวน 152 หน้า ปกอ่อน ISBN 978-974-449-510-5

หนังสือเล่มนี้เขียนโดย ดร.ถวิลวดี บุรีกุล ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า สารสำคัญของหนังสือเล่มนี้เป็นการเก็บเกี่ยวประสบการณ์ของท่านอาจารย์ที่ได้เดินทางไปยังประเทศซึ่งเป็นประชาธิปไตยในหลายประเทศ จึงได้รวบรวมความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการและผู้สนใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศไทย ที่อยู่ในช่วงการเลือกตั้ง ซึ่งกำหนดให้มีการ

เลือกตั้งล่วงหน้าในวันที่ 17 มีนาคม 2562 และวันเลือกตั้งจริง วันที่ 24 มีนาคม 2562 เวลา 08.00 – 17.00 น. ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะนำไปสู่ประชาธิปไตย ในหนังสือเล่มนี้ เราจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ และประชาธิปไตยที่ไม่มีคุณภาพเป็นอย่างไร ประชาธิปไตยแบบไหนที่เราพึงปรารถนาและประชาธิปไตยแบบไหนที่ไม่พึงปรารถนา ผ่านประสบการณ์จากต่างแดน จำนวน 18 ประเทศของท่าน ดร.ถวิลวดี บุรีกุล โดยมีเนื้อหา ดังนี้

วอชิงตัน ดีซี : ดินแดนที่ผู้รักประชาธิปไตยไม่ควรพลาด ในเนื้อหาส่วนนี้ ได้กล่าวถึงปัจจัยเสริมสร้างการเป็นประชาธิปไตยที่ดี คือ ระบบนิติรัฐ โดยมีสถาบันตุลาการที่มีความเป็นอิสระ เป็นที่พึ่งของประชาชน เพราะศาลเป็นผู้ตีความกฎหมายที่เป็นธรรม มีฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภาทำหน้าที่ออกกฎหมาย และมีฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลเป็นผู้ใช้กฎหมาย ทั้งสามอำนาจมีหน้าที่ถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน และในอดีตที่ผ่านมาคนอเมริกันได้เลือกประธานาธิบดีแฟรงคลิน รูสเวลต์ ซึ่งพิการเป็นโปลิโอ โดยไม่ได้เห็นว่าการพิการดังกล่าวจะเป็นอุปสรรคในการบริหารประเทศ อีกทั้งยังสามารถเป็นประธานาธิบดีของคนอเมริกันถึง 4 สมัย ซึ่งอดีตประธานาธิบดีท่านนี้ได้ให้ความสำคัญของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิทธิ เสรีภาพและความเป็นธรรม ซึ่งในวอชิงตัน ดีซี เป็นดินแดนที่คนอเมริกาต้องมาเยี่ยมชม อีกทั้งเป็นศูนย์กลางอำนาจและแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการที่สำคัญของสหรัฐอเมริกา

คัทรีนา ในความทรงจำของชาวนิวออลีนส์ เมืองนิวออลีนส์ มลรัฐหลุยเซียน่า ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเมืองที่ผ่านการสูญเสียจากภัยธรรมชาติ พายุเฮอริเคนคัทรีนา ทำให้เขื่อนพังไหลทะลักเข้าเมือง ก่อให้เกิดความสูญเสีย แต่เนื่องจากเมืองมีการบริหารจัดการที่ดีจึงสามารถพัฒนาเมืองให้กลับมายังสภาพเดิมให้มากที่สุด ที่แห่งนี้เป็นที่สงบเป็นเมืองโบราณแบบฝรั่งเศส เป็นแหล่งที่นักท่องเที่ยวชอบมาเยี่ยมชม โดยเฉพาะบริเวณจัตุรัสฝรั่งเศส ประชาชนส่วนหนึ่งเป็นชาวเคจัน อพยพมาจากประเทศแคนาดา มีดนตรีแบบสโตนโรลของตัวเอง มีอาหารที่มีรสชาติเฉพาะ เมืองนี้มีแม่น้ำมิสซิสซิปปีไหลผ่าน มีรถราง มีรถม้า มีรถเทียมม้า (ลูกผสมม้ากับลา) สำหรับให้นักท่องเที่ยวนั่งชมเมือง ที่สำคัญเมืองจะน่าอยู่ต้องมาจากการเมืองการปกครองที่ดี มีผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ สามารถออกกฎหมายนำมาปฏิบัติหรือบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และเมืองนี้ยังคงต้องมีการบริหารจัดการที่ดีเพื่อรองรับภัยธรรมชาติที่มีทุกปี

ชาวเม็กซิโกชวนร่วมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักที่ 10 ของปฏิญญาโอ ประเทศเม็กซิโกเคยเป็นอาณานิคมสเปน ชาวเม็กซิโกตื่นตัวเรื่องการมีส่วนร่วมอย่างมาก ที่นี้เคยได้มีการประชุมสมาชิกเครือข่ายที่ร่วมตกลงนำหลักการที่ 10 ของปฏิญญาโอ ไปปฏิบัติโดยเม็กซิโกเป็นเจ้าภาพ ปฏิญญาโอเรื่องสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ได้รับการยอมรับโดยรัฐบาลของ 178 ประเทศในการประชุมสหประชาชาติเรื่องสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา โดยหลักการข้อที่ 10 มีความสำคัญมาก คือ ต้องการให้ประชาชนมีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เข้าถึงความยุติธรรม โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ ความโปร่งใส ความเท่าเทียมกัน และสำนึกรับผิดชอบ ประโยชน์ที่ได้รับจากองค์ประกอบ 3 ประการ คือ การเสริมสร้างความนิยมและกระบวนการประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล

เม็กซิโกซิตี้ เมืองแห่งความลึกซึ้งและสถานที่รวมพลังของผู้หญิง มีการประชุมว่าด้วยการกระจายอำนาจ โดยมีนักเคลื่อนไหวระดับรากหญ้าและนักวิชาการกว่า 500 คน ทั่วโลก ณ เม็กซิโกซิตี้ เมื่อเดือน

พหุศตวรรษ 2551 เกิดจากการสนับสนุนขององค์กรพัฒนาการวิจัยของคานาดา องค์กรพัฒนาแห่งสหประชาชาติ รัฐบาลเม็กซิโกและอีกหลายหน่วยงาน มีประเด็นเกี่ยวกับการเพิ่มพลังให้กับผู้หญิง เช่นในบางประเทศมีการจัดทำงบประมาณแบบสนองต่อความต้องการของผู้หญิง เพิ่มอำนาจให้ผู้หญิงมีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ในที่ประชุมครั้งนี้ ตกลงว่าต้องกระจายอำนาจอย่างแท้จริงโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่เริ่มแรก เพื่อเป็นพื้นฐานและสร้างโรงเรียนแห่งประชาธิปไตย เพราะ การกระจายอำนาจคือโรงเรียนประชาธิปไตย

คิดถึงยูเครน ต้องไปเคียฟ การพัฒนาประชาธิปไตย ยูเครนครั้งหนึ่งเคยอยู่ภายใต้การปกครองของสหภาพโซเวียต และได้ลงประชามติประกาศเอกราชจากสหภาพโซเวียต เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2534 และที่ยูเครนเคยเป็นที่ประชุมว่าด้วยการเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าเป็นโอกาสที่ดีในการศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตย เพราะครั้งหนึ่งเคยเป็นสังคมนิยมมาเป็นเวลานาน ที่ยูเครนเป็นระบบสภาเดียว คือ มีเพียงสภาสูง มีสมาชิก 450 คน มาจากการเลือกตั้ง 225 คน แบบสัดส่วน 225 คน มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาลและมีประธานาธิบดีเป็นผู้ให้ความเห็นชอบ เมื่อมีการเลือกตั้ง ก็ย่อมมีการแข่งขัน แบ่งขั้วทางการเมือง ทั้งฝั่งที่ฝักใฝ่ตะวันตก กับ ฝ่ายที่ฝักใฝ่รัสเซีย แต่ก็สามารถทำให้ประเทศพัฒนาได้ไปในทิศทางที่ดี มีการพัฒนาระบบสวัสดิการ เช่น รถไฟฟ้าใต้ดินที่มีความสะดวกราคาถูก ราคาประมาณ 3 บาทเท่านั้น

ไอร์แลนด์ ดินแดนแห่งกีวราวัลโนเบล ผู้หญิงเก่งและนักอนุรักษ์ ไอร์แลนด์เป็นประเทศที่เคยยากจนแต่สามารถพัฒนาก้าวสู่แนวหน้าได้เพราะการพัฒนาเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ไอร์แลนด์มีผู้หญิงไอริชนักต่อสู้ ซึ่งต่อสู้กับรัฐบาลอังกฤษ ชื่อ คอนสแตน มาร์ควิช ซึ่งเป็นรัฐมนตรีสตรีคนแรกของยุโรป ไอร์แลนด์เป็นดินแดน คนเก่งทางกวีและวรรณกรรม สตรีคนเก่งอีกคนคือ มารี แพทริเซีย แม็คเคิลลี ประธานาธิบดีที่ได้รับเลือกมาสมัยที่ 2 และอีกเรื่องที่เด่นของไอร์แลนด์ คือ การปกครองส่วนท้องถิ่น มีนายกเทศมนตรีมาแล้วกว่า 800 ปี รับผิดชอบในการพัฒนาเมือง พัฒนาคุณภาพชีวิตและความสามารถในการดำรงชีวิตของประชาชนชาวเมืองเน้นการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาเมืองที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยท้องถิ่นให้ความสำคัญในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม

เยเมนอิสราเอล: หลงเสน่ห์เยรูซาเลม นครศักดิ์สิทธิ์ อิสราเอลเป็นประเทศประชาธิปไตย ประชาชนค่อนข้างมีเสรีภาพ และยังมีการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเยรูซาเลมยังเป็นเทศบาลนครที่มีหน้าที่ดูแลเมือง ให้การเรียนรู้กับประชาชน โดยเฉพาะเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เทศบาลเยรูซาเลมมีห้องสมุด 33 แห่ง มีห้องสมุดเคลื่อนที่ 1 แห่ง มีพิพิธภัณฑ์ 24 แห่ง และยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับสุขภาพ มีโรงพยาบาล 16 แห่ง มีศูนย์สุขภาพครอบครัว 38 แห่ง มีสถานที่ดูแลผู้สูงอายุ ศูนย์คนพิการ 12 แห่ง มีศูนย์ชุมชน มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย มีระบบรดน้ำแบบหยด ซึ่งทั้งหมดดูแลโดยเทศบาลนครแห่งนี้ และมีระบบการบริหารจัดการที่ดี

อิสตันบูล เมืองหลากหลายวัฒนธรรมแห่งสองทวีป เดิมชื่อ คอนสแตนติโนเปิล ซึ่งเป็นชื่อเก่าในสมัยโรมันหรือ จักรวรรดิไบแซนไทน์ เป็นเมืองที่มีประชากรมากที่สุดในตุรกี ตั้งอยู่บริเวณช่องแคบบอสฟอรัส อยู่อยู่ระหว่าง 2 ทวีป คือ ทวีปยุโรปกับทวีปเอเชีย อิสตันบูลยังเป็นเมืองมรดกโลก ที่ดูแลโดยนายกเทศมนตรี และมีบทความสำคัญในการพัฒนาเมือง อีกทั้งได้รับเลือกให้เป็นนายกิตติเด่นระดับโลก ซึ่งเมืองนี้เป็นเมืองแห่งวัฒนธรรม

ศูนย์กลางการท่องเที่ยว อุตสาหกรรม และการพาณิชย์ที่แสงงดงาม มีลำน้ำไหลผ่านเมือง ซึ่งประชาชนช่วยกันอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี และที่สำคัญเมืองนี้สามารถเก็บภาษีได้ถึงร้อยละ 40 ของภาษีที่เก็บได้ทั้งประเทศ หรือนี่คือเสน่ห์ของการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นในการบริหารจัดการเมือง

ตามหานาฬิกาที่ถูกใจที่สวิสเซอร์แลนด์ ดินแดนที่อยู่กลางเทือกเขาแอลป์ มีทิวทัศน์ที่สวยงาม เป็นจุดขายของประเทศ และยังอนุรักษ์ให้คงสภาพเดิมๆ และให้ความสำคัญ สวย สะอาด สะดวกสบาย สดชื่น สำหรับรับรองนักท่องเที่ยว ที่สวิสเซอร์แลนด์เป็นประเทศเล็ก ๆ มีประชากร 7.5 ล้านคน ไม่มีดินแดนติดกับทะเล เขาใช้พลังงานจากนิวเคลียร์ ร้อยละ 42 จากพลังงานน้ำ ร้อยละ 52 และที่นี่ยังเป็นดินแดนธนาคารหรือศูนย์กลางการเงินของเศรษฐกิจที่ขอเอาเงินมาฝาก เพื่อไม่พึ่งประสงค์ให้สังคมรับรู้ และที่นี่ยังมีสินค้าขึ้นชื่อ นั่นคือ นาฬิกา และมีของฝากที่สำคัญ คือ ช็อกโกแลต การเดินทางไปมาสะดวกผ่านระบบคมนาคมทางราง เช่นรถไฟที่สามารถผ่านอุโมงค์ไปยังเมืองต่าง ๆ จากเหนือจรดใต้ของประเทศใช้เวลา 6 ชั่วโมง ข้อที่สังเกตได้จากสวิสเซอร์แลนด์ น่าจะเป็นเรื่องบ้านเมืองที่สะอาด วิถีชีวิตแบบพอเพียง การกระจายรายได้ในประเทศ

ไต้หวันวันนี้ยังมีหวัง ไต้หวันมีไทเปเป็นเมืองหลวงศูนย์กลางความเจริญทางพาณิชย์และการศึกษาที่ไต้หวันมีเรื่องเด่น คือ การจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งนายกเทศมนตรีนครไทเปได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทิ้งขยะของไทเป โดยมีการนัดหมายเวลาแน่นอนและชัดเจนในการเก็บขยะซึ่งประชาชนสามารถนำใส่ถุงมารอที่หน้าบ้านเวลารถขยะมาถึงจะมาพร้อมเพลงเบโธเฟน การจัดการขยะแบบนี้ขยายไปสู่เมืองต่าง ๆ และมีการเผาขยะโดยเตาเผาอุณหภูมิสูง มีการจัดการมลพิษที่ดี ในบริเวณกำจัดขยะมีการจัดภูมิทัศน์สวยงามไม่มีกลิ่น ดูไม่รู้เลยว่าป็นโรงงานกำจัดขยะ และที่สำคัญที่ไต้หวันมีการจัดประชุมเรื่องวัตรระดับประชาธิปไตยเอเชีย

เยือนฟิลิปปินส์ เพื่อไปดูเขาแก้ปัญหาความขัดแย้งที่มินดาเนา มินดาเนาเป็นเกาะใหญ่อันดับสองของฟิลิปปินส์ เคยถูกปกครองของสเปนเมื่อศตวรรษที่ 16 เป็นถิ่นฐานของชาวมุสลิม หรือ โมโร ที่มีหลายเผ่าพันธุ์อยู่ด้วยกัน พวกเขาต่อสู้เพื่อเรียกร้องการเป็นอิสระมานาน เพราะถูกปกครองโดยต่างชาติมาโดยตลอด เช่น สเปน อเมริกา ญี่ปุ่นและรัฐบาลฟิลิปปินส์ มีการก่อการร้ายเกิดขึ้นเกี่ยวพันกับการก่อร้ายสากล ตั้งแต่อาชญากรรม อีสราเมีย และกลุ่มที่ต้องการแบ่งแยกดินแดนออกเป็นอิสระ คือ Moro National Liberation Front (MNLF) เมื่อไม่นานมีความตกลงในการสร้างความสมานฉันท์ มินดาเนามี 6 เขตการปกครอง แบ่งเป็น 25 จังหวัด มีเขตหนึ่งที่มีการปกครองอิสระ เป็นสถานที่ที่ชาวมุสลิมอยู่จำนวนมาก ในฟิลิปปินส์มีกระบวนการสมานฉันท์ที่สำคัญ เช่น ศาลชุมชน ที่ให้ผู้ที่ขัดแย้งกันในชุมชนเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งผู้ที่ไกล่เกลี่ยเรียกว่า ลูปอน ที่ผ่านการอบรมและขึ้นบัญชี ซึ่งลูปอนจะผ่านการเลือกจากคู่อริทั้งสองฝ่าย จำนวนฝ่ายละ 1 คน อีก 1 คนมาจากความเห็นชอบร่วมกัน รวมเป็น 3 คน หากเจรจาไม่ได้ หัวหน้าชุมชนก็จะทำบันทึกเป็นเอกสารเพื่อให้คู่อรินำคดีขึ้นสู่ศาล ศาลจะไม่รับคดีเล็กที่ไม่ผ่านกระบวนการศาลชุมชนมาก่อน

ศรีลังกา ดินแดนชาวพุทธ ประชาธิปไตยบนความขัดแย้งที่ยังไม่ลงตัว ศรีลังกาเป็นประเทศที่เป็นเกาะในมหาสมุทรอินเดียทางใต้ของประเทศอินเดีย ที่นี้ชาวสิงหลเป็นประชาชนส่วนใหญ่และมีชาวทมิฬต่อสู้เพื่อเรียกร้องอิสรภาพ ซึ่งมีความขัดแย้งออกสื่อเป็นระยะ ศรีลังกาเคยถูกปกครองโดยประเทศตะวันตก เช่น โปรตุเกส เนเธอร์แลนด์ และอังกฤษ และใช้เป็นฐานทัพสู้กับญี่ปุ่น ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และรับเอกราชเมื่อ 4

กฎหมาย 2491 มีการปกครองแบบประชาธิปไตย มีประธานาธิบดีเป็นประมุข มีวาระ 6 ปี เป็นผู้บัญชาการกองทัพบก เป็นผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ตลอดจนรับผิดชอบงานรัฐบาล ซึ่งเป็นสภาเดี่ยว สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งของประชาชน บนพื้นฐานของระบบผู้แทนแบบสัดส่วนตามอำเภอ ศรีลังกามีพรรคการเมืองหลายพรรค มีรัฐบาลแบบผสม ไม่ค่อยมีความมั่นคงทางการเมือง ที่สำคัญที่ศรีลังกามีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยเปิดโอกาสให้ใช้ภาษาสิงหล ภาษาทมิฬ และภาษาอังกฤษ ในรัฐสภา มีการใช้ 3 ภาษา มีส่วนในการแปล แม้กระทั่งในการอภิปรายในรัฐสภา

จากแม่น้ำไนล์ ถึง ปิรามิด สู่สังคมนิยมในการจัดการความขัดแย้ง อียิปต์เป็นประเทศในกลุ่มอาหรับที่ไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตด้วย มีภาษาอารบิกเป็นภาษาทางการ ศาสนาที่สำคัญ คือ อิสลาม (สุหนี่) ร้อยละ 94 คริสเตียนคอปติก และ อื่น ๆ อีกร้อยละ 6 แม่น้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำไนล์ นอกจากนั้นยังมีคลองสุเอซที่เป็นทางเดินเรือที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก อียิปต์มีประธานาธิบดีเป็นประมุข เป็นประเทศที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวปิรามิดและพิพิธภัณฑสถาน และในดินแดนนี้มีความขัดแย้งตลอดเวลา แต่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ตามที่อธิปไตยหนึ่งกล่าวไว้ ไม่มีที่ใดที่มีความขัดแย้ง ความรุนแรงไม่ใช่วิธีการแก้ไขปัญหา แต่หากบุคลากรที่มีสติ และปัญญาจะแก้ไขปัญหาได้ หากประชาชนมีทัศนคติที่ดี จะปรับปรุงตนเอง และปัญหาต่างๆ จะลดลง มวลมนุษย์ในโลก มาจากบิดา มารดาเดียวกัน จึงต้องมีความปรองดอง ที่สำคัญทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นรัฐหรือประชาชน จึงต้องทำหน้าที่ตนเอง ต้องเผยแพร่ความสงบสุข อันทำให้ประเทศรุ่งเรืองได้

มองโกเลียยุคประชาธิปไตย ไม่ไปไม่รู้ มองโกเลียเป็นประเทศที่เปลี่ยนแปลงการปกครองจากประเทศสังคมนิยมเป็นประเทศประชาธิปไตยได้ไม่นานหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต มองโกเลียได้นำระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภามาใช้ มีสภาเดี่ยว มีสมาชิก 76 คน มีพรรคการเมืองใหญ่ 2 พรรค คือ พรรคปฏิวัติแห่งประชาชนมองโกเลีย ที่เป็นพรรคคอมมิวนิสต์เดิม และพรรคเดโมแครต ซึ่งสลับกันเป็นรัฐบาล

กระบวนการประชาธิปไตยผ่านการเลือกตั้งในลาว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นประเทศสังคมนิยม แต่มีชื่อประเทศที่ประชาธิปไตย สิ่งที่น่าสนใจคือประชาชนชาวลาวมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติลาว มีวาระดำรงตำแหน่ง 5 ปี เมื่อไม่นานมานี้พรรคคอมมิวนิสต์ได้ปกครองประเทศมาเป็นหลายทศวรรษ ได้เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้ามาบริหารประเทศ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีเสรีภาพมากขึ้น ในการเลือกตั้งมีสมาชิกพรรคคนใหม่เข้ามาเป็นสมาชิกสภาแห่งชาติลาวถึง ร้อยละ 60 มีผู้หญิงเพิ่มมากขึ้น และให้ความสำคัญในการป้องกันการทุจริต ประธานาธิบดีมาจากการเลือกของสมาชิก และประธานาธิบดีจะเป็นผู้เลือกนายกรัฐมนตรี

เวียงจันทน์วันนี้ สะท้อนการเป็นลาวยุคใหม่ในกระแสการพัฒนา ประเทศบ้านพี่เมืองน้องของไทยคือลาว ในลุ่มแม่น้ำโขงมีโครงการความร่วมมือของ 4 ประเทศได้แก่ ลาว เวียดนาม กัมพูชาและไทย เรียกว่า โครงการพัฒนาลุ่มน้ำโขง มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่เวียงจันทน์ แม่น้ำโขงถือว่าเป็นแม่น้ำสายหลักของประชาชนชาวลาว ปัจจุบันในลาวมีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด โดยเฉพาะเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การผลิตไฟฟ้า หรือทางวัฒนธรรม เป็นต้น สิ่งที่น่าสนใจ คือในการเลือกตั้ง รัฐจะเป็นผู้จัดทำโปสเตอร์หาเสียงให้ โดยผลิตในจำนวนและขนาดเท่ากัน เวลาเลือกตั้งจะให้ประชาชนขีดชื่อคนที่ต้องการออกสิทธิเลือกตั้งเกือบครบร้อยละเก้าสิบ

ศาลฮ่องกงต้องมีการประกันคุณภาพ ฮ่องกงเป็นเกาะขนาดเล็ก ซึ่งปกครองโดยอังกฤษ และอังกฤษได้ทำพิธีส่งมอบคืนประเทศจีน เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2540 โดยรัฐบาลจีนได้ใช้นโยบาย “หนึ่งประเทศสองระบบ” โดยให้ฮ่องกงปกครองตนเองอย่างอิสระ สามารถดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจ การค้า การเงิน การพาณิชย์ ได้อย่างเสรี ไปอีกเป็นเวลา 50 ปี จุดเด่นของฮ่องกงที่น่าสนใจ คือ ระบบงานตุลาการหรือระบบศาล ที่ยังใช้แบบของอังกฤษ แต่ที่น่าสนใจกว่านั้น คือ มีระบบประกันคุณภาพของสำนักงานศาลตลอดจนระบบงานตุลาการทั้งหมด เพื่อประกันความยุติธรรมให้กับประชาชน ให้บริการที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มีการใช้เทคโนโลยีในการพิจารณาคดี โดยคู่ความอยู่คนละที่กันก็ได้ ศาลมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา บุคลากรของศาลตลอดจนผู้พิพากษาได้รับการพัฒนาอยู่เสมอ

ยลชานอยพร้อมแอบดู ส.ส.เวียดนามถูกอบรม การที่ ส.ส. ถูกอบรมเนื่องจากผู้ใหญ่ของประเทศมองว่าปัญหาความขัดแย้งมาจากความไม่เข้าใจในปัญหาต่าง ๆ ความขัดแย้งในข้อมูลข่าวสาร ที่ได้รับไม่ตรงกัน ความขัดแย้งผลประโยชน์ ความขัดแย้งในค่านิยม และความขัดแย้งในเชิงโครงสร้าง ต้องอาศัยการเจรจา และมองว่า ส.ส. คือกลุ่มคนที่สำคัญของประเทศ เป็นผู้ออกกฎหมาย ติดตามการทำงานของรัฐบาล และเป็นตัวแทนของประชาชน จึงควรมีความรู้เรื่องการจัดการความขัดแย้ง โดยมีวิทยากร คือ ศ. นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ ผู้อำนวยการสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาลของสถาบันพระปกเกล้า ในขณะนั้น เป็นผู้บรรยาย

จากเนื้อหาทั้งหมดของหนังสือเล่มนี้ ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยในมิติต่าง ๆ เช่น ประชาธิปไตยในมุมมองของสังคมนิยม ประชาธิปไตยในการเปลี่ยนผ่าน การเข้าสู่ประชาธิปไตย การจัดการความขัดแย้งด้วยประชาธิปไตย การกระจายอำนาจคือโรงเรียนประชาธิปไตย ซึ่งจากประสบการณ์จากต่างแดนดังกล่าว ถ้าผู้นำ ผู้บริหารองค์กร ภาครัฐและภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาแล้วย้อนกลับมามองประเทศไทย ก็จะสามารถสะท้อนปัญหาในประเทศไทยของเรา เป็นบทเรียน เพื่อนำไปสู่กระบวนการที่เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เฉกเช่นประชาธิปไตยสากลในประเทศที่พัฒนาแล้ว

หลักเกณฑ์การนำเสนอบทความวิชาการหรือบทความงานวิจัย เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารการบริหารท้องถิ่น

1. วารสารจะให้ความสนใจและพิจารณาคัดเลือกบทความที่มีลักษณะเป็นนวัตกรรมใหม่ อย่างน้อยในมิติใดมิติหนึ่งดังต่อไปนี้ อันได้แก่
 - 1.1 มีความคิดริเริ่มทางด้านระเบียบวิธีและการออกแบบงานวิจัย
 - 1.2 มีข้อคิดเห็นหรือข้อโต้แย้งใหม่ ๆ เชิงทฤษฎี
 - 1.3 มีการค้นพบนวัตกรรมทางการบริหารใหม่ ๆ
2. กองบรรณาธิการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาบทความ กองบรรณาธิการจะทำการคัดเลือกโดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังต่อไปนี้
 - 2.1 การใช้ภาษาและการเขียนที่มีความสละสลวย มีโครงสร้างของบทความที่ถูกต้องตามหลักการเขียน
 - 2.2 มีความเหมาะสมของระเบียบวิธีวิจัย มีการอ้างอิงและสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่
 - 2.3 ผลงานที่ศึกษามีศักยภาพในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม
3. บทความที่ส่งมาต้องมามีลักษณะเป็นความเรียงเพื่อเสนอผลการปรัทัศนงานวิจัยที่มีเค้าโครงการดำเนินเรื่องที่สุดคล้องวัตถุประสงค์ของบทความอย่างชัดเจน และไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน
4. บทความต้องมีส่วนประกอบ ดังนี้
 - 4.1 ชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และชื่อ นามสกุลผู้เขียนและหน่วยงานที่สังกัดทุกคน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 4.2 มีบทคัดย่อภาษาไทยที่มีความยาวไม่เกิน 250 คำ และบทคัดย่อภาษาอังกฤษที่มีความยาวไม่เกิน 250 คำ และต้องเป็นบทคัดย่อภาษาอังกฤษที่มีความถูกต้องตามหลักโครงสร้างและไวยากรณ์ของภาษาอังกฤษ ตามมาตรฐานวิชาชีพ และในบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษต้องระบุผลการศึกษาด้วย
 - 4.3 คุณวุฒิสูงสุด ตำแหน่งการทำงาน และหน่วยงานที่สังกัดของผู้เขียนทุกคน
 - 4.4 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 4.5 เนื้อหาของบทความ ประกอบด้วยหัวข้อ อันได้แก่ บทนำ วัตถุประสงค์ สมมติฐานในการวิจัย (ถ้ามี) แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ (ถ้ามี) การทบทวนวรรณกรรมหรืองานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้อง ระเบียบวิธีการวิจัย กรอบแนวความคิดการวิจัย ผลการวิจัยสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลกิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) และเอกสารอ้างอิง ทั้งในเนื้อเรื่องและเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

- 4.6 ต้นฉบับต้องมีความยาวไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ ขนาด A4 โดยใช้ฟอนต์ TH SarabunPSK ขนาด 14 ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมบันทึกไฟล์บทความที่อยู่ในรูปแบบ Microsoft Word (*.doc หรือ *.docx)
 - 4.7 บทปริทัศน์หนังสือ (Book Review) ต้องประกอบด้วยชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ สถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ จำนวนหน้า และรูปภาพหน้าปกของหนังสือ โดยผู้ปริทัศน์สามารถเขียนด้วยความยาว ไม่เกิน 10 หน้ากระดาษ A4 พร้อมบันทึกไฟล์บทความที่อยู่ในรูปแบบ Microsoft Word (*.doc หรือ *.docx)
 - 4.8 การอ้างอิง ให้ใช้รูปแบบ APA (6th Edition) เป็นมาตรฐาน โดยสามารถตัวอย่างวิธีการเขียนเอกสารอ้างอิงที่ถูกต้องเพิ่มเติมได้จากเว็บไซต์ของ APA เวอร์ชัน 6 <http://www.apastyle.org>
 - 4.9 การเขียนเอกสารอ้างอิงที่เป็นของคนไทยจะต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษทุกรายการ โดยในส่วนของเอกสารอ้างอิงจะแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรกเป็นรายการอ้างอิงของคนไทยและต่างประเทศ และส่วนที่สองเป็น Translated Thai References ที่แปลเฉพาะรายการอ้างอิงของคนไทยของส่วนแรก และเติมคำว่า “(In Thai)” ต่อท้าย (โดยสามารถดูตัวอย่างในท้ายรายการนี้)
 - 4.10 การส่งบทความสามารถส่งผ่านระบบออนไลน์ได้ที่
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals>
5. วารสารการบริหารท้องถิ่น ไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์บทความ แต่หากท่านทำผิดเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งท่านจะถูกเรียกจะเก็บค่าใช้จ่าย จำนวน 1,500 บาท ใน 2 กรณี ต่อไปนี้
- 5.1 ตรวจพบภายหลังว่า บทความวิชาการ/บทความวิจัย ที่ส่งเข้ามาขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารการบริหารท้องถิ่นเคยตีพิมพ์ที่วารสารอื่น หรือถูกส่งไปยังวารสารอื่นเพื่อขอรับการตีพิมพ์
 - 5.2 ผู้เขียนขอถอดบทความ กรณีไม่ต้องการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิหรือต้องการส่งไปขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ยังวารสารอื่น

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

1. การอ้างอิงในเนื้อหา ให้ใช้การอ้างอิงระบบนามปี โดยกำหนดดังนี้
 - 1.1 หากชื่อผู้แต่งอยู่หน้าข้อความที่อ้างถึง ให้ใช้ ชื่อผู้แต่ง (ปีพิมพ์)
เช่น พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ (2549)
 Kamnuansilpa (2006)
 - 1.2 หากชื่อผู้แต่งอยู่ท้ายข้อความที่อ้างถึง ให้ใช้ (ชื่อผู้แต่ง, ปีพิมพ์)
 - 1) กรณีผู้แต่ง 1 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อผู้เขียน, ปีพิมพ์)

เช่น (พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์, 2549)

(Kamnuansilpa, 2006)

- 2) กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อที่ 1 และชื่อที่ 2, ปีพิมพ์)

เช่น (พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ, 2549)

(Kamnuansilpa & Wongthanavas, 2006)

- 3) กรณีผู้แต่ง 3-5 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อที่ 1, ชื่อที่ 2, และชื่อที่ 3, ปีพิมพ์)

เช่น (พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์, ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ และธัชเฉลิม

สุทธิพงษ์ประชา 2557)

(Kamnuansilpa, Wongthanavas, & Sudhipongpracha, 2014)

- 4) กรณีผู้แต่งมากกว่า 5 คน ครั้งแรกให้เขียนชื่อผู้เขียนทั้งหมด และครั้งต่อไปให้

เขียนเป็น (ชื่อผู้เขียนคนที่ 1 และคณะ, ปีพิมพ์) หรือ (last name of 1st

author et al, publish year)

เช่น (พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ และคณะ, 2547)

(Kamnuansilpa et al., 2004)

2. การอ้างอิงท้ายบทความ ให้ใช้รูปแบบ APA (6th Edition)

2.1 หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

เช่น ศิวชัย ศรีโศกคางกุล. (2555). *เผชิญภัยความรุนแรงด้วยปองดอง? บทเรียนจากต่างแดน*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

Lamoureux, M. (2013). *Internal controls handbook: The power sector and NERC compliance*. North Charleston: Create Space Independent Publishing Platform.

2.2 บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่ (ฉบับที่), เลขหน้าที่ปรากฏในวารสาร.

เช่น พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์. (2541). การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์, ปัญหาและการเมืองของการนิยามความรุนแรงในยุคเขมรแดง. *รัฐศาสตร์สาร*, 20(3), 315-350.

Dhillon, J.K. (2001). Challenges and strategies for improving the quality of information in a university setting: A case study. *Total Quality Management*, 12(2), 167-177.

2.3 บทความจากหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปี, เดือนที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้าปรากฏ.

เช่น ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร. (2540, 8 พฤศจิกายน). อนาคตจีน-อเมริกา. *เดลินิวส์*, น. 6.

Kamnuansilpa, P. (2015, June 20). Lottery reform is running out of chances. *Bangkok Post*, p. 9.

2.4 แหล่งข้อมูลจากเว็บไซต์

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่องหรือบทความ. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี, จาก Url ของเว็บไซต์

เช่น สุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2554). จัดระเบียบสำนักงานทนายความ. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2554, จาก <http://www.lawyerscouncil.or.th/2011/index.php?name=knowledge>.

CNN Wire Staff. (2011). *How U.S. forces killed Osama bin Laden*. Retrieved May 3, 2011, from <http://www.cnn.com/2011/WORLD/asiapcf/05/02/bin.laden.raid/index.html>.

2.5 วิทยานิพนธ์ หรือ รายงานการค้นคว้าอิสระ

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ชนิดรายงานและชื่อปริญญา สาขาวิชา, มหาวิทยาลัย.

เช่น ชัตติยา หรั่งประเสริฐ. (2556). *การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองไทยของรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (พ.ศ. 2552-2553)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการความขัดแย้ง, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Matthews, W. (2005). *Civil-Military Relations in Thailand: Military Autonomy or Civilian Control?* Thesis for Master degree of Arts in National Security Affairs, Naval Postgraduate School, California.

2.6 รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ชื่อเรื่อง (รายงานการวิจัย). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

เช่น พินิจ ทิพย์มณี. (2553). *การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการตายของประเทศไทย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

Jirapanthong, W. (2010). *Development of selection model to support higher education (undergraduate programs) using data mining technique* (Research Report). Bangkok: Dhurakij Pundit University.

2.7 กฎหมาย ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อกฎหมาย. (ปี/วัน/เดือน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ตอนที่. เลขหน้า.

เช่น ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์การพิจารณาการทางวิชาการ สำหรับการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ พ.ศ. 2556. (2556, 1 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 130 ตอนพิเศษ 127 ง. หน้า 14.

The 1997 Constitution of the Kingdom of Thailand. (1997, 11 June). Royal Gazette. Issue 114 Section 55. P 73.

3. ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงและการแปลรายการอ้างอิงที่เป็นของคนไทย

- หน้าเอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม-

ส่วนที่ 1 เอกสารอ้างอิงที่ผู้แต่งเป็นคนไทยและเป็นคนต่างชาติ

(กรณีผู้เขียนเป็นคนต่างประเทศให้อ้างอิงในส่วนแรกต่อจากผู้เขียนที่เป็นคนไทย โดยไม่ต้องเขียนหรือนำไปไว้ในส่วนของ

Translated Thai References) เช่น

เอกสารอ้างอิง

นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2552). *หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับบริการสาธารณะ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

พฤษภา เครือแสง. (2558). คุณภาพการศึกษาไทยกับมาตรฐานการบริการสาธารณะของรัฐ. *วารสารนักบริหาร*, 35(2), 46-60.

พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์. (2541). การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์, ปัญหาและการเมืองของการนิยามความรุนแรงในยุคเขมรแดง. *รัฐศาสตร์สาร*, 20(3), 315-350.

ยศ สันตสมบัติ. (2541). *สิทธิชุมชน: การกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากร*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (2540, 11 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 14 ตอน 55. หน้า 73.

ศิริชัย ศรีโคกกุล. (2555). *เผชิญภัยความรุนแรงด้วยปองคอง? บทเรียนจากต่างแดน*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

ศูนย์วิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมยางไทย. สถิติยางโลก. สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2557, จาก
<http://www.rubbercenter.org/index.php/worldrubberindustry/statistic-world>.

สาวิกา บุรพาสกกุล. (2554, 14 พฤษภาคม). วิหารทองคำ กับตำนานน้ำศักดิ์สิทธิ์ศาสนสถานสำคัญของชาวซิกข์.
มติชน, น. 17.

Dhillon, J.K. (2001). Challenges and strategies for improving the quality of information in a university
setting: A case study. *Total Quality Management*, 12 (2), 167-177.

Lamoureux, M. (2013). *Internal controls handbook: The power sector and NERC compliance*. North
Charleston: Create Space Independent Publishing Platform.

ส่วนที่ 2 เอกสารอ้างอิงที่ผู้แต่งคนไทยโดยแปลเป็นภาษาอังกฤษ

- (1) จะต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษทุกตัวอักษร และให้ใส่คำว่า (In Thai) ไว้ท้ายทุกแหล่งอ้างอิงเสมอ
- (2) การเขียนชื่อผู้แต่งเป็นภาษาอังกฤษ จะขึ้นต้นด้วยนามสกุลของผู้แต่งเสมอ ส่วนชื่อของผู้เขียนให้ใช้อักษรตัวแรกเท่านั้น เช่น Siwach Sripokangkul จะต้องเขียนเป็น Sripokangkul, S.
- (3) การเรียงตามพจนานุกรมจะเรียงตามนามสกุลผู้แต่ง

Translated Thai References

Boramanun, N. (2009). *Principle of administrative law on public service*. (4th ed.). Bangkok: Winyuchon
Printing House. (In Thai)

Buarapasakol, S. (2011, 14 May). The Golden Temple and the sacred water legend: the most holy place
for the Sikhs. *Matichon*, p. 17. (In Thai)

Krueasaeng, P. (2015). Quality of the Thai Education and Directive Principle of Fundamental State
Policy. *Executive Journal*, 35(2), 46-60. (In Thai)

Research and Development Center for Thai Rubber Industry. (2013). *World Rubber Statistics*. Retrieved
January 6, 2014, from [http://www.rubbercenter.org/index.php/
worldrubberindustry/statistic-world](http://www.rubbercenter.org/index.php/worldrubberindustry/statistic-world). (In Thai)

Rungswasdisab, P. (1998). Genocide, Problem and Politics of definition in violence in Khmer Rouge era.
Journal of Political Science, 20(3), 315-350. (In Thai)

Santasombat, Y. (1998). *Community rights: Natural resources decentralization*. Bangkok: Local
Development Institute. (In Thai)

Sripokangkul, S. (2012). *Confronting the Violence Effect with Reconciliation? Lessons Learned from
Foreign Lands*. Bangkok: Kobfai Publishing Project. (In Thai)

The 1997 Constitution of the Kingdom of Thailand. (1997, 11 June) Royal Gazette. Issue 114 Section
55. P 73. (In Thai)

COLA
COLLEGE OF LOCAL ADMINISTRATION

ใบสมัครสมาชิก

วารสารการบริหารท้องถิ่น

ชื่อ-สกุล

อาชีพตำแหน่ง.....

สถานที่ทำงาน/สถาบัน.....

ประเภทสมาชิก ☐ สมาชิกใหม่ ☐ ต่ออายุสมาชิก

☐ ศิษย์เก่าวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นที่.....จังหวัด.....

☐ ศิษย์ปัจจุบันวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นที่.....จังหวัด.....

☐ บุคคลทั่วไป / หน่วยงานหรือบริษัท

ที่อยู่สำหรับจัดส่งวารสาร.....

โทรศัพท์..... โทรสาร.....

โทรศัพท์เคลื่อนที่..... E-mail Address:

กำหนดออกวารสารปีละ 4 ฉบับ (ทุก ๆ 3 เดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มีนาคม

ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน – มิถุนายน

ฉบับที่ 3 เดือนกรกฎาคม – กันยายน

ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม – ธันวาคม

อัตราค่าสมาชิก 1 ปี (4 ฉบับ) เริ่มตั้งแต่ปีที่.....ฉบับที่.....

☐ 1 ปี อัตราค่าสมัคร 500 บาท

☐ 2 ปี อัตราค่าสมัคร 900 บาท

ชำระโดย

☐ เงินสด (กรณีสมัครด้วยตนเอง)

☐ โอนเงินผ่านบัญชีธนาคารไทยพาณิชย์ สาขามหาวิทยาลัยขอนแก่น

ชื่อบัญชี “วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น” เลขที่ 551-4-02075-4

ลงชื่อ.....ผู้สมัครสมาชิก

วันที่.....

❖ กรณีไม่ได้ชำระเป็นเงินสด ให้ส่งใบสมัครสมาชิกพร้อมหลักฐานยืนยันการชำระเงินมาที่ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น เลขที่ 123 ถนนมิตรภาพ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40002 วงเล็บมุมของ “สมัครสมาชิกวารสารการบริหารท้องถิ่น” หรือส่งโทรสารมาที่หมายเลข 043-203133, 043-203875

❖ สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ กองบรรณาธิการวารสารการบริหารท้องถิ่น E-mail address: cola.laj@gmail.com หมายเลขโทรศัพท์ 043-203124 ต่อ 316

L A J

Local Administration Journal

www.colakkujournals.com

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เปิดรับสมัครนักศึกษาใหม่

ทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก
ติดตามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

เว็บไซต์ www.cola.kku.ac.th
อีเมล cola@kku.ac.th
โทรศัพท์ 0-4320-3124, 089-7118964
โทรสาร 0-4320-3875
เฟซบุ๊ก www.facebook.com/prcolakku

สามารถดาวน์โหลด
ข้อมูลวารสารเพิ่มเติมได้ที่

www.colakkujournals.com

หลักสูตร
ของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

ระดับปริญญาตรี

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น
สาขาวิชาการจัดการการคลัง
หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต
สาขาการจัดการงานช่างและผังเมือง

ระดับปริญญาโท

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
กลุ่มวิชาการบริหารท้องถิ่นยุคใหม่
กลุ่มวิชาการบริหารงานตำรวจและชุมชน
กลุ่มวิชาการบริหารความมั่นคงแห่งชาติยุคใหม่
กลุ่มวิชาการบริหารร่วมรัฐ-เอกชน
กลุ่มวิชาการบริหารจัดการความขัดแย้ง

ระดับปริญญาเอก

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร-
ดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ)
สาขาวิชาการบริหารกิจการ
สาธารณะ

We are C O L A

พลังแห่งการเปลี่ยนแปลงโลกอยู่ที่นี่

บทความวิชาการ / บทความวิจัย

Towards Gender and Intergenerational Inequalities in the Japanese Social Welfare System

Suriyanon Pholsim

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลทุ่งต้อม

ชำนาญ เงินดี และสีกการ นิยกุล

การจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ

วิสาภา ภูจินดา และสิริสุดา หนูทิมทอง

รูปแบบการจัดการสภากาละชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน

พระมหาไกรสร แสนวงศ์

The Review of Thailand's Eastern Economic Corridor: Potential and Opportunity

Winayaporn Bhammanachote

แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการออกกักด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่
น้ำท่วมซ้ำซาก อำเภอดอนตาล จังหวัดอุบลราชธานี

อรทัย เสี่ยงจินดาถาวร อนุวัฒน์ วัฒนพิชญากุล วณิชชา นามโคตร และรพีพงศ์ ยืนยาว

การพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายที่ส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของนักศึกษาวิทยาลัยการปกครอง
ท้องถิ่น

ณัฐพงษ์ วัฒนบุตร และอนุชา ไสมานบุตร

ความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์ อำเภอชัยบาดาล
จังหวัดลพบุรี

สุริยะ หาญพิชัย

การสร้างความหมายใหม่ในเขตป่าเขาในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์:กรณีศึกษาผืนทลพ่ายพองสยาม

กัญญพินธุ์ พจนะลาวัณย์

การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน

พระอธิการจรัส อภิณฺโโก (สิงห์น้อย)

บทปริทัศน์หนังสือ

ชุดความรู้ เล่มที่ 2 เรื่อง “มองประชาธิปไตย : ประสบการณ์จากต่างแดน”

กตัญญู แก้วหานาม

(TCI กลุ่มที่ 1)

วารสารการบริหารท้องถิ่น
Local Administration Journal

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

College of Local Administration Khon Kaen University

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals/>